

ALEXANDRE DUMAS

BRAGELONNE VICOMTE

vagy

Tíz évvel később

FORDÍTOTTA SZÍNI GYULA

HARMADIK KÖTET

TARTALOM

- 109 Fontainebleau
- 110 A fürdőzés
- 111 Pillangóvadászat
- 112 Mit fognak a pillangóvadászon
- 113 Az Évszakok balett
- 114 A fontainebleau-i park nimfái
- 115 Ami a királyi tölgyfa alatt elhangzott
- 116 A király nyugtalansága
- 117 A király titka
- 118 Éjjeli portyázások
- 119 Amelyben Madame bizonyoságot szerez róla, hogy aki hallgatózik, minden szót hall
- 120 Aramis levelezése
- 121 A rendszerető segéd
- 122 Fontainebleau hajnali két órákor
- 123 A labirintus
- 124 Hogyan lakoltatták ki Malicorne-t a Szép Pávából
- 125 Mi történt voltaképp a Szép Pávában
- 126 A tizenegyedik éves jezsuita
- 127 Az államtitok
- 128 Küldetés
- 129 Boldog, mint egy herceg
- 130 Egy najád és egy driád története
- 131 Egy najád és egy driád történetének vége
- 132 Királyi lélektan
- 133 Amit sem a najád, sem a driád nem látott előre
- 134 A jezsuiták új generálisa
- 135 A vihar
- 136 Az eső
- 137 Tobie
- 138 Madame négy esélye
- 139 A lottójáték
- 140 Malaga
- 141 Baisemeaux úr levele
- 142 Amelyben az olvasó örömmel tapasztalhatja, hogy Porthos semmit sem vesztett erejéből
- 143 A patkány és a sajt
- 144 Planchet vidéki birtokán
- 145 Mit lehet látni Planchet házából

- 146 Hogyan vált el D'Artagnan segítségével Porthos, Trüchen és Planchet mint három jóbarát
- 147 Porthos bemutatása
- 148 Magyarázkodás
- 149 A hercegnő és Guiche
- 150 Montalais és Malicorne
- 151 Hogyan fogadták De Wardes-ot az udvarnál
- 152 A párviadal
- 153 A király vacsorája
- 154 Vacsora után
- 155 Hogyan hajtotta végre D'Artagnan a küldetését, amellyel a király megbízta
- 156 Vadászlesen
- 157 Az orvos
- 158 Amelyben D'Artagnan elismeri, hogy tévedett, és Manicamp-nak volt igaza
- 159 Miért jó, ha az ember iján két húr van?

109
Fontainebleau

Már négy napja mindenféle gyönyörűség színhelye volt a királyi kastély pompás parkja, valóságos földi paradicsommá varázsolva a fontainebleau-i ünnepeket.

Colbert-nak mintha száz keze nőtt volna... Reggel az éjszakai kiadásokat számolta össze, nappal a műsor összeállítása, próbák, a balettszemélyzet toborozása és kifizetések.

Colbert négymilliót gyűjtött össze és osztott be bölcs takarékosággal.

Megrémült az összegektől, amelyekbe a mitológia megelevenítése került. Minden kis erdei isten, minden erdei nimfa legalábbis napi száz frankba került; jelmezenek a költsége pedig háromszáz frankra is felment.

Ami puskaport és ként a tűzijátékokban elhasználtak, minden éjszaka százezer frankot tett ki. Azonkívül a szökőkutas medence peremének kivilágítása is fölemésztett minden estély alkalmával harmincezer frankot.

Az ünnepek nagyszerűek voltak. Colbert majd kiugrott a bőréből örömeiben.

Madame és a király minduntalan kirándult vadászatra vagy fantasztikus személyek fogadására, amely ünnepek rögtönzése már két hete folyt, s nemcsak Madame szellemét, hanem a király bőkezűségét is a legragyogóbb színben tüntette fel.

Mert Madame, az ünnepek hősnője, mindennap fogadott küldöttségeket ismeretlen tájakról, ismeretlen népek részéről. Gomba módra bújtak elő kaukázusiak a földből, garamnatok, szkíták, hiperboreusok és patagónok, hogy Madame-ot üdvözljék, és e sokféle nép képviselői valamennyien egy-egy gyémántot vagy értékes bútort kaptak a királytól.

A küldöttségek ekkor többé-kevésbé groteszk versekben a királyt a naphoz, Madame-ot pedig a nap nővérehez, Phoebéhez hasonlították, de sem a királynékról, sem Monsieur-ról nem esett soha egy szó, mintha XIV. Lajos Henriette angol hercegnőt vette volna feleségül, nem pedig Mária Terézia spanyol-ausztriai királyi hercegnőt.

A boldog pár egymás kezét fogva, észrevétlenül megszorítva egymás ujját, nagy kortyokban itta a hódolat édes illatát, amelynek hatását fokozta az ifjúság, a szépség, a hatalom és a szerelem.

Fontainebleau-ban mindenki csodálkozott, hogy Madame mily hirtelen gyorsasággal szerzett hatalmat a királyon.

Lelke mélyén mindenki azt gondolta, hogy voltaképp Madame az igazi királyné.

És a király csakugyan minden gondolatával, minden szavával és minden tekintetével igazolta ezt a furcsa igazságot.

Madame szép szeméből merítette elhatározásait, ihletét, és megmámorosodott az örömtől, amikor Madame kegyesen reámosolygott.

Vajon Madame is megmámorosodott hatalmától, látva, hogy az egész világ előtte térdel? Erről ő maga sem tudott számot adni magának, csak azt tudta, hogy nincs többé semmi kívánsága, vagyis tökéletesen boldog.

Az egész megváltozott helyzetben, amely a király akaratából következett be, úgy alakult a szereposztás, hogy Monsieur a királyság második emberéből valójában a harmadik lett.

Helyzete tehát sokkal rosszabbra fordult, mint amikor Guiche gróf pengette gitárját Madame fülébe. Akkor Monsieur-nek legalább annyi elégtétele volt, hogy félelmet keltett abban az emberben, aki útjában állt.

De amióta szövetségesének, a királynak segítségével elűzte ellenségét, Monsieur-nek egészen más és nehezebb kellemetlenség szakadt a nyakába.

Madame minden éjjel a végsőkig kimerülten tért haza.

A lovaglás, a fürdőzés a Szajnában, a színjátékok, a vacsorák a szabad ég alatt, a fontainebleau-i nagy csatorna partján való bálók, hangversenyek halálosan kimerítették volna nemcsak ezt a sovány és törekeny asszonykát, hanem a kastély leghatalmasabb, legizmosabb svájci testőrét is.

Bár igaz, hogy tánc, hangverseny és séta tekintetében az asszonyok néha többet kibírnak, mint a tizenhárom kanton legmutatósabb legénye.

De bármily végtelen, is egy nő ereje, mégiscsak van határa, és nem bír el sokáig ilyen életmódot.

Ami Monsieur-t illeti, még az az elégtétele sem volt meg, hogy Madame legalább éjszakára lemondott volna királynői szerepléséről.

Éjszaka ugyanis Madame a királyi pavilonban lakozott, a fiatal királyné és az anyakirályné társaságában.

Mondani sem kell, hogy Lorraine lovag egy percre sem mozdult el Monsieur mellől, és minden sebre, amit a herceg kapott, rácsöppentette a maga kis mérget.

Ebből az következett, hogy Monsieur, aki Guiche gróf elutazása óta eleinte hallatlanul ifjúnak és jókedvűnek érezte magát, három nappal azután, hogy az udvar áttette székhelyét Fontainebleau-ba, visszaesett búskomorságába.

És egy nap a következő történt, délután két óra felé: Monsieur későn kelt föl, s öltözködésére több gondot fordított, mint szokása volt; nem tudván semmit az aznapi időtöltésről, azt a tervet eszelte ki, hogy összegyűjti a maga udvarát, és Madame-mal együtt elmegy vacsorázni Moret-ba, ahol gyönyörű nyaralója volt.

Elindult tehát a felé az épületszárny felé, ahol a királynék laktak, s roppantul meglepődött, mert a király szolgaszemélyzetéből senkit sem talált ott.

Egyedül ment be a királynék lakosztályába.

Az egyik ajtó balra Madame lakásába, a másik ajtó jobbra a fiatal királyné lakásába vezetett.

Monsieur megtudta Madame lakosztályában egy épp ott dolgozó fehérenemű-varrónőtől, hogy tizenegy órakor az egész udvar kivonult egy kis szajnai fürdőzésre, s hogy ebből a kirándulásból nagy udvari ünnepség lett: valamennyi hintót a park kapuja elé rendelték, és az egész társaság már több mint egy órával előbb elindult.

„Nagyszerű! - gondolta Monsieur -, az eszme pompás! Úgyis roppant nagy a hőség, magam is szívesen megfürdök.”

Embereit hívta... Senki sem jelentkezett.

Madame lakásán ugyanaz volt a helyzet, onnan is mindenki eltávozott.

Lement a kocsiszínbe.

Ott egy lovásztól megtudta, hogy egyetlen árva hintó vagy kocsi sincs benn.

Ekkor megparancsolta, hogy két lovat nyergeljenek fel, egyet neki, egyet belső komornyikjának.

A lovász udvariasan azt felelte, hogy az istállóban nincs már egyetlen ló sem.

Monsieur haragjában elsápadva rohant vissza a királynék lakosztályába.

Eljutott egészen Ausztriai Anna házikápolnájába.

A házikápolnából egy félig nyitott tapétaajtón át megpillantotta ifjú sógornójét, az anyakirályné előtt térdelve, sűrű könnyhullatás között.

Őt magát senki sem látta, senki sem vette észre.

Halkan közeledett tehát az ajtónyíláshoz és hallgatózott: a fájdalom látványa fölkelte kíváncsiságát.

Az ifjú királyné nemcsak zokogott, hanem panaszkodott is.

- Úgy van, ahogy mondom - szólt. - A király elhanyagol engem, a királynak csak a szórakozásra van gondolja, s én egyáltalán nem vehetek benne részt.

- Türelem, türelem, leányom - felelte Ausztriai Anna spanyolul.

A királyné erre sóhajok és könnyek között újabb vádakkal felelt, s Monsieur különösen gyakran a *baños* szót hallotta, amit Mária Terézia a legnagyobb dühvel ejtett ki.

„Ahá, a fürdőzések - gondolta Monsieur. - Úgy látszik, a fürdőzés ellen van kifogása.”

S a mondattöredékekből, amelyeket megértett, igyekezett összeállítani az egésznek az értelmét.

Annyit világosan látott, mert ezt könnyű volt megsejtenie, hogy az ifjú királyné keservesen panaszkodik, és Ausztriai Anna, ha nem is vigasztalta meg, legalább megpróbálta vigasztalni.

Monsieur attól félt, hogy rajtakapják a hallgatózáson, ennél fogva köhécselni kezdett.

A zajra a két királyné visszafordult.

Monsieur belépett.

Az ifjú királyné a herceg láttán hirtelen talpra állt, és letörülte könnyeit.

Monsieur nagyon jól ismerte a maga világát, és tudta, hogy nem illik kérdezősködni, és tudta azt is, hogy udvariasságból hallgatnia kell, tehát a hölgyeket meghajlással üdvözölte.

Az anyakirályné kedves mosollyal fogadta.

- Mit akar, édes fiam? - kérdezte.

- Én?... Semmit... - dadogta Monsieur csak keresem...

- Kit?

- Madame-ot keresem, anyám.

- Madame fürdőzni ment.

- És a király? - kérdezte Monsieur olyan hangon, hogy a királyné összerezzen.

- A király is és az egész udvar - felelte Ausztriai Anna.

- Hát asszonyom? - kérdezte Monsieur az ifjú királynétól.

- Ó, én - felelte az ifjú királyné -, én a réme vagyok a mulatságok kedvelőinek.

- Úgy látszik, én is - szólt Monsieur.

Ausztriai Anna némán intett menyének, aki könnyek között távozott.

Monsieur a homlokát ráncolta.

- Bizony szomorú ház ez - mondta - mi a véleménye róla, anyám?

- Dehogy, fiam... nincs igaza... itt mindenki úszik a gyönyörűségben.

- A teremburáját! Épp ez szomorítja el azokat, akiknek ez a gyönyörhajsza kellemetlen.

- Milyen hangon mondja ezt, kedves Fülöpöm?

- Szavamra, anyám, úgy mondom, ahogy gondolom.

- Magyarázatot kérek. Mi baj van?

- Kérdezze meg talán a sógornőtől, aki az imént elsírta a keserveit.

- A keserveit?... nem értem...

- Anyám, én hallgatóztam, véletlenül ugyan, de megvallom, bizony hallgatóztam... No és nagyon jól megértettem, hogy sógornőm Madame híres fürdőzése miatt panaszkodik.

- Ugyan, örültség!...

- Nem, nem; nem mindenki örült, aki zokog. *Baños*, ezt emlegette a királyné. Ez, ugye, fürdőt jelent?

- Ha mondom, fiam - felelte Ausztriai Anna -, a sógornője gyermekesen féltékeny.

- Akkor, asszonyom - szólt a herceg -, alázatosan bevallom, hogy énnekem is ugyanaz a bajom.

- Maga, fiam? Csak nem a fürdőzésre féltékenykedik?

- Természetesen!

- Ejha!

- Hogyan? Hát a király elmegy fürdőzni a feleségemmel, és nem viszi magával a királynét? Hogyan? Madame elmegy fürödni a királlyal és nekem még azt sem mondják, bikmak? És a sógornőm még örüljön is neki? És talán én is örüljek?

- De kedves Fülöpöm - felelte Ausztriai Anna -, igazán túloz; elkergette Buckingham herceget, száműzette Guiche grófot; csak nem akarja most végül a királyt kidobni Fontainebleauból?

- Ó, ezt nem kívánhatom, asszonyom - szólt keserűen Monsieur -, de azt megtehetem, hogy én magam megyek el, és el is fogok menni.

- Féltékeny a királyra! Féltékeny a saját fivérére!

- Féltékeny vagyok a fivéremre, a királyra! Úgy van, asszonyom, féltékeny vagyok! Féltékeny! Féltékeny!

- Szavamra, uram - kiáltott fel Ausztriai Anna, megjátszva a méltatlankodást és haragot -, azt kezdem hinni, hogy megőrült, és esküdt ellensége lett az én nyugalmamnak, hát inkább magam megyek el innen, mivel nem tudok védekezni effajta képzelgésekkel szemben.

Ezt kimondva, elvonult, és otthagya egyedül Monsieur-t dühös elkeseredésével.

Monsieur egy percre egészen elkábult. Aztán magához tért, és hogy visszanyerje erejét, újból lement az istállóba, megint ráakadt a lovászra, és újra kocsit, lovat kért tőle; az ismételt válaszra, hogy nincs se ló, se kocsi, az egyik istállószolga kezéből kivette az idomítóostort, és hatalmas ostorcsapásokkal, körbe a gazdasági udvaron, kergetni kezdte a lovászt, hiába kiabált, hiába mentegetőzött szegény ördög. A herceg aztán, lélegzete fogytán, lihegve, verejtékezve, minden ízében reszketve visszatért lakására, összezúzta legszebb porcelántárgyait, aztán amúgy csizmástul, sarkantyústul lefeküdt ágyába, és kiáltozni kezdett:

- Segítség!

110
A fürdőzés

Valvins-ban az áthatolhatatlan sűrűségű, virággal ékes fűzfalombok alatt, amelyek zöld hajdíszerű fejüket lehajtva, a kék habokban fürdették lombjukat, egy hosszú és lapos bárka volt lehorgonyozva, rajta hosszú, kék függönnyel borított lépcsőzet, menedékhelyül szolgálva a fürdőző Dianáknak,¹ akikre, mikor a vízből kibújtak, hús tollbokrétás Akteon is lesett, mohó, gyönyörre szomjas tekintettel ügetve a folyó mohás és virágillatos partján.

De Diana, még s szemérmes Diana a maga hosszú klámiszában² se volt oly szemérmes, oly elzárkózó, mint Madame, aki ifjú és szép volt, mint maga az istennő. Mert a vadászó istennőnek finom és áttetsző tunikája alatt is látszott kerek és fehér térde, zörgő tegeze ellenére is elárulta barna vállát; Madame-ot ellenben egy százszorosan köréje göngyölt hosszú fátyol takarta, amikor átengedte testét törölgető komornáinak, megakadályozva a legvakmerőbb és legélesebb pillantást is abban, hogy bármit lásson.

Amikor Madame fölment a lépcsőkön a bárkára, a jelenlevő költők - mert minden férfi költő lett, ha Madame-ról volt szó -, egyszóval a hús költő hirtelen abbahagyta a vágtaázást, és egyhangúlag felkiáltott, hogy bizonyára nem vízcsöppek, hanem gyöngyök hullnak le Madame testéről és vesznek bele a boldog folyóba.

A király, e költészet és hódolat középpontja, csöndet parancsolt a szóképfaragóknak, akiknek ihlete soha el nem apadt volna, és megfordította lovát, félve, hogy még a selyemfüggönyön át is megsérti a női szemérmes és a hercegnő iránt való köteles tiszteletet.

A jelenetben tehát nagy szünet állt be, és a bárkában mély csönd. A függöny mozgásából, ráncainak hullámlásából arra lehetett következtetni, hogy a függöny mögött serényen sűrűnekforognak a hercegnő szolgálatát ellátó nők.

A király mosolyogva hallgatta nemeseinek megjegyzéseit, de látni való volt, hogy figyelmét nem a beszélgetések kötötték le.

És csakugyan, alighogy megcsendültek a függönykarikák a tartórudakon, annak jeléül, hogy Madame felöltözködött és az istennő a következő pillanatban meg fog jelenni, a király nyomban megfordult, a part felé lovagolt, és magához intette mindazokat, akiket szolgálatuk vagy gyönyörűségük Madame mellé szólított.

Az apródok rohantak, és kantárszáruknál fogva vezették a hátsólovakat; a hintók, amelyek eddig az árnyas lombok alatt tartózkodtak, a sátor felé vonultak, majd előretört az inasok, hintóhordozók, szolgálók raja, amely urainak fürdőzése alatt félrevonulva beszélgetett, megjegyzéseket tett, bírálatot mondott, érdekeit vitatta, mintegy a kor tünékeny újságjaként, amelyre ma már semmi sem emlékeztet, még a habok se, amelyek visszatükrözték a szereplő személyeket és visszhangozták szavaikat... még a habok se, e jelenetek szemtanúi, akiket Isten csakúgy az ürbe taszított, mint ahogy a dráma szereplőit az örökkévalóságba.

¹ A római mitológiában a vadászat és az erdők szűz istennője; Akteont, aki fürdőzés közben meglepte, szarvassá változtatta, és tulajdon kutyáival falatta fel.

² Köpeny, csattal összefogott lepel.

Az egész udvari társaság ellepte a Szajna partját, nem is szólva a parasztok tömegéről, akiket oda vonzott a vágy, hogy láthassák a királyt és a hercegnőt. Ez az egész tömeg nyolc vagy tíz percig a legnagyobb összevisszaságban, a legkellemesebb összekeveredésben nyüzsgött.

A király leszállt lováról; példáját valamennyi udvaronc követte. Lajos kezét nyújtotta Madame-nak, akinek gazdag lovaglóruhája kiemelte előkelő termetét, mely pompásan érvényesült az ezüsttel hímzett finom gyapjúruhában.

Még nedves szénfekete haja víztől csillogón simult hófehér alabástrom nyakára. Szép szemében egészség és jókedv csillogott; pihent volt, és szomjasan szívta magába a levegőt a hímzett napernyő alatt, amelyet egy apród tartott föléje.

Alig lehet finomabb, bájosabb, költőibb látványt elképzelni, mint ahogy ez a két alak beleolvadt a napernyő rózsaszínű árnyékába: a királyt, amint szakadatlanul mosolyogva fehér fogait villogtatta és Madame-ot, akinek fekete szeme úgy ragyogott, mint két selyemfényű, csillámosan csillogó kárbunkulus.

Madame odalépett lovához, egy makulátlan fehér pompás andalúziai kancához, amely talán kissé nehézkes testű volt, de finom és okos fejű, elárulva, hogy arabs vére szerencsésen keveredett spanyol vérrel, s hosszú farka a földet söpörte; s mivel a hercegnő kényeskedve emelte lábát a kengyelvas felé, a király a karjába vette és oly módon ölelte át, hogy Madame karja, mint valami lánggyűrű vette körül a király nyakát.

Lajos ajka, amikor hátrább lépett, önkéntelenül is súrolta a hercegnő karját, amelyet nem rántottak vissza. A hercegnő ezután megköszönte királyi lovasának segítségét, amire mindenki egy pillanat alatt nyeregbe pattant.

A király és Madame félreállt az útból, hogy felvonulhassanak a hintók, lovászok, futárok.

Számos lovas, felszabadulván az etikett igája alól, megsarkantyúzta lovát, és ama hintók nyomába vágatott, amelyekben az udvarhölgyek ültek, csupa üde, fiatal nő, mint Orkádok Diana körül, és a kacagó, tereferelő, zajongó csoportok forgószél módján elrepültek.

A király és Madame lépésben lovagolt.

A felséges úr és sógornője mögött tiszteletteljes távolságban a komolyabb vagy becsvágyóbb udvaroncok lovagoltak, akik igyekeztek a király közelében maradni, visszafogva türelmetlen lovaikat, a király telivérjének és Madame kancájának lépéseire igazodva, és magukat olyasféle szellemes beszélgetéseknek szentelve, amelyek gyönyörűsége és legfőbb kelleme az, hogy szép szóval, finoman, ezer sötét foltot találnak felebarátaik jellemében.

Az elfojtott kacagások, elhallgatott félmondatok, mosolyos gúnyolódások a szegény távollevő Monsieur-t sem kímélték.

Annál inkább szánták, siratták Guiche gróf szomorú sorsát, és meg kell adni, részvétük némiképp helyénvaló is volt.

A király és Madame, miután lovaikat egy ideig visszafogták és százszor is elismételték mindent, amit szájukba adtak az udvaroncok, akikkel szóba elegyedtek, egyszerre csak vadász-ügetésre fogták lovukat, és az egész erdő árnyékos útja visszhangzott a lovascapat patáinak dobogásától.

A halk beszélgetésre, bizalmas csevegésekre, titokzatosan váltott szavakra most egyszerre hangos vidámság kerekedett, a lovászoktól a hercegekig mindenütt. Mindenki kacagott, kiáltozott. A szarkák, harkályok torokhangú kiáltásokkal menekültek a tölgyfák hullámzó boltívei alá, a kakukk abbahagyta egyhangú bús panaszát az erdő mélyén, a pintyőkék és

cinegék rajokban repültek tova, a csaltban pedig felhorkantak a damvadak, őzek, szarvastehenek.

Ezt a tömeget, amely szinte maga után hurcolta az oremot, a zajt és a fény, mintegy megelőzte a saját moraja, mielőtt a királyi kastélyba megérkezett.

A király és Madame bevonult Fontainebleau városába, s mindkettőjüket a lakosság orem-rivalgasa fogadta.

Madame-nak első dolga volt, hogy fölkeresse férjét. Osztonszeruleg megérezte, hogy férjét túl hosszú időre rekesztette ki az általános vigalombol.

A király a kiralynekat kereste fel, mert tudta, kötelessége, hogy kárpótolja őket, kulonosen az egyiket, hosszú tavolleteert.

De Monsieur nem fogadta Madame-ot. Madame azt a választ kapta, hogy Monsieur alszik.

A király pedig, ahelyett, hogy a mindig mosolygó Mária Teréziát üdvözölhette volna, a folyosón Ausztriai Annaba botlott, aki már leste visszaérkezését, eléje sietett, és kézen fogva lakosztályába vezette.

Hogy mit beszélgettek egymással, vagyis inkább, hogy az anyakirályné mit mondott XIV. Lajosnak, azt soha senki nem tudta meg, de ki lehetett találni abból, hogy a király feldult arccal távozott anyjától.

Nekünk azonban az a kötelességünk, hogy magyarázzuk az eseményeket, és magyarázatainkat közöljük az olvasóval, s kötelességünknek nem felelnenk meg, ha nem tudatnank vele, mi lett a beszélgetés eredménye.

Ennek bővebb, és mint reméljük, kielégítő kifejtését az olvasó a következő fejezetben fogja megtalálni.

111
Pillangóvadászat

Midőn a király visszatért lakosztályába, hogy néhány parancsot adjon ki és nyugodtan rendezhesse gondolatait, pipereasztalán egy kis levelet talált, amelynek írása szemmel láthatólag el volt ferdítve.

Kibontotta a levelet és ezt olvasta:

Jöjjön gyorsan, ezer mondanivalóm van.

A király csak nemrég vált el Madame-tól, így az az ezer mondanivaló nem lehetett folytatása annak a háromezernek, amit már elmondtak az úton Valvins és Fontainebleau közt.

A levél sebbel-lobbal volt odavetve, és sürgető hangja is nagyon gondolkodóba ejtette a királyt.

Kissé rendbe hozta magát, és elindult Madame meglátogatására.

A hercegnő nem akart oly színben feltűnni, mintha várna a királyra, és ezért valamennyi udvarhölgyével lement a kertbe.

Mikor a király megtudta, hogy Madame a lakosztályából a kertbe indult sétára, összegyűjtötte minden nemesemberét, akiket előtalált, és meghívta őket, hogy vele együtt menjenek a parkba.

Madame pillangóra vadászott egy napraforgóval és rekettyével szegélyezett nagy gyepes térségen.

A hercegnő elnézte, mint futkároznak a pillangók után a legvállalkozóbb szellemű és legfiatalabb udvarhölgyei, s háttal a gyertyánlugasnak, türelmetlenül várta a királyt, akit ő hívott erre a légyottra.

A kerti ösvény kavicsain közeledő lépések zajára megfordult. XIV. Lajos fődetlen fővel érkezett; pálcájával leütött egy pávaszem pillangót, amelyet azután megszedült állapotban szedett föl a földről Saint-Aignan úr.

- Amint látja, asszonyom - mondta a király Madame-nak -, én is vadászok kegyednek.

És hozzálépett.

- Uraim - szólt Lajos a kíséretében levő nemesurakhoz fordulva -, fogjanak maguk is pillangót a hölgyek számára.

Ez annyit jelentett, hogy mindenki elmehet.

Ekkor egész különös látvány tárult a nézők elé: öreg és kövér udvaroncok pillangók után futkároztak, eközben elvesztették kalapjukat, és botjukkal rávágtak a mirtusbokrokra és rekettyecserjékre, mintha a spanyolokat vernék el.

A király kezét nyújtotta Madame-nak, és a pillangóvadászat megfigyelőközpontját egy padra helyezte át, amely fölé mohás tető borult, afféle lugas, ami valamelyik udvari kertész bátor-talan próbálkozása lehetett, hogy az akkori előkelően szigorú stílusú kertépítésbe belevigye a pittoreszk és fantasztikus elemet.

Ez a szélvédő lugas, amely papsajtvirággal és kúszórózsákkal volt befuttatva, egy támlátlan pad fölé borult, olyanformán, hogy aki itt ült, a gyepes térség közepéről mindent láthatott, és őket is mindenki láthatta, de nem hallgathatta ki őket senki, mert nyomban észrevették, ha valaki a közelükbe férközött.

A padon elhelyezkedett a két érdekelt fél, és a király keze intésével bátorította a pillangó-vadászokat, aztán úgy tett, mintha Madame-mal arról a pávaszem-lepkéről beszélne, amely a kalapjába volt tűzve aranytűvel.

- Ugye, azért jöttünk ide, hogy beszélgessünk? - szólt a király.

- Úgy van, felség, mert szükségem volt rá, hogy négyszemközt beszélgessünk, de úgy, hogy mindenki lásson bennünket.

- És nekem is így jó - felelte Lajos.

- A levelem meglepte?

- Megrémített! De amit közölnöm kell, az sokkal fontosabb.

- Ó, csak nem! Tudja-e, hogy Monsieur elzárta előlem az ajtaját?

- Elzárta? És miért?

- Nem találja ki?

- Haj, asszonyom, akkor, úgy látszik, mind a ketten ugyanabban a dologban vagyunk itt.

- Hát mi történt felségeddel?

- Tehát én kezdjem?

- Igen. Én már elmondtam mindent.

- Tehát rajtam a sor. Tudja meg, hogy amikor hazaértem, anyámat találtam ott, aki magával vitt engem a lakosztályába.

- Ó, az anyakirályné! - szólt Madame nyugtalanul. - Ez komoly dolog.

- Meghiszem azt. Anyám a következőket mondta nekem... De előbb engedje meg, valamit előre kell bocsátanom.

- Csak beszéljen, felség.

- Vajon Monsieur beszélt-e valaha kegyeddel rólam?

- Gyakran.

- Monsieur elárulta féltékenységét?

- Ó, még gyakrabban.

- Rám volt féltékeny?

- Nem, hanem...

- Tudom... Buckinghamre és Guiche grófra.

- Úgy van.

- Hát tudja meg, asszonyom, hogy Monsieur most énreám féltékenykedik.

- Ejha! - felelte gúnyos mosollyal a hercegnő.

- Pedig én azt hiszem, hogy mi egyszer sem adtunk okot...

- Soha! Legalább én nem... De hogyan tudta meg, hogy Monsieur féltékeny?

- Anyám elmondtá, hogy Monsieur őrjöngve kereste fel, és elsírta előtte ezerféle panaszát asszonyom... bocsásson meg a szóért...

- Csak mondja!
 - Kacérsága miatt. Úgy látszik, Monsieur igazságtalan is tud lenni.
 - Nagyon jó hozzám, felség.
 - Anyám megnyugtatta, de Fülöp kijelentette, hogy őt túlságosan gyakran nyugtatják meg, és hogy ebből nem kér.
 - Nem tette volna jobban, ha az egész dologgal nem törődik?
 - Ugyanezt mondtam én is.
 - Ismerje el, felség, hogy a világ igen gonosz. Micsoda? Hát egy fivér nem beszélgethet a húgával, nem élvezhetik egymás társaságát, anélkül, hogy megjegyzéseknek, gyanúnak ne tennék ki magukat? Mert végül is, felség, mi semmi rosszat nem cselekszünk, nem is óhajtunk semmi rosszat cselekedni.
- És ránézett a királyra, olyan kevély és kihívó tekintettel, amely lánggra lobbantja a vágyat a legjózanabb férfiakban is.
- Ebben igaza van - sóhajtott fel Lajos.
 - Tudja-e, felség, hogy ha ez így folytatódik, én végre is ki fogok robbanni! Kérem, ítélje meg a viselkedésünket: nem viselkedtünk-e úgy, ahogy illik?
 - Ahogy illik, úgy van.
 - Pedig gyakran megtehettük volna, minthogy ízlésünk oly egyforma, hogy rossz útra tévedjünk. Megtettük-e? Soha... Felséged az én szememben olyan, mintha a fivérem volna, semmi több.
- A király homlokát ráncolta. Henriette folytatta:
- Ha a keze véletlenül és gyakran hozzáér az én kezemhez, nem érzem azt a remegést, azt a fölindulást... amit a szerelmesek éreznek...
 - Ó, elég, elég, könyörgök! - szólt a király gyötrődve. - Kegyetlen hozzám, és meg fog ölni.
 - Miért?
 - Mert... világosan megmondja, hogy nem érez semmit a közelemben.
 - Ó, felség... ezt nem mondtam... Az a rokonszenv...
 - Ne folytassa, Henriette... kérve kérem... Ha azt hiszi, hogy én márványból vagyok, mint kegyed, nagyon téved.
 - Nem értem felségedet.
 - Hát így vagyunk? - sóhajtott a király, és lesütötte szemét. - Tehát találkozásaink... kéz-szorításaink... pillantásaink... Bocsásson meg, bocsásson meg... Igen, igaza van, és tudom, hogy mit akar mondani.
- S arcát két kezébe rejtette.
- Vigyázzon, felség - szólt izgatottan Madame -, Saint-Aignan úr épp ide figyel.
 - Igaz! - kiáltott fel Lajos dühöngve. - Soha egy pillanatra nem lehetek szabad, soha egy pillanatra sem lehetek őszinte senkivel szemben sem... Az ember azt hiszi, hogy jó barátta tett szert, és erre kiderül, hogy csak kém... hogy szerelemre akadt, erre kiderül, hogy csak... testvéries érzésre.

Madame elhallgatott, lesütötte szemét.

- Monsieur féltékeny! - mormogta olyan hangon, amelynek kedvességét, báját nem lehet leírni.

- Ó - kiáltott fel a király hirtelen -, kegyednek igaza van!

- Ebből is kitűnik, hogy felséged szabad - szólt Henriette, olyan pillantást vetve a királyra, hogy el is hamvaszthatta volna vele Lajos szívét -, felségedet senki nem gyanúsítja; nem mérgezik meg környezetének minden örömét.

- Sajnos, még nem tud mindent: a királyné féltékeny.

- Mária Terézia?

- Az örülésig féltékeny. Monsieur féltékenysége az övéből fakadt. A királyné panaszkodott, zokogott édesanyám előtt, felhánytorgatta a fürdőzéseinket, pedig nekem oly végtelenül kedvesek voltak.

- Nekem is - árulta el Madame tekintete.

- Monsieur váratlanul ott termett, hallgatózott, és megértette a *baños* szót, amit a királyné nagy keserőséggel ejtett ki; fivérem ebből mindent megértett. Magából kikelve lépett be, beleszólt a beszélgetésbe, és oly vadul faggatta anyámat, hogy kénytelen volt előle elmene-külni. Kegyednek tehát egy féltékeny férjjel van dolga, és ezentúl én is örökösen magam előtt fogom látni a féltékenység kérlelhetetlen kísértetét, amint duzzadt szemmel, lesoványodott orcával, komor szájjal jár-ke.

- Szegény király! - mormogta halkán Madame, és kezét gyöngéden odaérintette Lajos kezéhez.

A király megfogta a kezét és meg akarta szorítani, anélkül, hogy gyanút keltene a jelenlevőkben, akik nem vadásztak oly derekasan pillangóra, mint új értesülésekre, kíváncsiak lévén, micsoda titok lehet a király és Madame találkozása körül, tehát sógornője felé tartotta a haldokló pillangót: mind a ketten föléje hajoltak, mintha a pávaszem pillangó szárnyán a pávaszemeket vagy az arany hímporfoltokat akarták volna megszámolni.

Csak éppen egyikük sem szólt egy szót sem; hajuk összeért, leheletük összevegyült és kezük forrón tüzelt egymás kezében.

Öt perc telt el így.

Mit fognak a pillangóvadászaton

A két fiatal teremtés egy pillanatilag lehorgasztott fővel ült, elmerülve kezdődő szerelmük gondolatába, amely a húszesztendősek képzeletében olyan szép virágokat hajt.

Henriette oldalról nézett Lajosra. Ama szerencsés természetű nők közé tartozott, akik számot tudnak adni maguknak arról, mi történik lelkükben, és belátnak mások lelkébe is. Úgy észre vette Lajos szíve mélyén a szerelmet, mint ahogy az ügyes bűvár észreveszi a gyöngykagylót a tenger mélyén.

Látta, hogy Lajos habozik, talán még kételyek is elfogják, és hogy ezt a tunya vagy félénk szívet buzdítani kell.

- Akkor hát? - mondotta kérdő hangon a hercegnő, megtörve a csendet.
- Mit akar mondani? - kérdezte egy pillanatnyi hallgatás után Lajos.
- Azt akarom mondani, hogy vissza kell térnem régebbi elhatározásomra.
- Melyikre?
- Amelyet felségednek előterjesztettem.
- Mikor?
- Azon a napon, midőn kimagyarázkodtunk Monsieur féltékenységét illetően.
- Mit is mondott nekem azon a napon? - kérdezte Lajos nyugtalankodva.
- Nem emlékszik már rá, felség?
- Ó, jaj, ha ismét valamilyen csapás, akkor még mindig nagyon is korán fogok emlékezni rá.
- Ó, csak rám nézve csapás, felség - felelte Henriette hercegnő -, de elkerülhetetlen csapás.
- Istenem!
- És én bele fogok törődni.
- Szóljon hát, milyen csapás az?
- El kell távoznom innen.
- Ó, ismét erre a rettenetes elhatározásra jutott?
- Felség, higgye el, nagy belső küzdelem árán jutottam erre az elhatározásra... Felség, higgye el, vissza kell térnem Angliába.
- Soha, soha, sohasem fogom megengedni, hogy elhagyja Franciaországot! - kiáltotta a király.
- És mégis - felelte Madame szelíd, bánatos eltökéltséget színlelve -, és mégis, felség, mi sem sürgősebb ennél, mi több: meg vagyok győződve róla, hogy anyja is ezt akarja.
- Akarja? - kiáltott a király. - Hohó, kedves sógornóm, különös szót ejtett ki előttem!
- De hát - mondotta mosolyogva Henriette hercegnő - nem boldog-e, hogy jó anyja akaratát teljesítheti?
- Elég, Istenemre mondom, a szívemet tépi szét!
- Én?

- Bizony! Olyan nyugalommal beszél erről az elutazásról...
 - Nem arra születtem, hogy boldog legyek - felelte mélabús hangon a hercegnő -, én már kora fiatalságom óta megszoktam, hogy legkedvesebb terveimet megghiúsítják a körülmények.
 - Igazat mond? Elutazása tehát kedves tervét akadályozza meg?
 - Ha igennel felelnék, nem igaz-e, felség, máris türelmesebben tudnám elviselni a csapást?
 - Milyen kegyetlen!
 - Vigyázzon, felség, közelednek felénk.
- A király körülnézett.
- Nem - mondotta.
- Azután visszafordult a hercegnőhöz.
- Nézze csak, Henriette, mi volna, ha Monsieur féltékenysége ellen nem azzal az elutazással küzdene, amely megölné engem.
- Henriette könnyedén vállat vont, mint aki kételkedik.
- Úgy van, amely megölné - ismételte Lajos. - Ahelyett, hogy ragaszkodik ehhez az elutazáshoz, képzelőereje, vagy jobban mondva: szíve nem sugall semmi mást?
 - Istenem, mit sugallhatna a szívem?
 - De mondja meg, hogyan lehet valakinek bebizonyítani, hogy nincs igaza, ha féltékeny?
 - Mindenekelőtt azzal, felség, hogy az ember az illetőnek nem ad okot a féltékenységre, tehát úgy, hogy nem szeret mást.
 - Ó, találóbbr feleletet vártam.
 - Mit várt?
 - Egyszerűen azt kellett volna felelnie, hogy a féltékenyeket azzal nyugtatja meg az ember, ha eltitkolja vonzalmát a féltékenység tárgya iránt.
 - Eltitkolni egy érzést, felség, igen nehéz.
 - De minden boldogságot úgy ér el az ember, hogy legyőzi a nehézségeket. Ami engem illet, esküszöm, hogyha kell, úgy hazudtolnám meg az én féltékenykedőimet, hogy színleg szakasztott úgy viselkednék magával, mint a többi nővel.
 - Rossz eszköz, gyenge eszköz - felelte a fiatalasszony, és szép fejét csóválta.
 - Mindent rossznak talál, drága Henriette - mondotta Lajos elégedetlenül. - Mindent megghiúsít, amit indítványozok. Találjon ki hát jobbat. Gondolkodjék... Nagyon bízom a nők találékonyságában. Eszeljen ki maga valamit.
 - Jó; ezt találtam ki. Figyel rám, felség?
 - Még kérdi? Az életemről vagy halálomról beszél, és azt kérdi, hogy figyelek-e?
 - Nohát akkor magamból indulok ki. Ha arról volna szó, hogy én vélekedjem másképp férjemnek egy másik nővel szemben való vonzalmáról, akkor egyetlen dolog nyugtatna meg mindennél jobban.
 - Mi az?
 - Mindenekelőtt, ha azt látnám, hogy nem foglalkozik többé azzal a nővel.

- Nos, éppen ez az, amit az imént mondtam.

- Lehet, de ahhoz, hogy teljesen megnyugodjam, még azt is kellene látnom, hogy egy másik nővel foglalkozik.

- Ahá, értem - mondta mosolyogva Lajos. - De mondja csak, kedves Henriette...

- Mit mondjak?

- Ez az eszköz szellemes ugyan, de nem irgalmas.

- Miért?

- Mert a féltékeny embert, akinek agyában fészket vert a félelem, hogy sebet ütnek rajta, úgy gyógyítja, hogy a szívét sebzí meg. Többé nem fél, igaz, de szenved, ami szerintem még sokkal rosszabb.

- Megengedem; de legalább nem az igazi ellenséget lepi meg vagy gyanúsítja, nem árt a szerelemnek; minden erejét azon a helyen összpontosítja, ahol ez az erő nem árt senkinek és semminek. Egyszóval, felség, az én módszerem, amelyet nagy csodálkozásomra ellenez, bevallom, fájdalmat okoz a féltékeny embernek, igaz, de jót tesz a szerelmesekkel. Kérdelem azonban, felség, hogy felségedet kivéve, kinek jutott eszébe valaha is a féltékenykedőt szánni? Nem mélabús teremtés-e az ilyen ember, s örökkön boldogtalan okkal, ok nélkül? Ám szüntesse meg az okot, akkor sem számolta fel bűbánátát. Ez a betegség a képzelődésben fészkel, és gyógyíthatatlan, mint minden képzelt betegség. Eszembe jut, felség, hogy milyen aforizmat mondott erről szegény orvosom, Dawley, egy tudós és szellemes orvos, aki, ha öcsém nélkülözhetné, most mellettem volna. „Ha két betegségben szenved - mondta nekem -, akkor válassza azt, amelyik kevésbé gyötri, és azt meghagyom; mert szavamra mondom, igen jól fel tudom használni, hogy megszüntessem vele a másik betegséget.”

- Helyes a szó, helyes a nézet, drága Henriette - mondotta mosolyogva a király.

- Ó, ügyes embereink vannak Londonban, felség.

- És ezek az ügyes emberek imádatra méltó tanítványokat nevelnek; ez a Daley, Dawley vagy hogy is hívják?

- Dawley!

- Holnaptól kezdve évjáradékot kap tőlem elméletéért; és arra kérem, Henriette, válassza ki, hogy melyik a kisebbik betegsége. Nem felel, hanem mosolyog, kitalálom: ugyebár, franciaországi tartózkodása? Ezt a betegséget meghagyom, és hogy a másikat kezdjem el orvosolni, a mind a két nemhez tartozó féltékenyek számára, akik minket üldöznek, elterelő tárgyat fogok keresni.

- Pszt! Ezúttal valóban jönnek.

És a hercegnő lehajolt, hogy egy szál meténget tépjen ki a sűrű fűből.

Csakugyan jöttek, mert a dombról hirtelen egy sereg fiatal nő tartott lefelé, akiket lovagjaik követtek; a leözönlés oka egy gyönyörű pávaszem pillangó volt, melynek felső szárnyai a bagoly tollazatához, az alsók pedig a rózsaszirmaihoz hasonlítottak.

Ez a pompás zsákmány Tonnay-Charente kisasszony lepkefogó hálójába jutott, és ő büszkén mutogatta vetélytársnőinek, akik nem tudtak ilyen jól pillangóra vadászni.

A pillangóvadászat királynője leült, mintegy húsz lépésnyire Lajos és Henriette hercegnő padjától, nekítámaszkodott egy hatalmas, repkénnyel befuttatott tölgyfának, és túvel egy hosszú nádszálla tűzte a pillangót.

Tonnay-Charente kisasszony nagyon szép volt, és ezért a férfiak cserbenhagyták érte a többi nőt, hogy a jó fogáshoz való szerencsekívánatot ürügyén körülötte csoportosuljanak.

A király és a hercegnő alattomban figyelte a jelenetet, mint ahogy a serdültebb gyermekek nézik az apró gyermekek játékát.

- Ott mulatnak - mondta a király.

- Nagyon jól mulatnak, felség, mindig azt vettem észre, hogy ott mulatnak az emberek, ahol a fiatalság és a szépség van.

- Mi a véleménye Tonnay-Charente kisasszonyról, Henriette? - kérdezte a király.

- Azt mondom, hogy kissé hirtelenszőke - felelte Madame, egy csapásra rátapintva az egyetlen hibára, amit a jövőbeli Madame de Montespan³ csaknem tökéletes szépségén találni lehetett.

- Lehet, hogy hirtelenszőke, de azt hiszem, mégis szép.

- Ez a véleménye, felség?

- Ez.

- Akkor ez az én véleményem is.

- És hódolnak neki, mint látja.

- Ó, úgy van, csapongnak körülötte az udvarlók. Ha pillangók helyett udvarlókra vadásznánk, milyen jó fogásunk lenne a közelében!

- Mondja, Henriette, mit szólnának az illetékesek, ha a király elvegyülne az udvarlók közé és szemet vetne a kisasszonyra? Akkor is féltékenyek lennének?

- Ó, felség, Tonnay-Charente kisasszony nagyon hatásos ellenszer - felelte Madame sóhajtva. - Igaz, hogy egy féltékeny férfi kigyógyulna általa, de több volna egy féltékeny nővel.

- Henriette! Henriette! - kiáltott fel Lajos. - Örömmel tölti el szívemet! Igen, igen, igaza van, Tonnay-Charente kisasszony túlságosan szép ahhoz, hogy lepel gyanánt szolgálhasson.

- Királyi lepelnek - felelte mosolyogva Henriette hercegnő - szépnek kell lennie.

- Ezt tanácsolja nekem? - kérdezte Lajos.

- Ó, hát mit mondjak, felség, ha nem azt, hogy ily tanácsot adni annyit jelentene, mint önmagam ellen szolgáltatni fegyvert a kezébe, örültséggel határos önhittség volna azt tanácsolnom, hogy egy látszólagos szerelem tárgyául olyan nőt válasszon, aki szebb, mint az, akit állítólag valóban szeret.

A király keze a hercegnő kezét, tekintete a hercegnő tekintetét kereste, azután néhány oly gyengéd, s egyúttal oly halkán kiejtett szót hebegett, hogy még a történetíró, akinek mindent meg kell hallania, sem hallotta meg.

Majd hangosan így szólt:

- Ám jó! Keresse meg nekem azt a nőt, aki féltékenykedőinket kigyógyítja. Ennek a nőnek fogom szentelni azt a figyelmet és azt az időt, amelyet teendőimtől elvonok; neki adom azt a virágot, amit magának szakítottam le, Henriette, a gyengéd érzelmeket, amelyeket maga kelt

³ Françoise-Athénaïs de Rochechouart de Mortemart (1640-1707). XIV. Lajos későbbi szeretője, s hét gyermekének anyja.

bennem; a tekintetet, amit nem merek magára vetni, aminek magát kellene felébresztenie nemtörődömségéből. De jól válassza ki azt a nőt, nehogy mikor rá akarok gondolni, mikor neki nyújtja kezem a leszakított virágot, úgy érzem, hogy maga diadalmaskodik rajtam, és a szemem, a kezem, az ajkam nyomban visszatérjen magához, még ha az egész világ kitalálja is titkomat.

Mialatt ezek a szavak, mint a szerelem árja törtek elő a király szájából, a hercegnő boldogan, büszkén, mámorosan elpirult és remegett; nem talált feleletet, nagyravágyása és hódolata iránti vágya ki volt elégítve.

- Választani fogok - felelte Henriette, és felvetette szép szemét -, de nem úgy, mint kívánja, mert féltékeny vagyok a tömjénre, amit egy másik istennő oltárán éget el, felség, és azt akarom, hogy nekem szentelje, de közben egyetlen paránya se vesszék kárba. Királyi engedelmével tehát azt fogom választani, akiről azt tartom hogy legkevésbé tudja majd lekötni figyelmét, és érintetlenül fogja hagyni képemet szívében.

- Szerencsére, a környezete elég jól van összeválogatva - mondotta a király -, különben remegnék a veszély miatt, amivel fenyeget; e tekintetben megtettük az óvóintézkedéseket, és maga körül csakúgy, mint énkörülöttem nehéz dolog volna ellenszenves arcot találni.

Mialatt a király így beszélt, a hercegnő felkelt, végigjártatta tekintetét az egész réten, és tüzetes, de szótlán vizsgálódás után így szólt a királyhoz:

Felség, látja-e a domb lejtőjén a labdarózsabokor mellett azt a szép nőt, aki hátramaradt, és fejét lehorgasztva, karját lecsüggesztve egyedül megy, keresgélve a virágok közt, amelyeket eltipor, mint ahogy azok teszik, akik mélyen elmerültek gondolataikba?

- La Vallière kisasszonyt? - felelte a király.

- Igen.

- Ó!

- Nem felel meg felségednek?

- Nézze csak meg szegény gyermeket, sovány, csupa csont és bőr.

- Jó, hát én talán kövér vagyok?

- La Vallière kisasszony azonban halálosan szomorú.

- Kirívó ellentétem lesz, hiszen rólam azt mondják, hogy túlságosan vidám vagyok.

- La Vallière kisasszony biceg is.

- Azt hiszi?

- Hogyne. Nézze csak, addig várt, amíg mindenki elmegy mellette, nehogy észrevegyék testi hibáját.

- Nohát akkor nem fog majd olyan gyorsan futni, mint Daphné, és nem tud majd elmenekülni Apolló elől.⁴

- Henriette! Henriette! - mondta a király bosszankodva - éppen a legkevésbé tökéletes nőt választotta ki számomra udvarhölgyei közül.

⁴ Daphné - szép nimfa; Apolló, a fény és a művészetek görög istene, szerelmével üldözte; hogy Apolló a visszautasításért ne állhasson bosszút, Daphnét anyja babérfává változtatta.

- Csakhogy ne felejtse el, hogy az én udvarhölgyeim közül való.
 - Az igaz. De mit akar ezzel mondani?
 - Azt, hogy ha meg akarja látogatni szívének ezt az új bálványát, kénytelen lesz az én körömben felkeresni, és minthogy az illem tiltja, hogy istennőjével négyszemközt beszéljen, kénytelen lesz jelenlétemben társalogni vele, és velem fog beszélni, mialatt vele beszél. És végül azt akarom mondani, hogy a féltékenyek tévednek, ha azt hiszik, hogy az én kedvemért jön hozzám, mert hiszen La Vallière kisasszony kedvéért látogat meg.
 - Aki sántít.
 - Alig venni észre.
 - Aki sohasem nyitja szóra a száját.
 - De ha kinyitja, gyönyörű fogak bukkannak elő.
 - Aki valóságos csonttani mintapéldány.
 - Felsőged kegye meg fogja hizlalni.
 - Henriette!
 - Végül nem rám bízta-e a választást?
 - Sajnos, igen.
 - Nohát, én ezt választom, ezt írom elő, vesse alá magát.
 - Ó, még egy fűriával is meg tudnék békülni, ha maga szemeli ki számomra.
 - La Vallière kisasszony szelíd, mint a bárány; ne féljen, nem fog ellentmondani, ha azt mondja neki, hogy szereti.
- A hercegnő felkacagott.
- Ó, nem fél, hogy túlságosan sokszor fogom mondani, ugyebár?
 - Felsőged hatalmazott fel.
 - Legyen úgy.
 - Tehát megegyeztünk?
 - Meg.
 - És megmarad számomra testvéri barátsága, testvéri gondolkodása, királyi figyelmessége, ugyebár?
 - Magáé marad a szívem, hiszen már úgylis csak a maga parancsszavára ver.
 - Ily módon tehát biztosítva látja a jövőt?
 - Reméljük.
 - Az anyakirályné nem fog többé ellenségének tekinteni?
 - Nem.
 - Felhagy-é Mária Terézia azzal a szokásával, hogy spanyolul beszél Monsieur előtt, aki gyűlöli az idegen nyelven való beszélgetéseket, mert mindig azt hiszi, hogy őt szapulják?
 - Hát nincs igaza? - mormogta gyengéd hangon a király.

- Végül pedig - mondotta a hercegnő - továbbra is azzal vádolják-e a királyt, hogy házasságtörő vonzalmakat táplál, holott semmi mást nem érzünk egymással szemben, mint minden mellékgondolat nélkül való rokonszenvet.

- Úgy van, úgy van - dadogta a király -, de mondanak majd egészen mást.

- És mit fognak mondani? Tehát sohasem fognak minket békében hagyni?

- Azt fogják mondani - folytatta a király -, hogy nagyon rossz ízlésem van; de mit számít az én hiúságom, ha a maga nyugalmáról van szó?

- Az én becsületemről és családom becsületéről, ezt akarja mondani, felség. Egyébként higgyen nekem, és ne tüzelje magát már előre La Vallière kisasszony ellen. Igaz, hogy sántít, de a gondolkodása elég egészséges. Azonkívül, amit a király megérint, aranyá változik.

- Hercegnőm, egyet higgyen el: hálás vagyok magának. Drágábban is megfizettethetné velem franciaországi tartózkodását.

- Felség, közelednek hozzánk.

- Akkor hát?

- Még egy utolsó szót.

- Beszéljen.

- Felséged okos és előrelátó, most azonban minden bölcsességét és előrelátását össze kell szednie.

- Ne féljen - kiáltotta mosolyogva Lajos -, már ma este elkezdem játszani szerepemet, és meglátja, hogy van-e tehetségem megjátszani az epekedő szerelmest. Vacsora előtt sétára indulunk az erdőben, azután jön a vacsora, és tíz órakor a balett.

- Tudom.

- Az én szerelmem lángja azonban magasabbra fog ma felcsapni, mint a tűzijáték fénye; jobban fog világítani, mint Colbert barátunk lampionjai, olyan fényt fog árasztani, hogy elvakítja a királynék és Monsieur szemét.

- Vigyázzon magára, felség, vigyázzon!

- Eh, Istenem, hát mit tettem?

- Mindjárt visszavonom az imént mondott bókjaimat!... Felséged okos! Felséged előrelátó! Ezt mondtam?... Azonban szörnyű esztelenségekkel kezdi! Úgy lobban-e lángra egy szenvedély, mint a fáklya, egy pillanat alatt? Minden előzmény nélkül lába elé veti-e magát egy király olyan nőnek, mint La Vallière kisasszony?

- Ó, Henriette! Henriette! Henriette! Most megfogtam!... Még meg sem kezdtük a hadjáratot, és máris fosztogat!

- Nem, hanem csak észre térítem. Lassanként szítsa a tüzet, és ne egyszerre lobbantsa lángra. Jupiter mennydörög és villámát cikáztatja, mielőtt felgyújtja a palotákat. Minden dolognak megvan az előjátéka. Ha túlságosan heves, akkor senki sem fogja elhinni, hogy imádja La Vallière-t. Örültek fogják tartani, ha ugyan ki nem találják célját. Az emberek gyakran kevésbé ostobák, mint amilyeneknek látszanak.

A királynak be kellett ismernie, hogy a hercegnő angyalian előrelátó és pokolian szellemes.

Meghajolt, és így szólt:

- Jó, meggondolom haditervemem. A tábornokok, például unokafivérem, Condé, elsápadnak, mielőtt stratégiai térképükön útnak indítanak egy gyalogbábut, ami egy hadosztályt jelent; én egész haditervet készítek. Tudja, hogy a *Szerelem térképe* igen sok apró körletre oszlik. Nohát, én az *Apró figyelmességek* és a *Szerelmes levelek* nevű állomásokon fogok áthaladni, mielőtt elérkezem *Látható Szerelemfalvára*. Az út előre ki van jelölve, és szegény Scudéry kisasszony sosem bocsátaná meg nekem, ha megállás nélkül haladnék át ezeken az állomásokon.⁵

- Így hát jó mederbe tereltük a dolgot, felség. Akarja-e most, hogy elváljunk egymástól?

- Sajnos, így kell lennie, mert láthatja, hogy elválasztanak bennünket.

- Bizony - mondotta Henriette hercegnő. - Csakugyan, Tonny-Charente kisasszony lepkéjét hozzák, a fővadászt megillető harsonaszó kíséretében.

- Tehát megegyeztünk: ma este séta közben az erdőbe lopódzom, és mivel La Vallière kisasszonyt nem a kegyed társaságában találom...

- Majd én odaküldöm. Ez már az én gondom.

- Nagyon jó! Társnői társaságában megszólítom, és kilövöm feléje az első nyilat.

- Legyen ügyes - mondta Madame kacagva -, a szívét találja el.

És Madame búcsút vett a királytól, és a vidám csapat elé sietett, amely szertartásosan és vadászkiáltást fújva közeledett.

⁵ A XVII. századi kényeskedők, Scudéry kisasszony (1607-1701) és más regényírók nyomán a szerelmet allegorikusan tájnak ábrázolták, s felvázolták rajta a szerelem különböző útjait.

113
Az Évszakok balett

Uzsonna után, amely öt óra tájban volt, a király visszatért szobájába, ahol a szabók várakoztak rá.

Fel kellett próbálnia a híres Tavasz-jelmezt, amelyet az udvari rajzoló és díszítő oly nagy képzelőerővel és leleménnyel hoztak létre.

Ami magát a balettot illeti, mindenki tudta a táncát és megmutathatta ügyességét. A király nagy meglepetésnek szánta a balettot. Alighogy befejezte tanácskozását, lakosztályába vonult és magához hívatta két szertartásmesterét, Villeroi-t és Saint-Aignant.

Mindketten azt jelentették, hogy csak a király parancsát várják, minden készen áll, de ahhoz, hogy a király ezt a parancsot kiadhassa, szép időre és csillagos éjszakára van szükség.

A király kinyitotta az ablakot; a fák sűrű ágán átszűrődött a holdsugár, mert a hold pompázatos fényében mosolygott le az égről.

A tó zöld vizének felszínén egyetlen hullám sem látszott, még a hattyúk is úgy pihentek összecusukott szárnyukkal a vízen, mint a horgonyzó hajó; úgy látszott, mintha ők is élvezettel szívnák magukba a balzsamos esti levegőt, mintha ők is elmerültek volna a mozdulatlan tó és a gyönyörű éjszaka csodálatába.

Midőn a király mindezeket látta, s megcsodálta a csodás szép tájképet, kiadta azt a parancsot, amelyre Villeroi és Saint-Aignan várt.

Ha a parancsot a királyhoz méltó módon akarták teljesíteni, múlhatatlanul még egy utolsó kérdést kellett tisztázni; Lajos a két nemeshez intézte ezt a kérdést.

A kérdés két szóból állt:

- Van pénzük?

- Felség - felelte Saint-Aignan -, már megbeszéltük Colbert úrral.

- Nagyon helyes!

- Igen, felség, és Colbert azt felelte, hogy nyomban eljön felségedhez, amint felséged kinyilvánítja szándékát, hogy folytatja az ünnepséget, amelynek programját megadta.

- Hát akkor jöjjön.

Colbert, mintha csak az ajtó előtt hallgatózott volna, hogy a megbeszélésekről tájékozódjék, abban a pillanatban lépett be, midőn a király kiejtette a nevét.

- Nagyon jókor jön, Colbert úr - mondotta őfelsége. - Foglalják el őrhelyüket, uraim!

Saint-Aignan és Villeroi meghajolt és elment.

A király egy karosszékbe ült az ablak mellett, és így szólt:

- Ma este balettot táncolok, Colbert úr.

- Akkor holnap fizetem ki a számlákat, felség.

- Hogyan?

- Megígértem a kereskedőknek és az iparosoknak, hogy a balett után való napon fizetem ki a számláikat.

- Ám legyen, Colbert úr, ha megígérte, fizesse ki.
 - Nagyon jó, felség, de ahhoz, hogy az ember fizessen, mint Lesdiguières⁶ mondotta, pénz kell.
 - Hogyan? Hát nem folyósították a Fouquet úr ígérte négy milliót? Elfelejtettem ezt számon kérni.
 - Felség, a megbeszélrt időben megküldték a pénzt.
 - No és?
 - Hát, felség, a színes üveglámpák, a tűzijátékok, a zenekarok és a konyhák egy hét alatt felemésztették a négy milliót.
 - Teljesen?
 - Az utolsó sou-ig. Ahányszor felséged azt parancsolta, hogy világítsuk ki a nagy csatorna partjait, minden alkalommal annyi olajat égettünk el, mint amennyi víz van a medencékben.
 - Jó, jó, Colbert úr. Tehát már nincs pénze?
 - Ó, nekem már nincs, de Fouquet úrnak van.
- És Colbert arca baljóslatúan sugárzott fel.
- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte Lajos.
 - Felség, hatmilliót már kaptunk Fouquet úrtól. Sokkal szívesebben adta, semhogy ne tudna többet is adni, hogyha szükség van rá. Ma van rá szükség, tehát ma kell megtennie.
- A király ráncba vont a homlokát.
- Colbert úr - mondta erősen hangsúlyozva a pénzember nevét -, nem úgy értettem; nem kívánok olyan kényszert alkalmazni szolgálom ellen, amely fölösleges terheket rakna vállára, és akadályozza hivatalos kötelessége teljesítésében. Végül is Fouquet egy hét alatt hatmilliót adott, ami nem csekélység.
- Colbert elsápadt.
- Rövid idővel ezelőtt azonban felséged nem így beszélt - mondta -, például, midőn megérkeztek a Belle-Isle-re vonatkozó hírek.
 - Igaza van, Colbert úr.
 - De azóta semmi sem változott, épp ellenkezőleg.
 - Az én lelkemben minden megváltozott, uram.
 - Hogyan? Felséged nem hiszi már, hogy bűnös dolgot kíséreltek meg?
 - A magam ügyeihez csak nekem van közöm, intendáns úr, és már megmondottam, hogy magam is intézem el őket.
 - Akkor, úgy látom, olyan szerencsétlen vagyok, hogy kegyvesztetté lettem felséged előtt - mondotta Colbert, a dühtől és félelemtől remegve.
 - Éppenséggel nem, sőt ellenkezőleg, nagyon kedves emberem.

⁶ Korának nevezetes hadvezére, connétable, Franciaország marsallja (1543-1626).

- Ejnye, felség - felelte a miniszter ügyesen színlelt nyers modorban, amelyet akkor vett fel, ha Lajos hiúságának akart hízelegni -, mit ér, ha kedves embere valaki a királynak, de nem hajthat hasznát neki?

- Kedvezőbb alkalommal akarom igénybe venni szolgálatait, és higgye meg, annál értéke-
sebbek lesznek.

- Tehát mi a szándéka felségednek ezúttal?...

- Pénzre van szüksége, Colbert úr?

- Hatszázezer frankra, felség.

- Magánpénztárámból fogja felvenni.

Colbert meghajolt.

- És - tette hozzá Lajos -, minthogy bajosan tudhatja ilyen kis összeggel fedezni azokat a kiadásokat, amelyek még fel fognak merülni, hárommillióról fogok kötelezvényt kiállítani.

A király tollat vett kezébe, és nyomban aláírta a kötelezvényt. Azután átadta a papírlapot Colbert-nak:

- Legyen nyugodt, Colbert úr, a terv, amelyet elfogadtam, királyi terv.

Szavait olyan királyi fenséggel ejtette ki, amelyet némely körülmények között már tudott magára öltetni a fiatal uralkodó, majd elbocsájtotta Colbert-t, hogy szabóit fogadja.

Már egész Fontainebleau-ban tudták, milyen parancsot adott ki a király; már tudták, hogy felpróbálta ruháját, és hogy a balettot aznap este fogják táncolni.

A hír villámgyorsan elterjedt, és felkeltette a tetszeni vágyó nők és a becsvágyó férfiak érdeklődését.

Nyomban, s mintegy varázsütésre, összehívták mindazokat, akik varrótűvel tudnak bánni, mindazokat, akik, mint Molière mondja, meg tudják különböztetni a mellényt a nadrágtól, hogy segítségükkel támogassák az elegáns urakat, hölgyeket.

A király kilenc órakor készült el az öltözködéssel; lombdísszel és virágokkal ékesített nyitott kocsiján jelent meg.

A királynék a tó partján épült gyönyörű színházban, pompás emelvényen helyezkedtek el.

Öt órára az ácsok elkészültek a színház tartószerkezetével; a kárpitosok kifeszítették a kárpitokat, elrendezték az ülőhelyeket, mint valami varázssvessző intésére, ezer kéz, egymást nem akadályozva, hanem inkább kölcsönösen támogatva, zenész mellett állított itt fel egy építményt, mialatt a tűzmesterek már kivilágították a színházat és a tó partját, ezer és ezer gyertya fényével.

Minthogy ragyogtak az égen a csillagok, és egyetlen felhő sem látszott, minthogy a hatalmas fák között szellő sem rebbent, mintha az éjszaka alkalmazkodni akart volna az uralkodó képzeletének művéhez, a színház háttérét nyitva hagyták. Ilyenformán a díszletek mögött a háttérben a ragyogó csillagos ég látszott, és a visszavert fényektől izzó víztükör és a terebélyes, lombos fák kéklő körvonala.

Midőn a király megjelent, az egész színház zsúfolva volt, s vakító látványt nyújtottak az aranytól és drágakövektől ragyogó csoportok, amelyekben az első pillantásra egyetlen arcot sem lehetett felismerni.

Lassanként, midőn a szem már megszokta ezt a káprázatos fényt, feltűntek a legkiválóbb szépségek, egyenként, mint este az égen a csillagok az előtt, aki szemét becsukja és ismét kinyitja.

A színpad kis ligetet ábrázolt; szerte hasított patájú faunok ugrándoztak benne; egy driád jelent meg, és a faunok utánairamodtak; néhány faun védelmére kelt a driádnak, és táncolva civakodtak egymással.

A Tavasznak és egész udvarának kellett hirtelen megjelennie, hogy helyreállítsa a békét és rendet.

Az elemek, a mitológia kisebbrendű hatalmasságai, jelképét hordozva nyomon követték dicsőséges urukat.

Az évszakok, a Tavasz szövetségstársai, oldalán haladva négyes csoportot alkottak és megnyitották a táncot. A zene - oboák, flóták és viola-hegedűk - a mezei örömeket festette.

Most dörgő taps közepette belépett a király.

Virágos tunikát viselt, amely nemhogy vaskossá tette volna, inkább kidomborította karcsú, szép formájú alakját. A lába, amely egyike volt a legszebben ívelt láboknak az egész udvarban, nagyon szépen hatott a hússzínű selyemharisnyában, amely olyan átlátszó volt, hogy az ember azt hitte, magát a testet látja.

A király lábát világoslila atlaszból készült elragadó cipő rejtette, virágokat és leveleket ábrázoló szalagokkal díszítve.

Felsőteste teljes összhangot alkotott ezzel a talpazattal; szép hullámos haj, üde arc, amit a kék szemek ragyogása még szebbé tett, megperzselve a nők szívét, és mosolyra nyíló kívánatos száj: ilyen volt az évszakok fejedelme, s ezen az estén joggal lehetett a szerelem királyának nevezni.

Volt lényében valami egy istenség könnyeden méltóságteljes tartásából. Nem táncolt, hanem lebegett.

Bevonulása tehát ragyogóan sikerült. Ám hirtelen Saint-Aignan grófot pillantották meg, amint igyekezett a király és Madame közelébe jutni.

A hercegnő hosszú ruhát viselt, amelynek áttetsző szövete oly könnyű volt, mint az ügyes mecheleni nők szötte legfinomabb csipke, térde időnkint kirajzolódott a tunika ráncai alatt, kis lábán selyemcipő; sugárzó szépségben vonult fel bakhánsnőivel együtt, és már elért a táncához kijelölt helyre.

Olyan sokáig tartott a taps, hogy Saint-Aignan kényelmesen odajuthatott a lábujjhegyen álló királyhoz.

- Mi az, Saint-Aignan? - kérdezte a király.

- Istenem! Felső - felelte az udvaronc sápadtan -, megfélelkezett a gyümölcstáncról.

- Dehogy... elmarad!

- Nem, felséged nem adott rá parancsot, és a zenekar nem hagyta ki ezt a számot.

- Elég bosszantó mormogta a király. - Ezt a táncot nem lehet eltáncolni, mert Guiche hiányzik. Ki kellene hagyni.

- Ó, felség, ha egy negyedóráig játszik a zene, s nincs hozzá tánc, megöli a balettet.

- De gróf, akkor...

- És, felség, nem is a zenével van a legnagyobb baj, mert szükség esetén kihagyhatná a számot a zenekar, de...

- De?

- Guiche úr itt van.

- Itt? - mondta a király, és ráncba vonta homlokát. - Itt? Biztos benne?

- A baletthoz való ruhában jelent meg.

A király érezte, hogy lángoló pír borítja el arcát.

- Alighanem téved - mondotta Lajos.

- Annyira nem tévedek, hogy felségednek csak jobbra kell néznie: a gróf várakozik sorára.

Lajos gyorsan jobbra fordult, és meglátta a teljes szépségében sugárzó Guiche grófot Vertumnus jelmezében, várva, hogy a király odanézzon, és ő megszólíthassa.

Ki tudná leírni a király meghökkenését, Monsieur ámulatát, aki páholyában nyugtalankodott, az egymáshoz hajló fejek hullámszerűségét a teremben, s Madame döbbenetét, a suttogást, a teremben egymáshoz forduló fejek látványát, Madame különös felindultságát, amely táncosa láttán elfogta? Nálunk ügyesebb emberekre kell bízunk ezt a feladatot.

A király tátott szájjal bámult a grófra.

Guiche pedig tiszteletteljes meghajlással odalépett hozzá, és így szólt:

- Felség, legalázatosabb alattvalója eljött, hogy ezen a napon ugyanúgy teljesítse szolgálatát, mint tette az ütközetek napján. A király elveszítené a balett legszebb jelenetét, ha a „gyümölcstánc” elmaradna. Nem akartam, hogy az én révemben érje kár a király táncának szépségét, báját és ügyességét, ezért otthagytam bérlőimet, hogy uralkodóm segítségére siessek.

Minden egyes szó megfontoltan, jólesően, ékesszólóan csendült XIV. Lajos fülében. A hízelgés éppannyira tetszett neki, mint amennyire a bátorságot csodálta. Csak ennyit felelt:

- Nem mondtam, hogy térjen vissza, gróf.

- Igaz, de felséged azt sem parancsolta annak idején, hogy maradjak.

A király érezte, hogy az idő múlik. Ha ez a jelenet még soká tart, mindent megzavarhat. Ha csak egyetlen folt keletkezik is ezen a festményen, menthetetlenül elrontja.

Azonkívül a király ötletes ember volt, és Madame oly beszédes szeme újabb gondolatot sugallt neki.

Henriette tekintete ezt mondta a királynak:

- Minthogy féltékenykednek felségedre, ossza meg a gyanút; aki két vetélytársra gyanakszik, az nem gyanakszik senkire.

Ezzel az ügyes fordulattal Madame győzedelmeskedett.

A király rámosolygott Guiche-re.

Guiche egy szót sem értett a hercegnő néma beszédéből. Csak azt látta, hogy úgy tesz, mintha egyáltalán nem venné észre. Pedig Guiche a kegyelmet, amelyben részesült, a hercegnő szívének tulajdonította. A király pedig mindenkinek hálás volt érte.

Csak Monsieur nem értette az egészet.

A balett megkezdődött; gyönyörű volt.

Midőn a hegedűk hangjára táncra perdültek az előkelő táncosok, midőn az akkoriban divó naiv némajáték, amit még naivabbá tett a felséges csepűragók meglehetősen középszerű játéka, tetőpontjára ért, a terem mennyezete csaknem leszakadt a döngő tapsvihartól.

Guiche ragyogott, mint a nap. Csak éppen mint valami udvaroncnap, mely belenyugszik a másodrangú szerepbe.

Nem törődve a sikerrel, mert Madame előtt nem lehetett vele érdemeket szerezni, csak arra volt gondja, hogy ismét elnyerje a hercegnő kegyét.

De Madame egy pillantására sem méltatta.

Lassanként a gróf minden örömét és egész sugárzó mivoltát legyőzte a fájdalom és a nyugtalanság, úgyhogy lába elnehezült, keze lelankadt, feje kábult lett.

E pillanattól fogva csakugyan a király volt a négyes legelső táncosa.

Oldalt vetett egy tekintetet legyőzött vetélytársára.

Guiche már jóformán udvaronc sem volt, rosszul táncolt, de nem mintha hízelegni akart volna, és nemsokára abba is hagyta a táncot.

A király és Madame diadalmaskodott.

A fontainebleau-i park nimfái

A király egy pillanatig élvezte diadalát, amely, mint mondtuk, a lehető legtökéletesebb volt.

Azután Madame felé indult, hogy ő is megcsodálhassa.

A fiatalok talán lángolóbban, hevesebben, nagyobb szenvedéllyel szeretnek, mint az érett korúak: de egyúttal valamennyi többi érzés ifjúságukkal és erejükkel arányosan van bennük kifejlődve, úgyhogy a hiúság csaknem egyenértékű náluk a szerelemmel, s ez utóbbi, lévén alávetve az egyensúly törvényének, sohasem jut el a tökélynek arra a fokára, amit a harminc és harmincöt év körüli férfiaknál és nőknél ér el.

Lajos tehát sokat gondolt Madame-ra, miután előbb sokat gondolt önmagára, Madame pedig nagyon sokat gondolt önmagára, s talán a legparányibb mértékben sem jutott eszébe a király.

A királyi személyek szerelmének és hiúságának áldozata azonban Guiche gróf volt.

Észre is vehette nyomban mindenki a szegény gróf izgatottságát és levertségét és ez a levertség annál is inkább észrevehető volt, mert az emberek nem szoktak hozzá a látványhoz, hogy a gróf karja lehanyatlik, feje lekókad, és szeme elveszti fényét. Általában nem szokták Guiche-t féltetni jó ízlés és elegancia dolgában.

A nagy többség ezért Guiche vereségét csupán udvaronci ügyességének tulajdonította.

De mások, mert az udvarnál is vannak éles látású emberek, mások a gróf sápadtságát és bágyadtságát is észrevették; mert sápadtságát és bágyadtságát sem színlelni, sem elrejtteni nem tudta, és ebből jogosan következtették, hogy Guiche nem komédiát játszik, és nem hízelegni akar.

E szenvedések, e sikerek, e magyarázatok belevegyültek, elvesztek a tetszésnyilvánítások zajában.

Midőn azonban a királynék meglepedésüket nyilvánították, és a nézők tanújelét adták lelkesedésüknek, midőn a király páholyába ment, hogy jelmez cseréljen, mialatt Monsieur táncolt, szokásához híven női ruhában, Guiche ismét magához tért, s Madame-hoz közeledett, aki a színház mélyén ülve várta a második felvonást, félrevonulva, mintha előre elmélkedne táncának hatásáról.

Érthető, hogy komoly gondolataiba merülve, a hercegnő nem látta, ami körülötte történik, vagy úgy tett, mintha nem látná.

Guiche ilyenformán, Madame-hoz közeledvén, egyedül találta őt egy festett bokordíszlet mellett ülve.

Hamadriadnak⁷ öltözött két udvarhölgye tiszteletteljesen visszavonult, midőn észrevették Guiche-t.

Guiche tehát a csoporton áthaladva odament Madame-hoz és meghajolt előtte.

Madame azonban, akár észrevette a köszönést, akár nem, még a fejét sem fordította arra.

⁷ Nimfa, ki a néphit szerint egy-egy fába zárva él, s a fával együtt hal meg.

A szerencsétlen ember idegein borzongás futott végig: ilyen teljes közönyre nem volt elkészülve, hiszen ő semmit sem látott, semmit sem tudott meg, ennél fogva semmit sem sejtethetett meg.

Amikor látta, hogy köszöntését nem fogadják, egy lépéssel közelebb lépett, s olyan hangon, amelyre hiába igyekezett nyugalmat erőszakolni, így szólt:

- Bátorkodom, Madame, legalázatosabb tiszteletemet nyilvánítani.

Ezúttal a hercegnő leereszkedően a gróf felé fordította ábrándozó tekintetű szemét:

- Ó, maga az, Guiche úr? - mondotta. - Jó napot.

És ismét elfordult.

A gróf kis híján elvesztette türelmét.

- Fenséged az imént elragadó szépen táncolt - próbálkozott mégis.

- Azt hiszi? - mondotta Madame közömbösen.

- Igen, mert szerepe pompásan megfelel az egyéniségének.

Madame most teljesen feléje fordult; hideg, merev tekintettel nézett a grófra, és így szólt:

- Hogyhogy?

- Úgy van, amint mondtam.

- Magyarázza meg.

- Fenséged egy szép, büszke és könnyed istennőt ábrázol.

- Pomonáról beszél, gróf úr?

- Arról az istennőről, akit fenséged képvisel.

Madame egy pillanatra összeszorította ajkát, azután így felelt:

- De maga is, uram, tökéletes táncos.

- Ó, Madame, én azok közé tartozom, akik nem szoktak kiválni, és akikről megfélemedeznek, ha véletlenül egyszer ki is tűntek.

E szavak után, amelyeket sóhaj kíséretében ejtett ki, szívét-lelkét rendítő sóhaj kíséretében ejtett ki, a gróf meghajolt, zihálva, szívében szorongó félelemmel, zúgó fejjel, tétován tekintő szemmel, és hátravonult a vászonra festett bokrok mögé.

Madame felelet helyett könnyedén vállat vont.

És minthogy udvarhölgyei, mint mondtuk, a beszélgetés tartama alatt tiszteletteljesen félrevonultak, Madame egy pillantásával magához szólította őket.

Tonnay-Charente és Montalais kisasszony volt a két udvarhölgy.

Madame jeladására mindketten odasiettek.

- Hallották, hölgyeim? - kérdezte a hercegnő.

- Mit, Madame?

- Amit Guiche gróf mondott.

- Nem.

- Igazán különös - mondta a hercegnő szánakozó hangon -, mennyire kimerítette a száműzetés szegény Guiche gróf szellemét.

Azután még hangosabban folytatta, mintha attól félne, hogy a szerencsétlen ember nem hallja jól.

- Előbb rosszul táncolt, azután semmitmondó, üres dolgokat fecsegett.

Majd a hercegnő felkelt, azt a dallamot dúdolva, amelyre táncolnia kell.

Guiche gróf mindent hallott. A nyíl szíve mélyéig hatolt, és megsebezte.

Ekkor nem törődve vele, hogy rosszkedvével az ünnep egész rendjét megzavarja, elmenekült; Vertumnus szép jelmezét leszaggatta magáról, útközben szerteszórva róla a fürtös szőlőágakat, szedergallyakat, mandulaleveleket és istenségének többi jelvényét.

Egy negyedóra múlva visszatért a színházba. De könnyen meg lehet érteni, hogy csak az értelem hatalmas erőfeszítése az örülettel szemben, vagy mert a szív már ilyenek van teremtve - az vezette vissza, hogy képtelen volt tovább távolmaradni attól, aki szétzúzta szívét.

Madame épp befejezte táncát.

Látta Guiche-t, de nem nézett rá, Guiche pedig elkeseredetten, dühösen hátat fordított a hercegnőnek, midőn nimfái és száz hízelgő férfi kíséretében elhaladt előtte.

Ezalatt a színház másik végén, a tó közelében egy nő ült, mereven a színház egyik ablakára szegezve szemét.

A királyi páholy ablaka volt.

Amikor Guiche elhagyta a színházat, hogy a szabad levegőre menjen, amire oly nagy szüksége, volt, elhaladt a nő mellett és köszönt neki.

A nő pedig, amikor a fiatalembert megpillantotta, felkelt, mint akit olyan gondolatai közben lepnek meg, melyeket legszívesebben maga előtt is elrejtene.

Guiche megismerte, és megállt.

- Jó estét, kisasszony - mondotta élénken.

- Jó estét, gróf.

- Nahát, La Vallière kisasszony! Milyen boldog vagyok, hogy magával találkozom!

- És engem is boldoggá tesz ez a véletlen, gróf úr - mondotta a leány, távozáshoz készülődve.

- Ó, ne, ne hagyjon el - kérlelte Guiche, felé nyújtva kezét -, mert meghazudtolná az imént mondott jó szavakat. Nagyon kérem, ne menjen el, hiszen ez a legszebb este, ami csak elképzelhető. Kerüli a lármát? Szeret egyedül lenni, egyedül önmagával! Ó, megértem. Minden nő ilyen, akinek érző szíve van. A lármás mulatságok forgatagától távol sosem unatkozik az ilyen nő. Ó, kisasszony, kisasszony!

- De mi baja van, gróf úr? - kérdezte La Vallière kisasszony rémulten. - Olyan izgatottnak látszik!

- Én? Nem, dehogy.

- Akkor engedje meg, Guiche úr, hogy köszönetet mondjak; csak az alkalomra vártam, hogy megtehessem. Tudom, gróf úr közbenjárásának köszönhetem, hogy felvettek Madame udvarhölgyei közé.

- Igen, csakugyan, valóban emlékszem rá, és szerencsét kívánok magamnak hozzá, kisasszony. Szeret valakit?

- Én?

- Ó, bocsánatot kérek, nem is tudom, hogy mit beszélek. Ezer bocsánat! Madame-nak igaza volt; a váratlan száműzetés megzavarta az eszemet.

- A király azonban, azt hiszem, jól fogadta, gróf úr?

- Azt hiszi... hogy jól fogadott?... Talán...

- Mindenesetre jól fogadta, hiszen az ő engedélye nélkül tért vissza.

- Igaz, és azt hiszem, igaza is van, kisasszony. De nem látta itt Bragelonne vicomte-ot?

La Vallière kisasszony megremegett erre a névre.

- Miért kérdi? - kérdezte Louise.

- Ó, Istenem! talán ismét megsértettem magát? - kérdezte Guiche. - Mert akkor nagyon szerencsétlen, nagyon szánalomraméltó vagyok.

- Úgy van, nagyon szerencsétlen, nagyon szánalomraméltó, Guiche úr, mert úgy látszik, iszonyatosan szenved.

- Ó, kisasszonyom, miért nincs szerető nővérem, igaz barátnóm!

- Vannak barátai, gróf úr, és Bragelonne vicomte, akiről éppen beszélt, azt hiszem, jóbarátai közé tartozik.

- Úgy van, úgy van, Bragelonne vicomte valóban egyik jó barátom. Isten vele, kisasszony, fogadja tiszteletteljes üdvözlétemet.

És Guiche, mint az örült, elrohant a tó partja mentén. Fekete árnyéka mindjobban növekedve suhant a csillogó tiszafák és a víz felszínén ragyogó széles fénysávok között.

La Vallière egy ideig szánakozva nézett utána.

- Bizony, bizony - suttogta -, a gróf szenved, és kezdem megérteni, hogy miért.

Alig mondta ki ezeket a szavakat, amikor társnői, Montalais és Tonnay-Charente kisasszony odasiettek.

Befejezték tennivalójukat, levetették nimfajelmezüket, s örülve a szép éjszakának és a nagy sikernek, barátnőjüket keresték.

- Hogyan, már itt van? - mondták neki. - Azt hittük, mi leszünk hamarabb itt a találkozón.

- Már egy negyedórája itt vagyok - felelte La Vallière.

- Hát nem mulattatta a tánc?

- Nem.

- Sem az egész látványosság?

- Egyáltalán nem. Sokkal jobban szeretem ezt a színjátékot, ahol a sötét erdő mélyén itt-ott fény villózik, mint valami piros szem, amely hol kinyílik, hol becsukódik.

- Micsoda költő ez a La Vallière - mondotta Tonnay-Charente.

- Vagyis elviselhetetlen - jegyezte meg Montalais. - Valahányszor, ha nevethetünk vagy mulathatunk valamin, Louise sírva fakad; ahányszor mi sírunk, mert nem jó a ruhánk, sérelem érte hiúságunkat, hatástalan az ékességünk, akkor La Vallière nevet.

- Hát én, ami engem illet - mondta Tonnyay-Charente kisasszony -, én nem tudok ilyen lenni. Nő vagyok, és pedig olyan nő, amilyen kevés van. Aki szeret engem, az hízeleg nekem, aki hízeleg, az tetszik nekem hízelgéséért, és aki tetszik nekem...

- No, nem fejezed be? - mondotta Montalais.

- Az nagyon nehéz dolog - válaszolta Tonnyay-Charente kisasszony, és harsogó kacagásban tört ki -, fejezd be helyettem te, aki olyan szellemes vagy.

- Hát magának, Louise - mondta Montalais kisasszony -, tetszik-e valaki?

- Ehhez senkinek semmi köze - felelte La Vallière kisasszony, és felkelt arról a mohás padról, amelyen végigfeküdt, míg a balett tartott. - Hát, hölgyeim, elhatároztuk, hogy ma egész éjszaka felügyelet és kíséret nélkül fogunk mulatni. Hárman vagyunk, szeretjük egymást, az idő pompás; nézzék csak, nézzék a holdat, amint lassan emelkedik az égen, és ráveti ezüstös sugarait gesztenyefákra és tölgyfákra! Ó, mily szép séta lesz! Ó mily szép a szabadság, mily szépek az erdei tisztások! Milyen szép dolog, hogy örvendezhetünk egymás barátságának; fogjuk karon egymást, és menjünk a nagy fák alá. A többiek e percben épp azzal vannak elfoglalva, hogy felékesítsék magukat egy díszsétára; felnyergelik a háttaslovakat, befogják a királyné kocsijába az öszvéreket, és Madame kocsijába a négy fehér kancát. Siessünk olyan helyre, ahol senki sem vesz minket észre, ahol senki sem követ nyomon. Emlékszik-e Montalais, a chevernyi és chambord-i erdőkre és a blois-i véget nem érő nyárfasorra? Sok titkos reményünket mondtuk el ott egymásnak.

- És sok vallomásunkat.

- Bizony.

- Én - mondta Tonnyay-Charente kisasszony - szintén sok mindent gondolok; de vigyázzanak...

- Soha nem mond el semmit - jegyezte meg Montalais -, úgymint csak Athénaïs tudja egyedül, hogy Tonnyay-Charente kisasszony mit gondol magában.

- Csitt! - kiáltott La Vallière kisasszony -, lépéseket hallok amarról!

- Gyorsan, gyorsan a nádasba - mondotta Montalais kisasszony. - Hajoljon le, Athénaïs, hisz olyan nagy.

S Tonnyay-Charente kisasszony valóban lehajolt.

Csaknem ugyanabban a pillanatban két nemesembert lehetett látni, amint lehorgasztott fővel, kart karba öltve halad a tó partjával párhuzamos fasorban a finom kavicsos úton.

A nők összehúzták magukat, nehogy a férfiak észrevegyék őket. - Guiche gróf - súgta Montalais Tonnyay-Charente kisasszony fülébe.

- A másik Bragelonne vicomte súgta emez La Vallière kisasszonynak.

A két fiatalember élénk hangon beszélgetett, és mindinkább közeledett a leányok felé.

- Itt volt az imént - mondta a gróf -, ha csak láttam volna, azt hihetném, hogy csak jelenés volt, de beszéltem is vele.

- Tehát biztos benne?

- Igen, de talán ráijesztettem.

- Miért?

- Hát, Istenem, még örült voltam, tudja már, miért, ő talán semmit sem értett szavaimból, és megrémült.

- Ah! - mondotta Bragelonne. - Ne bánkódjon miatta, barátom. Jószívú teremtés, meg fog bocsátani; okos leány, és meg fogja érteni.

- De ha megértette, és túlságosan is jól megértette, amit mondtam, akkor...

- Akkor?

- És ha beszélni fog?

- Ó, nem ismeri Louise-t, gróf - mondotta Raoul. - Louise-ban minden erény megvan, és egyetlen hibája sincs.

És a két fiatalember elhaladt a lányok mellett, és amint eltávolodtak, lassanként elhalt a hangjuk.

- Ejnye, La Vallière - mondotta Tonny-Charente kisasszony -, Bragelonne vicomte Louise-t mondott, magáról szólva. Hogy lehet ez?

- Együtt nevelkedtünk, és már gyermekkorunkban ismertük egymást - felelte La Vallière kisasszony.

- Azonkívül Bragelonne a vőlegényed, ezt mindenki tudja.

- Ó, nem is tudtam. Igaz ez, kisasszony?

- Jobban mondva - felelte Louise elpirulva -, jobban mondva Bragelonne úr azzal tüntetett ki, hogy megkérte a kezemet... de...

- De?

- De, úgy látszik, a király...

- Nos?

- Nem akarja e házassághoz beleegyezését adni.

- Eh, miért épp a király? Mi köze ehhez a királynak? - kiáltott fel haragosan Aure -, van joga a királynak ilyen dolgokba beleavatkozni? „A pulitika, az pulitika - mint Mazarin mondta -, de a szerelem, az szerelem!” Ha tehát szereted Bragelonne urat, és ő is szeret téged, keljetek egybe. Én a magam részéről beleegyezem.

Athénaïs nevetett.

- Ó, én komolyan beszélek - felelte Montalais -, és azt hiszem, hogy az én véleményem ebben a dologban ér annyit, mint a királyé. Ugye, Louise?

- No végre, elmentek az urak - mondotta Louise -, használjuk fel a magányt, menjünk át a tisztáson, és gyerünk be az erdőbe.

- Annál is inkább - felelte Athénaïs -, mert lámpákat visznek kifelé a kastélyból és a színházból; úgy látszik, világítanak az előkelő társaságnak.

- Fussunk - mondták mind a hárman.

És selyemruhájuknak hosszú uszályát kecsesen felfogva, áthaladtak a tó és a park legsötétebb része közt elterülő tisztáson.

Montalais könnyedén szökellt a gyepen, mint egy őzike, Athénaïs tüzesen, mint egy fiatal nőtény farkas, és egy vakmerő Akteon megláthatta volna atlaszszoknyájuk alól kivillanó szép formás bokájukat a félhomályban.

La Vallière szoknyája szemérmesebben lebegett; gyenge lába akadályozta benne, hogy lépést tartson társnőivel, hátramaradt, és utánuk szólt, hogy nem bírja, miért is társnői kénytelenek voltak várakozni rá.

E pillanatban egy férfi, ki az árokban rejtőzött a bokrok között, hirtelen fellépett az árok partjára, és tovafutott a kastély irányában.

A három nő elérte a park szélét, a sétányokat azután már mind jól ismerték.

Az árok mentén hatalmas virágzó bokrok nőttek, és sorompók védték ezen az oldalon a sétálókat a lovak és a kocsik ellen.

Távolból, a kövezett útról valóban a királyné és Madame kocsijának dübörgését lehetett hallani. Több nemesúr követte őket azzal a zajjal, amelyet Vergilius időmértékes verse olyan jól utánoz.

Messziről zenekar hangjai feleltek a zajra, és midőn a zene elhallgatott, a csalogány, ez a büszke énekes zengte a fák alatt egybegyűlt társaságnak a legbonyolultabb, legbájosabb és legokosabb dalokat.

Az énekesmadár közelében a fák sötétlő ágai közt egy dalt kedvelő bagoly szemei villogtak.

Ilyenformán az udvarnak ez az ünnepe egyúttal az erdő titokzatos lakóinak ünnepe is volt, mert biztosan hallgatózott az őz a harasztban, a fécán a faágon, a róka az odújában.

Érezhetően ott lüktetett ennek a láthatatlan éjszakai társaságnak élete, elárulta a fák és bokrok ágainak mozgása.

Ekkor az erdő nimfái hirtelen kiáltásban törtek ki, de nyomban ismét megnyugodtak és folytatták útjukat.

És elérkeztek a királyi tölgyfához, ama tölgyfa tiszteletre méltó maradványához, amely ifjúkorában hallotta II. Henriket epekedve sóhajtozni a szép Diane de Poitiers⁸ után, később pedig IV. Henriket epekedni a szép Gabrielle d'Estrées⁹ után.

E tölgyfa alatt a kertészek oly sok fűvet és mohát halmoztak fel, hogy még egy király sem pihentethette fáradt tagjait ennél puhább körszéken.

A fa törzse csomós kergű, de négy ember számára elég széles támlát alkotott.

Az ágak alatt, amelyek a törzs felé lejtettek, a beszélgetés hangjai az ég felé szűrődve elvesztek.

⁸ Diane de Poitiers (1499-1566) - legendás hírű szépség, II. Henrik szeretője.

⁹ Gabrielle d'Estrées (1573-1599) - IV. Henrik híres nagy szerelme, két fiának anyja, ki mérge által halt meg.

Ami a királyi tölgyfa alatt elhangzott

Volt az enyhe légben, a hallgatag lombban valami csöndes biztatás, hogy a fiatal hölgyek könnyed csevegésüket komolyabbra fordítsák.

Montalais volt köztük a legpajkosabb, mégis ő hajlott legelőször a komolyságra.

Hatalmas sóhajtással kezdte.

- Mily öröm - mondta -, hogy itt vagyunk szabadon, egymás közt, és jogunk van rá, hogy őszinték legyünk, különösen magunkkal szemben.

- Úgy van - szólt Tonny-Charente kisasszony -, mert az udvar, bármily fényes is, mindig valami hazugságot rejteget a bársony redőzete vagy a gyémántok csillogása mögött.

- Én sohasem hazudok - mondta La Vallière -, ha nem mondhatom meg az igazat, inkább hallgatok.

- Nem is lesz sokáig kegyben, drágám - felelte Montalais -, itt nincs úgy, mint Blois-ban, ahol a jó öreg Madame-nak elmondhattuk minden panaszunkat és vágyunkat. Madame-nak voltak napjai, amikor visszaemlékezett rá, hogy ő is volt fiatal... Ezekon a napokon akármelyikünk beszélgetett is Madame-mal, őszinte barátnőt talált benne. Madame is elmondta Monsieur-vel való szerelmét, mi pedig elmondtuk egyéb szerelmei történetét, vagy legalábbis, hogy mit rebesgettek az emberek Monsieur gáláns kalandjairól. Szegény asszony! Az ártatlan lélek! Velünk együtt nevetett. Hol lehet most szegény?

- Hej, Montalais, te huncut kis Montalais, már meg sóhajtozol? - kiáltott fel La Vallière. - Úgy látszik, megihletnek a fák, és ma este csaknem józan vagy.

- Kisasszonyok - szólt Athénaïs -, nem való, hogy annyira visszasírnák a blois-i udvart, hogy nem elég boldogok a mienkben. Az udvar olyan hely, ahol férfiak és nők összejönnek, hogy olyan dolgokról beszélgessenek, melyeket otthon az anyák, a gyámok, kivált pedig a gyóntatóatyák szigorúan tiltanak. Az udvarban ezeket a merész dolgokat a királyok és királynék jogán mondják egymásnak. Hát nem kellemes ez?

- Ó, Athénaïs! - szólt Louise, és elpirult.

- Athénaïs ma este őszinte - szólt Montalais kisasszony -, éljünk az alkalommal.

- Úgy van, éljete az alkalommal, mert ma este ki lehet csikarni belőlem szívem legelrejtettebb titkait is.

- Hej, ha Montespan úr itt volna! - szólt Montalais.

- Azt hiszitek, hogy szeretem Montespan urat? - szólt halkán a fiatal leány.

- Csinos ember, azt hiszem?

- Csinos, és ez nem a legkisebb előnye a szememben.

- No látod!

- Többet mondok; Montespan valamennyi férfi közül, akiket itt láttam, a legszebb és a leg...

- Hallgassatok csak! - szólt La Vallière kisasszony, összerézzenve a mohás padon.

- Valami dámvad menekül a bokrok közt.

- Én csak a férfiaktól félek - szólt Athénaïs.

- Ha nem hasonlítanak Montespan úrra, ugye?

- Hagyjátok ezt a gúnyolódást... Montespan elhalmoz apró figyelmességekkel, de ez engem nem kötelez semmire. Nincs-e itt Guiche úr is, aki Madame-nak tesz kisebb szolgálatokat?

- Szegény, szegény fiú! - szólt La Vallière.

- Miért szegény?... Madame elég szép és elég előkelő hölgy, azt hiszem.

La Vallière kisasszony szomorúan rázta a fejét.

- Ha az ember szeret - mondta -, nem az a fontos, hogy valaki szép vagy előkelő hölgy-e, hanem ha az ember szeret, kedves barátnőim, akkor a szíve és a szeme fontos annak, akit szeretünk.

Montalais harsányan felkacagott.

- Szíve, szeme! Ó, csupa szirup.

- Nemes érzelmek! - szólt Athénaïs pártfogólag, de hidegen.

- Magában nem élnek, kisasszony? - kérdezte Louise.

- Dehogynem, kisasszony, de hadd folytatom. Hogyan lehet sajnálni egy férfit, aki szolgálatokat tesz olyan hölgynek, mint Madame? Ha aránytalanság van ebben, ez csak Guiche gróf részéről foroghat fenn.

- Ó, dehogy - szólt La Vallière -, épp ellenkezőleg, Madame részéről.

- Ezt magyarázza meg.

- Megmagyarázom. Madame még csak nem is kívánja megtudni, mi a szerelem. Úgy játszik ezzel az érzéssel, mint a gyermek a tűzijátékkal, pedig egyetlen szikrája felgyújthatja az egész palotát. A tűzijáték csillog, szikrázik, neki csak ez kell. Azt akarja, hogy élete napjai arany, öröm és szerelem szálaiból legyenek szöve. Guiche gróf hiába szereti ezt a híres-neves dámát, Madame sohasem fogja őt szeretni.

Athénaïs lenézően kacagott.

- Van-e szerelem? - szólt. - Hol vannak ma már az imént említett nemes érzelmek? Egy nő erénye nem abban van-é, hogy bátran elutasít magától minden következményekkel járó bonyodalmat? Az egészséges alkatú és adakozó szívű nő nézzen csak bátran a férfiak szemébe, hagyja, hogy szeressék, akár imádják is, és legalább egyszer életében forduljon meg ilyesmi a fejében: „Ejnye, azt hiszem, ezt a férfit, ha nem az lettem volna, aki vagyok, kevésbé vettem volna meg a többinél!”

- Akkor hát - kiáltott fel La Vallière, kezét összekulcsolva - ezt várhatja magától Montespan úr?

- Hát persze! Ő vagy bárki más. Hát nem megmondtam az imént, elismerem, hogy ő különb a többinél, de ez nem minden. Drágám, csak addig vagyunk nők, míg a természet megengedi, hogy elfoglalhassuk a szépség trónusát, vagyis tizenöt éves korunktól harmincöt éves korunkig. Utóbb aztán lehet szívünk, amikor már nem lesz egyebünk, csak ez.

- Hohó! - tiltakozott halkán La Vallière.

- Nagyszerű! - kiáltott fel Montalais -, ez aztán a remek nő! Athénaïs még sokra viheti!

- Nem helyesli, amit mondtam?

- Ó, de még mennyire helyeslem! - szólt a gúnyos nyelvű lány.
- Csak tréfál, ugye, Montalais? - kérdezte Louise.
- Dehogysis. Épp ellenkezőleg, nagyon helyeslem, amit Athénaïs mondott, csakhogy...
- Csakhogy?
- Csakhogy magam nem tudom valóra váltani. Hiába vannak kialakult elveim, hiába vannak szent elhatározásaim, amikhez képest a stathouder és a spanyol király tervei gyermekjátékok; amikor az elveket és terveket végre kellene hajtanom, nem vagyok rá képes.
- Meginog? - kérdezte Athénaïs meglepődve.
- Szégyenszemre.
- Szerencsétlen természete van - szólt Athénaïs. - De legalább választott már?
- Szavamra, nem! A sors mindenben ellenem van: császárokról álmodozom, és nem akad más, mint...
- Aure! Aure - kiáltott fel La Vallière -, az Isten szerelmére, ne áldozza fel a tréfa kedvéért azokat, akik annyira szeretik.
- Ó, ezzel ugyan nem sokat törődöm: akik szeretnek, boldogok, hogy nem kergetem el őket, drágám! Úgy kell nekem, ha gyöngé vagyok velük szemben, de viszont jaj nekik, ha ezért bosszút állok rajtuk. Szavamra, bosszút állok.
- Aure!
- Igaza van, Montalais - szólt Athénaïs -, és talán ugyanúgy eléri a célját. Montalais viselkedését, hölgyeim, kacérságnak hívják. A férfiak, akik sok dologban ostobák, különösen e tekintetben ostobák, mivel a kacérság fogalmával összezavarják a nő büszkeségét és változékonyságát. Én büszke vagyok, vagyis meghódíthatatlan. Keményen bánok a kérőimmel, de nem is szándékozom megtartani őket. A férfiak azt mondják, hogy kacér vagyok, mert azt képzelik önhietségükben, hogy vágyom rájuk. Más nők, mint például Montalais, felültek a hódolóknak, és el is buktak volna, ha szerencsés ösztönnel hirtelen meg nem tudnak változni, és keservesen meg nem tudnák büntetni, kínozni azt, akinek a hódolatát az imént még elfogadták.
- Valóságos tudományos előadás! - szólt Montalais az ínycsok hangján, aki élvezte az előadást.
- Gyűlöletes, amit mond! - szólt halkán Louise.
- Ez az igazi kacérság - folytatta Tonny-Charente kisasszony -, és ennek a kacérságnak köszönhető, hogy a szerelmes férfi, aki egy órával előbb még felfuvalkodott göggyében, egy pillanat alatt leveti egész felfújt hiúságát. Már diadalmas arccal járt körül, és most visszatörpan; már a védelmező szerepét játszotta, és most újra a földön rimánkodik előttünk. Ennek aztán az az eredménye, hogy egy féltékeny, kellemetlenkedő, unott férj helyett van egy mindig reszkető, mindig epekedő, mindig alázatos kedvesünk, egyszerűen azért, mert bennünk minden új és mindig más úrnőt talál. Hölgyeim, ebből láthatják, milyen nagy értéke van a kacérságnak. Ennek a segítségével lesz az ember királynő a nők között, ha már Isten nem ruházta fel azzal az értékes adománnyal, hogy szívét és eszét féken tudja tartani.
- Ó, be okos nő maga! - szólt Montalais -, és milyen jól érti női kötelességét!
- Egészen különös boldogságot készíték elő magamnak - szólt Athénaïs szerényen -, mint minden szerelmes, gyöngé nő, védekezem a hatalmasok elnyomása ellen.

- La Vallière kisasszony nem szól egy szót sem.
- Talán nem helyesli, amit mondunk?
- Egyszerűen nem értem meg - szólt Louise. - Úgy beszélnek, mintha nem is e földön kellene élniök.
- Hát szép kis gömböc ez a te földed! - fakadt ki Montalais.
- Olyan föld - folytatta Athénaïs -, ahol a férfi tömjénezi a nőt, hogy elbódítsa és elbuktsa, és amikor elbukott, sértegesse!
- Ki beszél bukásról? - szólt Louise.
- Ah, itt az új elmélet, drágám. Legyen szíves, jelölje meg a módot, hogy az ember ne bukjon el, ha magával sodorja a szerelem?
- Ó! - kiáltott fel a fiatal leány, az égnek emelve könnyes fényű szép szemét -, ó, ha tudnátok, mi a szív, megmagyaráznám, és meg tudnátok győzni. A szerelmes szív erősebb, mint a ti minden kacérságtok, és több, mint a ti minden büszkeségetek. Soha egy nő nincs szeretve, én azt hiszem, és Isten megért engem; soha egy férfi nem szeret egy nőt bálványként, csak ha tudja, hogy őt is szeretik. Hagyjátok meg az öregeknek a komédiát, hogy elhiszik: kacér nők imádják őket. A fiatal ember jobban eligazodik és nem hagyja magát megtéveszteni. Lehet, hogy a kacér nő iránt vágy, lángolás, gyönyör támad benne; amint látjátok, szabad és széles teret adok nektek; egyszóval a kacér nő elcsavarhatja a fejét, de sosem tudja szerelmessé tenni. Mert a szerelem, ahogy én értelmezem, szakadatlan, teljes és kizárólagos önfeláldozás, de nem egyoldalú önfeláldozás. Hanem két lélek teljes lemondása, akik egyé akarnak olvadni. Ha én valaha szeretni fogok, arra fogom kérni szerelmesemet, hogy hagyjon meg szabadnak és tisztának. Megmondom neki, és ő meg is fogja érteni, hogy a szívem szakad meg azért, amit megtagadok tőle. És az a férfi, aki engem szeret, érezni fogja áldozatom fájdalmas nagyságát, és ő is fel fogja magát áldozni, mint én, tisztelni fog engem, nem akar majd elszedíteni és elbuktatni, hogy aztán sértegeszen, ha elbuktam, mint ahogy ti mondtátok az imént, amikor káromoltátok a szerelmet, úgy, ahogy én szerelemnek nevezem. Látjátok, én így szeretek. Most aztán mondhatjátok, hogy szerelmesem megvet majd; nem hiszem el, kivéve, ha valami egészen alantas emberrel állnék szemközt, de a szívem a biztosítéka, hogy én nem fogok e silány lelkűek közül választani. A pillantásom jutalom lesz áldozatáért vagy oly kiváló tulajdonságokat fog kelteni benne, amelyekről azelőtt soha fogalma nem volt...
- De kedves Louise - kiáltott föl Montalais -, maga vizet prédikál és bort iszik!
- Hogy érti ezt?
- Raoul de Bragelonne imádja magát, térden állva hódol magának. A szegény fiú éppúgy áldozata erényének, mint ahogy áldozata lehetne az én kacérságomnak vagy Athénaïs büszkeségének.
- Ez egyszerűen a kacérságnak egy alfaja - szólt Athénaïs -, s La Vallière kisasszony, amint látom, ezt a kacérságot gyakorolja, anélkül, hogy sejtelve volna róla.
- Ó - tiltakozott La Vallière.
- Pedig úgy van - folytatta Athénaïs -, ezt ösztönösnek hívják: tökéletes fogékonyság, kifinomult törekvés az érzelmekre, szenvedélyes fellobbanások örökös fitogtatása, amelyek soha célt nem érnek. Ó, ez is nagyon ügyes és nagyon hatékony módszer. Ha jobban meggondolom, szívesebben választottam volna ezt a taktikát a büszkeség helyett, a férfiak legyőzésére, mert előnye, hogy néha azt a hitet kelti, mintha meggyőződésből beszélne az ember.

Annyi bizonyos, hogy mostantól fogva, bár nem török pálcát magam felett, ezt felsőbbrendűnek tartom, mint Montalais egyszerű kacérságát.

S a két fiatal leányt nevetett.

Csak La Vallière hallgatott, a fejét csóválva.

Aztán egy perc múlva megszólalt:

- Ha egy férfi előtt csak egy negyedrészt is mondaná annak, amit az imént mondott, vagy akár csak biztosan tudnám, hogy komolyan gondolta, szégyenletemben és fájdalommban itt rögvest szörnyethalnék.

- Hát csak haljon meg, szerelmes szívű kicsikém - felelte Tonny-Charente kisasszony -, mert ha itt nincsenek is férfiak, van két nő, két barátnője, akik magát ezennel ösztönösen, naivan kacér nőnek hiszik és nyilvánítják, vagyis a legveszedelmesebb fajtájú kacér nőnek a világon.

- Ó, hölgyeim! - szólt La Vallière elpirulva, és csaknem sírva fakadt.

Két társnője újra felkacagott.

- Hát jó, majd érdeklődni fogok Bragelonne-nál.

- Bragelonne-nál? - kérdezte Athénaïs.

- Az ám, annál a hosszú legénynél, aki oly bátor, mint Július Caesar, oly finom és szellemes, mint Fouquet, annál a szegény fiúnál, ki idestova tizenkét éve ismer téged, szeret téged, és mégis, ha hinni lehet neked, soha még az ujjad hegyét sem csókolta meg.

- Hogyan magyarázza ezt a kegyetlenséget, Louise, a szerető szívű nő? - kérdezte Athénaïs.

- A magyarázat csak egyetlen szó: az erény. Vagy talán az erényt is tagadja?

- Nocsak, Louise, ne hazudj - szólt Aure, és megfogta barátnője kezét.

- De hát mit vártok tőlem? - kiáltott fel La Vallière.

- Mondhat, amit akar, én fenntartom véleményemet. Maga ösztönösen kacér, naivan kacér nő, vagyis ahogy mondtam, és ahogy újra mondom, valamennyi kacér nő közül a legveszedelmesebb.

- Ó, nem, az Isten szerelmére, ne higgyék.

- Hát mit gondoljunk a tizenkét éve tartó szigoráról?

- Ó, tizenkét éve még csak ötéves voltam. Amit a gyermek tesz, nem róható fel a nagylánynak.

- No jó, most tizenhét éves: tizenkét év helyett tehát három év. Három év óta állandóan és a legteljesebb mértékben kegyetlen. Maga ellen vallanak némán is Blois árnyékos lombjai, a szerelmesek találkozóhelyei, ahol a csillagokat szokták megszámlálni, éjjeli séták a platánfák alatt, az ő húsz évének esengése a maga tizennégy évéhez, szemének tüze, mely magáért beszél.

- Ez mind igaz, de már ez így van!

- Ugyan már, lehetetlen!

- De hát, édes Istenem, miért volna lehetetlenség?

- Mondj nekünk elhíhető dolgokat, drágám, s akkor majd el is hisszük.

- De végül is, tételezzenek fel egy dolgot.

- Miféltét? Halljuk!
 - Halljuk hamar, különben többet tételezünk fel, mint szeretné.
 - Jó; tegyük fel: azt hittem, hogy szeretek, pedig nem szeretek.
 - Mi az, hogy nem szeretsz?
 - Hát hogyha másmilyen voltam, mint a többi nő, amikor szerelmes, akkor talán nem vagyok szerelmes, akkor az én órám még nem érkezett el.
 - Louise! Louise! - szólt Montalais -, vigyázz, most visszafordítom ellened iménti szavaidat. Raoul nincs itt, ne sújts rá távollétében. Légy irgalmas, és ha szemtől szemben állva is úgy találsz, hogy nem szereted, mondd meg neki magának. Szegény fiú!
- És felnevetett.
- La Vallière az imént szánakozott Guiche grófon - szólt Athénaïs -, nincs-e az egyik férfi iránti közömbösségének magyarázata a másik férfi iránt érzett részvétében?
 - Csak bántsanak, hölgyeim - szólt szomorúan La Vallière -, csak bántsanak, minthogy úgyse értenek meg.
 - Ó, ó! - szólt Montalais -, ó, bánat, ó, bú, ó, könnyek! Mi kacagunk, Louise, de azért nem vagyunk olyan szörnyetegek, amilyeneknek hiszel minket. Nézd csak a büszke Athénaïst, ahogy őt nevezik, nem szereti ugyan Montespan urat, de kétségbe volna esve, ha Montespan úr nem szeretné őt... Nézz meg engem, én kinevetem Malicorne-t, de azért ez a szegény Malicorne, akiből gúnyt űzők, mégis nagyon jól tudja, mikor kell a kezemet az ajkához emelnie. És azonfelül a legidősebb köztünk is csak húszéves... még nagy jövő vár ránk!
 - Bolondosak vagytok, bolondosak! - szólt halkán Louise.
 - Igaz - felelte Montalais kisasszony -, és te vagy az egyetlen, aki bölcs szavakat mondtál.
 - Bizony!
 - Ám legyen - felelte Athénaïs. - Egyszóval igazán nem szereti azt a szegény Bragelonne-t?
 - Ez is lehetséges! - szólt Montalais kisasszony. - Louise még nem biztos a dolgában. De mindenesetre figyelj rám, Athénaïs: ha Bragelonne szabad lesz, akkor igaz barátnői tanácsot adok neked.
 - Nos?
 - Nézd meg előbb jól Bragelonne-t, mielőtt Montespan választanád.
 - Ó, ami ezt illeti, kedvesem, nem Bragelonne az egyetlen, akire szívesen nézhet egy nő. Például Guiche gróf is egészen szemrevaló.
 - Ma este Guiche nem nagyon tündökölt - szólt Montalais -, és jó helyről tudom, hogy Madame utálatosnak találta.
 - Viszont Saint-Aignan úr annál jobban tündökölt, és biztos vagyok benne, hogy sok nő, aki a táncát látta, nem egyhamar fogja elfelejteni. Ugye, La Vallière?
 - Miért intézi épp hozzám ezt a kérdést? Én nem láttam a táncát, nem is ismerem őt.
 - Nem látta Saint-Aignan urat? Nem ismeri?
 - Nem.

- Ejnye, ejnye, ne tegyen úgy, mintha erénye ádagabb volna a mi büszkeségünkénél is; szeme csak van, ugye?

- A szemem kitűnő.

- Tehát látta ma este valamennyi táncosunkat?

- Nagyjából igen.

- Ez a nagyjából meglehetősen szemtelenül hangzik a táncosokra nézve.

- Pedig igazat mondtam.

- Akkor hát mondja csak, azok közül a lovagok közül, akiket nagyjából látott, melyik tetszett a legjobban?

- Halljuk, melyik? - szólt Montalais. - Saint-Aignan, vagy Guiche gróf, vagy...

- Egyikük sem tetszett jobban a többinél, valamennyit egyformán jónak tartom.

- Eszerint az egész fényes társaságban, az egész udvarban, amely legelső a világon, egyetlen férfi sem nyerte el a tetszését?

- Ezt nem mondtam.

- Akkor hát nyilatkozzon. Árulja el, milyen az eszményképe?

- Nem eszménykép.

- Tehát élő valóság?

- Igazán nem értem magukat, hölgyeim! - kiáltott fel sarokba szorítva La Vallière. - Maguknak is van szívük, van szemük, mint nekem, és mégis Guiche grófról, Saint-Aignanról, X-ről és Y-ről beszélnek... holott a király is jelen volt.

Louise hadarva, ideges, szenvedélyes hangon mondta ezeket a szavakat, és erre a másik két lány akkorát kiáltott, hogy La Vallière kisasszony megijedt.

- A király! - kiáltott fel egyszerre Montalais és Athénaïs.

La Vallière két kezébe temette arcát.

- A király, igenis a király! - mondta halkán. - Láttatok már valaha a királyhoz hasonló szép férfit?

- Az imént joggal mondhatta, kisasszony, hogy kitűnő a szeme, mert messzire lát, nagyon messzire. Sajnos, a király nem tartozik ama férfiak közé, akin megakadhat a mi szegény szemünk.

- Ó, igaz, igaz! - kiáltott fel La Vallière -, nem minden szem tud a napba nézni, de én belenézek, még ha bele kell is vakulnom.

Ebben a pillanatban, mintha csak a La Vallière kiejtette szavak okozták volna, levélzörgés és selymes suhogás hallatszott a szomszédos bokorból.

A leányok ijedten felugrottak. Határozottan látták, hogy a levelek mozognak, de azt már nem, hogy mi mozgatja őket.

- Jaj, farkas vagy vaddisznó! - kiáltott fel Montalais -, meneküljünk, leányok, meneküljünk!

A három fiatal leányt leírhatatlan rémület fogta el, futva menekültek az útjukba eső legelső fason át, meg nem álltak az erdő széléig.

Ott elfűlt lélegzettel egymásnak dőlve érezték egymás szíve dobogását, s igyekeztek magukhoz térni, ami azonban csak kis idő múlva sikerült. Végül fényeket látva a kastély irányában, elhatározták, hogy a fény felé mennek.

La Vallière halálosan fáradt volt.

Aure és Athénaïs támogatta.

- No, szerencsésen megmenekültünk - szólt Montalais.

- Hölgyeim! Hölgyeim! - szólt La Vallière. - Nagyon félek, hogy nem farkas vagy vaddisznó volt az, hanem annál is rosszabb. Kimondom kereken, amit gondolok: bár inkább az a veszély fenyegetett volna, hogy valami vadállat elevenen fölfal, mintsem az, hogy valaki kihallgatott és meghallott. Ó, be örült vagyok! Hogy is gondolhattam, hogy is mondhattam olyasmit!

Feje lehajlott mint nádszál bugájai, lába megroskadt, minden ereje elhagyta, és félig ájultan omlott barátnői karjából a fasor gyepére.

A király nyugtalansága

Hagyjuk szegény La Vallière-t félájultan barátnői közt, és térjünk vissza a királyi tölgyfa közelébe.

A három leányzó még húsz lépésnyire sem futott, amikor a zaj, amelytől annyira megremültek, tovább erősödött a lombok közt.

A bokrok közül, határozottabb körvonalat öltve, emberi alak tűnt elő, elhárította az ágakat, kilépett az erdei ösvényre, és látva, hogy nincs ott senki, harsány kacagással eltávozott.

Mondani sem kell, hogy ez az emberi alak egy fiatal és szép lovag volt; nyomban intett egy másik embernek, s az szintén előbújt a bokrok közül.

- Úgy látszik - mondta a bátortalanul közeledő másik alak -, felséged elűzte a szerelmes ifjú hölgyeket.

- Hát Istenem, elűztem őket! - felelte a király. - Most már bátran mutatkozhatol, Saint-Aignan.

- De vigyázzon, felség, még felismerik.

- De ha mondom, hogy elfutottak.

- Szerencsés véletlen volt, felség, és ha szabad tanácsot adnom felségednek: nyomukba kellene szegődnünk.

- Már messzi vannak.

- Eh, könnyű lesz őket utolérni, kivált, ha megtudják, hogy kik vannak a nyomukban.

- Hogy értsem ezt, szoknyavadász úr?

- Teringettét! Egyiküknek én tetszettem meg, másikuk pedig felségedet hasonlította a naphoz.

- Egy okkal több, hogy elbújjak, Saint-Aignan. A nap sohase mutatkozik éjjel.

- Szavamra, felséged nem kíváncsi természetű. Felséged helyén én mindenáron meg akarnám tudni, ki az a két nimfa, két driád, két hamadriád, akinek olyan jó véleménye van rólunk.

- Ó, megismerem én őket akkor is, ha nem futok utánuk, erről felelek.

- De hogyan?

- Az ördögbe, hát a hangjukról! Mind az udvarhoz tartozó hölgyek, és annak, aki rólam beszélt, igen kedves hangja volt.

- Ahá, tehát felséged füle hajlik a hízelgő szóra.

- Rólad meg nem mondhatnám, hogy te is élsz vele.

- Ó, felség, bocsásson meg, tökfilkó vagyok.

- Eh, gyere velem, keressük őket ott, ahol mondtam.

- Felséged az imént megtisztelt bizalmával, és megvallotta szerelmét; talán megfélekedezett róla!

- Azt már nem! Hogyan lehetne elfelejteni oly szép szempárt, mint a La Vallière kisasszonyé?

- Ó, ennek a másíknak olyan búbajos volt a hangja.

- Melyiknek?
 - Annak, aki a napot imádja.
 - De Saint-Aignan úr!
 - Bocsásson meg, felség.
 - Egyébként nem haragszom rád, ha azt hiszed, hogy éppen úgy szeretem az édes hangokat, mint a szép szemeket... Ismerlek, veszedelmes fecsegő vagy, és holnap már ráfizethetek, hogy bizalmam volt benned.
 - Miért, felség?
 - Mert holnap az egész világ tudni fogja, hogy a kis La Vallière-en jár az eszem. De vigyázz, Saint-Aignan, csakis neked árultam el titkomat, és ha bárki említi előttem, tudni fogom, hogy ki árulta el.
 - Ó, felséges uram, milyen heves!
 - Nem vagyok heves, de értsd meg, nem akarom rossz hírbe keverni azt a szegény leányt.
 - Felség, ne féljen semmitől.
 - Megígéred?
 - Felség, szavamat adom rá.
- „Helyes - gondolta a király, magában mosolyogva -, holnap az egész világ tudni fogja, hogy ma éjjel La Vallière szoknyája után futottam.”
- A király most tájékozódni próbált:
- Ejha, eltévedtünk - szólt.
 - Nem olyan veszélyesen.
 - Hova jut az ember ezen a kapun át?
 - A Köröndre, felség.
 - De hiszen a Körönd felé indultunk, mikor a női hangokat meghallottuk!
 - Úgy van, felség, és hallhattuk a társalgás végét, amikor az a kitüntetés ért, hogy nevémet együtt említették felséged nevével.
 - Nagyon sokszor visszatérsz erre, Saint-Aignan.
 - Bocsásson meg, felség, de elbűvöl a tudat, hogy egy nő velem foglalkozik, anélkül, hogy tudtam volna, vagy egy lépést is tettem volna érte. Felséged nem érti meg ezt a jó érzést, mert rangja és kiváló személye magára vonja a figyelmet, és szerelemre ébreszti a szíveket.
 - Nem úgy van, Saint-Aignan; akár hiszed, akár nem - szólt a király, bizalmasan belekarolva Saint-Aignanba, miközben arra az útra tért, amely, mint hitte, a kastély felé visz - annak a nőnek a naiv vallomása, minden érdek nélkül való vonzalma, aki talán sohasem fogja magára vonni szememet és figyelmemet... egyszóval ennek a véletlen kalandnak minden titkozatossága nagyon izgat engem, és ha nem volnék úgy elfoglalva La Vallière-rel...
 - Ó, emiatt sose fájjon felséged feje, hiszen a hölgy fiatal még.
 - Nem értelek.
 - Azt mondják, La Vallière igen szigorú erkölcsű.

- Ingerelsz, Saint-Aignan? Most már szeretném mennél hamarabb megtalálni. Gyerünk! Gyerünk!

A király hazudott, egyáltalában nem volt neki sietős a dolog, de szerepét el kellett játszania.

Ezért sietve előrement. Saint-Aignan tiszteletteljesen követte.

A király hirtelen megállt, Saint-Aignan szintén.

- Saint-Aignan - mondta Lajos -, nem hallasz valami sóhajtást?

- Én?

- Figyelj csak!

- Csakugyan, mintha kiáltásokat is hallanék.

- Ebből az irányból - szólt a király, és jelezte kezével az irányt.

- Mintha női zokogás volna - szólt Saint-Aignan.

- Szaladjunk!

A király és kegyence egy kis átlós ösvényre térve a fűben futott.

Ahogy előbbre jutottak, a sóhajok helyett kiáltást hallottak.

- Segítség! Segítség! - kiáltotta két hang.

A két fiatalember meggyorsította futását.

Amint közelebb értek, egyre erősebben hallatszottak a kiáltások.

- Segítség! Segítség! - hallatszott újra.

A király és társa még gyorsabban futott.

Hirtelen egy árok partján, lombtalan fűzfák alatt, megpillantottak egy térdelő nőt, aki egy másik, egy ájult nőt tartott.

Néhány lépésnyire tőlük egy harmadik nő állt az út közepén, és segítségért kiáltozott.

Megpillantva a két lovat, akiket nem ismert fel, még hangosabban kiáltozott.

A király megelőzte társát, átugrott az árkon, és a kis csoport mellett termett, abban a pillanatban, amikor a kastély felé vivő fasor másik végéről vagy egy tucatnyian siettek elő, akik ugyanazokra a kiáltásokra lettek figyelmesek, mint a király és Saint-Aignan.

- Mi történt, hölgyeim? - kérdezte Lajos.

- A király! - kiáltott fel Montalais kisasszony, és megdöbbenésében elengedte La Vallière fejét, aki így teljes hosszában elterült a gyepen.

- Igen, a király. De ez nem ok rá, hogy magára hagyja társnőjét. Ki ez a hölgy?

- La Vallière kisasszony, felség.

- La Vallière kisasszony!

- Aki az imént...

- Ah, Istenem - szólt a király -, szegény gyermek! Hamar, hamar egy sebészt.

De bármily izgatottan mondta is a király ezeket a szavakat, nem vigyázott eléggé magára, úgyhogy Saint-Aignan, akinek bizalmasan megvallotta nagy szerelmét, csodálkozott, hogy Lajos szavai, valamint mozdulatai, amelyekkel szavait kísérte, mily hidegek.

- Saint-Aignan - szólt a király -, maradjon itt La Vallière kisasszony mellett, nagyon kérem. Hívasson sebeszt. Én Madame-hoz futok, és értesítem a balesetről, amely egyik udvarhölgyét érte.

És csakugyan, mialatt Saint-Aignan azzal foglalatzkodott, hogy az ájult La Vallière kisasszonyt a kastélyba vitesse, a király előresietett, boldogan, hogy alkalma nyílik Madame-mal találkozni és alkalmas ürüggyel beszélhetni vele.

Szerencsére éppen arra haladt egy hintó, Saint-Aignan intett a kocsisnak, s a hintó utasai, megtudva, mi történt, előzékenyen átengedték helyüket La Vallière kisasszonynak.

A hintó robogása szelet vert, és a beteg hamarosan magához tért.

A kastélyba jutva, maga tudott leszállni a hintóból, és bármily gyenge volt is, Athénaïs és Montalais segítségével, saját lábán a belső szobákba ment.

Társnői leültették egy szobában, a földszinti szalonok szomszédságában.

Ezek után, minthogy a baleset nem tett nagyobb hatást a sétálókra, mindenki folytatta a sétát.

Eközben a király ráakadt Madame-ra egy ötös facsoport lombjai alatt. Leült melléje, és lábával könnyedén megérintette a lábát a szék alatt.

- Vigyázzon, felség - súgta Henriette -, még észreveszik, hogy nem közömbös irántam.

- Sajnos! - felelte XIV. Lajos ugyanolyan hangon. - Nagyon félek, hogy megállapodásunk meghaladja erőnket.

Aztán fennhangon így szólt:

- Hallotta, milyen baleset történt? - kérdezte a király.

- Baleset?

- Ó, Istenem, amikor megláttam, egészen elfelejtettem, hogy egyenesen emiatt jöttem. Pedig igen fájdalmasan érint. Egyik udvarhölgye, a szegény kis La Vallière kisasszony elájult.

- Ó, szegény gyermek! - mondta nyugodtan a hercegnő. - És miért?

Majd halkán súgta:

- Felsőged megfélelkezik róla, hogy el akarja hitetni, szerelmes ebbe a lánykába, és ittmarad, amikor ő eszméletlenül fekszik valahol.

- Hej, asszonyom! - sóhajtott a király. - Mennyivel jobban játssza a szerepét, mint én, és mennyi mindenre kiterjed a figyelme!

És a király felállt.

- Madame - mondta hangosan, hogy mindenki meghallhassa -, engedje meg, hogy távozzam. Nagyon aggódom, és magam akarok meggyőződni róla, hogy megfelelő ápolásban részesül-e.

És a király elment, hogy visszatérjen La Vallière kisasszony mellé, a társaság pedig váltig magyarázgatta a királynak ezt a mondását: „Nagyon aggódom.”

117
A király titka

Útközben a király Saint-Aignan gróffal találkozott.

- Nos, Saint-Aignan - kérdezte Lajos negédesen -, hogy érzi magát a beteg?

- Felség - dadogta Saint-Aignan -, szégyenszemre be kell vallanom, hogy nem tudom.

- Hogyhogy nem tudja? - kérdezte a király, úgy, mintha komolyan venné, hogy oly keveset törődnek azzal, akit figyelmével tüntetett ki.

- Felség, bocsásson meg, de találkoztam a három csevegő nő közül az egyikkel, és megvallom, vele szórakoztam.

- Igazán ráakadt? - kérdezte élénken a király.

- Arra, aki oly kedvezően szólt rólam, és minthogy az enyémet megtaláltam, éppen felségedét kerestem, midőn felségeddel találkoztam.

- Jól van, de mindenekelőtt mit csinál La Vallière kisasszony? - kérdezte a király, szerepéhez híven.

- Ó, ő aztán a szerencsés gyengélkedő - felelte Saint-Aignan -, igazán felesleges volt elájulnia, hiszen felséged már előbb is foglalkozott vele.

- És hogy hívják a maga szépét, Saint-Aignan, vagy ez titok?

- Felség, titoknak kellene lennie, nagy titoknak, de felséged tudja, hogy felséged előtt nincs titkom.

- Tehát mi a neve?

- Tonnay-Charente kisasszony.

- Szép?

- Rendkívül szép, felség, és én megismertem azt a hangot, amely olyan kedvesen említette az én nevemet. Ekkor megszólítottam és kérdezgettem, amennyire ezt a tömegben meg lehetett tenni, ő pedig mit sem sejtve elmondotta, hogy két barátnőjével a király tölgyfája alatt volt, midőn farkas vagy rabló bukkant elő, és menekülésre kényszerítette őket.

- De hogy hívják ezt a két barátnőt?

- Felség, csukasson engem a Bastille-ba - mondotta Saint-Aignan.

- Miért?

- Mert önző ember vagyok, és ostoba. Hódításom és szerencsés felfedezésem annyira meglepett, hogy ennél megálltam. Egyébként nem hittem, hogy felséged, aki annyira érdeklődik La Vallière kisasszony iránt, nagy súlyt vet arra, amit hallott; azonkívül Tonnay-Charente kisasszony sietett elbúcsúzni tőlem, hogy gyorsan visszatérhessen La Vallière kisasszonyhoz.

- Nos hát, reméljük, hogy nekem éppúgy kedvez a szerencse, mint neked. Jöjj velem, Saint-Aignan.

- Felséged, úgy veszem észre, becsvágyó, és egy hódítást sem akar elszalasztani. Ígérem, hogy lelkiismeretesen fogok kutatni, és a három grácia egyikétől meg fogjuk tudni a többi nevét, és így a titkát is.

- Ó, nekem is elég csak a hangját hallanom, hogy felismerjem. De hagyjuk ezt, vezess La Vallière kisasszonyhoz - mondotta a király.

„Ejha - gondolta Saint-Aignan -, itt valóban szenvedély kezd kibontakozni, de hogy egy ilyen jelentéktelen lányka iránt... ez igazán különös: sohasem hittem volna.”

És mialatt így gondolkodott, megmutatta a királynak a termet, amelybe La Vallière kisasszonyt vezették. Lajos belépett.

Saint-Aignan követte.

A földszinti terem egyik nagy ablakánál, amely a virágos teraszokra nyílt, szívta magába, egy karosszékben ülve, La Vallière a balzsamos éjjeli levegőt.

Keblén kigombolt ruhájának csipkedíszítései össze voltak gyűrve, és haja kibontva omlott alá vállára.

Szeme könnyben úszott, epekedő tekintete pislákoló tűzzel égett; maga csak annyira élt, mint azok a szép költői látomások, amelyek álmunkban elmosódottan vonulnak el az alvó ember szeme előtt, szétterjesztett szárnyal, szóra nyílt, de szót nem ejtő szájjal.

La Vallière gyöngyházzsínben játszó sápadtságának sajátos báját lehetetlen leírni; a lelki és testi szenvedések a nemes fájdalom megbékélt kifejezését rajzolták e szelíd arcra; karjának és testének lankadtsága inkább halotthoz, mint élőhöz tette hasonlónvá, úgy látszott, hogy nem hallja sem társnőinek halk beszélgetését, sem a környékről odahallatszó távoli zajt. Magában gondolkodott, és hosszú, szép kezei olykor megvonaglottak, mintegy láthatatlan kéz szorítására. A király belépett, de ő erről sem vett tudomást, annyira elmerült álmodozásába.

A király már messziről látta az imádatra méltó alakot, ahogy a lángoló hold ezüstös fénye rávetődött.

- Istenem! - kiáltott fel önkéntelen rémülettel. - Meghalt!

- Nem, nem, felség - felelte Montalais halkán -, épp ellenkezőleg, jobban van. Ugye, Louise, jobban vagy?

La Vallière nem felelt.

- Louise - folytatta Montalais kisasszony -, a király kegyeskedik irántad érdeklődni.

- A király? - sikoltotta Louise hirtelen felegyenesedve, mintha lángfolyam öntötte volna el szívét. - A király aggódik miattam?

- Úgy van - felelte Montalais.

- A király tehát itt van? - kérdezte La Vallière, s nem mert körülnézni.

- Ez a hang! ez a hang! - súgta a király Saint-Aignan fülébe.

- Bizony - felelte Saint-Aignan -, felségednek igaza van, ez a nap szerelmese.

- Pszt! - mondotta a király.

Majd La Vallière-hez lépett:

- Rosszul érzi magát, kisasszony? Aléltan láttam meg az imént a parkban. Hogyan történt ez?

- Felség - felelte a szegény gyermek sápadtan és remegve -, valóban nem tudnám megmondani.

- Talán sokat járt, és a fáradtság viselte meg?...

- Nem, felség - vágott közbe gyorsan Montalais, barátnője helyett feelve -, a fáradtságtól nem lehet, mert az éjszaka egy részét a királyi tölgyfa alatt üldögélve töltöttük.

- A királyi tölgyfa alatt? - kérdezte Lajos megremegve. - Nem tévedtem, ő az!

És jelentőségteljes tekintetet vetett a grófra.

- Úgy van, a királyi tölgyfa alatt, Tonnay-Charente kisasszony társaságában - mondta Saint-Aignan.

- Honnan tudják? - kérdezte Montalais.

- Nagyon egyszerű úton-módon: Tonnay-Charente kisasszony maga mondta el.

- Akkor bizonyára elmondta La Vallière kisasszony ájulásának okát is.

- Valami rablót vagy farkast említett, már nem emlékszem rá pontosan.

La Vallière kisasszony merev szemmel, zihálva hallgatta, mintha az igazság egy részét előre megérezte volna figyelme fokozásával. Lajos ezt a viselkedést és izgalmat a kiállott réműlet maradványának tulajdonította.

- Ne aggódjék, kisasszony - mondotta némi megindultsággal, amelyet nem tudott elrejtteni -, az a farkas, amelytől annyira megijedt, csupán egy kétlábú farkas volt.

- Egy férfi volt tehát! Egy férfi volt! - sikoltott fel Louise. - Egy férfi hallgatózott?

- Nos, hát, kisasszony, miféle nagy szerencsétlenséget lát abban, hogy kihallgatták a beszélgetésüket? Azt gondolja talán, hogy olyan dolgokat mondtak, amiket mások előtt nem lehet kimondani?

La Vallière összecsapta a kezét, azután odaszorította a homlokára, így akarván elrejtetni pirulását.

- Jaj, az Isten szerelmére, ki bújt ott el? Ki hallgatta ki beszélgetésünket? - kérdezte.

A király odalépett mellé, egyik kezét megragadta, gyengéd tisztelettel lehajolt hozzá, és így felelt:

- Én voltam az... talán bizony fél tőlem?

La Vallière szívet tépően felsikoltott, másodszor is elhagyta ereje, s fájdalmasat sóhajtva, a kétségbeeséstől dermedten hanyatlott hátra a karosszékekben.

A királynak még volt annyi ideje, hogy kezét kinyújtsa, úgyhogy félig felfogta.

Tonnay-Charente és Montalais kisasszony két lépésnyire állt a királytól, s mozdulatlanul, mintegy megkövülten emlékeztek vissza a La Vallière-rel folytatott beszélgetésre, és nem jutott eszükbe, hogy barátnőjük segítségére siessenek; akadályozta őket ebben a király jelenléte is, aki fél térden állva, átkarolva tartotta La Vallière testét.

- Felséged hallotta beszélgetésünket? - kérdezte Athénaïs.

De a király nem felelt, szemét La Vallière félig csukott szemére meresztette, és kezében tartotta a lány lecsüngő kezét.

- Szavamra - szólt Saint-Aignan, remélve, hogy Tonny-Charente kisasszony is el fog ájulni, s ezért tárt karokkal előrelépett -, egy szó sem került el fülünket.

A büszke Athénaïs azonban nem olyan nő volt, aki egykönnyen eszméletét veszti: rettenetes tekintetet vetett Saint-Aignanra, és elfutott.

Montalais bátrabb volt, ő odalépett Louise-hoz és átvette őt a királytól; Lajos már éppen kezdte elveszíteni a fejét, amint az elalélt leány illatos haját érezte az arcán.

- No végre, egy érdekes kaland - mondotta Saint-Aignan -, és ha nem én leszek az első, aki elbeszéli, akkor nem lesz szerencsém.

A király dühösen, kezével hadonászva odalépett hozzá, és remegő hangon így szólt:

- Gróf, egy szót sem!

Szegény király már elfelejtette, de akkor az ellenkezőjét óhajtotta, azt tudniillik, hogy a gróf kifecsegye a titkot.

Ez a tilalma is éppoly felesleges volt tehát, mint az első.

Egy félóra múltán egész Fontainebleau tudta, hogy La Vallière kisasszony a király tölgyfája alatt Montalais és Tonny-Charente kisasszonyokkal beszélgetett, és hogy e beszélgetés közben bevallotta: szerelmes a királyba.

Azt is tudták, hogy a király, aki tanújelét adta aggodalmának La Vallière kisasszony egészségi állapotát illetően, elsápadt és remegett, midőn felfogta karjával a szép ájult nőt. Ilyenformán az udvarban mindenkinek az volt a véleménye, hogy a korszak legnagyobb eseményéről hullott le a lepel: öfelsége La Vallière kisasszonyt szereti, ennél fogva Monsieur nyugodtan aludhatik.

Különben az anyakirályné, aki éppúgy csodálkozott a váratlan fordulaton, mint a többiek, maga sietett ezt a fiatal királynénak és Orléans-i Fülöpnek tudtára adni.

De a különböző érdekekre való tekintettel különböző módon járt el.

A menyének ezt mondta:

- No lám, mennyire nem volt igaza, midőn a királyt meggyanúsította, Mária Terézia: ma egy új kedveséről beszélnek; miért lenne ez inkább igaz, mint az, amit tegnap mondtak róla, és miért lenne inkább igaz a tegnapi pletyka, mint a mai?

Monsieur-höz pedig, elújságotván neki a király tölgyfája alatt történeteket, így szólt:

- Milyen képtelenség is a féltékenysége, kedves Fülöp! Bebizonyult, hogy a király a kis La Vallière-ért bolondul. Ne említse ezt a feleségének: a királyné nyomban megtudná.

Ennek az utolsó figyelmeztetésnek nyomban megvolt a közvetlen hatása.

A herceg vidáman és diadalmasan felkereste feleségét, s minthogy még éjfél sem volt, és az ünnepélyt hajnali két óráig akarták folytatni, karját nyújtotta a hercegnőnek, hogy sétára induljanak.

Néhány lépés után azonban első dolga volt megszegni anyja parancsát.

- Nehogy elmondjon ám a királynénak egy szót is abból, amit a királyról beszélnek - mondta titokzatosan.

- És mit beszélnek? - kérdezte Madame.

- Hogy fivérem hirtelen különös szenvedély lett úrrá.

- Ki iránt?

- A kis La Vallière iránt.

Éjszaka volt, Madame tehát kedvére mosolyoghatott.

- Igazán? - mondotta. - És mióta?

- Úgy látszik, néhány napja. Eddig hamu alatt izzott, s csak ma este csapott fel a lángja.

- A királynak jó ízlése van - mondta Madame -, szerintem a kicsike bájos.

- Úgy látom, gúnyolódik, kedvesem.

- Én? És miért?

- Ez a szenvedély mindenesetre boldoggá tesz valakit, ha mást nem, hát La Vallière-t.

- Igazán úgy beszél, uram, mintha udvarhölgyem szívének legtitkosabb rejtekében olvasott volna - felelte a hercegnő. - Honnan veszi, hogy La Vallière hajlandó lesz viszonzni a király érzelmeit?

- És honnan veszi, hogy nem fogja viszonzni?

- Mert Bragelonne vicomte-ot szereti.

- Ó, azt hiszi?

- Sőt, a menyasszonya.

- Csak volt.

- Hogyan?

- Midőn engedélyt kértek a királytól a házasságkötésre, a király megtagadta.

- Megtagadta?

- Bizony, méghozzá magának La Fère grófnak, akit pedig, mint tudja, a király nagyon tisztel ama szerepe miatt, amelyet asszonyom fivérének trónrajutásában játszott, és még néhány hosszú idővel ezelőtt történt esemény miatt is.

- Nohát, a szegény szerelmesek kivárják, míg a királynak úgy tetszik, hogy megváltoztassa álláspontját; fiatalok még, ráérnek.

- Ugyan, szívem - mondotta Fülöp, és most ő nevetett -, látom, nem tudja, ami ebben a történetben a legszebb.

- Nem.

- Hogy voltaképpen mi indította meg szíve mélyéig a királyt.

- A király mélyen meg volt indulva?

- Szíve mélyéig.

- Mondja meg gyorsan, mi indította meg?

- Egy szerfölött regényes kaland.

- Tudja, hogy mennyire szeretem az ilyen kalandokat, és még várakoztat! - mondotta türelmetlenül a hercegnő.

- Nos hát, elmondom...

Monsieur rövid szünetet tartott.

- Hallgatom - szólt Madame.
- A király tölgyfája alatt... Tudja, hogy hol van a király tölgyfája?
- Nem fontos, csak folytassa: a király tölgyfája alatt...
- Nos, La Vallière kisasszony, azt híván, hogy csak két barátnőjével beszélget, bevallotta nekik, hogy szerelmes a királyba.
- Valóban? - mondotta Madame kezdődő nyugtalansággal. - Hogy szerelmes a királyba?...
- Úgy van.
- Mikor történt ez?
- Egy órával ezelőtt.

Madame megremegett.

- És senki sem tudott szerelméről?
- Senki.
- Még őfelsége, a király sem?
- Még őfelsége sem. A kis nő magába rejtette titkát, aztán egyszer csak kikíváncozott a titok, és napfényre került.
- És honnan veszi ezt a képtelenséget?
- Ahonnan mindenki.
- S honnan tudja mindenki?
- Magától La Vallière-től, aki bevallotta szerelmét társnőinek, Montalais és Tonnay-Charente kisasszonyoknak.

Madame megállt és hirtelen mozdulattal elengedte férje kezét.

- Egy órával ezelőtt tette ezt a vallomást?
- Körülbelül.
- És a királynak tudomására jutott?
- Éppen ebben rejlik a dolog regényessége: a király Saint-Aignan társaságában a királyi tölgyfa mögött állt, és végighallgatta az egész érdekes társalgást az első szótól az utolsóig.

Madame úgy érezte, tört döftek a szívébe.

- De azóta én találkoztam a királlyal, és egyetlen szóval sem említette - mondotta magáról megfélelkezve a hercegnő.
- Ami természetes is - mondotta Monsieur naivan, mint afféle diadalmaskodó férj -, óvakodott erről beszélni, mindenkinek megtiltotta, hogy ön előtt említse.
- Tessék? - szólt ingerülten Madame.
- Úgy értem, hogy asszonyom előtt titokban akarták tartani.
- És miért kellene előttem titokban tartani?
- Mert a király fél, hogy mint a királyné jó barátnője, tudára fogja adni a feleségének.

Madame lehorgasztotta a fejét, halálosan meg volt sebezve.

Azután nem nyughatott, míg csak a királlyal nem találkozott.

Mínthogy pedig egy király természetesen az utolsó az országban, aki megtudja, hogy mit beszélnek róla, és mínthogy egy szerelmes férfi az egyetlen, aki nem tudja, hogy mit beszélnek szerelmeséről, a király, megpillantva Madame-ot, aki őt kereste, kissé nyugtalanul, de készséggel és barátságosan sietett a hercegnő elé!

Madame várt, hogy a király hozza szóba La Vallière-t.

De mínthogy a király nem hozta szóba, megkérdezte:

- És mit csinál a kicsike?

- Melyik kicsike? - szólt a király.

- La Vallière... hiszen felséged mondta nekem, hogy elájult.

- Még mindig gyengélkedik - felelte a király közönyt színlelve.

- Ez a viselkedése, felség, ártani fog a hírnek, amit el kell terjesztenie.

- Melyik hírnek?

- Hogy hevesen érdeklődik iránta.

- Ó, remélem, majd csak elterjed a híre - felelte a király szórakozottan.

Madame még várt; tudni akarta, hogy a király említi-e a király tölgyfája alatt történt kalandot.

De a király egy szót sem szólt.

Madame sem ejtett egy mukkot sem a kalandról, úgyhogy a király elbúcsúzott tőle, anélkül, hogy a legcsekélyebb vallomást is tette volna előtte.

Amint a király eltávozott, a hercegnő felkereste Saint-Aignant. Saint-Aignant könnyen meg lehetett találni; olyan volt, mint az uszályhajó, amely mindig a nagy hajó nyomában halad.

Saint-Aignan volt az az ember, akire Madame-nak mostani lelkiállapotában szüksége volt.

Saint-Aignan pedig csak hallgatót keresett, aki méltóbb rá, mint a többi, hogy elmesélje neki az eseményt a legapróbb részleteivel együtt.

Nem is kímélte meg a hercegnőt egy árnyalattól sem. Midőn befejezte, Madame így szólt:

- Vallja be, hogy ez csak szép mese.

- Nem mese, hanem igaz történet.

- Akár mese, akár igaz történet, vallja be, hogy magának is úgy mesélték, mint ahogy maga nekem meséli, de személyesen nem volt jelen.

- Madame, szavamra mondom, ott voltam.

- És azt hiszi, hogy a leány vallomása hatással volt a királyra?

- Mint ahogy Tonnay-Charente kisasszony vallomása hatással volt énrám - felelte Saint-Aignan. - Hiszen hallotta: La Vallière kisasszony a naphoz hasonlította a királyt; hízelt bók!

- A királyt ilyen hízeltéssel nem lehet meghódítani.

- Madame, a király legalábbis annyira férfi, mint nap, s hogy mennyire az, azt láttam az imént, midőn La Vallière a karjába omlott.

- La Vallière a király karjába omlott?

- Ó, igen kedves látvány volt; képzelje csak el, La Vallière hátrahanyatlott és...

- No, mit látott, szóljon?

- Láttam, amit tíz ember ugyanakkor velem együtt látott; láttam, hogy a király, midőn La Vallière a karjába omlott, majdnem elalélt.

Madame rövid kiáltásban tört ki... csak ez árulta el tomboló haragját.

- Köszönöm - mondta görcsösen kacagva. - Maga kitűnő elbeszélő, Saint-Aignan úr.

És egyedül, dühtől fuldokolva a kastélyba sietett.

118
Éjjeli portyázások

Monsieur a lehető legderűsebb hangulatban búcsúzott el a hercegnőtől, és minthogy előző nap nagyon kifáradt, visszatért lakásába, ráhagyva a többiekre, hogy ki-ki kénye-kedve szerint töltsse el az éjszakát.

Hazatérvén, túláradó örömeben fokozott gonddal öltötte magára éjszakárávalóját.

Mialatt szolgálai körülötte foglalatoskodtak, folyton annak a balettzenének főbb dallamait énekelte, amit a hegedűsök játszottak és amelyre a király táncolt.

Azután hívatta szabóit, hogy mutassák meg neki másnapi ruháit, és minthogy nagyon meg volt velük elégedve, néhány apró ajándékkal jutalmazta meg őket.

Mikor végül Lorraine lovag, aki észrevette, hogy Monsieur hazatért, ugyancsak hazament, Monsieur elhalmozta a lovagot barátságának sokféle tanújelével.

Lorraine lovag előbb meghajolt a herceg előtt, azután egy pillanatig úgy hallgatott, mint a tűzmester, aki alaposan körülnézve állapítja meg, hogy melyik oldalon kell a tüzelést elkezdenie; végre, mint aki határozott, így szólt:

- Észrevett-e egy különös jelenséget, fenség?

- Nem. Milyen jelenséget?

- Azt a rossz fogadtatást, amelyben a király öfelsége részesítette, látszólag, Guiche grófot.

- Látszólag?

- Természetesen látszólag, mert valójában ismét kegyébe fogadta.

- Ezt én nem vettem észre - mondta a herceg.

- Hogyan! Nem látta, hogy a király, nemhogy visszaküldte volna a számkivetésbe, ami természetes dolog lett volna, hanem szentesítette különös ellenállását: megengedve neki, hogy ismét elfoglalja helyét a balettben?

- És azt gondolja, hogy a királynak nem volt igaza?

- Nincs velem egy véleményen, herceg?

- Nem egészen, kedves lovag, és helyeslem, hogy a király haragja nem sújtott le egy szerencsétlenre, aki inkább esztelen, mint rosszakaratú.

- Hitemre mondom - felelte a lovag -, ami engem illet, bevallom, hogy a király nagylelkűsége a legnagyobb mértékben meglepett.

- És miért? - kérdezte.

- Mert féltékenyebbnek hittem volna a királyt - felelte gonoszul a lovag.

Monsieur már néhány pillanat óta érezte, hogy valami kellemetlenkedés rejlik kegyencének szavai mögött; utolsó szavai azután felrobbantották a puskaport.

- Féltékeny! - mondotta a herceg. - Féltékeny! Mit jelentsen ez a szó? Féltékeny, mire, kérem szépen, kire?

A lovag rádöbbsent, hogy szokásos kétértelmű megjegyzéseinek egyike hagyta el ajkát, igyekezett tehát kimagyarázni szavait, míg nem késő.

- Féltékeny a tekintélyére - mondotta színlelt együgyűséggel -, mi másra lehetne egy király féltékeny?

- Ó - mondotta Monsieur -, nagyon helyes.

- Fenséged talán maga kérte, hogy megkegyelmezzenek Guiche grófnak? - folytatta a lovag.

- Szavamra mondom, nem. Guiche szellemes és bátor fiú, de könnyelműen viselkedett Madame társaságában, és én nem kívánok neki rosszat, de jót sem.

A lovag már éppen Guiche rovására akart kétértelmű megjegyzést tenni, mint ahogy az imént a király ellen tette, de úgy vélte, a herceg pillanatnyilag elnéző, sőt tökéletesen közömbös, s hogy a kérdés megvilágításához kénytelen lesz a lámpát egyenesen a férj szeme elé tartani.

Az ilyen játékkal az ember néha másokat éget meg, de gyakran magát égeti meg.

„Jól van - gondolta magában a lovag -, megvárom De Wardes-ot, ő egy nap alatt többet ér el, mint én egy hónap alatt, mert azt hiszem, Isten bocsássa meg bűnömet! vagyis inkább: Isten bocsásson meg neki! hogy De Wardes még féltékenyebb, mint én. És nem is De Wardes-ra van szükségem, hanem valamilyen eseményre, ami egyelőre nem mutatkozik a láthatáron. Az, hogy Guiche visszajött, holott elkergették, mindenesetre komoly dolog; de rögtön megszűnik komoly dolog lenni, ha jól meggondoljuk, hogy abban a pillanatban tért vissza, midőn Madame már nem törődött vele. Madame igazában csak a királlyal törődik: ez világos. De eltekintve attól, hogy ez kemény dió, a királyba nem is kell belemarnom: Madame úgyszem foglalkozhat a királlyal, ha, mint mondják, a király többé nem törődik Madame-mal. Mindebből az következik, hogy meg kell őriznünk nyugalmunkat, és kivárni egy új vonzalom jelentkezését, ami majd eldönti az eredményt.”

Ezzel a lovag kinyújtózott a karosszékben, amelybe Monsieur engedelmével jelenlétében leült, és minthogy több gonoszsgót már nem tudott mondani, kiderült, hogy Lorraine lovag nem is szellemes férfi.

Szerencsére, mint mondtuk, Monsieur rendíthetetlenül jókedvű volt, még másokat is fel tudott volna vidítani, egészen addig a pillanatig, míg komornyikjait s udvarmesterét is elküldte, és hálósobájába vonult vissza.

Mielőtt elment, megbízta Lorraine lovagot, hogy adja át üdvözetét Madame-nak, és mondja meg neki, hogy férje nem megy le már a parkba az éjszaka folyamán, mert a levegő hűvösebb lett, és félti a fogait.

A lovag abban a pillanatban találkozott a hercegnővel, mikor Madame visszatért lakosztályába.

Mint jó követ, eleget tett megbízatásának, és észrevette, eleinte milyen közömbösen, majd egyre növekvő zavarral fogadta a hercegnő férje üzenetét.

Úgy vélte, emögött okvetlenül rejlik valami.

Ha Madame ilyen különös arckifejezéssel éppen elindult volna hazulról, akkor titokban nyomába szegődött volna.

De Madame hazatért, nincs mit tenni. A lovag egy helyben topogott, akár egy bábész gém, a levegőben szaglászott, keresgélt a földön, kutatott a vízben, fejét csóválta, aztán gépiesen a virágágyak felé vette útját.

Alig tett száz lépést, midőn két fiatalemberrel találkozott, akik lehorgasztott fővel karonfogva mentek, és útközben félrerúgták a lábuk elé kerülő kavicsokat, ezzel a mozdulattal kísérvé gondolataikat. Guiche és Bragelonne volt ez a két fiatalember.

Megpillantva őket, a lovag, mint mindig, ösztönszerű ellenszenvet érzett.

De azért mélyen meghajolt előttük, amit a két fiatalember még mélyebb meghajlással viszonzott.

Azután látva, hogy a park elnéptelenedik, lassanként kialszanak a lámpák, s érezve, hogy fújdogál a hajnali szél, balra fordult, és a kis udvaron át visszatért a kastélyba. A két fiatalember jobbra tartott, és folytatta útját a park felé.

Abban a pillanatban, midőn Lorraine felfelé lépdelt a titkos bejárathoz vezető kis lépcsőn, megpillantott az árkád alatt, amely a kis udvarból a nagy udvarba vezetett, egy nőt, s nyomában egy másik nőt.

A két nő meggyorsította lépteit, selyemszoknyájuk árulkodóan suhogott a már sötét éjszakában.

A két nő köpenykéjének formája, karcsú derekuk, titokzatos és büszke magatartásuk, ami különösen jellegzetessé tette őket, de kivált az elől haladót, feltűnt a lovagnak.

„Ezt a két nőt alighanem ismerem” - mondta magában, s megállt a kis lépcső legfelső fokán.

Azután, midőn a vizslaösztönével éppen követni készült a nőket, az egyik lakája, aki néhány perce a nyomába eredt, megállította.

- Uram, a futár megérkezett.

- Jó, jó! - felelte a lovag. - Ráérünk; majd holnap.

- Csakhogy sürgős leveleket hoztak, lovag úr, s talán örömmel olvasná őket.

- Úgy - mondotta a lovag -, és honnan érkeztek?

- Az egyik levél Angliából, a másik Calais-ból jött, az utóbbit gyorsfutár hozta, és nagyon fontosnak látszik.

- Calais-ból! Ejnye, ki az ördög ír nekem Calais-ból?

- Azt hiszem, az írás barátjának, De Wardes grófnak az írása.

- Ó, akkor felmegyek - mondotta Lorraine, tüstént megfeledkezve róla, hogy leskelődni akart.

És valóban felment, a két ismeretlen hölgy pedig eltűnt annak az udvarnak a végén, amely szemben volt azzal, amelyiken át beléptek.

Kövessük a két nőt, és hagyjuk magára a lovagot a leveleivel.

Az ötös facsoporthoz érkezve, az első nő kissé kifulladásra megállt, óvatosan fölemelte fátyolát és ezt kérdezte:

- Még messze vagyunk a fától?

- Ó, hogyne, asszonyom, legalább ötszáz lépésnyire; de kérem, pihenjen egy kicsit, hiszen nem tud sokáig ilyen gyorsan menni.

- Igaza van.

És a hercegnő, mert ő volt az, egy fának támaszkodott.

- Szóljon, kisasszony, ne titkoljon el előttem semmit sem, mondja el a teljes igazságot - folytatta, mikor kifújta magát.

- Ó, Madame, milyen szigorú - mondotta a leány izgatottan.

- Nem, kedves Athénaïs, nyugodjék meg, egy csöppet sem haragszom magára. Ha jól meg-gondolom, nem is az én ügyem. Magát nyugtalanítja, amit egy tölgyfa alatt mondott, attól fél, hogy megsértette a királyt, és én meg akarom nyugtatni, magam győződven meg róla, meghallhatták-e szavait.

- Ó, hallhatták, Madame, hiszen a király oly közel volt hozzánk.

- De végül is csak nem beszélt olyan hangosan, hogy néhány szó el ne kerülte volna a hallgatózók figyelmét?

- Madame, azt hittük, hogy csak magunk vagyunk.

- Hárman voltak, ugye?

- Igen: La Vallière, Montalais és én.

- És csak maga beszélt a királyról?

- Attól félek; de ugyebár, Madame, ebben az esetben lesz majd olyan nagylelkű, hogy megbékíti irányomban a királyt?

- Ha szükség lesz rá, megteszem. De, mint mondtam, helyesebb nem elébe menni a bajnak, hanem előbb meggyőződni róla, hogy csakugyan baj történt-e. Az éjszaka sötét, és a fák alatt még nagyobb a sötétség. A király talán meg sem ismerte. Ha maga hozza szóba, azzal maga árulná be magát.

- Ó, Madame, Madame, ha La Vallière kisasszonyt megismerték, akkor engem is meg-ismertek. Egyébként Saint-Aignan nem hagyott e tekintetben kétségben.

- Tehát nagyon barátságtalan megjegyzéseket tett a királyra?

- Éppenséggel nem, Madame. Másvalaki nagyon lekötelezően nyilatkozott róla, ezért szavaim élénk ellentétben lehettek szavaival.

- Olyan esztelen ez a Montalais! - mondta Madame.

- Ó, nem Montalais volt; Montalais nem mondott semmit sem. La Vallière volt.

Madame megremegett, mintha legalábbis nem tudott volna mindent.

- Ó, nem, nem - mondta -, a király bizonyára nem hallott semmit. Egyébként mindjárt ki is próbáljuk, hiszen amiatt jöttünk ide. Hol az a tölgyfa?

E szavak után Madame ismét útnak indult.

- Tudja, hogy hol a tölgyfa? - folytatta.

- Sajnos, tudom, Madame.

- És odatalál?

- Behunyt szemmel is megtalálom.

- Pompás. Le fog ülni a padra, arra a padra, ahol együtt ült La Vallière-rel, és ugyanazon a hangon el fogja mondani ugyanazt, amit mondott. Én pedig elrejtőzöm a bokrok közt, és közlöm magával, ha oda lehet hallani, amit mond.

- Kérem, Madame.

- Ha kiderülne, hogy csakugyan olyan hangosan beszéltek, hogy a király is meghallhatta, akkor...

Athénaïs szorongva várta a megkezdett mondat befejezését.

- No, akkor - mondta Madame a gyors járástól elfúló hangon -, no, akkor védelmembe veszem...

És Madame meggyorsította lépéseit. Hirtelen megállt és így szólt:

- Eszembe jutott valami.

- Bizonyára valami jó gondolat - szólt Tonny-Charente kisasszony.

- Montalais valószínűleg ugyanolyan bajban van, mint maguk ketten.

- Nem, mert Montalais kevésbé van beleártva, minthogy kevesebbet is mondott.

- Egyre megy, egy kis füllentéssel csak segít magának, nem?

- Ó, különösen, ha megtudja, hogy Madame kegyeskedik pártomat fogni.

- Jó, azt hiszem, megtaláltam azt, amire szükségünk van, gyermekem.

- Mily szerencse!

- Azt fogják mondani: jól tudták, hogy a király ott van a fa mögött vagy a bokor mögött, már nem emlékszem rá pontosan, s azt is tudták, hogy Saint-Aignan is ott van.

- Igen, Madame.

- Mert ne áltassa magát, Athénaïs, Saint-Aignan kiaknázza a maga javára azt a néhány kedvező szót, amit róla ejtett.

- Bizony - mondotta Athénaïs -, ebből is láthatja, Madame, hogy mindent jól lehetett hallani, hiszen Saint-Aignan is hallotta.

Madame meggondolatlanul beszélt, s most bosszúsan ajkába harapott.

- Ugyan, jól tudja, hogy milyen ember Saint-Aignan! - mondotta. - A király kegyétől esztét veszti, és összevissza fecseg, gyakran maga kitalálta történeteket. De most nem erről van szó. Hallotta-e a király, vagy nem? Ez a kérdés.

- Nohát, hallotta, Madame - mondotta kétségbeesetten Athénaïs.

- Akkor tegye azt, amit mondtam: állítsák bátran, hogy mind a hárman tudtak a király jelenlétéről; értse meg jól, hogy mind a hárman, mert ha az egyik felől kétség van, akkor a többiek dolgában is kételkedni fognak. Állítsák tehát bátran, mondom, hogy tudomásuk volt a király és Saint-Aignan jelenlétéről, és mulatni akartak a hallgatózók rovására.

- Ó, Madame, a király rovására! Sohasem mernénk ezt kimondani.

- Tréfáról van szó; pusztán tréfa, ártatlan enyelgés volt, az a nő, akinek beszédét kihallgatják a férfiak, nyugodtan tehet ilyesmit. Ez mindent megmagyaráz. Amit Montalais mondott Malicorne-ről: tréfa; amit maga mondott Saint-Aignanról: tréfa; amit La Vallière mondott...

- És amit legszívesebben visszaszívna...

- Biztosan tudja?

- Jótállok érte.

- Nohát, annál is inkább minden csak tréfa volt. Malicorne úrnak nem kell majd mérgelednie. Saint-Aignan úr zavarban lesz, őrajta fognak nevetni, s nem magán. Végül a király elnyeri büntetését, rangjához nem méltó kíváncsisága miatt. Hadd nevéssenek ez alkalommal egy kissé a királyon is, nem hiszem, hogy emiatt őfelsége panaszkodna.

- Ó, Madame valóban angyalian jó és okos.

- Az én érdekem is...

- Hogyan?

- Azt kérdi, hogyan lehet az én érdekem, hogy megkíméljem udvarhölgyeimet a gúnyolódásoktól, kellemetlenségektől, rágalmaktól? Tudja, ugye, gyermekem, hogy az udvar, sajnos, nem nézi el az ilyen hibákat. De most már régóta megyünk... elérkezünk-e nemsokára ahhoz a fához?

- Még ötven vagy hatvan lépés. Forduljunk balra, Madame.

- Montalais felől tehát biztos? - kérdezte Madame.

- Hogyne!

- Montalais mindent meg fog tenni, amit maga kér?

- Mindent! El lesz ragadtatva az ötlettől.

- Ami pedig La Vallière-t illeti... - próbálkozott a hercegnő.

- Ó, vele nem lesz olyan könnyű dolgunk; utál hazudni.

- De ha neki is ez az érdeke?

- Attól félek, hogy az semmit sem változtat gondolkodásán.

- Igen, igen - mondotta Madame -, erről már hallottam; afféle finomkodó, kényeskedő nő, aki folyton Istent emlegeti, s maga megbújik a fedezék mögött. De ha a kisasszony nem akar hazudni, és kiteszi magát az egész udvar gúnyjának, és mert a királyt nevetséges és illetlen vallomásával kacérul kihívta, La Baume Le Blanc de La Vallière kisasszony nem panaszkodhatik majd, ha visszaküldöm hazájába; hadd szentelje magát Touraine-ban, Blois vidékén, vagy nem tudom hol, tetszése szerint az érzelgésnek és a pásztori idilleknek.

A hercegnő kirohanása oly heves, csaknem durva volt, hogy Tonny-Charente kisasszony megrémült. Meg is fogadta, hogy ami őt illeti, annyit fog hazudni, amennyit csak kell.

Ilyen lelkiállapotban érkezett Madame és udvarhölgye a királyi tölgyfa közelébe.

- Megérkeztünk - mondotta Athénaïs.

- Majd megtudjuk, hogy lehetett-e a beszélgetést hallani - felelte Madame.

- Pszt! - szólt a lány, és mit sem törődve az etikett szabályaival, hirtelenül visszatartotta a hercegnőt.

Madame megállt.

- Lám csak, hogy lehet hallani - mondotta Athénaïs.

- Hogyan?

- Hallgassa csak.

Madame visszafojtotta lélegzetét, és hallotta, amint valaki lágy, szomorú hangon a következő szavakat mondja:

- Ó, azt mondom neked, vicomte, hogy örültem szeretem, halálosan szerelmes vagyok belé.

Erre a hangra Madame megremegett, és fátyola alatt felragyogott az arca az örömtől.

Most ő állította meg udvarhölgyét, és könnyed lépésekkel húsz lépésnyire visszafelé vezette, tehát odáig, ahová már nem hallatszott el a hang.

- Maradjon itt, kedves Athénaïs, hogy senki se lephessen meg minket - mondotta. - Azt hiszem, hogy magáról beszélgetnek.

- Rólam, Madame?

- Úgy van! Magáról... vagyis inkább a kalandjáról. Hallgatózni fogok. Ha ketten lennének ott, észrevennének bennünket. Keresse meg Montalais-t, és várjanak rám az erdő szélén.

Azután, minthogy Athénaïs habozott, Madame ellentmondást nem tűrő hangon rászólt:

- Induljon!

Athénaïs tehát felfogta suhogó selyemszoknyáját, és egy ösvényen, amely átszelte az erdőt, visszatért a virágágyakhoz.

Madame pedig megbújt a bokrok közt, nekitámaszkodva egy hatalmas gesztenyefának, amelynek egyik ága olyan magasságban, hogy rá lehetett ülni, el volt fűrészelve. A hercegnő félelemmel és aggodalommal eltelve így szólt magában:

„Nos hát, minthogy innen jól lehet hallani, hallgassuk ki, hogy mit mond rólam Bragelonne vicomte-nak az a másik szerelmes bolond, akit Guiche grófnak hívnak.”

Amelyben Madame bizonyoságot szerez róla, hogy aki hallgatózik, minden szót hall

Egy percnyi csönd támadt, mintha az éjszaka valamennyi titokzatos zaja elnémult volna, hogy Madame-mal együtt kihallgassa a fiatalember szerelmi vallomását:

Épp Raoul vitte a szót. Hanyagul nekitámaszkodott a nagy tölgyfa derekának, és lágy, dallamos hangján így szólt:

- Sajnos, kedves Guiche barátom, ez nagy szerencsétlenség.
- Bizony, igen nagy szerencsétlenség! - kiáltotta Guiche.
- Nem jól érti, Guiche, vagyis inkább nem fogja fel szavaim értelmét. Én azt mondom, nagy szerencsétlenség érheti, nem azért, mert szeret, hanem mert nem tudja eltitkolni szerelmét.
- Hogyan? - kérdezte Guiche.
- Nem akar észrevenni egy dolgot: hogy szerelme titkába most már nemcsak legjobb barátját avatja be, aki a viláért sem árulná el, hanem beavat minden jöttmentet.
- Minden jöttmentet! - kiáltott fel Guiche. - Megőrült, Bragelonne, hogy ilyesmit mond?
- Pedig ez az igazság!
- Lehetetlen! Hogyan, mi módon követtem el ilyen súlyos indiszkréciót?
- Ezzel csak azt akarom mondani, barátom, hogy minden pillantása, minden mozdulata, minden sóhaja árulkodik. Minden túlzott szenvedély kivetkőzteti az embert saját lényéből. Az ember ilyenkor nem ura többé magának, hanem áldozata a saját örületének, amely arra készíti, hogy szívét kiöntse a fáknak, a lovaknak, a levegőnek, ha semmiféle érző és eszes lény nincs a közelében. Pedig, szegény barátom, jegyezze meg magának, ritkán fordul elő, hogy ne volna a közelben valaki, aki kivált olyasmit hall meg, amit nem idegen fülnek szántak.

Guiche gróf mélyen felsóhajtott.

- Lám - folytatta Bragelonne -, ebben a percben is nagyon elszomorít engem. Amióta visszatért ide, százszor és százféleképpen elmondta szerelme történetét, de ha egy szót sem szól, akkor is rettenetes indiszkréciót követett el pusztán azáltal, hogy visszajött. Én tehát ismételen arra a következtetésre jutok, hogy ha nem vigyáz jobban magára, egy nap mégis megtörténik a robbanás. Ki fogja akkor megmenteni? Feleljen! Ki fogja megmenteni a szeretett nőt? Mert bármily ártatlan is ebben a dologban, a maga szerelme ellenségei szemében őt vádolja.

- Ó, Istenem, sajnós igaza van! - mondta halkán Guiche.

És mély sóhajjal kísérte szavait.

- Még nem felelt kérdésemre, Guiche.
- Dehogynem.
- Hát akkor hadd hallom, mit felel.
- Azt felelem, hogy azon a bizonyos napon nem leszek inkább halott, mint amilyen most vagyok.
- Nem értem.

- Pedig így van. Megviselt a sok viszontagság. Nem vagyok már a régi gondolkodó, cselekvő lény; nem érek fel más férfival, még a legközepesebbel sem; utolsó erőm is elfogyott, utolsó akaraterőm is elbágyadt, és lemondok a további küzdelemről. Ha az ember a harctéren van, mint ahogy mi együtt voltunk ott; és ha az ember egyedül indul el csatázni, néha összeakad ötmartalóccal, és bár egyedül van, védekezik ellenük; aztán megint találkozik hattal, megdühödik, de állja a sarat; hanem amikor az ördög megint hat, nyolc, tíz újabb martalócot vet az útjába, az ember megsarkantyúzza a lovát, ha van még lova, vagy pedig inkább megöleti magát, hogy menekülnie ne kelljen. Hát, barátom, én erre a pontra jutottam: először magam ellen küzdöttem, azután Buckingham ellen. Most a király lépett közbe; s a királlyal nem veszem fel a harcot, még ha, s ezt sietve jegyzem meg, a király vissza is vonulna. De nem küzdök ennek az asszonynak a jelleme ellen sem. Ő, nem áltatom magam: ennek a szerelemnek a szolgálatába léptem, s el kell esnem miatta.

- Őneki nem tehetsz szemrehányást, csak magadnak - szólt Raoul.

- Miért?

- Hiszen olyannak ismered a hercegnőt, aki kissé könnyelmű, minden új dolog megragadja figyelmét, nagyon szereti, ha dicsérik, még ha vak ember, vagy gyermek részéről kap is dicséretet, és mégis olyan lángra lobbantál iránta, amely téged magadat is felemészt. Ám gyönyörködj benne, szeresd, mert mindenki, akinek a szíve nincs másfelé lekötve, bele-szerethet az első pillantásra. De ha szereted is, tiszteld benne elsősorban férje rangját, aztán őt magát, végül a tulajdon életed biztonságát.

- Köszönöm, Raoul.

- Mit köszönsz?

- Azt, hogy vigasztalsz, látva, mennyire szenvedek, hogy akár úgy is gondolod, akár nem, csupa jót mondasz róla.

- Ó, tévedsz, Guiche - szólt Raoul -, amit magamban gondolok, nem mondom meg mindig, és ilyenkor hallgatok, de ha beszélek, nem tudok színlelni, nem tudok csalni, és aki meghallgat, elhiheti minden szavamat.

Madame eközben előrenyújtott nyakkal, fülét hegyezve és szemével a sötétséget fürkészve, feszülten figyelt a legkisebb neszre is, amely a bokorból hallatszott.

- Ó, jobban ismerem én őt, mint te! - kiáltott fel Guiche. - Nem könnyelmű, hanem léha, nem újdonságra éhes, hanem híján van emlékezetnek és hűségnek egyaránt; nemhogy csak szívesen hallja a dicséretet, hanem kacér is, kiszámított és kegyetlen módon. Halálosan kacér, ó, jól tudom! Hidd meg nekem, Bragelonne, én a pokol minden kínját szenvedem; bátor vagyok, szenvedélyesen szeretem a veszélyt, de ez a veszedelem meghaladja erőmet és bátorságomat. De tudd meg, Raoul, olyan győzelmet készíték elő, amely ugyancsak sok könnyébe fog kerülni.

Raoul rátekintett barátjára, és amikor Guiche, akit fojtogatott a felindulás, fejét a fa törzsének támasztotta, megkérdezte tőle:

- Miféle győzelemre gondolsz?

- Mifélére?...

- Igen.

- Egy nap odamegyek hozzá és ezt mondom neki: „Fiatal voltam, örültem szerelmes; de annyira tiszteltem, hogy lábához omlottam, és homlokom a földet érintette volna, ha tekintete föl nem emel egészen a kezéig. Azt hittem, megértettem pillantását, fölegyenesedtem, és akkor, bár semmi mást nem tettem, mint hogy még jobban szerettem, ha ez egyáltalán lehetséges, akkor maga, szívtelen, hitetlen, szerelmetlen asszony, csupa szeszélyből, csak úgy jókedvében leterített! Bár királyi vérből való hercegnő, mégse méltó becsületes ember szerelmére; és én halállal büntetem magamat azért, hogy oly nagyon szerettem: belepusztulok a maga iránt való gyűlöletembe.”

- Ó! - kiáltott fel Raoul, megrémülve a Guiche hangján átsütő igazságtól. - Ó, jaj, ugye, mondtam, hogy örült vagy!

- Igen, igen - kiáltotta Guiche, folytatva gondolatmenetét -, minthogy errefelé nincs háború, elmegyek más országba, északra, elmegyek a császár szolgálatába, és valamelyik magyar vitéz vagy horvát, vagy török majd csak megkönyörül rajtam egy halálos golyóval.

Guiche még nem fejezte be szavait, vagyis inkább: amint befejezte, összerendezett valami neszre, ugyanakkor Raoul talpra ugrott.

Maga Guiche annyira elmerült gondolataiba, hogy ülve maradt, és két kezébe szorította fejét.

A bokor megnyílt, és a két fiatalember előtt egy nő jelent meg sápadtan, ziláltan. Egyik kezével széthajtotta az ágakat, amelyek különben arcába csaptak volna, másik kezével visszahajtotta a vállát borító köpeny csuklyáját.

Fényes, tűzben égő szeméről, királynői járásáról, fejedelmi mozdulatairól, de leginkább a szíve dobogásáról Guiche gróf Madame-ra ismert, két kezét halántékáról a szeme elé kapta.

Raoul remegve, zavartan forgatta kalapját, ujjai közt és valami bizonytalan köszöntésfélét rebegett.

- Bragelonne úr - mondta a hercegnő -, legyen szíves, nézzen utána, hogy udvarhölgyeim nincsenek-e itt közel a fasorban vagy valamelyik ötös facsoportban. Maga pedig, gróf úr, maradjon, fáradt vagyok, nyújtsa a karját.

Ha villám sújt le a szerencsétlen fiatalember lába elé, akkor sem rémül meg annyira, mint a hercegnő hideg és szigorú szavaitól.

Lévén azonban, mint maga mondotta, bátor férfi, szíve mélyén összeszedte minden erejét, fölegyenesedett, és látva Bragelonne habozását, ránézett, s tekintetében beletörődés és mély hála tükröződött.

Nem felelt nyomban Madame-nak, hanem Bragelonne vicomte felé tett egy lépést, és kezét, amelyet a hercegnőnek kellett volna nyújtania, Raoulnak nyújtotta, sóhajtva megszorította barátja becsületes kezét, ebbe a sóhajba sűrítve a jóbarát számára szívének egész maradék melegét.

Madame pedig, a büszke nő, aki nem ismerte a várakozást, várt, várta, hogy a két férfi néma beszélgetése véget érjen.

Keze, királynői keze megállt a levegőben, és mikor Raoul eltávozott, keze neheztelés nélkül, meghatottan Guiche kezébe simult.

Magukban voltak a sötét és néma erdő mélyén, ahol nem lehetett egyebet hallani, csak Raoul lépéseit, amint sietve távozik a sötét ösvényen.

Fejük felett az erdő sűrű, illatos lombja alkotott boltozatot, amelynek nyílásain át itt-ott egy-egy csillag hunyorgott be.

Madame szelíden továbbvezette Guiche-t, vagy száz lépésnyire attól a veszedelmesen árulkodó fától, amely annyi mindenfélét hallott és engedett hallani ezen az éjszakán, egy közeli tisztásra, ahol legalább valamelyest láthattak is maguk körül.

- Azért vezettem ide - mondta a hercegnő nevetve -, mert ott a fa alatt, ahol voltunk, minden szó hallatszik.

- Minden szó hallatszik, asszonyom? - ismételte Guiche gépiesen.

- Úgy van.

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt, hogy minden szavukat hallottam.

- Ó, Istenem, Istenem! Még csak ez kellett nekem! - hebegte Guiche.

És lehajtotta fejét, mint a kimerült úszó, mikor alámerül a hullámokban.

- Tehát úgy ítél meg, ahogyan mondotta?

Guiche elsápadt, elfordította fejét, és nem felelt semmit. Közel volt az elájuláshoz.

- Nagyon helyes - folytatta Madame igen szelíd hangon -, jobb szeretem az őszinteséget, amely megsebez, mint a csalóka hízelgést. Jó! Tehát maga szerint, gróf úr, én kacér és hitvány teremtés vagyok.

- Hitvány! - kiáltott fel a fiatalember. - Még hogy hitvány! Hát mondhattam-e arról, aki számomra a világon a legnagyobb kincs, hogy hitvány teremtés? Nem, asszonyom, ezt nem mondtam.

- Az a nő, aki látja, hogy egy férfi belepusztul abba a tűzbe, amit ő gyújtott lángra, és nem igyekszik ezt a lángot eloltani, hitvány nő.

- Ó, hercegnőm, mit törődik vele, hogy én mit mondtam? - szólt a gróf. - Hát mi vagyok én, jószágos Isten, kegyedhez képest, hogy egyáltalán érdeklí, vajon a világon vagyok-e, vagy sem?

- Guiche úr, maga éppannyira férfi, mint amennyire én nő vagyok, és minthogy jól tudom, milyen ember, nem akarom, hogy miattam meghaljon; változtatni fogok viselkedésemem és egyéniségemen magával szemben. Igaz leszek, nem őszinte, mert mindig az vagyok. Nagyon kérem tehát, gróf úr, hogy ne szeressen engem többé, és felejtse el, hogy valaha is beszéltem magával, vagy egy pillantást vettem magára.

Guiche megfordult, és szenvedélyes pillantást vetett Madame-ra.

- Hát mentetegeti magát? Hát kegyed fordul hozzám kéréssel?

- Én bizony. Minthogy én csináltam a bajt, nekem kell jóvátennem. Tehát, gróf úr, egyezzünk meg: maga megbocsátja léhaságomat, kacérságomat... Ne szóljon közbe... Én pedig megbocsátom magának, hogy léhának, kacérnak, sőt talán ennél is rosszabbnak nevezett. Maga lemond róla, hogy megöli magát, tovább él családjá számára, a király javára és a hölgyek örömeire, aki valamennyien becsülik és dédelgetik.

Madame ez utóbbi szavakat annyi őszinteséggel, sőt gyöngédséggel mondta, hogy a fiatal-ember szíve csaknem kiszakadt kebléből.

- Asszonyom, asszonyom! - dadogta.

- Figyeljen rám - folytatta a hercegnő. - Ha majd egészen le tud mondani rólam, azért is, mert meg kell lennie, s azért is, mert én kérem rá, akkor más színben fog látni, és meggyőződésem, hogy ezt a szerelmet, vagy inkább örületet, amely szívét most eltölti, őszinte barátsággal fogja helyettesíteni, amit, esküszöm, tiszta szívvel fogok fogadni és viszonzni.

Guiche gróf homloka verejtékben úszott, szíve vérzett, lázas borzongás futott át erein, de ajkát harapdálva, lábával dobbantva, igyekezett legyűrni, elfojtani minden szenvedését.

- Asszonyom ajánlata elfogadhatatlan számomra. Ilyen alkut nem vállalhatok.

- Miért? Visszautasítja a barátságomat.

- Ne beszéljen barátságról, asszonyom! Inkább belehalok a szerelembe, mintsem tovább éljek barátságban.

- Gróf úr!

- Ó, asszonyom - kiáltott fel Guiche -, elérkeztem ahhoz a végső pillanathoz, amikor számomra nincs más megoldás, más magatartás, mint az, amellyel egy becsületes férfi tartozik az imádott nőnek. Kergessen el, átkozzon el, jelentsen fel, igaza lesz. Panaszkodtam magára, de azért panaszkodtam oly keserűen, mert szeretem: azt mondtam, hogy meg fogok halni, tehát meghalok; ha tovább élnék, elfelejtene engem; ha halott leszek, tudom biztosan, nem fog elfelejteni.

Eközben a hercegnő, aki ott állt gondolataiba merülve, és éppoly izgatott volt, mint a fiatal-ember, elfordította egy pillanatra a fejét, mint az imént Guiche is tette. Majd kis szünet után így szólt:

- Annyira szeret tehát? - kérdezte.

- Ó, a megőrülésig! Annyira, hogy belehalok, ahogy az imént mondtam is. Belehalok, akár elkerget, akár meghallgat.

- Tehát gyógyíthatatlan a baj - mondta a hercegnő derűsen -, olyan betegség, amit fájdalomcsillapítóval kell kezelni. No, adja a kezét... Ó, be jéghideg a keze!

Guiche letérdelt, s ajkát rátapasztotta Madame két forró kezére.

- Hát akkor csak szeressen - szólt a hercegnő -, ha már így kell lennie.

És szinte észrevehetetlenül megszorította a gróf kezét, fölemelte őt térdelő helyzetéből; félig, ahogy egy királynő tenné, félig, ahogy egy szerelmes nő tenné.

Guiche egész testén végigborzongott a gyönyörűség.

Madame érezte, mint fut végig a borzongás a fiatalemberen, és megértette, hogy az ifjú csakugyan szereti őt.

- A karját, gróf úr, és térjünk vissza.

- Ó, hercegnő! - mondta a gróf szédülten, elkáprázva, mintha lángfelhő ködösítené el szemét. - Ó, asszonyom, most harmadik módot talált rá, hogy megöljön.

- Szerencsére, ez nem hat túl gyorsan, ugye? - felelte a hercegnő.

És magával vonta Guiche-t a kis berek felé.

120
Aramis levelezése

Mialatt Guiche ügyei, mint láttuk, váratlanul ilyen kedvező fordulatot vettek, bár okát maga Guiche sem tudta kitalálni, Raoul megértve Madame felszólítását, eltávozott, hogy meg ne zavarja a kimagyarázkodást, amelynek eredményét nem sejtette, és visszatért a kertben tartózkodó udvarhölgyekhez.

Eközben Lorraine lovag, miután fölment szobájába, csodálkozással olvasta a levelet, amelyben De Wardes megírta, jobban mondva megíratta komornyikjával, hogy milyen kardszúrás érte Calais-ban, és közölve a kaland minden egyes részletét, egyszersmind felszólította a lovagot, hogy adja tudtára Guiche-nek és Monsieur-nek mindazt, ami ebben a dologban számukra kellemetlen lehet.

De Wardes különösen nagy súlyt vetett rá, hogy ecsetelje, milyen szenvedélyesen szerelmes Buckingham a hercegnőbe, és levelének befejezéséül hozzátette, hogy azt hiszi, a hercegnő viszonzozza ezt a szerelmet.

A lovag vállat vont, midőn az utolsó bekezdést elolvasta; De Wardes, mint ahogy látni való volt, igazán nagyon elmaradt az események mögött. De Wardes még csak Buckinghamnél tartott.

A lovag az asztalra dobta a levelet, és megvető hangon így szólt:

- Ez igazán hihetetlen! A szegény De Wardes azelőtt okos fiú volt, de e levelében nem látszik annak; ilyen gyorsan elbutul az ember falun. Az ördög vigye az együgyű fickóját, fontos dolgokról kellett volna beszámolnia, és csupa ostobaságot firkál. E helyett a jelentéktelen, semmitmondó levél helyett én Calais-ban a sétányokon valamilyen érdekes, izgató kalandot találtam volna, amely egy nőt hírbe hoz és egy férfit párbajra készítet, Monsieur-t pedig három napig mulattatta volna.

A lovag az órájára nézett.

- Most már késő. Éjjeli egy óra van; már mindenki visszatért a királyhoz, ahol nemsokára befejezik a napot. Már megint rossz nyomokon jártam, és ha csak nem segít egy szerencsés véletlen...

És ezt mondva, mintha szerencséjének csillagát akarná hívni, bosszúsan az ablakhoz lépett, amely a kertnek meglehetősen elhagyatott részére nyílt.

És íme, mintha csak egy rossz szellem segítette volna, tüstént megpillantott egy nőt, sötét színű selyemköpenybe burkolózva, aki egy férfiú társaságában tért vissza a kastélyba; ruhájáról ráismert arra a nőre, aki egy félórával azelőtt szemébe tűnt.

„Ejha - gondolta, és a kezét dörzsölte -, az Isten verjen meg, mint Buckingham barátunk mondaná, ha nem az a titok jön itt, amelynek nyitját keresem.”

És lerohant a lépcsőn, remélve, hogy elég jókor érkezik, és felismerheti a selyemköpenyes nőt és kísérőjét.

Midőn azonban a kis udvar kapujához ért, csaknem beleütközött Madame-ba, akinek sugárzó arca elbűvölő titkokat árult el a csuklya alatt, mely csak védte, de nem rejtette el.

Sajnos. Madame egyedül volt.

A lovag megsejtette, hogy ha alig öt perccel ezelőtt egy férfi társaságában látta a hercegnőt, az a férfi nem lehet messze.

Ezért alig szánt valami időt a hercegnő üdvözlésére, csak félreállt, hogy utat nyisson, majd amikor a hercegnő továsietett, mint aki fél, hogy felismerik, látta, hogy a hercegnő sokkal jobban el van foglalva saját magával, semhogy vele törődhetnék, kisietett a kertbe, körül nézett, s a környéket fürkészte, ameddig csak a szeme ellátott.

Éppen jókor érkezett: a lovagot, aki Madame-ot elkísérte, még láthatta messziről; ám a lovag gyors léptekkel iparkodott a kastély egyik szárnya felé, s ott nyilván nyomban el is tűnik.

Lorraine lovag egy percet sem veszíthetett; a férfi után vetette magát, elhatározva, hogy majd lassítani fog, ha az ismeretlen közelébe ér, de akármennyire sietett is, az ismeretlen előbb kanyarodott el a fordulóban.

Mivel azonban lassan, lehorgasztott fővel haladt, mint akit nagy bánat vagy öröm terhe nyomaszt, a lovag biztosra vehette, hogy a fordulóban utoléri, hacsak az ismeretlen valamelyik ajtón be nem lép az épületbe.

És így is lett volna, csakhogy midőn Lorraine lovag a fordulóhoz ért, két emberbe ütközött, akik épp ellenkező irányba lökték el.

A lovag már-már alaposan megleckéztette a két ügyetlent, ám a fejét felkapva, kit látott? A főintendánst!

Fouquet-t kísérte valaki, akit a lovag most látott először életében.

Ez a valaki a vannes-i püspök őnagysága volt.

Fouquet tekintélye rákényszerítette a lovagot, hogy megálljon, az etikett pedig kívánta, hogy ő kérjen bocsánatot azoktól, akiknek tőle kellett volna bocsánatot kérniük; tehát egy lépést hátrált, hogy utat nyisson, és minthogy Fouquet-t mindenki tisztelte, ha nem is mindenki szerette, minthogy maga a király is, aki inkább ellensége volt, mint barátja, úgy bánt Fouquet-val, mint számottevő emberrel, ennél fogva a lovag azt tette, amit a király is tett volna, üdvözölte Fouquet-t, s ő a lovag üdvözlését barátságosan és udvariasan viszonzta, látva, hogy a lovag véletlenül és nem szántszándékkal lökte meg.

Midőn pedig megismerte Lorraine lovagot, néhány barátságos szót szólt hozzá, s a lovag kénytelen volt válaszolni.

Akármilyen rövid ideig tartott is ez a beszélgetés, a lovag legnagyobb bosszúságára azt vette észre, hogy az ismeretlen eltűnik szeme elől.

Kénytelen volt beletörödni a dologba, és teljesen Fouquet-nak szentelte magát.

- Ó, uram - mondta -, milyen későn érkezik! Már nyugtalankodtunk távolléte miatt, és Monsieur is roppantul csodálkozott, hogy nem jött el, holott a király meghívta.

- Lehetetlen volt jönnöm, uram, és amint szabadulni tudtam, ide siettem.

- Párizs nyugodt?

- Hogyne! Párizs nagyon jól fogadta az utolsó adókievetést.

- Ahá, értem, előbb meg akart győződni a párizsiak jóakarataról, s csak aztán vesz részt az ünnepségen.

- Mégis kissé későn érkeztem, lovag úrhoz fordulok tehát, megtudakolandó, hogy a király eltávozott-e a kastélyból, vagy itthon van-e még, s vajon beszélhetek-e vele ma este, vagy holnap reggelig kell reá várnom?

- Egy félórája elvesztettük szemünk előtt a királyt - felelte Lorraine.

- Talán Madame-nál van? - kérdezte Fouquet.

- Nem hiszem, mert az imént találkoztam Madame-mal, aki a kis lépcsőn tért haza, és ha a lovag, akivel néhány perccel előbb találkoztak, nem a király volt...

A lovag itt félbeszakította mondatát, mert azt remélte, hogy meg fogja tudni a lovag nevét, akit nyomon követett.

Fouquet pedig, akár felismerte Guiche-t, akár nem, csak ennyit felelt:

- Nem, uram, nem a király volt.

A reményében csalódott lovag elköszönt, midőn azonban meghajlás közben még egyszer körülnézett, s Colbert-t pillantotta meg egy kis csoport közepén, így szólt Fouquet-hoz:

- Nézze csak, uram, van ott valaki a fák alatt, aki inkább tud felvilágosítást adni, mint én.

- Kicsoda? - kérdezte Fouquet, mivel gyenge szeme nem hatolt át a sötétben.

- Colbert úr - felelte a lovag.

- Ah, nagyon jó! Az az úr, aki a kezükben fáklyát tartó emberekkel beszél, az Colbert úr?

- Most adja ki parancsait az embereknek a holnapi kivilágításra.

- Köszönöm, uram.

És fejének mozdulatával jelezte, hogy megtudta, amit meg akart tudni.

A lovag pedig, aki éppen ellenkezőleg semmit sem tudott meg, mélyen meghajolt és elment.

Alighogy eltávozott, Fouquet ráncba vonta homlokát, és mély gondolkodásba merült.

Aramis egy pillanatig szomorúsággal, részvétellel nézett rá.

- Ej - mondta -, nagyméltóságod már ennek az embernek a pusztá nevéből is felindul. Hiszen az imént még diadalmaskodó és jókedvű volt, s most elkomorul e jelentéktelen árnyalak láttára! Mondja, uram, hisz a szerencséjében?

- Nem! - felelte szomorúan Fouquet.

- És miért nem?

- Mert ebben a pillanatban túlságosan boldog vagyok - felelte remegő hangon Fouquet. - Hej, kedves D'Herblay úr, maga olyan tudós ember, bizonyára ismeri a számoszi türannosz történetét.¹⁰ Mit dobhatnék én a tengerbe, hogy elhárítsam a rám váró szerencsétlenséget? Ó, ismétlem, barátom, túlságosan boldog vagyok! Olyan boldog, hogy semmit sem kívánok azon kívül, amim van... Olyan magasra jutottam!... Ismeri a jelmondatomat: *Quo non ascendam!*¹¹

¹⁰ Polükratész (uralk. i. e. 537-522) a tengerbe dobta gyűrűjét, hogy megengesztelje a sorsot, mert túl jónak érezte. A gyűrűt lenyelte egy hal, s a halászok elvitték Polükratésznek; s a jelképnek megfelelően később egymás után érik a sorscsapások.

¹¹ „Hová nem fogok még feljutni!” - Fouquet közismert latin nyelvű jelmondata; címerében egy mókus ült a szöveg fölött.

Oly magasra jutottam, hogy csak lefelé haladhatok. Tehát ennél nagyobb szerencsében nem tudok hinni, hisz már úgymint emberfeletti.

Aramis mosolygott, Fouquet-ra szegezve kellemes, behízelgő tekintetét, és így szólt:

- Ha ismerném boldogsága okát, talán félnék, hogy elveszti a sors kegyét; de, ugyebár, engem, mint igazi jóbarátját a szerencsétlenség napjaira tartogat? Tudom, hogy már ez is nagy szó és drága kincs; de valóban jogom van kérni, hogy időnként mondja el nekem azt is, ha boldogság éri, és én örömeiben ugyanúgy részt fogok venni, mintha engem ért volna.

- Kedves püspök uram - felelte nevetve Fouquet -, az én titkaim túlságosan is világiak ahhoz, semhogy megvallhatnám őket egy püspöknek, akármilyen világias gondolkodású is.

- Ugyan! Gyónás alakjában sem?

- Ó, nagyon elpirulnék, ha gyóntatom volna.

És Fouquet felsóhajtott.

Aramis ismét ránézett, és szótlánul mosolygott.

- Hát bizony - mondotta -, a titoktartás nagy erény.

- Csend! - mondta Fouquet. - Az az áspiskígyó megismert, és felénk közeledik.

- Colbert?

- Úgy van. Menjen el, kedves D'Herblay, nem kell, hogy ez a hitvány együtt lásson minket, mert ellenszenvet érezne ön iránt.

Aramis megszorította Fouquet kezét.

- Mi szükségem van az ő barátságára? Hiszen itt van maga.

- Jó, de talán nem mindig leszek itt - felelte szomorúan Fouquet.

- Azon a napon, ha ugyan valaha elérkezik - felelte nyugodtan Aramis -, majd mérlegeljük, hogy nélkülözhetjük-e barátságát, vagy kihívjuk-e ellenszenvét. De mondja, kedves Fouquet úr, minek tárgyal azzal a fajankóval, ahogy megtisztelően nevezte? Nem látom át, milyen hasznot hajt ez a beszélgetés; nem menne-e inkább, ha nem is a királyhoz, de legalább Madame-hoz?

- Madame-hoz? - mondotta a pénzügyminiszter szórakozottan, gondolataiba merülve. - Helyes, Madame-hoz.

- Emlékezzék, hogy megtudtuk - folytatta Aramis -, milyen nagy kegyben áll Madame két-három napja a királynál. Azt hiszem, megfelel politikájának és a mi terveinknek is, hogy állandóan őfelsége barátnőinek udvaroljon. Ez a módja annak, hogy ellensúlyozzuk Colbert folyton növekvő befolyását. Menjen tehát, amilyen gyorsan csak lehet, Madame-hoz, és nyerve meg számunkra szövetségstársul.

- Bizonyosan tudja, hogy a király a hercegnőre vetett szemet?

- Ha netán más szelek fújnak, akkor ez csak ma reggel óta lehet. Hiszen tudja, hogy megvan a magam rendőrsége, tehát ebben az irányban tapogatózom, itt mindenestre van egy eszközöm, amelynek segítségével bejutok hozzá: egypár remek, antik, gyémántokkal kirakott kámea.

- Láttam; ennél remekebb, királyibb dolog nincs a világon!

Ebben a pillanatban egy lakáj szakította félbe beszélgetésüket, futárt vezetve Fouquet elé.

- A főintendáns úrnak - mondta hangosan a futár, és átadott Fouquet-nak egy levelet.

- Őeminenciája Vannes püspökének - mondta halkán a lakáj, s Aramisnak adott át egy levelet. Minthogy a lakáj kezében fáklya volt, a pénzügyminiszter és püspök közé állt, hogy egyszerre olvashassanak mind a ketten.

Fouquet megremegett az örömtől, midőn megpillantotta a borítékon a finom apró női betűket. Csak azok tudják megérteni, milyen izgatott volt Fouquet eleinte, s milyen boldog később, akik maguk is voltak szerelmesek.

Gyorsan felbontotta a levelet, amelyben a következő néhány sor volt:

Egy órával ezelőtt váltam el tőled, s egy évszázad óta nem mondtam neked:
Szeretlek!

Ennyi volt az egész levél.

Bellière-né csakugyan egy órával azelőtt búcsúzott el Fouquet-tól, miután két napot töltött vele, és nehogy nagyon eltávolodhasson tőle az a szív, amely után vágyódik, elküldte Fouquet-hoz a futárt ezzel a fontos üzenettel.

Fouquet megcsókolta a levelet, és egy marék aranyat adott jutalmul a futárnak.

Aramis is elolvasta a levelét, mint mondtuk, de nagyobb nyugalommal és figyelmesebben:

A királyt ma este váratlan dolog érte: egy nő szereti. Lajos véletlenül tudta meg, kihallgatva az ifjú hölgy beszélgetését barátnőivel. Így hát a király teljesen ennek a szerelemnek él. A nő La Vallière kisasszony, s nagyon is középszerű szépség ahhoz, hogy a király szeszélye komoly szenvedéllyé váljék.

Tartsa rajta a szemét La Vallière kisasszonyon.

Madame-ot egy szóval sem említette a levél.

Aramis lassan összehajtogatta és a zsebébe tette.

Fouquet még mindig a maga szerelmes levelének illatát szívta magába.

- Nagyméltóságú uram - mondotta Aramis, megérintve Fouquet karját.

- Mi az? - ocsúdott fel Fouquet.

- Eszembe jutott valami. Nem ismer egy lánykát, akit La Vallière kisasszonynak hívnak?

- Igazán nem.

- Kutasson emlékezetében.

- Ahá, megvan; azt hiszem, Madame egyik udvarhölgye.

- Csakugyan ő lehet az.

- No és?

- Nos hát, ezt a kislányt kell ma este meglátogatnia.

- Ugyan, és miért?

- Sőt mi több: ennek a kislánynak kell adnia a kámeát.

- Ne mondja!

- Tudja, hogy jó tanácsadó vagyok.

- De ez a váratlan...

- Az az én dolgom. Gyorsan! Udvaroljon annak rendje és módja szerint a kis La Vallière-nek. Bellière-né asszonyt magamra vállalom: meg fogom nyugtatni, hogy ez csak afféle politikai udvarlás.

- Mit mond, barátom? - kérdezte Fouquet. - Kinek a nevét említette?

- Egy nevet mondtam, amely azt bizonyítja, főintendáns úr, hogy jó értesüléseim vannak a maga ügyeiről, következésképp ugyanolyan jól tudok mindent másokról is. Udvaroljon a kis La Vallière-nak.

- Udvarolok én annak, akinek akarja - mondotta Fouquet, szívében a mennyország boldogságával.

- No, no, szálljon vissza a földre, ó, ó, hetedik ég vándora - mondotta Aramis. - Itt jön Colbert. Ejha, ugyancsak sokakat toborzott, mialatt mi olvastunk; körülveszik, bókokkal halmozzák el, szerencsét kívánnak neki, szemmel láthatólag nagy hatalom.

Colbert valóban feléjük tartott, és ahány udvaronc csak volt a kertben, mind hozzászegődött kíséretül, és mind dicsérte az ünnepség rendezését, ami rendkívül legyezte Colbert hiúságát.

- Ha itt volna La Fontaine - mondotta mosolyogva Fouquet -, milyen jó alkalma nyílna elmondania meséjét a felfuvalkodott békáról.

Colbert ragyogó környezetben jelent meg; Fouquet hidegen és gúnyos mosollyal fogadta.

Colbert rámosolygott Fouquet-ra. Már vagy negyedórája észrevette ellenségét, és most tekeregve közeledett feléje.

Colbert mosolya ellenséges indulatot árult el.

- Hohó - mondotta Aramis halkán a pénzügyminiszternek -, a gazfickó újra néhány milliót fog kérni, hogy tűzijátékát és színes üvegeit kifizethesse.

Colbert tiszteletteljes kifejezést erőltetett magára, és elsőnek hajolt meg. Fouquet épp hogy csak megbiccentette a fejét.

- Nos, nagyméltóságú uram - kérdezte Colbert -, mint vélekedik a szeme? Meg van elégedve ízlésünkkel?

- Kitűnő az ízlése - felelte Fouquet; a legcsekélyebb gúnyt sem lehetett észrevenni szavaiban.

- Ó - mondotta csúfolódva Colbert -, nagyon elnézőnek tetszik lenni. Mi, a király emberei, szegények vagyunk, és Fontainebleau nem olyan hely, amelyet Vaux-hoz lehetne hasonlítani.

- Ez igaz - hagyta rá egykedvűen Fouquet, uralkodva e jelenet valamennyi szereplője felett.

- Lehet-e többet kívánni, uram? - folytatta Colbert. - Szerény anyagi eszközeinkhez mérten jártunk el.

Fouquet helyeslő mozdulatot tett.

- De - szólt Colbert - nagylelkűségéhez méltó dolog volna, ha a saját pompás parkjában rendeztetne ünnepséget őfelsége tiszteletére... abban a parkban, amely hatvanmilliójába került.

- Hetvenkettőbe - felelte Fouquet.

- Annál inkább. Az volna csak a pompás dolog!

- Azt hiszi, uram, hogy őfelsége leereszkednék hozzám és elfogadná meghívásomat? - kérdezte Fouquet.

- Ó, nem kételkedem benne, sőt kezeskedem érte! - kiáltotta hevesen Colbert.

- Ez nagyon szeretetreméltó dolog - szólt Fouquet. - Tehát számíthatok rá?

- Hogyne.

- Akkor fontolóra veszem - szólt Fouquet.

- Egyezzek bele - súgta halkán Aramis.

- Fontolóra veszi tehát? - kérdezte Colbert.

- Igen - felelte Fouquet -, hogy melyik nap hívjam meg a királyt.

- Ó, már ma este lehet, uram, már ma este.

- Rendben van! - mondotta a pénzügyminiszter. - Uraim, mindannyiukat szívesen meghívnám, de tudják, hogy a király, bárhova megy is, otthon van, a maguk dolga tehát, hogy meghívassák magukat őfelségével.

A körülöttük állók ujjongani kezdtek örömben.

Fouquet köszönt és elment.

- Nyomorult, gőgös bolond! - mondotta Colbert. - Beleegyezel, holott tudod, hogy tízmilliódba fog kerülni!

- Tönkretett engem - súgta Aramisnak Fouquet.

- Megmentettem - felelte Aramis, mialatt felfelé haladtak a kastély feljárólépcsőjén, és Fouquet megkérdeztette, hogy beszélhet-e még a királlyal.

A rendszerető segéd

A király, nagy szükségét érezve, hogy egyedül legyen és megvizsgálja, mi történt a szívében, visszavonult lakosztályába, ahol Saint-Aignan Madame-mal való beszélgetése után felkereste.

Ezt a beszélgetést már elmondottuk.

A kegyenc büszke volt kettős fontosságának tudatában; érezte, hogy két óra óta bizalmasa a királynak, ezért bármennyire tiszteletteljesen viselkedett is, kissé nagy hangon tette szóvá az udvar eseményeit, bár arról a magaslatról, amelyen állott, vagy inkább, ahova a véletlen állította, csak a szerelmet és a virágkoszorúkat vette észre.

A király Madame-ba volt szerelmes, Madame a királyt szerette, Guiche Madame-ba volt szerelmes, La Vallière a királyba, Malicorne Montalais-ba, Tonnay-Charente kisasszonyt, Saint-Aignant szereti; mindez nagyon is elég ahhoz, hogy egy udvaronc fejét megzavarja.

Saint-Aignan pedig mintaképe volt a letűnt idők, napjaink és a jövő udvaroncainak.

Egyébként oly jó elbeszélőnek bizonyult, és oly finom ítélőképességről tett tanúbizonyságot, hogy a király nagy figyelemmel hallgatta, különösen mikor azt mondta el, hogy Madame milyen szenvedélyes módon kérdezte ki őt La Vallière kisasszonyra vonatkozólag.

Bár a király semmit sem érzett már Henriette iránt, az a mód, ahogyan Madame értesüléseket szerzett, mégis hízelgett hiúságának és ezt nem lehetett nem észrevennie. Elégtételt érzett tehát, de semmi mást, és egy pillanatig sem izgatta, hogy Madame mit fog gondolni vagy nem gondolni kalandjáról.

Csak amikor Saint-Aignan befejezte elbeszélését, a király az esti átöltözködéshez készülve, megkérdezte:

- Ugye, Saint-Aignan, most már tudod, hogy ki La Vallière kisasszony?

- Nemcsak azt tudom, hogy ki, hanem azt is, hogy ki lesz.

- Mit akarsz ezzel mondani?

- Azt, hogy La Vallière kisasszony most az, ami minden nő vágya: olyan asszony, akit felséged szeret; azt akarom mondani, hogy az lesz, aminek felséged akarja megtenni.

- Nem ezt kérdeztem... Nem azt akarom tudni, hogy most micsoda, sem azt, hogy mi lesz belőle később... ezt csak bízd rám... hanem azt, hogy ki volt. Ismételd csak el, mit beszélnek róla.

- Azt mondják, hogy szigorúan erkölcsös leány.

- Ó - mondta a király mosolyogva -, ez csak híresztelés.

- Az udvarnál azonban ilyen dolgot oly ritkán híresztelnek, hogy el kell hinni, ha mégis megteszik.

- Lehet, hogy igazad van, barátom... És hogy jó családból származik?

- De La Vallière marquis leánya és a derék Saint-Rémy úr mostohalánya.

- Ah, tudom, a néném főudvarmesteréé... emlékszem rá, és most jut eszembe: Blois-ban láttam, mikor átutazóban ott jártam... bemutatták a királynénak. Szemrehányással kell illetnem magamat, mert abban az időben nem szenteltem oly nagy figyelmet neki, amelyet megérdemelt.

- Ó, felség, meg vagyok győződve róla, hogy helyre fogja hozni ezt a mulasztást.

- És azt mondd, azt is híresztelik, hogy nincs kedvese?...

- Mindenesetre azt hiszem, hogy felségednek nincs oka vetélytárstól félnie.

- Várj csak - kiáltotta a király roppant komoly hangon.

- Parancsol, felséged?

- Valami eszembe jutott.

- Igazán?

- Ha nincs is kedvese, de van vőlegénye.

- Vőlegénye?

- Hát ezt nem tudod, gróf?

- Nem.

- Te, minden titkok tudója?

- Bocsásson meg felséged. Ismeri ezt a vőlegényt?

- Istenemre mondom, apja kért, hogy írjam alá a házassági szerződést, a vőlegény pedig...

A király már kétségkívül ki akarta ejteni Bragelonne nevét, midőn hirtelen ráncba vonta homlokát és elhallgatott.

- A vőlegény pedig? - kérdezte Saint-Aignan.

- Már nem emlékszem rá - felelte XIV. Lajos, s csak nagy nehezen tudta elrejtteni izgatottságát.

- Talán rá tudom vezetni felségedet - mondotta Saint-Aignan gróf.

- Nem, mert már magam sem tudom, hogy kiról akartam beszélni, valóban csak homályosan emlékszem rá, hogy az udvarhölgyek közül az egyiknek férjhez kellett volna mennie... kihez is?

- Tonnay-Charente kisasszonyt kellett volna elvennie a szóban forgó vőlegénynek?

- Lehetséges.

- Akkor Montespan úr volt a vőlegény, de Tonnay-Charente kisasszony nem úgy beszélt róla, hogy elriassa a hódolókat.

- Egyszóval - mondta a király -, semmit sem tudok, vagy úgyszólván semmit sem tudok La Vallière kisasszonyról. Saint-Aignan, megbízlak veled, hogy tudakozódj felőle.

- Meglesz, felség... és mikor lesz szabad felségedet tájékoztatnom?

- Mihelyt felvilágosítást tudsz adni.

- Rövid idő alatt megszerzem, ha tudakozódnis is olyan gyorsan lehet, amilyen gyorsan szeretném viszontlátni a királyt.

- Jól beszélsz! De mondd csak, szólít valamit Madame a szegény lány ellen?

- Semmit, felség.
- Madame nem bosszankodott?
- Nem tudom, mert folyton kacagott.
- Nagyon jó, de úgy rémlik, hogy zajt hallok az előszobából, alighanem futár érkezését fogják jelenteni.
- Csakugyan, felség.
- Tudakozódj, Saint-Aignan.

A gróf az ajtóhoz sietett és néhány szót váltott az ajtónállóval.

- Felség - mondta a gróf, mikor visszatért -, Fouquet úr lépett be az imént, és azt mondja, hogy a király parancsára jött ide. Megjelent, de az idő előrehaladottsága miatt nem ragaszkodik az audienciához, beéri velem, ha felséged tudomásul veszi, hogy megjelent.

- Fouquet úr!... Három órákor írtam neki, és holnap reggelre hívtam Fontainebleau-ba; ő pedig két órákor már Fontainebleau-ban van! Ez azután az igyekezet! - mondotta a király sugárzó arccal, látva, mennyire engedelmeskednek neki. - Nohát, ellenkezőleg: fogadni fogjuk Fouquet urat. Hívtam, hát hadd jöjjön be... Munkára hát, gróf, holnap várlak.

A király az ajkára tette az egyik ujját, Saint-Aignan pedig ujjongó szívvel indult, parancsot adott az ajtónállónak Fouquet bebocsátására.

Fouquet belépett a király szobájába. XIV. Lajos felállt, hogy fogadja.

- Jó estét, Fouquet úr - mondotta szeretetre méltó mosollyal. - Örülök, hogy olyan pontos, pedig a hírnököm nagyon későn érkezhetett magához.
- Este kilenc órákor, felség.
- Mostanában sokat dolgozhatott, Fouquet úr, mert azt állították, hogy három vagy négy nap óta nem hagyta el dolgozószobáját Saint-Mandéban.
- Valóban, három napra bezárkóztam, felség - mondotta Fouquet, és meghajolt.
- Tudja-e, Fouquet úr, hogy sok mondanivalóm van? - folytatta a király a legbarátságosabb arccal.
- Felséged végtelenül kegyes, és ha ennyire megtisztelt, engedje meg, hogy emlékeztessenem egy kihallgatásra, melyet megígért nekem.
- Igen, igen; valami egyházi ember akar valamit megköszönni, ugyebár?
- Úgy van, felség. Talán rosszul választottuk meg az időpontot, de a kihallgatást kérőnek, akit elhoztam magammal, drága az ideje, és Fontainebleau a püspöksége felé vezető úton fekszik...
- Kiről van szó?
- Vannes püspökéről, akit felséged ajánlatomra három hónappal ezelőtt iktatott be.
- Lehetséges - mondta a király, aki annak idején olvasatlanul írta alá a kinevezést. - És a püspök itt van?
- Itt van, felség. Vannes nagyon fontos püspökség; e lelkipásztor nyájának szüksége van Isten igéjére; kissé nyers természetű emberek, akiket folytonos oktatással kell csiszolni; D'Herblay úr páratlanul alkalmas erre a feladatra.

- D'Herblay úr! - mondotta a király, emlékezetének mélyén kutatva, mintha ez a név, ha hosszú idővel ezelőtt hallotta is, nem volna előtte teljesen ismeretlen.

- Ó - mondotta Fouquet élénken -, felséged nem ismeri leghívebb és legderekabb szolgájának nevét?

- Az igazat megvallva, nem... és D'Herblay újra el akar utazni?

- Pontosabban, olyan leveleket kapott ma, amelyeknek értelmében talán el kell majd utaznia, s így, mielőtt útnak indul ama isten háta mögötti tartományba, amelyet Bretagne-nak hívnak, szeretné felségednél tiszteletét tenni.

- És kinn várakozik?

- Úgy van, felség.

- Bocsássák be.

Fouquet intett az ajtókárpit mögött várakozó ajtónállónak.

Az ajtó kinyílt, Aramis belépett.

A király várt, amíg Aramis befejezte üdvözlő szavait, és sokáig nézte azt az arcot, amelyet senki sem felejthetett el, aki egyszer látta.

- Vannes! - mondotta a király. - Ön Vannes püspöke, uram?

- Az vagyok, felség!

- Vannes Bretagne-ban van?

Aramis meghajolt.

- A tenger mellett?

Aramis meghajolt.

- Néhány mérföldnyire Belle-Isle-től?

- Úgy van, felség, hat mérföldnyire, azt hiszem - felelte Aramis.

- Hat mérföld, az egy lépés - mondotta XIV. Lajos.

- Nekünk, szegény bretagne-iaknak nem, felség; nekünk hat mérföld nagy távolság a szárazföldön, és végtelen a tengeren. Volt szerencsém említeni felséged előtt, hogy a folyópart hat tengeri mérföld távolságra van Belle-Isle-től.

- Mondják, hogy Fouquet úrnak nagyon szép háza van ott - szólt a király.

- Igen, azt mondják - felelte Aramis, nyugodtan nézve Fouquet-ra.

- Hát csak hallomásból tudja?

- Úgy van, felség.

- Valóban, Fouquet úr, nagyon csodálom ezt a dolgot.

- Mit, felség?

- Egyházmegyéjének élén olyan férfiú áll, mint D'Herblay úr, és még nem mutatta meg neki Belle-Isle-t?

- Ó, felség - felelte a püspök, nem hagyva időt Fouquet-nak a válaszadásra -, mi szegény bretagne-i prelátusok szívesen maradunk lakóhelyünkön.

- D'Herblay úr - mondotta a király -, meg fogom büntetni Fouquet urat gondatlansága miatt.

- És hogyan, felség?

- Át fogom helyezni magát.

Fouquet ajkába harapott; Aramis mosolygott.

- Mennyit jövedelmez Vannes? - folytatta a király.

- Hatezer frankot, felség - felelte Aramis.

- Édes Istenem, ilyen keveset? De vagyona csak van, D'Herblay úr?

- Semmim sincsen, felség; de Fouquet úr ezerkétszáz frankot utal ki évenként mint saját hozzájárulását.

- Nos, D'Herblay úr, valami jobbat ígérek magának.

- Felséges uram...

- Nem fogok megfélekezni magáról.

Aramis meghajolt.

A király szinte tisztelettel üdvözölte a püspököt, ez volt különben a szokása az egyházi emberekkel és a nőkkel szemben.

Aramis megértette, hogy kihallgatása véget ért; az igazi falusi papot jellemző hétköznapi mondattal elköszönt és elment.

- Igazán figyelemreméltó személy - mondta a király, tekintetével követve a püspököt, míg el nem tűnt, s talán még akkor is utánanézett, amikor már nem látta.

- Felség - mondotta Fouquet -, ha ez a püspök magas műveltségű ember volna, akkor senki sem érdemelné meg jobban a legmagasabb egyházi kitüntetést, mint ő.

- Nem elég művelt?

- A kardot cserélte el a miseruhával, mégpedig kissé későn. Ennek ellenére is engedje meg, felséges uram, hogy illő alkalommal ismét megemlítsen D'Herblay úr nevét...

- Jó, erre kérem is. De mielőtt róla beszélne, magáról fogunk beszélni, Fouquet úr.

- Rólam, felség?

- Magáról; nem győzöm dicsérni.

- Igazán nem is tudom megmondani, felség, mily nagy örömet szerez ezzel nekem.

- Én, Fouquet úr, előítélettel viseltetem magával szemben.

- Akkor nagyon boldogtalan ember voltam, felség.

- De az előítéletem megszűnt. Nem vette észre?

- Dehogynem, felség; de megnyugvással vártam az igazság napját, és úgy látszik, ez a nap elérkezett.

- Tehát tudja, hogy kegyvesztetté lett?

- Sajnos, tudom, felség.

- És azt is tudja, hogy miért?

- Nagyon jól tudom: felséged azt hitte, hogy elfecséreltem a pénzét.

- Ó, nem.

- Vagy legalábbis azt, hogy nem tudok elég jól gazdálkodni. Egyszóval felséged azt hitte, hogy azért, mert a népnek nincs pénze, a királynak sincsen.

- Úgy van, de azóta felismertem tévedésemet.

Fouquet meghajolt.

- És semmi lázongás, panasz?

- És pénz - mondta Fouquet.

- Tény, hogy az utóbbi hónapban nagyon bőkezűen látott el pénzzel.

- Még mindig van pénzem, nemcsak mindarra, amire felségednek szüksége van, hanem minden szeszélyét is teljesíteni tudom.

- Hála Istennek - mondotta a király komoly hangon -, nem fogom próbára tenni, uram. Két hónapig semmit sem akarok kérni.

- Ezt az időt arra fogom felhasználni, hogy öt- vagy hatmilliót halmozzak fel a király számára. Jó lesz alaptőkének háború esetére.

- Öt- vagy hatmilliót!

- Csak a király házi ezredei számára.

- Tehát háborúra számít, Fouquet úr?

- Azt hiszem, hogy az Isten azért adta a sasnak a csórt és a karmokat, hogy királyi méltóságát megmutassa.

A király elpirult örömeiben.

- Mostanában sok pénztadtunk ki, uram... nem fog ezért neheztelni rám?

- Felséged még húsz esztendeig fiatal lesz, és egymilliárdja van, amelyet e húsz esztendő alatt elkölthet.

- Egemilliárd sok pénz, Fouquet úr - mondta a király.

- Takarékoskodni fogok, felség... Azonkívül bennem és Colbert úrban két hasznos emberre lelt, felség. Egyik a pénze kiadására ösztönzi, ez én vagyok, feltéve, hogy ezután is igénybe veszi szolgáltatomat; a másik pedig megtakarítja a pénzt felségednek, s ez Colbert úr.

- Colbert úr? - ismételte a király csodálkozva.

- Úgy van, felség, Colbert úr kitűnően számol.

Erre a dicséretre, amellyel az ellenség maga adózott az ellenségnek, a király úgy érezte, hogy bizalom és csodálat hatja át.

Fouquet tekintetében és hangjában valóban semmi sem volt, ami szavainak csak egy betűjét is lerontotta volna; nem azért dicsérte vetélytársát, hogy ezen a jogon egy-két hibáját felróhassa.

A király belátta ezt, s ekkora nagylelkűség és szellemi erő láttára letette a fegyvert.

- Dicséri Colbert urat?

- Dicsérem, felség, mert eltekintve attól, hogy érdemes ember, azt tartom róla, hogy felséged érdekeit odaadóan védi.

- Azért hiszi ezt, mert sokszor ellenezte a maga terveit? - kérdezte a király mosolyogva.

- Úgy van, felség.

- Magyarázza ezt meg nekem.

- A dolog nagyon egyszerű, rám azért van szükség, hogy megszerezsem a pénzt, Colbert pedig megakadályozza, hogy a pénz elfogyjon.

- Mi az ördög, főintendáns úr? Remélem, olyasmit is fog még mondani, ami ezt a jó véleményét ellensúlyozza?

- Közigazgatási tekintetben, felség?

- Úgy van!

- Szó sincs róla, felség.

- Igazán?

- Szavamra mondom, nem ismerek Franciaországban különb segédet Colbert úrnál.

A „segéd” szónak 1661-ben nem volt az a némileg lekicsinylő jelentése, mint ma, de ahogyan Fouquet úr, akit a király főintendáns úrnak címzett, kimondta, mégis valami csekély értékű, alantas rangú értelmezést nyert, csodálatosan a maga helyére téve Fouquet-t is és Colbert-t is.

- Nohát - mondotta XIV. Lajos -, pedig mégiscsak Colbert az, aki, bármilyen takarékos is, Fontainebleau-ban az udvari ünnepségeimet rendezte, és mondhatom, Fouquet úr, cseppet sem ügyelt rá, hogy a pénzem el ne fogyjon.

Fouquet meghajolt, de nem felelt semmit.

- Nem ez a véleménye? - kérdezte a király.

- Felség - felelte Fouquet -, azt tartom, hogy Colbert úr a rend és pontosság embere, és e tekintetben méltán megérdemli felséged dicséretét.

A „rend” és „pontosság” szó párja volt a „segéd” szónak.

A királynak az ilyen dolgok iránt hallatlanul finom érzéke volt, az a fajta érzékenység, amely felfogja a legfinomabb árnyalatokat is, mielőtt még érzékszerveire hatottak volna.

XIV. Lajos megértette, hogy Fouquet szemében a segéd túlságosan is kedvelte a rendet, vagyis a fényes fontainebleau-i ünnepségek még fényesebbek lehettek volna.

Következésképpen érezte, hogy akadhat, aki ócsárolja az ünnepséget. Olyan bosszúságot érzett, mint a vidéki, aki ruhatára legszebb ruháját választja ki, és abban megy el Párizsba, ott pedig a divat urai ügyet sem vetnek rá, vagy nagyon is megnézik.

Fouquet oly józan és egyszersmind oly ügyes szavainak ez a része még nagyobb tiszteletet keltett a királyban Fouquet emberi jelleme és pénzügyminiszteri tehetsége iránt.

Fouquet hajnali két órakor elbúcsúzott a királytól, és a király, az imént kapott burkolt leckéztetés következtében kissé zavartan és nyugtalanul ágyba feküdt, és két jó negyedórát azzal töltött, hogy felidézte emlékezetében a hímzéseket és kárpitokat, az étkezések egyes fogásait, a diadalkapuk építésmódját, a kivilágítások és a tűzijáték elrendezését, ahogy a rendszerető, pontos segéd, Colbert elképzelte.

Ennek eredményeként a király, végiggondolva mindazt, ami nyolc nap óta történt, néhány hibát talált az ünnepségek fényében.

Fouquet pedig udvariasságával, jóakarásával és nagylelkűségével sokkal jobban kikezdte Colbert-t, mint amennyire eddig Colbert-nak sikerült ravaszságával, álnokságával és állhatatos gyűlöletével kikezdenie Fouquet-t.

Fontainebleau hajnali két órakor

Mint láttuk, Saint-Aignan abban a pillanatban távozott a király szobájából, amikor a főintendáns belépett.

Saint-Aignannak sürgős megbízatása volt, s ennek megfelelően igyekezett a lehető legjobban kihasználni az időt.

Nem egykönnyen akad hasonló ember, mint akit a király barátjának mutattunk be; az udvaroncoknak ahhoz a ritka fajtájához tartozott, akik éberségükkel és határozott igyekezetükkel ettől az időtől fogva homályba borították a minden valahai és eljövendő idők udvaroncait és aki szolgálatkészségével felülmúlta Dangeau-t is.

Nem is kegyence volt Dangeau a királynak, hanem talpnyalója.

Saint-Aignan tehát tudakozódott.

Úgy gondolkodott, hogy Guiche az első, akitől felvilágosítást nyerhet.

Ennélfogva mindenütt Guiche-t kereste.

Guiche gróf, mint láttuk, a kastély szárnyépületében tűnt el, és úgy tett, mintha visszatérne lakásába, ámde nem tért haza.

Saint-Aignan tehát tovább kutatott utána.

Midőn már jócskán sürgött-forgott, nézelődött, megpillantott egy fának támaszkodva valami emberi alakhoz hasonlót.

Ez az alak olyan mozdulatlanul állt, mint egy szobor, és nagy igyekezettel bámult egy ablakra, bár az ablakot a függöny teljesen elfedte.

Mínthogy az ablak Madame ablaka volt, Saint-Aignan azt gondolta, hogy nem lehet más, mint Guiche.

Csendesen közeledett, és látta, hogy nem tévedett.

Guiche gróftól a hercegnővel való beszélgetése olyan mértéktelen boldogsággal töltötte el, hogy elviseléséhez egész lelki ereje sem volt elegendő.

Saint-Aignan tudta, hogy Guiche gróf közbenjárt La Vallière udvarhölgyi kinevezése érdekében; egy udvaronc mindent tud és mindenre emlékszik. Csak azt nem tudta meg Saint-Aignan sohasem, hogy Guiche milyen címen és mily feltétellel ígérte meg pártfogását La Vallière-nek. Mínthogy azonban ritkán fordul elő, hogy aki sokat kérdez, legalább valamit meg ne tudjon, Saint-Aignan bizton remélte, hogy egyet-mást megtudhat, ha Guiche-t a legnagyobb tapintattal, egyúttal a legtüzesebben kikérdezi.

Saint-Aignan terve a következő volt:

Ha értesülései kedvezőek, akkor leplezetlenül elmondja a királynak, hogy gyöngyöt talált, és felhatalmazást kér, hogy ezt a gyöngyöt beilleszthesse a királyi koronába.

Ha ellenben kedvezőtlen felvilágosítást kapna, ami lehetséges, meg fogja állapítani, mennyire fontos a királynak La Vallière, s jelentését úgy fogja módosítani, hogy a leányt elűzzék, amivel érdemeket szerezhet valamennyi nő szemében, akik igényt tarthatnak a király szívére, Madame-tól kezdve a királynéig.

Ha a király esetleg makacsul kitart vágya mellett, akkor eltitkolja rossz értesüléseit, tudtára adja La Vallière-nek, hogy az adatok kivétel nélkül emlékezetének egyik titkos fiókjában vannak elrejtve; ily módon nagylelkűnek mutatkozik a szerencsétlen leány előtt, szakadatlan bizonytalanságban tarthatja a félelem és a hála érzése közt, s így szert tehet majd egy olyan barátnőre az udvarnál, akinek érdeke, hogy előmozdítsa jóbarátjának szerencsését, mert ezzel egyúttal saját szerencsését is előmozdítja.

Ami azt a napot illeti, amelyen a múlt bombája fel fog robbanni, ha ugyan valaha is felrobban, erre nézve Saint-Aignan megfogadta magában, hogy megtesz minden óvintézkedést, és a király előtt megjátssza a mit sem sejtőt.

La Vallière előtt pedig ezen a napon is a nemes lelkű barát pompás szerepét fogja eljátszani.

Ilyen gondolatokat forralt magában, egy félóra alatt a nagyravágyás tüzén Saint-Aignan, aki a legjobb fiú volt a világon, ahogy La Fontaine mondaná, aztán elindult, hogy szólásra bírja Guiche-t, vagyis, hogy megzavarja őt boldogságában, amiről egyébként semmit sem tudott.

Hajnali egy óra volt, amikor Saint-Aignan megpillantotta Guiche-t, egy fához támaszkodva, mozdulatlanul, és a kivilágított ablakra meresztve szemét.

Hajnali egy óra, vagyis az éjszaka legédesebb órája, amit a festők mirtusszal és nyíló mákvirággal koszorúzva ábrázolnak; a karikás szemek, a remegő szívek, a kábult fejek órája, amelyben mélabús pillantást vetünk az elmúlt napra, és szerelmes tekintettel nézünk a következő nap elé.

Guiche számára a kimondhatatlan boldogság hajnalhasadása volt; minden kincsét odaadta volna a koldusnak, aki útját állja, ha ezzel elérheti, hogy ne zavarja álmodozásában.

Ebben a pillanatban történt, hogy Saint-Aignan rossz tanácsra hallgatva, mert az önzés mindig rossz tanácsadó, megveregette Guiche vállát, midőn éppen egy szót, vagyis inkább egy nevet mormogott magában.

- Hű, épp magát keresem - kiáltott rá otrombán.

- Engem? - mondotta megremegetve Guiche.

- Bizony, és lám, itt álmodozik a holdvilágról. Talán csak nem szenved abban a betegségben, hogy költészettel foglalkozik és verseket farag, kedves gróf?

A fiatalember mosolyt erőltetett vonásaira, szíve mélyén pedig ezer meg ezer szemrehányással illette Saint-Aignant.

- Lehet - mondta. - De milyen szerencsés véletlen...

- Lám, ez azt bizonyítja, hogy rosszul értett.

- Hogyan?

- Azzal kezdtem mondókámat, hogy magát keresem.

- Engem keres?

- Úgy van, és rajtakaptam.

- Amikor mit tettem?

- Amikor Phyllist¹² énekelt meg.
 - Igaz, nem tagadom - felelte nevetve Guiche -, csakugyan Phyllist énekelt meg.
 - Bizonyára felhatalmazták rá.
 - Engem?
 - Magát, minden szép és szellemes nő rettenthetetlen védelmezőjét.
 - Mi az ördögöt jelentsen ez?
 - Elismert igazságokat, jól tudom. De hát magam is szerelmes vagyok.
 - Maga?
 - Én.
 - Nagyszerű, kedves gróf. Jöjjön, mondja el nekem - szólt Guiche, aki kissé későn kezdett el félni, hogy Saint-Aignan észrevehette a kivilágított ablakot, karon fogta hát, és el akarta vezetni.
 - Ó - mondotta Saint-Aignan ellenkezve -, ne vezessen abba a sötét erdőbe, túlságosan nedves ott minden. Maradjunk csak a hold fényében, kérem.
- Saint-Aignan engedett ugyan Guiche karjának, de megállott a virágágyak mellett, a kastély közelében.
- Akkor hát - szólt Guiche, belenyugodva sorsába - mondja meg, mivel lehetnék szolgálatára.
 - Előzékenyebb embert nem is láttam - szólt Saint-Aignan.
- Aztán kisvártatva így folytatta:
- Kedves gróf, szeretném, ha néhány felvilágosító szót mondana nekem egy hölgyről, akit pártfogásában részesített.
 - És akit maga szeret?
 - Nem mondom, hogy igen, és azt sem, hogy nem, kedves barátom. Meg fogja érteni, hogy az ember nem adja olyan könnyen oda zálogul a szívét, előbb megteszi a kellő óvintézkedéseket.
 - Igaza van - sóhajtott rá Guiche -, a szív nagyon becses dolog.
 - Különösen az enyém, mert nagyon gyöngéd szív, és úgy adom magának, amilyen.
 - Ó, eléggé ismerem, gróf úr. De mit óhajt még?
 - Nos hát, egyszerűen Tonnay-Charente kisasszonyról van szó.
 - Ejha, kedves Saint-Aignan, azt kell hinnem, megőrült.
 - Miért?
 - Sohasem pártfogoltam Tonnay-Charente kisasszonyt.
 - Ugyan!
 - Soha, de soha!
 - Hát nem maga hozta be Madame-hoz Tonnay-Charente kisasszonyt?

¹² Trákiai királylány, ki szerelmi bánatában öngyilkos lett, s az istenek könyörületből fává változtatták. Gyakori alakja pásztorkölteményeknek.

- Tonny-Charente kisasszony - és ezt, kedves grófom, jobban tudja, mint bárki más, olyan családból származik, hogy nemcsak bebocsátották a hercegnő udvarába, hanem egyenesen kívánták is a jelenlétét.

- Kigúnyol?

- Nem, szavamra mondom, nem tudom, mit akar mondani.

- Tehát nem volt semmi szerepe abban, hogy Tonny-Charente kisasszony az udvarhoz került?

- Nem.

- Nem is ismeri őt?

- Először azon a napon láttam, mikor bemutatták a hercegnőnek. Minthogy pedig nem ismertem és nem pártfogoltam, nem szolgálhatok a kért felvilágosítással.

Guiche most olyan mozdulatot tett, mintha menni akarna.

- Nono! - mondotta Saint-Aignan -, még egy pillanat, gróf úr, nem szökhetsz meg így tőlem.

- Bocsánat, de azt hiszem, itt az ideje, hogy hazatérjek.

- De hisz nem hazafelé tartott, amikor találkoztunk, azaz fölleltem.

- Kedves gróf, mindig készségesen állok szolgálatára, ha még valamit kíván mondani.

- Ezt igazán jól teszi! Egy félórával több vagy kevesebb, már úgysem számít! Esküdjék meg, hogy nem kellett volna rossz dolgokat mondania róla, és nem ez az oka hallgatásának.

- Ó, a bájos gyermek, azt hiszem, olyan tiszta, mint a kristály.

- Milyen boldoggá tesz! De nem akarom, hogy olyan rosszul tájékozottnak tartson, mint amilyennek látszom. Bizonyos, hogy maga látta el udvarhölgyekkel a hercegnő udvarát. Pompás dalt is költöttek erről a szállításról.

- Tudja, kedves barátom, hogy mindenről költenek dalt.

- Ismeri?

- Nem, de énekelje el, hadd tanuljam meg.

- Nem tudom már megmondani, hogyan kezdődik, de a végére emlékszem.

- Jó, ez is valami.

*Guiche, tudja mindenki jól,
Az udvarhölgy-szállító.*

- A gondolat nem találó, és a rím gyenge.

- Hiába, kedves barátom, nem Racine a szerzője, sem pedig Molière, hanem La Feuillade,¹³ és egy előkelő nemesember nem is tud rímelni, mint valami közönséges polgár.

- Igazán kár, hogy csak a végére emlékszik.

- Várjon csak, várjon, a második szakasz kezdete is eszembe jut. - Halljuk...

Van itt hölgy, amennyi kell, Montalais s...

- La Vallière! - vágott közbe Guiche türelmetlenül, nem tudva, hogy Saint-Aignan mire akar kilyukadni.

¹³ Két fivér viseli ezt a nevet; egyikük madridi és velencei francia követ (1612-1692); másikuk katonatiszt, Franciaország marsallja (1625-1691).

- Úgy van, La Vallière... Megtalálta a rímet.

- Szép kis telitalálat, mondhatom!

- Úgy van, Montalais és La Vallière, ez az a két kislány, akiket pártfogolt - mondta Saint-Aignan.

És kacagni kezdett.

- Tonnay-Charente kisasszonyról tehát nem szól a nóta? - kérdezte Guiche.

- Nem bizony.

- Akkor tehát meg van elégedve?

- Természetesen, de szól Montalais-ról - felelte Saint-Aignan, egyre kacagva.

- Ó, ő mindenütt ott van, mert nagyon mozgékony teremtés.

- Ismeri?

- Közvetve. Egy bizonyos Malicorne nevű úr pártfogolta, aki viszont Manicamp pártfogoltja. Manicamp kért meg, hogy Montalais-t helyezzem el mint udvarhölgyet Madame udvartartásába, Malicorne-t pedig Monsieur udvartartásába, valamilyen tisztre. Szorgalmaztam is a dolgot, mert mint tudja, a jókedvű Manicamp kérésének nem tudok ellenállni.

- És kedvezően intézték el?

- Montalais dolgát igen, Malicorne-ét pedig igen is, nem is; mindmáig csak megtűrik. Ez minden, amit tudni kívánt?

- Hátravan még a rím.

- Milyen rím?

- Amit maga talált meg.

- La Vallière?

- La Vallière.

Saint-Aignan ismét kacagni kezdett, ami roppant ingerelte Guiche-t.

- Nohát - mondotta Guiche - igaz, hogy én juttattam a hercegnő szolgálatába.

- Hahaha! - nevetett Saint-Aignan.

- De kedves gróf - folytatta Guiche a leghidegebb arckifejezéssel -, boldoggá tenne, ha nem tréfálna, midőn ezt a nevet kiejti. La Baume Le Blanc de La Vallière kisasszony makulátlan, erkölcsös teremtés.

- Makulátlan, erkölcsös?

- Igen.

- Tehát nem tudja a legújabb hírt, gróf úr? - kérdezte Saint-Aignan.

- Nem, és szívességet tesz nekem, ha megtartja ezt a hírt magának és azoknak, akik terjesztik.

- Ugyan már, hát ilyen komolyan veszi a dolgot?

- De még mennyire! La Vallière kisasszony egyik jóbarátom szerelme.

Saint-Aignan megremegett.

- Csak nem?

- Úgy van, gróf - folytatta Guiche. - Tehát, gróf úr, aki Franciaország legudvariasabb embere, meg fogja érteni, hogy nem engedhetem barátomat nevetségessé tenni.

- Ó, nagyon jó! - mondotta Saint-Aignan.

És a körmét rágta, félig bosszúságból, félig azért, mert kíváncsiságát nem tudta kielégíteni.

Guiche udvariasan meghajolt.

- Elkerget? - mondotta Saint-Aignan, mivel fürta az oldalát a kíváncsiság, hogy megtudja Guiche barátjának a nevét.

- Nem kergetem el, drága barátom; be akarom fejezni Phyllis-hez szóló versemet.

- És ez a vers...

- Négysoros vers. Ugyebár, belátja, hogy a négysoros vers szent dolog?

- Szavamra, belátom.

- És minthogy a négy sorból, amelyből a vers áll, még három egész és egy fél sor hátravan, ennek kell szentelnem magam.

- Ez érthető. Jó éjszakát, gróf.

- Jó éjszakát.

- De mondja csak...

- Mit?

- Könnyen versel?

- Rendkívül könnyen.

- Akkor a három és fél sorral elkészül holnap reggelig?

- Remélem...

- Jó, hát a holnap reggeli viszontlátásra!

- A viszontlátásra! Jó éjszakát!

Saint-Aignan kénytelen volt az elválásba beleegyezni, és eltűnt a galagonyabokrok közt.

Guiche és Saint-Aignan beszélgetés közben meglehetősen eltávolodott a kastélytól.

Akár matematikus, poéta vagy álmodozó, mind egyképpen szórakozott; Saint-Aignan, midőn Guiche eltávozott, a kis berek szélén állt, ott ahol a gazdasági épületek kezdődnek, és ahol akácoknak és gesztenyefáknak dús klematisz és vadszőlő alatt találkozó virágfürtös ágai mögött a szolgálati házakat a parktól elválasztó fal húzódik.

Saint-Aignan, egyedül maradván, a cselédségi épületek felé vette útját; Guiche az ellenkező irányban távozott. Egyikük tehát visszaérkezett a virágágyakhoz, másikuk a falhoz jutott.

Saint-Aignan évszázados, hatalmas fák között haladt előre, és mohlepte, puha, homokos talajon lépkedett.

Azon töprengett, milyen elégtételt vegyen, bár nehéznek érezte, mert mint Tallemant des Réaux mondta volna, kijött a sodrából, nem tudhatván meg többet La Vallière-ről a szellemes taktika ellenére sem, amellyel sikerült ráterelni a beszédet.

Egyszer csak emberi hangok ütötték meg fülét. Mintha suttogtak volna, mintha panaszos női hangba felszólítások vegyülnének. Apró nevetések, sóhajok, meglepetést eláruló, de elfojtott kiáltások hangzottak, ám mindebből leginkább a nő hangja hallatszott ki.

Saint-Aignan megállt, hogy hallgatódzzék, és legnagyobb csodálkozására azt vette észre, hogy a hangok a magasból hallatszanak, a fák ágai közül.

A fák alá osont, felnézett, és a fal peremén egy nőt pillantott meg egy létra tetején ülve, és szavakkal, kézmozdulatokkal élénk társalgást folytatva egy férfival, aki egy fán kuporgott, és csak a fejét lehetett látni, mert testére árnyékot vetett egy gesztenyefa lombja.

A nő a falon innen volt, a férfi pedig a falon túl.

123
A labirintus

Saint-Aignan csupán értesüléseket akart szerezni, és kalandra talált. Ez szerencsés fordulat volt. Fúrta az oldalát, hogy miért, kivált pedig: miről beszélget ez a férfi és ez a nő épp ebben az órában és szokatlan helyzetben, ezért összehúzta magát, és egészen a létra aljáig sompolygott.

Aztán igyekezett annyira kényelmesen elhelyezkedni, amennyire csak lehetett, s nekitámaszkodva egy fának, hallgatózott.

A következő párbeszédet hallotta.

A nő beszélt:

- Igazán, Manicamp úr - szólt, és hangjában a szemrehányások mögött, amiket mondott, különös kacérság bujkált -, még bajba sodor. Nem beszélgethetünk sokáig, mert még rajtakapnak.

- Az bizony valószínű - vágott közbe a férfi a legnyugodtabb, legközömbösebb hangon.

- És mit szólnak majd ehhez az emberek? Ó, ha valaki meglát itt, kijelentem, szégyenletemben menten elsüllyedek.

- Nagy bohóság volna, nem teszem fel magáról.

- Hagyján, ha volna köztünk valami; de hogy semmiért tegyem ki magam veszélynek, az valóban nagy ostobaság. Isten vele, Manicamp úr.

„Hát, a férfit már ismerem, most meglátjuk, ki a nő” - gondolta Saint-Aignan, és a létra fokain keresztül felnézett a nő lábára, s testszínű harisnyát és elegáns égszínkék atlaszcipőt látott.

- Ó, ne menjen el - könyörgött Manicamp -, nagyon kérem, kedves Montalais, ne szaladjon el, a csudába is, rendkívül fontos dolgokat akarok még mondani.

„Ahá, Montalais - gondolta magában Saint-Aignan -, itt a harmadik. Mind a három leányzónak megvan hát a maga kalandja; de mintha ennek a lánynak a kalandját Malicorne-nak hívnák, nem pedig Manicamp-nak.”

Beszélgetőtársának iménti felszólítására Montalais megállt a létrán.

A szerencsétlen Manicamp pedig egy ággal feljebb kapaszkodott a gesztenyefán, vagy azért, hogy előnyösebb helyzetbe kerüljön, vagy mert kényelmetlenül ült.

- Ejnye, hát hallgasson meg - mondotta -; remélem, tudja, hogy nincsenek rossz szándékaim.

- Hogyne... De miért írta azt a levelet a hálámra hivatkozva? Miért kért tőlem ebben az órában és ezen a helyen találkat?

- Azért hivatkoztam hálájára, eszébe juttatva, hogy az én révemén került Madame-hoz, mert hön vágytam egy találkozóra, amit kegyeskedett is megadni, és hogy célomat elérjem, a legbiztosabbnak vélt eszközt választottam. Miért ebben az órában és ezen a helyen kértem találkat? Mert úgy gondoltam, hogy ez csendes óra és ez a hely elhagyott. Mert olyasmit kell kérnem, amihez titoktartásra és magányra van szükség.

- Manicamp úr!

- Az illendőség határain belül, kedves kisasszony.

- Manicamp úr, azt hiszem, illőbb dolog volna, ha eltávoznék.
- Hallgasson meg, különben fészkeimből átugrok a magáéba, e pillanatban úgyis nagyon szúr a gesztenyefa egyik ága, és ez annyira ingerel, hogy nem állok jól magamért. Ne tegyen úgy, mint az ág, és hallgasson meg.
- Rendszerben van, meghallgatom, de röviden beszéljen, mert ha magát egy ág ingerli, én viszont kétágú létrán állok, amelynek fokai vágják a talpamat. Figyelmeztetem, hogy a cipőm nagyon vékony.
- Legyen olyan szíves a kezét nyújtani nekem, kisasszony.
- Minek?
- Csak adja a kezét.
- Itt a kezem, de hát mit csinál?
- Felhúrom magamhoz.
- Milyen szándékkal? Remélhetőleg nem akarja, hogy átmásszak a fára?
- Nem, de azt akarom, hogy a fal tetejére üljön; ide ni! Széles, kellemes hely, és sokért nem adnám, ha megengedné, hogy maga mellé üljek.
- Nem, jó helyen van ott, ahol van; még meglátnának.
- Azt hiszi? - kérdezte Manicamp behízelgő hangon.
- Biztosan tudom.
- Jó, akkor itt maradok a gesztenyefán, bár rendkívül rossz helyem van.
- Manicamp úr, Manicamp úr, eltérünk a tárgytól.
- Ez igaz.
- Írt nekem.
- Nagyon igaz.
- De miért írt?
- Ott kell kezdenem, hogy Guiche gróf ma két órákor eltávozott hazulról.
- Aztán?
- Mivel láttam, hogy távozik, rendes szokásom szerint, követtem őt.
- Ami már abból is kitűnik, hogy itt van.
- Várjon csak... Ugye, tudja, hogy szegény Guiche teljesen elvesztette a király kegyét?
- Sajnos, tudom.
- Tehát az ostobaság teteje volt eljönnie Fontainebleau-ba azokhoz, akik Párizsban száműzték, s kivált azokhoz, akik mellől eltávolították.
- Olyan bölcsen következtet, mint a néhai Püthagorasz, Manicamp úr.
- Guiche önféjű, mint minden szerelmes férfi, s nem hallgatott intelmeimre. Kértem, könyörögtem neki, de ügyet sem vetett rám. A kutyaafáját...
- Mi baja?

- Bocsásson meg, kisasszony, de ez az átkozott ág, amelyet már volt szerencsém említeni, felszakította a nadrágomat.

- Úgyis éjszaka van - felelte nevetve Montalais -, folytassuk, Manicamp úr.

- Guiche tehát nagy sebbel-lobbal ellovagolt, és én követtem, de csak lépésben. Könnyen megértheti, hogy az ember nem rohan a hebehurgya barátjával együtt a veszedelembé, hacsak nem ostoba vagy örült. Hagytam tehát Guiche-t előrelövegolni, és bölcs lassúsággal lovagoltam utána, mert bizonyosra vettem, hogy a szerencsétlen fickót nem fogják fogadni, vagy ha fogadják is, sarkon fordul az első rossz szóra; s még gyorsabban fog majd visszatérni, mint ahogy elment, mielőtt még én elhagytam volna Rist vagy Melunt, pedig az se csekélység, beláthatja, ha az ember tizenegy mérföldet megtesz, és ugyanannyit vissza.

Montalais vállat vont.

- Csak ne vessen rajtam, ahogy tetszik, kisasszony, de ha nem egy széles fal peremén ülne, hanem egy faágon lovagolna, mint én, akkor maga is igyekezne minél előbb leszállni.

- Legyen egy kis türelemmel, kedves Manicamp úr, hiszen egy pillanat alatt végzünk. Azt mondta, hogy maga mögött hagyta Rist és Melunt?

- Úgy van, magam mögött hagytam Rist és Melunt, és továbblovagoltam, roppantul csodálkozva, hogy nem látom visszafelé jönni; így érkeztem el Fontainebleau-ba, kérdezősködtem, mindenfelé kerestem Guiche-t, de a városban senki sem látta, senki sem beszélt vele: vágatva érkezett, betért a kastélyba, azután mintha a föld nyelte volna el. Este nyolc óra óta vagyok Fontainebleau-ban, még a visszhangtól is azt kérdezem, hol van Guiche. De Guiche volt, nincs. Majd belehalok az izgalomba! Könnyen megértheti, hogy nem megyek fejjel a falnak, mint esztelen barátom, s nem tértem be a kastélyba, hanem egyenesen idejöttem a cselédségi udvarba, és innen levelet küldtem magának. Most már, kisasszony, az égre kérem, oszlassa el aggodalmamat.

- Nem lesz nehéz dolog, kedves Manicamp úr, a maga Guiche barátját nagyszerűen fogadták.

- Ne mondja!

- A király valósággal örült neki.

- A király, aki száműzte?

- Madame kegyesen rámosolygott, Monsieur, úgy látszik, jobban szereti, mint valaha.

- Ejha! - mondotta Manicamp. - Most már értem, miért és hol maradt el. Rólam nem tett említést?

- Egy szót sem szólt.

- Ez nem szép tőle. E percben mit csinál?

- Minden valószínűség szerint alszik, vagy ha nem alszik, hát álmodozik.

- És mi történt az este folyamán?

- Táncoltak.

- A híres balettot táncolták? Milyen volt Guiche?

- Nagyszerű.

- Ó, az én derék barátom! De most, bocsásson meg, kisasszony, át kell mennem innen magához.

- Miért?

- Láss be, nem követelhetem, hogy kinyissák ilyenkor a kastély kapuját, és bármily szívesen megtenném, hogy ezen az ágon aludjam, kijelentem, hogy ezt csak egyetlen állat tudja megtenni, a papagáj.

- Én pedig, Manicamp úr, nem tehetem meg, hogy a falon át segítsek be egy férfit.

- Kettőt, kisasszony - szólalt meg egy másik hang, de olyan félénken, hogy világos volt: aki megszólalt, tudatában van annak, hogy illetlenséget követ el.

- Szent Isten! - kiáltott fel Montalais, vizsgálódó tekintettel nézve le a gesztenyefa alá -, ki szólt hozzám?

- Én, kisasszony.

- De ki az az én?

- Malicorne, a kisasszonynak legalázatosabb szolgája.

És amint ezeket mondta, Malicorne felhúzózkodott a fa legalsó ágára, innen pedig a fal pereméig.

- Malicorne úr! Az Isten szerelmére! Mind a ketten megőrültek?

- Hogy van, kisasszony? - kérdezte Malicorne rendkívül udvariasan.

- Még csak ez kellett nekem! - kiáltotta Montalais kétségbeesve.

- Ó, kisasszony - sűgta Malicorne -, könyörgök, ne legyen olyan szívtelen.

- Végre is, kisasszony - mondta Manicamp -, a barátai vagyunk, és nem szabad jó barátai halálát kívánnia. Ha pedig itt hagy minket éjszakára, ahol vagyunk, annyi, mintha halálra ítélné.

- Ugyan - felelte Montalais -, Malicorne úr erőteljes ember, és nem fog belehalni, ha egy éjszakát szabad ég alatt tölt.

- De kisasszony!

- El fogja nyerni méltó büntetését esztelen csínye miatt.

- Nem bánom, egyezzek meg magával Malicorne, ahogy akar; én mindenestre átmegyek - mondta Manicamp.

És meghajlítva a nevezetes ágat, amely miatt oly keservesen panaszkodott, kézzel-lábbal kapaszkodva végül sikerült Montalais mellé kerülnie.

Montalais vissza akarta taszítani Manicamp-t, de Manicamp nem engedte magát. E küzdelem néhány pillanatig festői látványt nyújtott, amelyet Saint-Aignan szeme bizonyára igyekezett élvezni.

Manicamp végül győzedelmeskedett, s elfoglalva a létrát, udvariasan kezét nyújtotta ellenfelének.

Ezalatt Malicorne elhelyezkedett a gesztenyefán, Manicamp helyén, magában elhatározva, hogy követi őt mostani helyére is.

Manicamp és Montalais néhány fokot ment lefelé a létrán, Manicamp kitartva terve mellett, szabadkozva és nevetve.

Most Malicorne könyörgő hangja hallatszott:

- Kisasszony, kérem, ne hagyjon itt. Rossz helyen ülök, és nem tudok majd épségben átjutni a fal másik oldalára; Manicamp-nak az sem baj, ha a ruháját összeszagatja, válogathat Guiche ruhái közül, de én még Manicamp ruháját sem vehetem majd fel, mert az is rongyos lesz.

- Azt hiszem - mondta Manicamp, csöppet sem törődve Malicorne sirámaival -, azt hiszem, hogy a legjobb, ha nyomban felkeresem Guiche-t. Később talán már nem juthatnék be hozzá.

- Az én véleményem is ez - válaszolta Montalais -, menjen hát, Manicamp úr.

- Ezer köszönet. Viszontlátásra, kisasszony - szólt Manicamp, és leugrott a földre -, senki sem lehet szeretetreméltóbb magánál.

- Isten vele, Manicamp úr; most még Malicorne úrtól akarok megszabadulni.

Malicorne felsóhajtott.

- Menjen, menjen! - folytatta Montalais kisasszony.

Manicamp néhány lépést tett, azután visszatért a létra aljáig, és ezt kérdezte:

- Mondja, kisasszony, merre kell mennem, hogy Guiche úrhoz jussak?

- Igaz is... nagyon egyszerű... a galagonyabokrok mentén haladjon.

- Ó, nagyon köszönöm.

- Akkor elér a keresztútig.

- Helyes!

- Ott négyfelé ágazik az út.

- Nagyon helyes!

- Rátér az egyik útra.

- Melyikre?

- Jobbra.

- Jobbra?

- Nem, balra.

- Az ördögbe is!

- Nem, nem, várjon csak...

- Úgy látszik, nem nagyon biztos a dolgában. Kérem, erőltesse meg az emlékezetét, kisasszony.

- A középső útra térjen...

- Csakhogy négy út van.

- Igaz. Én csak azt tudom, hogy a négy út közül az egyik egyenesen Madame-hoz vezet, ezt az utat ismerem.

- De, ugyebár, Guiche úr nincs Madame-nál?

- Hála Istennek, nincs.

- Annak az útnak, amely Madame-hoz visz, tehát nem vehetem hasznát, inkább felcserélném azzal, amelyiken Guiche úrhoz jutok.

- Hogyne, értem én, és azt az utat is ismerem, de innen nem tudom megmondani, melyik az.

- Nohát, kisasszony, tegyük fel, hogy megtaláltam ezt az áldott utat...

- Akkor elérkezik oda, ahová kell.

- Helyes!

- Már csak a labirintuson kell áthaladnia.

- Mást nem kell tennem? Az ördögbe is! Itt tehát van egy labirintus?

- Van ám, mégpedig meglehetősen bonyodalmas útvesztő, úgyhogy még nappal is eltéved benne az ember: vég nélküli kanyarok! Előbb háromszor jobbra kell kanyarodni, azután kétszer balra, majd az egyik fordulónál... egyszer kell befordulni, vagy kétszer, várjon csak; végül, ha kiér a labirintusból, egy útra érkezik, amelyet fűgefák szegélyeznek, és ezen az úton jut el ahhoz az épületszárnyhoz, amelyben Guiche úr lakik.

- Kisasszony - mondta Manicamp -, csodálatos útbaigazítást adott, s bizonyosan eltévedek, ha eszerint akarom megtalálni az utat. Ezért egy kis szívességet kérek magától.

- Halljuk.

- Nyújtsa a karját és maga vezessen engem, mint egy második... mint egy második... Pedig jól tudtam a mitológiát, kisasszony, de ezek az izgalmas események elfeledtetik velem; jöjjön, kérem.

- És engem - kiáltotta Malicorne -, engem ilyenformán faképnél hagynak?

- Ejnye, uram, ez lehetetlen! - mondotta Montalais Manicamp-nak. - Megláthatnának magával, s ebben az időben... gondolja meg, mit szólnának hozzá az emberek!...

- Lelkiismeretének szava meg fogja nyugtatni - felelte Manicamp kenetteljes hangon.

- Lehetetlen, uram, lehetetlen.

- Akkor engedje lesegítenem Malicorne-t, aki nagyon okos fiatalember, jó szimatja van; majd ő vezet engem, s ha eltévedünk is, együtt tévedünk el és segítünk egymáson. Ha kettőnkkel találkozik valaki, akkor kevésbé keltünk gyanút, de ha egyedül látnak meg engem, szerelmes embernek vagy tolvajnak fognak nézni. Jöjjön, Malicorne, itt a létra.

- Malicorne úr - kiáltott rá Montalais -, megtiltom, hogy elmozduljon a fáról, hacsak nem akarja engesztelhetetlen haragomat magára vonni.

Malicorne már a fal töve felé nyújtotta ki lábát, s most szomorúan visszahúzta.

- Pszt! - szólt halkán Manicamp.

- Mi az? - kérdezte Montalais.

- Lépteket hallok.

- Szent Isten!

A lépések nesze nemsokára csakugyan tisztán hallatszott, az ágak szétnyíltak, és megjelent Saint-Aignan, nevetve, kinyújtott kézzel, és mindegyikük abban a helyzetben lepve meg, amelyben éppen voltak. Malicorne a fán ült és a nyakát nyújtogatta, Montalais a létrán állva támaszkodott, Manicamp pedig a földön állt és indulni készült.

- Ejnye, jó estét, Manicamp - szólt Saint-Aignan gróf -, Isten hozta, kedves barátom, hiányzott nekünk ma este, kérdezték is, hol van. Montalais kisasszony, van szerencsém üdvözölni!

Montalais elpirult.

- Ó, Istenem - rebegte, s két kezébe rejtette arcát.

- Kisasszony - mondta Saint-Aignan -, nyugodjék meg, tudom, mennyire ártatlan, és kezeskedem magáért. Manicamp, jöjjön velem. Galagonyabokrok, keresztút és labirintus oly ismerősek előttem, mint a tenyerem. Én leszek az Ariadnéja. Jó? No, ugye, megkerült a mitológiai név!

- Szavamra, csakugyan, gróf úr; köszönöm.

- De egyúttal vigyék magukkal Malicorne urat is - mondta Montalais.

- Nem, nem - válaszolta Malicorne -, Manicamp úr annyit beszélt magával, amennyit csak akart, most rajtam a sor, kisasszony, nekem is sok mondanivalóm van, mindkettőnk jövőjére vonatkozó dolgokról.

- Hallotta, kisasszony - mondta nevetve a gróf -, maradjon csak vele. Nem tudja, hogy ez az éjszaka a titkok éjszakája?

És a gróf karon fogta Manicamp-t, és gyorsan elvezette a felé az út felé, amelyet Montalais olyan jól ismert és olyan rosszul jelölt meg.

Montalais sokáig nézett utánuk, amíg el nem tűntek szeme elől.

Hogyan lakoltatták ki Malicorne-t a Szép Pávából

Mialatt Montalais tekintetével a grófot és Manicamp-t követte, Malicorne arra használta fel a lány szórakozottságát, hogy elviselhetőbb módon helyezkedjék el.

Montalais visszafordult, s nyomban szemébe tűnt, hogy Malicorne elhelyezkedése mennyire megváltozott.

Malicorne a fal peremén ült, mint valami majom, és lába a létra legfelső fokán pihent.

Vadszölő és lonc övezte a fejét, mint egy faun fejét, a folyondár gyökérindái pedig meglehetősen jól ábrázolták a faun kecskelábát.

Ami Montalais-t illeti, mi sem hiányzott ahhoz, hogy tökéletes driádnak nézhesse az ember.

- Nohát - mondta a lány, és egy fokkal feljebb lépett a létrán - már eléggé szerencsétlenné tett, már eleget üldözött engem, maga zsarnok!

- Én - mondotta Malicorne -, én zsarnok vagyok?

- Igen, zsarnok! Folyton kínos helyzetbe hoz, Malicorne, maga valóságos bösz szörnyeteg!

- Én?

- Mondja, mi dolga itt Fontainebleau-ban? Nem Orléans-ban van lakása?

- Mi dolgom itt? Ezt kérdi? Magát akartam látni!

- No, az valóban fontos dolog.

- A maga számára talán nem, kisasszony, de nekem bizony fontos. Ami a lakásomat illeti, jól tudja, hogy elhagytam, és a jövőben ott lakom én is, ahol maga. Minthogy pedig maga e pillanatban Fontainebleau-ban lakik, Fontainebleau-ba jöttem én is.

Montalais vállat vont.

- Tehát látni akart?

- Úgy van.

- Nohát, most látott, meg lehet elégedve és elmehet.

- Ó, nem - felelte Malicorne.

- Hogyhogy „ó, nem”?

- Nemcsak azért jöttem, hogy lássam, hanem azért is, hogy beszéljek magával.

- Jó, később és más helyen beszélhetünk.

- Később! Isten tudja, hogy később más helyen találkozunk-e? Sohasem találhatunk ennél kedvezőbb helyet.

- Ma éjszaka azonban nem tehetem, ebben a pillanatban nem tehetem.

- Miért?

- Mert ma éjszaka ezer mindenféle dolog történt.

- Akkor az én ügyemmel együtt ezeregy lesz.

- Nem, nem; Tonny-Charente kisasszony várakozik rám, fontos dolgot akar közölni velem.

- Már régóta várja?
- Legalább egy órája.
- Akkor még néhány perccel tovább vár - mondta nyugodtan Malicorne.
- Malicorne, úgy látom, megfeledkezik magáról.
- Jobban mondva: maga feledkezik meg rólam, kisasszony, és kezd elhagyni a türelmem a szerep miatt, amit nekem szán, teringettét! Egy hete ólálkodok itt maguk körül, s még eddig nem méltóztatott észrevenni, kisasszony.
- Egy hete ólálkodik itt?
- Mint a farkasember! Hol a tűzijáték pörköl meg, tönkretéve a parókámat, hol a fűzfák alatt átnedvesedik a ruhám az estharmattól és a szökőkút permetező vizétől, kiéhezve, összetörve, folyton valami fal vagy más megmászni való akadály bukkan fel előttem. Istenemre, kisasszony, ez a helyzet nem olyan lénynek való, aki se nem mókus, se nem szalamandra, se nem vidra; úgy látszik, mérhetetlen embertelenségében el akarja feledtetni velem emberi mivoltomat, ezért fellázadok. Teringettét! Ember vagyok és ember maradok, hacsak felsőbb parancsra át nem kell változnom.
- De hát mondja meg, mit kíván, mit akar, mit kér? - kérdezte megadóan Montalais.
- Végül még azt fogja mondani, nem is tudta, hogy itt vagyok Fontainebleau-ban.
- Én...
- Beszéljen nyíltan.
- Sejtettem, hogy itt van.
- És egy hét alatt nem tudott legalább naponta egyszer találkozni velem?
- Mindig mással voltam elfoglalva, Malicorne úr.
- Lárifári!
- Kérdezze meg a többi udvarhölgyet, ha nem hisz nekem.
- Sohasem kérdezősködöm olyan dolgokról, amelyeket jobban tudok, mint bárki más.
- Nyugodjék meg, Malicorne úr, minden meg fog változni.
- Meg is kell változnia.
- Akár találkozunk, akár nem, tudja, hogy mindenképpen gondolok magára - mondotta Montalais nyájas arccal.
- Ó, gondol rám?...
- Szavamra mondom.
- És semmi újság?
- Milyen tekintetben?
- Monsieur-nél elnyerendő hivatalom ügyében!
- Ó, kedves Malicorne úr, az elmúlt napokban semmiféle kérelemmel sem lehetett Monsieur-höz fordulni.
- És most?
- Most változott a helyzet; tegnap óta nem féltékeny többé.

- Ne mondja! Aztán hogyan múlt el a féltékenysége?
- Másra terelték a figyelmét.
- Mesélje el!
- Hírét terjesztették, hogy a király más nőre vetett szemet, és Monsieur tüstént megnyugodott.
- És ki terjesztette el a hírt?

Montalais letompította a hangját:

- Bizalmasan megmondom: azt hiszem, hogy a király és Madame értik egymást.
- Ahá! - mondotta Malicorne -, ez volt az egyetlen lehetőségük. Hát Guiche, a szegény epekedő szerelmes?
- Ó, neki végleg kiadták az útját.
- Írtak egymásnak?
- Istenem: nem, egy hét óta nem láttam, hogy Madame vagy Guiche tollat vett volna a kezébe.
- Milyen viszonyban van Madame-mal?
- A lehető legjobb viszonyban.
- És a királlyal?
- A király rám mosolyog, ha elhaladok mellette.
- Jó, mondja meg hát, melyik nőt szemelte ki a két szerelmes, hogy spanyolfalul szolgáljon nekik.
- La Vallière-t.
- Ó, szegény lány, de ezt meg kellene akadályozni, szívem.
- Miért?
- Mert Raoul de Bragelonne vicomte megöli a lányt is és magát is, ha gyanút fog.
- Raoul! A jó Raoul? Azt hiszi?
- A nők azt merik állítani, hogy szakértői a szerelemnek - mondotta Malicorne -, pedig a nők még azt sem tudják, amit a saját szemükből és a saját szívükből olvashatnának ki. Nohát, én mondom, Bragelonne vicomte annyira szereti La Vallière kisasszonyt, hogy menten megöli magát vagy a lányt, amint a lány úgy tesz, mintha megcsálná.
- Ott a király, majd megvédi - replikázott Montalais.
- A király! - kiáltott fel Malicorne.
- Természetesen.
- Hát akkor Raoul, mint valami vadember, megöli a királyt.
- Az Isten szerelmére! Megőrült, Malicorne?
- Nem, a legkomolyabban mondom, amit mondok, szívem. Ami pedig engem illet, én egyet tudok.
- Mit?
- Hogy kellő óvatossággal értesítem Raoult a tréfáról.

- Csitt, szerencsétlen! - szólt Montalais, egy fokkal feljebb lépve a létrán, hogy még jobban közeledjék Malicorne-hoz. - Egy szót se szóljon szegény Bragelonne-nak.

- Miért?

- Mert ez még mind semmi.

- Miért, mi történt?

- Az, hogy este... Nem hallgat ki minket senki?

- Nem.

- Ma este, a király tölgyfája alatt, La Vallière egész hangosan és ártatlanul ezt mondta: „Nem értem, hogyan szerethet valaki más férfit, ha egyszer a királyt látta.”

Malicorne ugrott egyet ültében a falon.

- Ó, Istenem - szólt -, ezt mondta a szerencsétlen lány?

- Szóról szóra.

- És így is érez?

- La Vallière mindig azt mondja, amit gondol.

- Ó, ez bosszúért kiált az égre! A nők mind kígyók!

- Nyugodjék meg, kedves Malicorne, nyugodjék meg.

- Nem! Irtsuk ki inkább gyökerestől a bajt. Értesítsük Raoult... idejében.

- Ügyetlen! Épp ellenkezőleg, már elmúlt az ideje - felelte Montalais.

- Miért?

- Mert La Vallière szavai...

- Nos?

- Amelyeket a királyról mondott...

- Nos?

- Eljutottak a király fülébe.

- A király megtudta? Ki mondta meg neki?

- A király maga hallotta.

- *Ohimé!* - mint ahogy a bíbornok szokta mondani.

- A király éppen a bokorban rejtőzött a király tölgyfája közelében.

- Ebből az következik - mondotta Malicorne -, hogy ezentúl a király és Madame ügye simán megy, szinte kerekeken gördül, és közben szegény Bragelonne testén gázolnak át.

- Ahogy mondja.

- Ez borzasztó!

- Úgy van.

- Szavamra - szólt Malicorne, egy pillanatnyi csöndes elmélkedés után -, nem állunk egy hatalmas tölgyfa és egy nagy király közé, kedvesem, mert összemorzsolnának minket.

- Éppen ez az, amit mondani akartam.

- Törődjünk saját magunkkal.
- Én is ezt gondoltam.
- Nyissa hát ki a két szép szemét.
- Maga pedig a két nagy fülét.
- Nyújtsa ide az ajakát egy cuppanós csókra.
- Tessék - mondotta Montalais kisasszony, s rögtön készpénzzel fizetett.
- Akkor hát gondoljuk végig... Guiche úr szerelmes a hercegnőbe; La Vallière szerelmes a királyba; a király szereti Madame-ot és La Vallière-t; Monsieur senkit sem szeret, csak saját magát. Ilyen sok szerelmi viszony közepett még egy ostoba fickónak is felvinné az Isten a dolgát, hát még az olyan eszesekét, amilyenek mi vagyunk.
- Már megint légvárat épít.
- Nem, a valóságot tartom szem előtt... Engedje, hogy továbbra is én vezessem magát... erre, ugyebár, eddig sem fizetett rá.
- Valóban nem.
- Nos hát, a múlt biztosítja a jövő felől... Minthogy pedig itt mindenki magával törődik, tegyünk mi is úgy.
- Nagyon helyes.
- De csakis magunkkal!
- Jó!
- Véd- és dacsövetség!
- Kész vagyok megesküdni rá.
- Tartsa fel a kezét; így ni: „Mindent Malicorne-ért!”
- Mindent Malicorne-ért!
- Mindent Montalais-ért! - felelte Malicorne ugyancsak esküre emelt kézzel.
- Mit kell tennem?
- Tartsa mindig nyitva a szemét és a fülét; fegyvereket gyűjt a többiek ellen, megsemmisít minden olyan dolgot, ami fegyver lehetne ellenünk.
- Beleegyezem.
- Elhatároztuk!
- Megesküdtünk rá! És most, miután megkötöttük a szerződést, jó éjszakát.
- Hogyan, jó éjszakát?
- Jó éjszakát! Térjen vissza szállására.
- A fogadóba?
- Természetesen... Hát nem a Szép Pávában lakik?
- Montalais, Montalais, látja, mégiscsak tudta, hogy Fontainebleau-ban vagyok.
- Mit bizonyít ez? Hogy érdemén felül foglalkozom magával, hálátlan.

- Hm!
 - Térjen hát vissza a Szép Pávába.
 - Nos, éppen ez az...
 - Ami?
 - Ami lehetlenné vált számomra.
 - Nem vett ki szobát?
 - Kivettem, de már nincs.
 - Nincs? Ki vette el?
 - Várjon... Midőn már jócskán lóttam-futottam maga után, s kifulladásra visszatértem a fogadóba, egy hordágyat pillantottam meg, amelyen négy paraszt vitt egy beteg szerzetest.
 - Egy beteg szerzetest?
 - Úgy van, egy ősz szakállú, vén ferences barátot. Mialatt nézem ezt a beteg szerzetest, beviszik a fogadóba. Felviszik a lépcsőn, utánuk megyek, és felérkezvén azt veszem észre, hogy egyenesen az én szobámba viszik!
 - A maga szobájába!
 - Úgy van, az én szobámba. Abban a hiszemben, hogy tévedés történt, szólok a fogadósnak, a fogadós pedig azt feleli, hogy a szobát, amelyet nyolc nap óta én béreltem, a kilencedik napra a franciskánus bérelte ki.
 - Hohó!
 - Én is éppen ezt mondtam: „Hohó!” Sőt még többet is tettem, megmérgeződtem, otthagytam a vendéglőst, s magához a szerzeteshez fordultam. Meg akartam magyarázni neki, mennyire nem illő dolgot cselekszik, de a barát, ámbár úgy látszott, hogy haldoklik, felkönyökölt, rám szegezte lángoló két szemét, és olyan hangon, amellyel kitűnően vezényelhetett volna egy támadásra induló lovas csapatot, felkiáltott: - „Dobjátok ki ezt a fickót!” Amit a fogadós és a négy hordágyvivő nyomban megtett, arra kényszerítve, hogy kissé gyorsabban menjek lefelé a lépcsőn, mint kellett volna. Így történt, szívem, hogy nincs szállásom.
 - De hát mi az a ferences barát? Generális talán?
 - Úgy van; azt hiszem, így szólította őt halkán az egyik hordágyvivő.
 - Így tehát...
 - Így tehát nincs szobám, nincs fogadóm, nincs fekvőhelyem, és éppúgy eltökéltem, mint az imént Manicamp barátom, hogy mégsem alszom a szabadban.
 - Mit lehet tenni? - kiáltotta Montalais.
 - Itt a bökkenő - felelte Malicorne.
 - Mi sem egyszerűbb ennél - szólalt meg egy harmadik hang.
- Montalais és Malicorne egyszerre tört ki ijedt kiáltásban.
- Saint-Aignan előbukkant.
- Kedves Malicorne úr - mondta -, a szerencsés véletlen visszavezetett, hogy kisegíthessem zavarából. Jöjjön, felajánlok az én szállásomon egy szobát, és esküszöm rá, hogy semmiféle franciskánus nem fogja elvenni magától. Ami magát illeti, drága kisasszony, megnyugodhat,

La Vallière kisasszony titkát már ismerem, és Tonny-Charente kisasszonyét is; maga pedig volt olyan jó, hogy rám bízta a magáét, fogadja érte köszönetemet: három titkot éppúgy meg fogok őrizni, mint egyet.

Malicorne és Montalais úgy nézett egymásra, mint két gyümölcslopáson ért iskolás gyermek; minthogy azonban Malicorne végeredményben nagyon előnyösnek találta Saint-Aignan ajánlatát, intett Montalais-nak, hogy belenyugszik, a lány pedig ugyanolyan mozdulattal válaszolt.

Miközben Malicorne lefelé lépkedett a létrán, minden létrafoknál újabb módot eszelt ki, amellyel Saint-Aignanból lassanként kiveheti mindazt, amit ez a nagy titokból megtudott.

Montalais fűgén, mint valami kis őz, már elsietett, és nem tévesztette el az utat, az elágazások és a labirintus ellenére sem.

Saint-Aignan pedig csakugyan a saját lakásába vezette Malicorne-t, s elhalmozta előzékenysége ezerféle jelével, mert el volt ragadtatva, hogy két olyan embert tart kézben, akinek a révén - ha Guiche továbbra sem árulna el semmit - remekül tájékozódhatik az udvarhölgyekről.

Mi történt voltaképp a Szép Pávában

Mondjunk el előbb olvasóinknak részletesebben egyet-mást a Szép Páváról, és térjünk azután rá az ott lakó utasok leírására.

A Szép Páva, mint a legtöbb fogadó, cégérének köszönhette nevét.

Ez a cégér pávát ábrázolt, amely kiterjeszti legyezőjét.

A festő, azoknak a festőknek a példájára, akik szép fiú alakjában ábrázolták a kígyót, amely Évát elcsábította, a címer pávájának női arcot festett.

Ez a fogadó kézzelfogható gúnyt üzött a gyengébb nemből, amely, mint Legouv¹⁴ mondja, az életet szépséggel tölti be; egyébként Fontainebleau első mellékutcájában volt, amely, ha Párizs felől érkezik az ember, bal kéz felől átszeli a főutcát, Fontainebleau ütőerét, mert ez az utca alkotja úgyszólván a várost.

A mellékutcát abban az időben Lyoni utcának hívták, kétségkívül azért, mert a királyság második fővárosa, Lyon felé vezetett.

Az utca mindössze két házból állt; két nagy, sövénykerítéssel körülvett kert választotta el őket egymástól, és polgárok laktak bennük.

Első látásra azt hihette volna az ember, hogy három ház van az utcában; magyarázzuk hát meg, hogyan volt a látszat ellenére is csak kettő.

A Szép Páva homlokzata a főutca nézett; viszont a Lyoni utcára nyílt az épületnek udvarok által elválasztott két szárnya, s bennük nagy lakások, amelyek alkalmasak voltak rá, hogy magukba fogadják a különféle utasokat, akik gyalog, lovon vagy akár hintón érkeztek; s nemcsak szállást és étkezést biztosítottak, hanem sétautat és magányt is a leggazdagabb udvaroncoknak, ha az udvarnál kudarcot vallottak és el akartak zárkózni, míg a sértést lenyelik vagy bosszútervet forralnak.

A hátsó épületszárny ablakaiból az utasok előbb az utcát pillantották meg, ahol fű nőtt a kövezet kockái közt.

Azután a bodza- és galagonyasövények tűntek elő, mint két zöldellő és virágos kar ölelték körül az említett polgári házakat.

Végül a házak közt elterülő szabad térségek háttérben terebélyes, buján zöldellő fák sorakoztak egymás mellett, első előőrsei a nagy erdőnek, mely Fontainebleau-nál kezdődik.

Ha tehát olyan lakosztálya volt valakinek, amely szöveget alkotott a Párizsba vivő főutcával, akkor élvezhette a járókelők és ünnepek látványát és zaját, a Lyoni utca felől pedig a vidék látványát és nyugalját.

Eltekintve attól, hogy abban a pillanatban, midőn a párizsi főutca nagy kapuján kopogtattak, el lehetett menekülni a Lyoni utcára nyíló kis kapun át, és a polgárok háza mellett végigfutva, el lehetett jutni az erdő fái közé.

¹⁴ Neves francia írőcsalád: a nagyapa (1730-1782) jogász és műkedvelő költő; fia (1764-1812) drámaíró; unokája (1807-1903) költő, regény- és drámaíró.

Malicorne, mint olvasóink emlékezhetnek rá, elsőnek említette előttünk a Szép Pávát, hogy kilakoltatása miatt panaszkodják, de annyira elfoglalták saját ügyei, hogy korántsem mondott el mindent Montalais-nak erről a különös fogadóról.

Megkíséreljük betölteni azt a bosszantó hézagot, amelyet Malicorne üresen hagyott.

Malicorne például elfelejtette elmondani, milyen úton-módon került a Szép Pávába.

Azonkívül a franciskánus barát kivételével, akit éppen, hogy megemlített, nem említette az utasokat, akik a fogadóban megszálltak.

Az a mód, ahogy az utasok bejutottak a fogadóba, a mód, ahogyan éltek, aztán azok a nehézségek, amelyek a kiváltságos vendégeken kívül minden más utas elé tornyosultak, ha jelszó nélkül akart belépni a fogadóba, és ha ottan akart időzni, anélkül, hogy bizonyos óvatossági követelményeknek eleget tett volna, fel kellett, hogy tűnjenek Malicorne-nak, és kezeskedünk érte, fel is tűntek neki.

De mint mondtuk, Malicorne-t lefoglalták saját ügyei, ami meggátolta benne, hogy más egyebet is megjegyezzen.

A Szép Páva valamennyi szobáját állandóan otthon ülő, nagyon csendes foglalkozású emberek lakták, megnyerő arcú emberek, akik közül Malicorne nem ismert egyet sem.

Ezek a vendégek mind azóta érkeztek a fogadóba, mióta ő maga is ott tartózkodott; belépéskor mindegyik valamilyen jelszóhoz hasonlót mondott, ami kezdetben magára vonta Malicorne figyelmét; de midőn egyenesen tudakozódott, a fogadós azzal okolta meg óvatosságát, hogy a város tele van előkelő urakkal, és ilyenkor mindig akadhatnak egyes gonosztevők is.

Oly tisztos háznak tehát, mint amilyen a Szép Páva, megkívánja a jó hírneve, hogy ne engedje a vendégek meglopását.

Malicorne, ha egyedül tért haza, azon elmélkedett olykor, hogy milyen a helyzete a Szép Pávában, azt kérdezte magában, miért engedték meg neki, hogy itt megszálljon, holott, mióta odaérkezett, oly sok utasnak ajtót mutattak.

Különösen azon töprengett, hogy Manicamp-t, ezt az őszerinte mindenkitől tisztelt nagyurat, aki megérkezvén, a Szép Pávában akarta lovát megabrakoltatni, miért tessékelték ki lovastul, a legvisszavonhatatlanabb *nescio vos*-szal.

Ez tehát Malicorne számára fogas kérdés volt, amelyet egyébként, minthogy a szerelem és a nagyravágás cselszövéseivel volt elfoglalva, cseppet sem igyekezett megfejteni.

De még ha akarta volna, sem mernénk állítani, hogy sikerült volna, bár el kell ismernünk, eszes fiú volt.

Néhány szó meggyőzheti az olvasót, hogy valóságos Oidipusz kellett volna legyen, aki ezt a rejtvényt meg tudja fejteni.

Nyolc nap óta ebbe a fogadóba hét utas tért be, mind azt a napot követő napon érkeztek meg, amelyen Malicorne szemelte ki a Szép Pávát.

Ez a hét személy, aki mind számottevő kísérettel érkezett, a következő volt:

Először: a német hadsereg egy brigadérosa, íródeákjával, orvosával, három lakájával és hét lovával.

Ezt a brigadérost úgy hívták, hogy báró Wostpur.

Egy spanyol bíboros és két unokaöccse, két titkára, az udvarmestere és tizenkét lova.

Ezt a kardinálist úgy hívták, hogy Monsignor Herrebia.

Egy gazdag kereskedő Brémából, meg a lakája és két lovuk.

Ezt a kereskedőt úgy hívták, hogy Bonstett.

Egy velencei szenátor a feleségével, meg a lányuk; a két utóbbi tökéletes szépség volt.

Ezt a szenátort úgy hívták, hogy Signor Marini.

Egy skót lord és klanjának hét hegylakója, valamennyien gyalog.

A lord neve MacCumnor volt.

Egy osztrák ember Bécsből, akinek sem címere, sem rangja nem volt, és kocsin érkezett; erősen papos és kissé katonás volt a magatartása.

Tanácsos úrnak szólították.

Végül egy flamand hölgy és a lakája, a komornája meg a társalkodónője. Előkelő megjelenés, fennhéjázás, hatalmas lovak.

Úgy emlegették, hogy „a flamand hölgy”.

Ezek az utasok, mint mondtuk, mind ugyanazon a napon érkeztek meg, és jövetelük mégsem okozott semmiféle kavarodást a házban; nem torlódtak össze kocsijaik az utcán, mert a futárjuk már egy nappal előbb megérkezett, és kérésükre kijelölték később érkező gazdáik lakását.

Malicorne, aki egy nappal előttük érkezett egy sovány lovon, amelyen félig üres iszák volt, a Szép Pávában úgy mutatkozott be, hogy barátja egy előkelő úrnak, aki az ünnepeket akarja látni, és nemsokára szintén megérkezik.

A fogadás e szavakra mosolygott, mintha nagyon jól ismerné Malicorne-t vagy barátját, az előkelő urat, és így szólt:

- Válassza ki, uram, azt a lakosztályt, amelyik tetszik, minthogy elsőnek érkezett.

S mindezt azzal a fogadósokat annyira jellemző szolgálatkészséggel, amellyel azt adja vendége tudtára: „Legyen nyugodt, uram, tudjuk, kivel van dolgunk, és eszerint fogunk bánni uraságoddal.”

Ezek a szavak és a szavakat kísérő mozdulat barátságosnak tetszett, de nem volt világos Malicorne előtt. Nem akart sok pénzt kiadni, de ha kis szobát kér, észreveszik, hogy jelentéktelen ember, és elutasítják, ezért kapóra jött neki a fogadás előzékeny beszéde, s igyekezett ravaszul rászedni.

Mosolygott is, mint akivel úgy bánnak, ahogy megkövetelheti, és így válaszolt:

- Kedves fogadás úr, a legjobb és legvilágosabb szobát fogom kibérelni.

- Istállót is?

- Istállót is.

- Mely naptól kezdve?

- Azonnal, ha lehet.

- Nagyon jó.

- Csakhogy - tette hozzá gyorsan Malicorne -, csakhogy a nagy lakást nem fogom azonnal elfoglalni.

- Jó! - mondotta a fogadós beleegyező arckifejezéssel.
- Olyan okok, amelyeket később meg fog érteni, arra készítetnek, hogy a saját számlámra csak ezt a kis szobát válasszam.
- Jó, jó, jó!
- Ha barátom megérkezik, a nagy lakást fogja elfoglalni, és minthogy a nagy lakás az övé lesz, természetesen azonnal kifizeti.
- Nagyon jó, nagyon jó, így is beszéltük meg - felelte a fogadós.
- Így beszélték meg?
- Szórol szóra.
- Különös! - mormogta magában Malicorne. - Tehát megértette?
- Meg.
- Csak ez kell! Minthogy pedig érti... mert érti, ugyebár?
- Tökéletesen.
- Ezért tehát szobámba fog vezetni.

A Szép Páva tulajdonosa, sapkáját kezében tartva, előrement.

Malicorne felütötte szállását a szobában, ott lakott, és nagyon csodálkozott, hogy a fogadós, valahányszor lenn vagy fenn találkoztak, olyan jelentőségteljes pillantásokkal hunyorgat rá, amelyeneket egymást jól megértő emberek szoktak váltani.

„Emögött valamilyen félreértés rejlik - hajtogatta magában Malicorne -, de amíg kiderül, hasznot akarok húzni belőle, mert ez a legjobb, amit tehetek.”

És mint a vizsla, indult el szobájából, hogy az udvarra vonatkozó hírek és érdekességek után szimatoljon, miközben, mint Montalais-nak mondta, hol megpörkölődött, hol pedig csaknem vízbe fült.

Megérkezése után való nap látta, hogy a hét utas sorban megérkezik és megtölti a szállót.

A sok ember, a fogatok és a ragyogó pompa láttán Malicorne a kezét dörzsölte, azt gondolva, hogy ha egy nappal később érkezik, még talán ágyat se kap, ahol kipihenhetné volna kutatása fáradságait.

Miután valamennyi utas elhelyezkedett, a fogadós belépett a szobába, és szokott udvariasságával így szólt:

- Kedves uram, tudja, ugye, hogy a nagy lakást a harmadik szárnyban uraságodnak tartottam fenn?
- Persze hogy tudom.
- És valósággal odaajándékozom, olyan olcsón számítom.
- Köszönöm!
- És ha barátja megérkezik...
- Nos?
- Hacsak nem nagyon zsörtölődő természetű, meg lesz elégedve.
- Bocsánatot kérek, de ha megengedi, szeretnék néhány szót ejteni a barátomról.

- Tessék csak, itt uraságod parancsol.
- Mint tudja, úgy volt, hogy barátom meg fog érkezni.
- Most is úgy van.
- De azóta talán megváltoztatta szándékát.
- Nem.
- Biztosan tudja?
- Biztos vagyok a dolgomban.
- Mert ha kételkednék benne...
- Nos?
- Azt mondanám, nem állok jól érte, hogy jön.
- De hiszen uraságodnak azt mondta.
- Úgy van, mondta, de hiszen tudja, hogy ember tervez, Isten végez, *verba volant, scripta manent*.
- Mit jelent ez?
- A szó elrepül, az írás megmarad; minthogy pedig barátom nem írt nekem, hanem csak élőszóval mondta, hogy eljön, ezért felhatalmazom, de anélkül, hogy erre utasítást adnék... Hiába, kellemetlen dolog...
- Mire hatalmaz fel?
- Arra, hogy kiadja barátom lakását, ha jó árat kap érte.
- Én?
- Úgy van.
- Nem, uram, ilyesmit soha nem fogok tenni. Uraságodnak nem írt a barátja?
- Nem.
- De nekem írt.
- Igazán?
- Igen.
- És mit írt? Mutassa meg a levelet, hogy egyezik-e azzal, amit nekem mondott.
- A levél szövege körülbelül a következő:
 - A Szép Pávához címzett fogadó tulajdonosának.
 - Tudnia kell arról az összejöveteletről, amelyet néhány tekintélyes ember fog házában tartani. Ahhoz a társasághoz tartozom, amely Fontainebleau-ban gyülekezik. Gondoskodjék egy szobáról barátom számára, aki előttem vagy utánam fog megérkezni.
- Ugyebár, uraságod ez a barát? - szakította félbe a levél elmondását a Szép Páva tulajdonosa. Malicorne szerényen meghajolt.

A fogadós így folytatta:

Számomra pedig egy lakást tartsanak fenn. A nagy lakás bére engem terhel, de a kis szoba ára mérsékelt legyen, mert szegény ördög jön belé lakni.

- Ugyebár, uraságod a szegény ördög?

- Persze - felelte Malicorne.

- Megegyeztünk tehát; barátja csak a saját lakásáért fizet, uraságod pedig maga fizeti a szobáját.

„Törjenek kerékbe elevenen, ha értek valamit abból, ami velem történt!” - mondotta magában Malicorne. Aztán hangosan így folytatta:

- És a névvel meg volt elégedve?

- Milyen névvel?

- Amely a levél alá van írva.

- Épp ezt a nevet akartam uraságodtól megkérdezni.

- Hogyan? A levél nem volt aláírva?

- Nem - felelte a fogadós, és beszéd közben titokzatosan s kíváncsian forgatta a szemét.

- Akkor pedig - mondotta Malicorne, utánozva a titokzatos mozdulatot -, ha a levél nincs aláírva...

- Akkor?

- Akkor annak bizonyára megvan a maga oka.

- Magától értetődik.

- És én, a barátja, a bizalmas embere nem fedhetem fel kilétét.

- Helyes - mondta a fogadós -, nem is erőszakolom.

- Méltányolni tudom tapintatosságát. Ami engem illet, mint a barátom írta, az én szobámról külön kell megegyeznünk.

- Uram, ez elintézett dolog.

- Jól tudja, hogy kettőn áll a vásár, és ha az árban megalkuszunk, nem kapunk hajba azután.

- Ráérünk még.

- Számoljunk mégis. Szoba és ellátás az én számomra, valami istálló s abrak a lovamnak. Mennyi ez naponként?

- Négy frank, uram.

- Három nap letelt, tehát összesen tizenkét frank.

- Úgy van, uram, tizenkettő.

- Itt a tizenkét frankja.

- De, uram, minek fizet azonnal?

- Azért - mondotta halkabban Malicorne, újra a titkolózáshoz folyamodva, mert látta, hogy ennek jó hatása van -, mert ha hirtelen el kellene utaznom, ha kereket kellene oldanom, meg volna fizetve a tartozásom.

- Igaza van, uram.

- Akkor hát otthon vagyok.

- Otthon, uram.

- Jól van!... Isten vele.

A fogadós eltávozott.

Mikor Malicorne egyedül maradt, így fejezte be eszmemenetét:

„Csak Guiche vagy Manicamp írhatott a fogadósnak: Guiche azért, mert az udvaron kívül akar magának szobát fenntartani, mind a siker, mind a kudarc esetére; Manicamp pedig talán azért, mert Guiche megbízta vele.

Guiche vagy Manicamp így okoskodhatott: a nagy lakás arra lesz jó, hogy illő módon lehessen fogadni egy sűrűn elfátyolozott hölgyet, és az ő szempontjából jó, ha van egy második kijárat is a csaknem elhagyatott erdőbe torkolló utcára.

A szoba pedig arra kell, hogy egy ideig Manicamp lakhassék benne, aki bizalmas embere Guiche úrnak, és szemfüles ajtónálló, vagy maga Guiche úr rejtőzhet el a szobában, ha kell, és játszhatja egy személyben az úr és a titkár szerepét.

De miféle összejövetelet terveznek és fognak megtartani a fogadóban?

Kétségkívül csupa olyan ember érkezik, akit a királynak akarnak bemutatni.

És ki az a szegény ördög, akinek az én szobámat szánták?

Cselfogás, hogy jobban leplezze Guiche-t vagy Manicamp-t.

Ha tehát így van a dolog, ami valószínű, akkor nincs nagy baj: Manicamp és Malicorne között áthidalja az úrt az erszény.”

Amióta ezt a végső következtetést levonta, Malicorne az igazak álmát aludta szobájában, ügyet sem vetve az idegenekre, akik a fogadó hét lakásában laktak és járkáltak a fogadóban szerteszét.

Ha a királyi udvarban semmi sem nyugtalanította, ha belefáradt a kutatásba, kérdezősködésbe, ha megunt, hogy leveleket írjon, amelyeket sohasem sikerült átadnia a címzettnek, akkor visszatért kis szobájába, és azzal foglalkozott, hogy kikönyökölt a szegfűvel és sarkantyúvirággal díszített erkélyen, és a különös vendégeket figyelte, akiket, úgy látszott, nem érdekel sem a kivilágítás, sem az örömujjongás, sem az ünnepségek.

Így teltek a napok egészen a hetedik napig, erről a napról és éjszakáról bővebben megemlékeztünk az előbbi fejezetben.

Ezen az éjszakán Malicorne egy óra tájban az ablaknál állt, és élvezettel szívta magába a friss levegőt, midőn egyszerre aggódó, megrökönyödött arckifejezéssel Manicamp termett ott lován.

„Helyes! - gondolta Malicorne, első pillantásra felismerve barátját -, ez az én emberem, aki a lakását, vagyis az én szobámat el akarja foglalni.”

És leszólt Manicamp-nak.

Manicamp felnézett, és ő is megismerte Malicorne-t.

- Nahát, szavamra - szólt Manicamp, s az arca nyomban felragyogott. - Jó reggelt, Malicorne! Poroszkálok itt Fontainebleau-ban, és három dolgot keresek; egyiket sem tudom megtalálni: Guiche-t, szállást és istállót.

- Ami Guiche-t illeti, se jó, se rossz hírt nem tudok mondani róla, mert nem láttam, de ami a szobát és szállást illeti, az már más.

- Hadd halljam.

- Igen; mind a kettő itt van lefoglalva.

- Ki gondoskodott róla?

- Azt hittem, maga.

- Én?

- Nem maga, hogy tartsanak fenn egy lakosztályt?

- Nem én.

Ebben a pillanatban jelent meg a fogadós a küszöbön.

- A szoba kellene - hebegte Manicamp.

- Lefoglalta előre, uram?

- Nem.

- Akkor nincs.

- Ha így van a dolog, akkor lefoglaltam.

- Szobát vagy lakást?

- Ahogy vesszük.

- Levélben foglalta le? - kérdezte a fogadós.

Malicorne a fejével intett Manicamp-nak, hogy igent mondjon.

- Hát természetesen levélben - felelte Manicamp. - Nem kapta meg a levelet?

- Mikorról volt keltezte? - kérdezte a fogadós, mivel Manicamp tétovázása miatt gyanút fogott.

Manicamp a füle tövét vakarta, és felnézett Malicorne-hoz az ablakba; de Malicorne elment az ablaktól, és lejött a lépcsőn, hogy segítsen barátjának.

Ebben a pillanatban egy utas jelent meg a kapu előtt; az utas spanyolos körgallért viselt, és úgy érkezett, hogy az egész beszélgetést hallhatta.

- Azt kérdeztem, hogy mikorról van keltezte a levél, amelyben szobát rendelt nálam? - kérdezte újra a fogadós.

- A múlt szerdáról - felelte lágy, udvarias hangon a titokzatos idegen, beszéd közben a fogadós vállára téve a kezét.

Manicamp hátrahőkölt, és ezúttal Malicorne, aki kilépett a házból, vakargatta a füle tövét.

A fogadós üdvözölte az új utast, mint aki megismeri az igazi vendégét.

- Uram - mondotta udvariasan -, lakosztálya készen áll, és gondoskodtam istállóról is. De...

A fogadós körülnézett, aztán ezt kérdezte:

- Hát a lovai?

- Lehet, hogy megérkeznek a lovaim, lehet, hogy nem. De, ugye, ez mindegy, ha megfizetem, amit rendeltem.

A fogadós még jobban hajlongott.

- Fenntartotta azonkívül számomra a kis szobát, amelyet kértem?

- Ó, jaj - nyögött Malicorne, és szeretett volna elpárologni.

- Uram, barátja egy hete benne lakik - felelte a fogadós. És Malicorne-ra mutatott, aki szeretett volna a föld alá süllyedni.

Az utas az orráig húzta fel a köpönyegét, gyors tekintetet vetett Malicorne-ra, és ezt válaszolta:

- Ez az úr nem a barátom.

- A fogadós nagyot ugrott.

- Nem ismerem az urat - folytatta az idegen.

- Micsoda? - mondotta a fogadós, és odafordult Malicorne-hoz. - Micsoda? Hát nem ennek az úrnak a barátja?

- Ez mindegy, ugye, ha megfizetem azt, amit rendeltem? - felelte Malicorne, gúnyosan utánozva az idegent.

- Annyira nem mindegy - válaszolta a fogadós, mert kezdte észrevenni, hogy félrevezették, és Malicorne nem az, akinek nézte -, hogy arra kérem, uram, hagyja el azt a szobát, amelyet más számára rendeltek meg előre.

- De hiszen ennek az úrnak nem kell egyszerre egy szoba az első emeleten és egy lakosztály a másodikon - szólt Malicorne. - Ha ez az úr egy lakosztályt bérel ki, akkor a szobát tartom meg, ha pedig a szobát akarja, akkor átköltözöm a lakosztályba.

- Végtelenül sajnálom - mondotta az utas szelíd hangon -, de a nagy lakásra is és a kis szobára is szükségem van.

- Kinek a számára?

- A nagy lakás nekem kell.

- És a szoba?

- Nézzen oda - mondotta az utas, rámutatva valami kíséretféle menetre.

Malicorne abba az irányba nézett, amerre az idegen mutatott, és megpillantotta egy hordágyon a ferencendi szerzetest, akinek szobájába való beszállásolását néhány közelebbi részlettel együtt Montalais-nak elmondta.

Az ismeretlen utas és a franciskánus megérkezésének következménye volt, hogy Malicorne szűrét kítették a fogadóból, a Szép Páva tulajdonosa és a parasztok pedig, akik a hordágyat vitték, gondoskodtak róla, hogy Malicorne vissza ne térhessen.

A kilakoltatás következményei, a beszélgetés, melyet Manicamp Montalais-val folytatott, akit, ügyesebb lévén Malicorne-nál, sikerült megtalálnia, hogy megtudakolja tőle a Guiche-re vonatkozó híreket, továbbá Montalais kisasszony párbeszéde Malicorne-nal, végül a kettős beszállásolási engedély, amelyet Saint-Aignan gróf szerzett Manicamp és Malicorne számára, már mind ismereteseek olvasóink előtt.

Már csak az van hátra, hogy elmondjuk olvasóinknak, ki volt a köpönyeges utas, aki valóban kibérelte a két lakást, amit részben Malicorne foglalt el, és hogy ki volt az annyira titokzatos ferencrendi szerzetes, akinek a köpönyeges utassal együtt való megérkezése megzavarta a két barát terveit.

A tizenegyedik éves jezsuita

Hogy az olvasó türelmével ne éljünk vissza, mindenekelőtt az első kérdésre felelünk.

Az az utas, aki az orráig felhúzta köpönyegét, nem volt más, mint Aramis; miután elbúcsúzott Fouquet-tól, inasával kinyitatta bőröndjét, amelyből egy rend galléros ruhát vett ki, átöltözött, és elment a Szép Páva fogadóba, ahol már egy héttel előbb levél útján megrendelt egy szobát és egy lakosztályt, ahogy a fogadós elmondta.

Aramis, amint Malicorne és Manicamp szűrét kitették, odalépett a franciskánus baráthoz és megkérdezte tőle, hol óhajt lakni, a lakosztályban-e, vagy a szobában.

A franciskánus azt kérdezte, merre van a szoba és merre a lakosztály.

A felelet az volt, hogy a szoba az első emeleten, a lakosztály a másodikon van.

- Akkor a szobát választom - mondta a franciskánus.

Aramis nem ellenkezett, és engedelmesen a fogadóshoz fordult:

- Tessék átadni a szobát.

Majd tiszteletteljesen üdvözölte a franciskánust, és visszavonult lakosztályába.

A franciskánust nyomban felvitték a szobába.

Bizonyára mindenkinek feltűnt, hogy a püspök mily mély tisztelettel bánik az egyszerű szerzetessel, aki még hozzá egy kolduló rendhez tartozott, s aki ilyenformán kérés nélkül is olyan szobát kapott, amelyért sokan megirigyelték volna.

Mi a magyarázata továbbá Aramis váratlan megérkezésének a Szép Páva fogadóba, holott Fouquet-val együtt érkezett a kastélyba, s a kastélyban is lakhatott volna?

A franciskánus a lépcsőn való szállítását zokszó nélkül viselte el, bár látszott rajta, hogy rettenetesen szenved, mert valahányszor a hordágy nekiütközött a falnak vagy a lépcső korlátjának, szörnyű fájdalom rázta meg egész testében.

Végül, mikor szobájába ért, így szólt:

- Segítsenek, hogy beleülhessek ebbe a karosszékre - mondta a hordágyvivőknek.

Ezek letették a hordágyat a földre, roppant óvatosan fölemelték a beteget és beültették a karosszékre, amelyet megjelölt, és amely az ágy fejénél volt.

- Most pedig - mondta szelíd szóval és mozdulattal - hívják fel hozzám a fogadóst.

Az emberek teljesítették kérését.

A Szép Páva fogadósa öt perc múlva megjelent a szoba küszöbén.

- Barátom - mondta neki a franciskánus -, küldje el, kérem, ezeket a derék embereket, akik idehoztak. A meluni grófság jobbágyai. Az úton találtak rám, mert a hőségtől elájultam, s nem kértezték, jár-e fizetség fáradságukért, hanem a lakásukra akartak vinni. De én tudom, mennyi alkalmatlanságot okoz szegény embereknek, ha beteget fogadnak be, ezért inkább jöttem ebbe a fogadóba, ahol különben már vártak rám.

A fogadós megdöbbenve nézett a barátra.

A franciskánus a hüvelykujjával és a szokásostól elütő módon keresztet vetett a keblére.

A vendéglős szintén keresztet vetett a bal vállára.

- Csakugyan vártuk, tisztelendő atyám, de azt reméltük, hogy jobb egészségben fog megérkezni.

A parasztok ámulva látták, hogy a kevély fogadós egyszerre mily alázatos lett egy szegény ferencrendi barátal szemben. A szerzetes pedig a csuhája nagy zsebéből két-három darab aranyat vett elő és felmutatta:

- Barátaim - mondta -, van pénz nálam, amivel megfizethetek az ápolásért, amelyben részesíteni fognak. Menjetek tehát nyugodtan, és ne féljetez itthagyni. Szerzetem, amelynek érdekében utazom, nem kívánja tőlem, hogy kolduljak. Szolgálataitokért, amelyekben engem részesítettetek, jutalom jár. Vegyétek ezt a két Lajos-aranyat és távozzatok békével.

A parasztok nem merték elfogadni a pénzt. A fogadós átvette az aranyakat a franciskánus kezéből, és a parasztok kezébe tette.

A négy hordágyvivő elment, az ámulattól tágra meresztett szemmel.

Amint az ajtó becsukódott, s míg az ajtóban tiszteletteljesen álldogált a fogadós, a barát egy pillanatra összeszedte magát.

Aztán láztól égő kezével végigsimított viaszsárga homlokán, és legörbülő ujjaival simogatta ősülő szakállát.

Nagy szeme, amelyet a betegség és izgalom beesetté tett, a semmibe tekintett, mintha valami fájdalmas és ellenállhatatlan gondolat üldöznék.

- Milyen orvosok vannak Fontainebleau-ban? - kérdezte végül.

- Három orvos van itt, tisztelendő atyám.

- Mi a nevük?

- Először is itt van Luiniguét.

- Aztán?

- Aztán egy karmelita szerzetes, akinek Hubert a neve.

- Aztán?

- Aztán egy világi orvos, Grisart nevű.

- Ah, Grisart! - mormogta a barát. - Hívja el gyorsan Grisart urat.

A fogadós, buzgó engedelmességtől hajtva, indulni készült.

- Mondja csak, milyen papok vannak itt?

- Milyen papok?

- Úgy értem, hogy milyen rendhez tartoznak?

- Vannak itt jezsuiták, ágostonrendi barátok, ferencesek, de, tisztelendő atyám, a jezsuiták vannak ide a legközelebb. Tehát jezsuita gyóntatót fogok hívni. Helyes?

- Helyes, menjen.

A fogadós távozott.

Abból, hogy a fogadós és a vendég hogyan vetettek keresztet kölcsönösen, sejteni lehet, hogy egymásra ismertek: mind a ketten az akkor félelmetes hírű Jézus-társasághoz tartoztak.

A franciskánus, amint egyedül maradt, zsebéből papírköteget vett elő, s néhány darabját aprólékos gonddal átolvasta. De betegsége legyőzte akarátát: szeme kifordult, hideg veríték lepte el homlokát, és félájultan hátraesett, karját a karosszék két oldalán leejtve.

Öt percig feküdt így mozdulatlanul, amikor végre belépett a fogadós, s magával hozta az orvost, akinek alig hagyott időt, hogy magára kapkodhassa ruháját.

Belépésük zaja és a léghuzat, amelyet az ajtó nyílásával okoztak, magához térítették a beteget. Sebbel-lobbal összekapkodta elszórt papirosait, és hosszú, csontig lesoványodott kezével elrejtette őket karosszékének vánkosa alá. A fogadós távozott, és otthagya a beteget és az orvost négy szemközt.

- Kérem, Grisart úr - szólt a franciskánus az orvoshoz -, jöjjön közelebb, mert nincs veszteni való időm. Tapogassa meg a pulzusomat, hallgassa meg a szívemet, vizsgáljon meg, és mondja ki az ítéletét.

- A fogadós azt mondta - szólt az orvos -, hogy közibénk tartozó taghoz van szerencsém.

- Úgy van - felelte a franciskánus. - Mondja meg nekem az igazat. Nagyon rosszul érzem magam, azt hiszem, meg fogok halni.

Az orvos megfogta a beteg kezét és megtapogatta ütőerét.

- Ó, ó! - szólt. - Veszedelmes láz.

- Mit nevez veszedelmes láznak? - kérdezte a beteg parancsoló tekintettel.

- Egy első vagy második éves jezsuitának azt felelném - szólt az orvos, és szemével vizsgálta a barát arcát -, hogy ez a láz gyógyítható.

- És nekem mit mondana? - kérdezte a franciskánus.

Az orvos habozott.

- Vegye tekintetbe öszülő hajamat és homlokomat, amelyre barázdákat szántott a gond - szólt a szerzetes -, nézze ráncaimat, amelyek csapások emlékeit vésték arcomra. Én már tizenegyedik éves jezsuita vagyok, Grisart úr.

Az orvos összerezett.

Mert a tizenegyedik éves jezsuita fogalma azt jelentette, hogy ez az ember be van avatva a rend minden titkába, olyan ember, akinek a számára a tudománynak nincsen titka, a társadalomnak nem lehet sorompója, s nem köti többé a világi engedelmesség.

- Akkor tehát - mondta Grisart, és mélyen meghajolt - egy mesterrel van dolgom?

- Úgy van, és cselekedjék ennek megfelelően.

- Mit óhajt tudni?

- Hogy milyen állapotban vagyok?

- Jó, megmondom - szólt az orvos. - Agyhártagyulladás van, heveny meningitisze, orvosi nyelven; és betegsége elérte csúcspontját.

- Szóval, nincs többé remény, ugye? - kérdezte a szerzetes kurtán.

- Ezt nem mondtam - felelte az orvos -, de ha tekintetbe veszem agyának lázas állapotát, szapora lélegzetét, ütőerének gyors verését, emésztően izzó lázát...

- Amely reggel óta már háromszor vert le a lábamról - tette hozzá a szerzetes.

- Állapotát tehát igen veszedelmesnek kell tartanom. De miért nem szállt meg útközben?
- Itt már vártak rám, és mindenáron meg kellett érkeznem.
- Élete kockáztatása árán is?
- Azon az áron is.
- Tehát figyelembe véve a különféle tüneteket, ki kell jelentenem, hogy állapota csaknem kétségbeejtő.

A franciskánus furcsa módon mosolygott.

- Az, amit az imént kijelentett, kielégíthet egy jezsuitát, még ha tizenegyedik éves is, de én ennél többet is igényelhetek, Grisart úr, és jogom van rá, hogy még többet követeljek. Kérem, legyen még ridegebb, még őszintébb, mintha Istennel szemben kellene nyíltan beszélnie. Különben is hívtam már gyóntatóatyát.

- Ó, pedig én még remélek - dadogta az orvos.

- Feleljen őszintén! - szólt a beteg, méltóságteljes mozdulattal mutatva aranygyűrűjét, amelynek köve eddig befelé volt fordítva, amelyet azonban most kifordított; a gyűrű kövébe a Jezsuita-társaság szignumuma volt belevésve.

Grisart felkiáltott:

- A generális!

- Halkabban! - szólt a franciskánus. - Most már megérti, hogy igazat kell mondania.

- Monsignore, monsignore, hívassa a gyóntatóatyát - mondta halkán Grisart -, mert két óra múlva a láz első rohamára delíriumos állapotba fog jutni, és megkezdődik a krízis.

- Szerencsémre, még két órám van, ugye? - szólt a beteg, homlokát ráncolva.

- Annyi ideje még van, különösen, ha beveszi azt az orvosságot, amelyet küldeni fogok.

- És attól még két óráig élni fogok?

- Még két óráig.

- Beveszem azt az orvosságot, még ha méreg is, mert erre a két órára nemcsak nekem van szükségem, hanem megköveteli ezt rendünk dicsősége is.

- Ó, mily veszteség fenyeget bennünket - mondta halkán az orvos. - Milyen katasztrófa!

- Csak egy emberrel lesz kevesebb, ennyi az egész - felelte a franciskánus -, és Isten gondoskodni fog róla, hogy a szegény szerzetesnek, aki távozik a földről, méltó utódja legyen. Isten vele, Grisart úr, már azt is isteni jóakaratnak köszönhetem, hogy magával találkozhattam. Olyan orvos, aki nem tagja a mi szent kongregációnknak, kétségben hagyott volna igazi állapotom felől, és én, még néhány napi életre számítva, nem tehettem volna meg a kellő intézkedéseket. Maga tudós ember, Grisart úr, ez mindnyájunk becsületére válik. Nem szerettem volna, ha kongregációnk valamelyik tagja kontár a hivatásában. Isten vele, Grisart mester, Isten vele, és küldje gyorsan szíverősítő gyógyszerét.

- Legalább áldjon meg engem, monsignore!

- Lelkemben megáldom... lelkemben... *Animo*, Grisart mester... *viribus impossibile*.¹⁵

¹⁵ Animo = lélekben. Viribus impossibile = testi erővel lehetetlen. (latinul)

A szerzetes visszaesett karosszékébe, és ismét csaknem elájult.

Grisart habozott, hogy pillanatnyi segílyt nyújtson-e a betegnek, vagy pedig elszaladjon az ígért szíverősítő orvosságot készíteni. Végül is az utóbbi mellett döntött, mert kirohant a szobából és eltűnt a lépcsőházban.

127
Az államtitok

Néhány pillanattal Grisart doktor távozása után megérkezett a gyóntató.

Alighogy átlépte a küszöböt, a franciskánus rámeresztette átható tekintetét.

Azután megcsóválta sápadt fejét.

„Micsoda együgyű ember - mormolta magában -, remélem, Isten megbocsátja, hogy halálom óráján nem veszem igénybe ennek a megtestesült tehetetlenségnek a segítségét.”

A gyóntatópap viszont csodálkozva, csaknem rémülten nézett a haldoklóra. Sohasem látott még szemet, amely így lángolt, mielőtt örökre lecsukódott volna, ilyen tekintet, amely utolsó órájában ilyen rettenetes lett volna.

A franciskánus gyors, parancsoló mozdulatot tett a kezével, és így szólt:

- Üljön ide, atyám, és hallgasson meg.

A gyóntató derék jezsuita páter, egyszerű, kissé együgyű pap volt, aki a rend egész titokzatos-ságából csak az avatását értette meg, és most engedelmeskedett gyónni vágyó feljebbvalójának.

- Ebben a szállóban több vendég szállt meg - kezdte a franciskánus.

- De én azt hittem, hogy gyóntatni jöttem - szólt a jezsuita páter. - Gyónás az, amit mond nekem?

- Miért kérdi?

- Mert tudni akarom, titokban kell-e tartanom szavait.

- Amit mondok, gyónásomhoz tartozik, és a titok pecsétje alatt bízom gyóntatómra.

- Jól van - mondotta a pap, és a karosszékre ült, amelyből a franciskánus nagy nehezen elvánszorgott, hogy végigfeküdjék az ágyon.

A franciskánus így folytatta:

- Mint mondtam, néhány vendég szállt meg ebben a házban.

- Hallottam róla.

- Tudtommal összesen nyolcan vannak.

A jezsuita intett, hogy érti.

- Az első, akivel beszélni akarok, egy osztrák ember Bécsből, a neve Wostpur báró. Legyen olyan jó, keresse fel, s mondja meg neki, hogy megérkezett, akit várt.

A gyóntató csodálkozva nézett a franciskánusra, mert ez a gyónás nagyon különösnek tetszett neki.

- Engedelmeskedjék - mondotta a franciskánus olyan parancsoló hangon, amelynek nem lehetett ellenszegülni.

A jó jezsuita atya, akit a franciskánus szavai teljesen lenyűgöztek, felállt és távozott a szobából.

Amint a jezsuita eltávozott, a franciskánus ismét elővette az iratokat, amelyeket lázrohamában kénytelen volt félretenni.

„Wostpur báró - töprengett. - Nézzük csak: becsvágyó, ostoba, korlátolt ember.”

Ismét összehajtogatta és a párnája alá tette az iratokat.

A folyosó végén gyors léptek hallatszottak.

A gyóntatópap tért vissza, és Wostpur követte; a báró oly magasan tartotta fejét, mintha kalapjának tollával át kellene szűrnie a szoba mennyezetét.

Megpillantva a komor tekintetű franciskánust és az egyszerű szobát, rögtön azt kérdezte:

- Ki hívatott?

- Én - felelte a franciskánus.

Aztán a gyóntatópaphoz fordult:

- Jó atyám, hagyjon kis időre magunkra, és ha ez az úr elment, jöjjön vissza.

A jezsuita eltávozott, kétségkívül arra használva fel a haldokló szobájából való rövid száműzetését, hogy a fogadóstól felvilágosítást kérjen a különös gyónóról, aki úgy bánik gyóntatójával, mint ahogy komornyikjával szokott bánni az ember.

A báró az ágyhoz lépett és szólni készült, de a franciskánus egy kézmozdulattal elhallgattatta.

- Minden pillanat drága - mondta gyorsan a franciskánus barát. - Ugyebár, mint jelölt jött ide?

- Úgy van, atyám.

- Azt reméli, hogy megválasztják a rend generálisává?

- Remélem.

- Tudja, hogy milyen feltételekkel lehet elnyerni ezt a magas rangot, amely az embert a királyok urává, a pápákkal egyenlővé teszi?

- Ki ön, hogy így faggat? - kérdezte a báró.

- Én az vagyok, akit ön vár.

- A főelektor?

- A megválasztott vagyok.

- Ezek szerint...?

A franciskánus nem engedett neki annyi időt, hogy mondatát befejezze, kinyújtotta lesóványodott kezét; kezén a generálisi gyűrű ragyogott.

A báró nagy csodálkozásában hátrált, és azután mély tisztelettel meghajolt.

- Hogyan! - mondotta. - Monsignore itt, ebben a szegényes szobában, ezen a nyomorúságos ágyon? Maga szemeli ki és választja meg a leendő generálist, tehát az utódát?

- Ne törődjek vele, uram, tegyen eleget a legfontosabb feltételnek: olyan fontos titkot hozzon a rend tudomására, amely Európa egyik legnagyobb udvarát az ön közvetítésével buzgó hívünké teszi. Van-e ilyen titka, mint ahogy a rend nagytanácsához írt kérvényében ígérte?

- Monsignore!...

- Menjünk sorjában... Ön tehát báró Wostpur?

- Az vagyok, monsignore.

- Ezt a levelet ön írta?

A jezsuiták generálisa papírlapot vett elő az iratok közül és odaadta a bárónak.

A báró egy pillantást vetett az írásra és intett, hogy ő írta.

- Úgy van, monsignore, ezt a levelet én írtam.

- És meg tudja nekem mutatni a választ, amelyet a nagytanács titkárja írt?

- Itt van, méltóztassék.

A báró átadott a franciskánusnak egy levelet, amelyen csak ez a cím volt:

Nagyméltóságú Wostpur báró úrnak.

És a levélben egyetlen mondat:

Május 15-ikétől 22-ikéig Fontainebleau-ban, a Szép Pávához címzett fogadóban.

*A. M. D. G.*¹⁶

- Helyes - mondotta a franciskánus -, itt vagyunk... tehát halljuk.

- Ötvenezer emberből álló hadseregem van, a tisztjeiket mind megnyertem magamnak. A Duna mellett táborozok; négy nap alatt letaszíthatom trónjáról a császárt, aki, mint tudja, rendünk fejlődésének ellensége, és helyébe ültethetem családjának tagjai közül azt a herceget, akit a rend ki fog jelölni.

A franciskánus végighallgatta, s szeme se rebbent.

- Ennyi az egész? - kérdezte.

- Európai forradalmat is tervezek - mondotta a báró.

- Helyes, Wostpur úr, meg fogja kapni a választ; térjen vissza lakásába és egy negyedóra múlva utazzék el Fontainebleau-ból.

A báró háttal és olyan alázatosan ment ki, mintha a császártól búcsúzna el, akit el akart árulni.

„Ez nem titok - mormogta magában a franciskánus -, ez összeesküvés... Azonkívül - tette hozzá egy pillanatnyi gondolkodás után -, azonkívül Európa sorsa ma már nem az osztrák uralkodóháztól függ.”

És piros ceruzával kihúzta Wostpur báró nevét a névjegyzékből.

„Most lássuk a kardinálist - folytatta -, spanyol részről talán fontosabb dolgot tudunk meg.”

Ekkor felnézett és megpillantotta a gyóntatópapot, aki, mint valami iskolás gyermek, várta, hova fogja a generális küldeni.

- Ahá - mondta a franciskánus, felfigyelve a pap szolgálatkészségére -, tehát beszélt a fogadós-sal?

- Beszéltem, monsignore, és az orvossal is.

- Grisart doktorral?

¹⁶ *Ad majorem Dei gloriam* = Isten nagyobb dicsőségére (latinul). Közhasználatú rövidítésben a Jézus-társaság legfőbb elve.

- Igen.

- Tehát itt van?

- Várakozik az ígért itallal.

- Jó, hívatni fogom, ha szükségem lesz rá; ugyebár most megérte, hogy milyen fontos az én gyónásom?

- Igen, monsignore.

- Akkor hívja ide Herrebia spanyol kardinálist. Siessen; de azután, minthogy tudja, miről van szó, maradjon itt mellettem, mert érzem, hogy elhagy az erőm.

- Hívjam az orvost?

- Még ne, még ne... csak a spanyol kardinálist... menjen!

Öt perccel később sápadtan és nyugtalanodva belépett a szobába a spanyol bíboros.

- Az imént tudtam meg, monsignore - dadogta.

- Térjünk a tárgyra - mondta erőtlen hangon a franciskánus.

És egy levelet mutatott a kardinálisnak, amelyet Herrebia a nagytanácshoz intézett.

- Ez a tulajdon keze írása? - kérdezte tőle.

- Igen, de...

- És a meghívója?

A kardinális habozott, hogy feleljen-e. Bíbortalárja fellázadt a szegény franciskánus daróc-csuhája ellen.

A haldokló kinyújtotta kezét, és megmutatta a gyűrűt.

A gyűrű megtette a magáét.

- Gyorsan, gyorsan a titkot! - mondotta a franciskánus, gyóntatójára támaszkodva.

- *Coram isti?*¹⁷ - kérdezte nyugtalanul a kardinális, és feszülten figyelt.

- Beszéljen spanyolul - felelte a franciskánus, és feszülten figyelt.

- Nagyméltóságod tudja - mondta a kardinális, kasztíliai nyelven folytatva a beszélgetést -, hogy a spanyol infánsnő azzal a feltétellel kelhetett egybe a francia királlyal, ha minden jogáról lemond, mint ahogy Lajos királynak is le kellett mondania a spanyol koronára való minden jogáról.

A franciskánus intett, hogy tudja.

- Ebből az következik - folytatta a kardinális -, hogy a két királyság között a béke és a szövetség attól függ: tiszteletben tartják-e a szerződés feltételeit.

A franciskánus ugyanúgy intett, mint az előbb.

- Ha a két fél közül az egyik hitszegővé válna, az nemcsak Spanyolországot és Franciaországot, hanem egész Európát megrendítené.

A beteg újra rábólintott.

¹⁷ Őelőtte? (latinul)

- Ebből következik - mondta a bíboros -, hogy aki előre látná az eseményeket és biztosan meg tudná mondani azt, ami csak halvány sejtelemként él az ember lelkében, vagyis azt, hogy a jövőben milyen jó vagy rossz dolog fog történni, nagy katasztrófától óvna meg a világot, a rend pedig a maga javára fordíthatja, hogy megsejti az eseményt, melynek titka annak agyában rejtőzik, aki előkészíti.

- *Pronto! Pronto!*¹⁸ - mormogta a franciskánus elsápadva és gyóntatójára támaszkodva.

A kardinális közelebb lépett a haldoklóhoz:

- Nos hát, monsignore - szólt -, én tudom, hogy Franciaország királya elhatározta, hogy adandó alkalommal, teszem azt, ha meghal valaki, a spanyol király, vagy az infánsnő egyik fivére, Franciaország, akár fegyverrel is, érvényesíti a spanyol örökségre való jogát, és kezemben van a terv, amelyet erre az esetre XIV. Lajos készített.

- Hol a terv? - kérdezte a franciskánus.

- Tessék.

- Ki írta le?

- Én.

- Több mondanivalója nincs?

- Azt hiszem, máris nagyon sokat mondtam, monsignore - felelte a kardinális.

- Igaz, nagy szolgálatot tett a rendnek. De hogyan tudta meg a részleteket, amelyekre tervét építette?

- Franciaország királyának alantas szolgálói zsoldomban állnak, és megkapom tőlük azokat az írásokat, amelyeket megkímélt a kandalló tüze és amelyeket nagyon kellemetlen módon lehetne felhasználni.

- Kítűnő ötlet - mormogta a franciskánus, és megpróbált mosolyogni. - Kardinális úr, ön egy negyedóra múlva elutazik ebből a fogadóból; a választ majd megkapja, menjen!

A kardinális eltávozott.

- Hívja be Grisart doktort, és menjen el Mariniért, a velenceiért - mondotta a beteg.

A gyóntató engedelmeskedett, és ezalatt a franciskánus, ahelyett, hogy ugyanúgy áthúzta volna a kardinális nevét, mint a báróét, keresztet tett a kardinális neve mellé.

Azután az erőlködéstől kimerülten visszahanyatlott ágyára és Grisart nevét mormogta.

Mire ismét magához tért, már ki is itta annak az itálnak a felét, amelynek maradványa még ott volt egy pohárban, s az orvos tartotta feltámasztva, a velencei és a gyóntatópap pedig az ajtónál állt.

A velenceinek ugyanazokon a formaságokon kellett átesnie, mint a másik két jelöltnek; a két idegent látva, ugyanúgy habozott, mint az előbbieket, és midőn a franciskánus megnyugtatta, elmondta, hogy a pápa, aki fél a rend hatalmától, olyan tervet szőtt, hogy mindenünnen elűzeti a jezsuitákat, és érintkezésbe lépett az európai udvarokkal, hogy segítségüket megnyerje. Megnevezte a pápa segítőitársait és az eszközeit, és megmondta, hogy a félsziget melyik helyére akarnak száműzni Rómából két kardinálist, mindkettő tizenegyedik éves beavatott,

¹⁸ Gyorsan, gyorsan, (olaszul)

következésképp magas rangú főember, és velük együtt a rendnek harminckét más római főemberét.

A franciskánus megköszönte a szolgálatot signor Marininak. Valóban nagy szolgálatot tett a rendnek a pápa tervének elárulásával.

Ezt követően a velencei parancsot kapott, hogy egy negyedóra múlva utazzék el. Örömtől sugárzó arccal ment el, mintha már kezén volna a gyűrű, a társaság főparancsnoki jelvénye.

Mialatt a velencei eltávozott, a franciskánus ezt mormogta ágyában:

„Ezek az emberek mind kémek vagy kopók, egyik sem generális; valamennyien csak összeesküvést fedeztek fel, titkot egyik sem. A Jézus-társaság nem a rombolás, a háború, az erőszak útján akar uralkodni, hanem ama titokzatos befolyás révén, melyre erkölcsi fölényünk útján teszünk szert. Nem, nem találtam meg a méltó embert, és szerencsétlenségemre, megvert az Isten, meg fogok halni. Ó, hát halálommal megdőljön-e a Társaság, mert nincs támasza? A halál, amelyre én várok, velem együtt véget vessen-e a rend fejlődésének is? Ha tíz esztendővel tovább élek, a rend örökké élt volna, mert a jövő sugárzó szépségében tárul elénk, ha megkezdődik az új király uralma!

A jó jezsuita atya a szavakat, amelyeket a franciskánus félig elgondolt, félig halkán kiejtett, rémülten hallgatta, mint ahogy a lázalmában félrebeszélőt hallgatja az ember, Grisart viszont, a pallérozott ember, úgy itta be őket, mintha abból az ismeretlen világból jövő kinyilatkoztatások lettek volna, ahová tekintete mélyed, de érzékeivel felfogni nem tudja.

A franciskánus hirtelen felemelkedett.

- Fejezzük be - szólt -, a halál nemsokára elragad. Ó, az imént még nyugodtan haltam volna meg... mert reméltem... most kétségbe kell esnem, hacsak azok között, akik még hátravannak... Grisart, Grisart, hadd éljek még egy órát!

Grisart a beteghez lépett, és néhány kortyot itatott vele, nem abból az italból, amely a pohárban volt, hanem egy kis üvegből, amit a zsebéből vett elő.

- Hívjátok a skótot! - mondotta a franciskánus -, hívjátok a brémai kereskedőt. Hívjátok őket! Jézusom! Meghalok! Jézusom, megfulladok!

A gyóntatópap elsietett, hogy mást is hívjon segítségül, mintha lett volna hatalom feltartóztatni a halál kezét, mely a haldoklóra nehezedett; de az ajtóban Aramisszal találkozott, aki mint Harpokratész, a hallgatás istene, ajkára tette egyik ujját, és tekintetével arra kényszerítette a gyóntatópapot, hogy a szoba mélyéig hátráljon.

Az orvos és a gyóntatópap összenézett, és néma tanácskozás után már-már eltávolították volna Aramist, ő azonban kétszer s kétféle módon keresztet vetett magára, mire a két ember dermedten megállt egy helyben.

- Főember - mormogták mindketten.

Aramis lassan előrement a szobába, ahol a haldokló vívta küzdelmét a halál első heves támadásai ellen.

A franciskánus azonban, talán mert az orvosság megtette hatását, talán mert Aramis megjelenése öntött belé új erőt, felült az ágyban, szemének pillantása égett, száját félig eltátotta, a haja nedves volt a verejtéktől.

Aramis érezte, hogy a szobában fullasztó a levegő; minden ablak be volt csukva, a kandallóban égett a tűz, a réz gyertyatartókban két sárga viaszgyertya világított, végigcsurgott rajtuk az olvadó viasz, még jobban felmelegítve a szoba levegőjét.

Aramis kinyitotta az ablakot, megértő és tiszteletteljes tekintettel nézett a haldoklóra, s így szólt:

- Kérem, monsignore, bocsássa meg, hogy hívás nélkül jöttem, de az állapota megdöbbsent, és azt gondoltam, hogy meghalhat, mielőtt beszélt volna velem.

A haldokló megremegett, és megnézte a névjegyzéket.

- Tehát ön az, akinek azelőtt Aramis volt a neve, s most D'Herblay lovagnak hívják. Vannes püspöke, ugyebár?

- Az vagyok, monsignore.

- Ismerem, találkoztunk már.

- A legutóbbi évforduló alkalmával láttuk egymást.

- Ó, igen, igaz, emlékszem rá. S most beáll a jelöltek sorába?

- Monsignore, hallottam, a rendnek arra van szüksége, hogy nagy államtitkok birtokába jusson, és tudván, hogy szerénységből előre lemondott annak a javára, aki ezt a titkot elhozza, megírtam, hogy jelölt akarok lenni, mert csak én tudok olyan titkot, amelyet fontosnak tartok.

- Beszéljen - felelte a franciskánus -, kész vagyok meghallgatni, és elbírálni, mennyire fontos a titok.

- Az olyan fontos titkot, monsignore, amelyet lesz szerencsém tudtára adnom, nem bízhatjuk szavakra. Az eszme, mely bármi úton-módon elhagyta a gondolat régióit és kinyilvánult akárhogyan is, nem azé többé, kinek agyában megfogant. A szót meghallhatja valamilyen figyelő és ellenséges fül, ezért nem szabad csak úgy vaktában kimondani, mert akkor a titkot többé nem lehet titoknak nevezni.

- Hogyan akarja hát tudtomra adni a titkot? - kérdezte a franciskánus.

Aramis egy kézmozdulattal jelezte az orvosnak és a gyóntatónak, hogy húzódjanak félre, a másik kezével pedig egy kettős borítékba zárt írást adott a franciskánusnak.

- És ez az írás? - kérdezte a franciskánus. - Nem forgunk-e általa még nagyobb veszélyben, mint a szó által?

- Nem, monsignore - felelte Aramis -, mert olyan betűkkel van írva, hogy csak mi ketten tudjuk elolvasni.

A franciskánus egyre növekvő csodálkozással nézett Aramisra.

- Ugyanaz a titkosírás - folytatta Aramis -, amelyet már 1655-ben használt, és csak azóta elhunyt íródeákja, Juan Jujan tudná megfejteni, ha feltámadna.

- Tehát ismerte ezt a titkosírást?

- Tőlem kapta Juan Jujan.

És Aramis kecsesen, tiszteletteljesen meghajolt, és az ajtó felé indult, mintha ki akarna menni.

De a franciskánus kezének egy mozdulatával és kiáltó szavával visszahívta:

- Jézusom! - mondotta a franciskánus. - *Ecce homo!*¹⁹

Majd az írást újraolvasva, hozzátette:

¹⁹ Íme, az ember! (latinul)

- Jöjjön gyorsan, jöjjön!

Aramis változatlanul nyugodt és tiszteletteljes arckifejezéssel közeledett a franciskánushoz.

A franciskánus kinyújtotta karját, odatartotta a gyertyához a papirost, amelyet Aramis adott neki, és elégette.

Aztán kézen fogta Aramist, magához vonta és ezt kérdezte:

- Hogyan és kitől tudott meg ilyen titkot?

- Chevreuse-né hercegasszonytól, a királyné meghitt barátnőjétől és bizalmasától.

- És Chevreuse-né asszony?

- Halott.

- És mások, tudták mások is...?

- Csak egy férfi és egy nő, akik a köznéphez tartoznak.

- Kik voltak ezek?

- Azok, akik felnevelték.

- Mi történt velük?

- Meghaltak... Ez a titok éget, mint a tűz.

- És maga életben maradt?

- Senki sem tudja, hogy ismerem a titkot.

- Mióta tudja a titkot?

- Tizenöt éve.

- És megőrizte?

- Élni akartam.

- És minden nagyravágyás, minden ellenszolgáltatás nélkül adja át a rendnek?

- Becsvágyból adom át a rendnek, és viszonzást kívánok érte - mondta Aramis -; mert ha életben marad, monsignore, minthogy ismer, azzá tesz engem, amivé lehet, aminek lennem kell.

- Minthogy pedig meghalok - kiáltotta a franciskánus -, utódommá teszlek... Vedd...

És levette ujjáról a gyűrűt, s Aramis ujjára húzta.

Aztán a jelenet két nézőjéhez fordult, és így szólt:

- Legyenek tanúim, és bizonyítsák, hogy én, beteg testtel, de ép lélekkel, szabadon és önként átadtam ezt a gyűrűt, a korlátlan hatalom jelvényét D'Herblay úrnak, Vannes püspökének, akit kinevezek utódommá, és aki előtt én, szegény bűnös, midőn nemsokára az Isten színe előtt kell megjelennem, elsőnek hajolok meg, hogy mindenki kövesse példámat.

A franciskánus valóban meghajolt, az orvos és a jezsuita pedig térdre esett.

Aramis, fehérebben, mint a haldokló, lassan végigjártatta tekintetét a jelenet többi szereplőin. A kielégített becsvágy a vérrel együtt apránként visszatért szívébe.

- Siessünk - mondta a franciskánus -, amit el kell itt végeznem, a sürgős feladatok, felemésztek erőmet. Sohasem fogom tudni elvégezni.

- Én elvégzem - szólt Aramis.

- Helyes - mondta a franciskánus.

Azután a jezsuitához s az orvoshoz fordult.

- Hagyjanak magunkra.

Mindketten engedelmeskedtek.

- Ezzel a jellel - mondta a franciskánus - maga az a férfi, akire szükség van, hogy átalakítsa a világot; e jelben rombolni fog, e jelben építeni fog: *In hoc signo vinces!*²⁰ Csukja be az ajtót.

Aramis bereteszelte az ajtót, és visszatért a franciskánushoz.

- A pápa cselet szőtt a rend ellen - mondotta a franciskánus -, a pápának meg kell halnia.

- Meg fog halni - felelte nyugodtan Aramis.

- Hétszáz ezer frankkal tartozunk egy Bonstett nevű brémai kereskedőnek, aki azért jött ide, hogy aláírással garantáljam a pénzét.

- Ki fogjuk fizetni - mondta Aramis.

- Hat máltai lovag, a nevük itt van feljegyezve, felfedte, egy tizenegyedik éves rendtársunk fecsegése alapján, a harmadfokú rejtélyt; ki kell kutatni, mire használták ezek az emberek a titkot, vissza kell tőlük szerezni és meg kell semmisíteni.

- Meg fog történni.

- Három veszélyes szerzetest Tibetbe kell küldeni, hogy ott meghaljanak; halálra vannak ítélve, itt a nevük.

- Végre fogom hajtani az ítéletet.

- Azután van Antwerpenben egy hölgy, Ravailac²¹ dédunokahúga, akinek bizonyos iratok vannak a kezében, amelyek kompromittálhatnák a rendet. Ötvenegy év óta fizetünk ötvenezer frank évjáradékot a családnak. Ez a járadék nagyon terhel bennünket, mert a rend nem gazdag. Az iratokat egy összegért, amelyet egyszer s mindenkorra fizetünk ki, meg kell venni, vagy ha visszautasítja, be kell szüntetni az évjáradékát, de úgy, hogy mi ne kockáztassunk.

- Gondoskodni fogok erről is.

- Egy Limából érkező hajónak be kellett futnia a múlt héten Lisszabon kikötőjébe; a hajó rakományra látszólag csokoládé, valóságban pedig arany. Minden aranyrúd felett egy kis láda csokoládé van. Ez a hajó a rendé és tizenhétmillió frankot ér. Meg fogja tudni, megérkezett-e a hajó. Itt vannak a hajórakományról kiállított okiratok.

- Milyen kikötőbe jöjjön a hajó?

- Bayonne-ba.

- Ha a szél nem lesz kedvezőtlen, három hét alatt ott lesz. Ez minden?

A franciskánus fejbőlintással felelt, mert már nem tudott beszélni, vér tört fel torkából és kibuggyant a száján, az orrlukáin és a szemén. A szerencsétlennek még csak annyi ideje volt, hogy megszorítsa Aramis kezét, azután görcsösen megrándult, és lezuhant ágyáról a földre.

Aramis a franciskánus szívére tette a kezét; a szív megszűnt dobogni.

²⁰ E jelben győzni fogsz, (latinul)

²¹ Ravailac - IV. Henrik gyilkosa.

Midőn Aramis lehajolt, észrevette, hogy a láng nem emésztette meg egy kis foszlányát a papirosnak, amelyet a franciskánusnak átadott.

Felvette a papírfoszlányt, és utolsó parányi maradványát is elégette.

Aztán visszahívta az orvost és a gyóntatópapot:

- Már Isten előtt van az, akit meggyóntatott - szólt a paphoz -, már csak arra van szüksége, hogy imádkozzanak érte és hogy eltemessék. Tegyen meg minden előkészületet egy egyszerű temetésre, ami a szegény szerzetesnek jár. Menjen.

A jezsuita elment.

Aramis most az orvoshoz fordult, és mikor észrevette, hogy az orvos arca sápadt és félelem ül ki rá, halk hangon így szólt:

- Grisart úr, öntse ki a pohár tartalmát, és mossa ki a poharat, mert még túlságosan sok van benne abból, amit a nagytanács parancsára beléje tett.

Grisart e szavakra hirtelen elkábult, megdermedt, úgy érezte, hogy megsemmisül, csaknem hanyatt vágódott.

Aramis szánakozva vállat vont, majd fogta a poharat és a kandalló hamujába öntötte tartalmát.

Aztán elment, és magával vitte a halott írásait.

128
Küldetés

Másnap, vagyis inkább ugyanaznap, mert az elmondott események csak hajnali három órakor értek véget, a király a két királynéval elment misére, Monsieur Lorraine lovaggal és néhány más bizalmasával a folyóhoz lovagolt, hogy ő is élvezze a nevezetes fürdözést, amelyért a nők bomlottak; s midőn már csupán Madame maradt a kastélyban, aki gyengélkedés ürügyén nem ment el, látni lehetett, vagyis inkább nem lehetett látni, amint Montalais kioson a szobájából, magával vonszolva La Vallière-t, aki minden módon igyekezett elrejtőzni; együttesen átsurrantak a kerten, és jobbra-balra nézelődve, eljutottak az ötös facsoportig.

Az idő borús volt; a tikkasztó szélben meghajoltak a virágok és a bokrok; az úton felvert por kavarogva tört fel a fák lombjáig.

Montalais, aki mindvégig az ügyes előörs szolgálatát látta el, még néhány lépést tett, aztán hirtelen visszafordult, hogy meggyőződjék róla, nem jött-e utánuk, vagy nem hallgatózik-e valaki, s így szólt:

- No, hála Istennek, teljesen egyedül vagyunk. Tegnap óta mindenki kémkedik itt, és úgy körülzárnak minket, mintha pestisesek volnánk.

La Vallière lehorgasztotta fejét és nagyot sóhajtott.

- Igenis, hallatlan - folytatta Montalais -, hogy Malicorne-tól kezdve Saint-Aignanig mindenkit a mi titkunk érdekel. Szólj, Louise, fontoljuk meg a dolgot kissé, hogy tudjam magam mihez tartani.

La Vallière barátnőjére vetette tiszta s a tavaszi ég mélységes azúrkékjét tükröző szemét.

- Én pedig azt kérdelem tőled - szólt -, miért hívtak minket Madame-hoz, miért aludtunk nála, s nem, mint rendszeren, a mi szobánkban; miért tértél oly későn haza, és honnan erednek azok a felügyeleti rendszabályok, amelyeket ma reggel ránk nézve életbe léptettek?

- Kedves Louise, te a kérdésekre kérdéssel válaszolsz, jobban mondván tíz kérdéssel, ami nem felelet. S minthogy ezek kevésbé fontos dolgok, ezért várhatsz. Én azt kérdelem tőled, mert ebből következik minden, hogy rejlik-e itt valamilyen titok, vagy sem.

- Nem tudom, titok rejlik-e mögötte - mondotta La. Vallière -, de annyit tudok, legalábbis a magam részéről, hogy oktalanság történt a tegnapi ostoba szavaim és még ostobább elájulásom óta; mindenki rólunk beszél.

- Említsd csak magadat - mondotta Montalais kisasszony nevetve - és Tonny-Charente kisasszonyt, kettőtöket, akik a felhőknek tettetek vallomást, amit szerencsétlenségetekre mások is meghallottak.

La Vallière lehajtotta fejét.

- Valóban, lesújtasz szavaiddal.

- Én?

- Igen, ezek a tréfák megölnék.

- Hallod-e, kedves Louise, ezek nem tréfák... ellenkezőleg, mi sem lehet komolyabb. Nem azért hoztalak ki a kastélyból, nem azért mulasztottam el a misét, nem azért színleltem fejfájást, mint Madame, akinek éppúgy nem fáj a feje, mint nekem, s végül nem azért fejtettem

ki tízszer annyi diplomáciai ügyességet, mint amennyit Colbert örökölt Mazarintól és alkalmaz Fouquet-val szemben, hogy bajaimat elmondjam neked, egyedül azért, hogy amikor végre magunkban vagyunk, és senki sem hall minket, nekiállj ravaszkodni velem. Nem, nem, hidd el, hogy nemcsak kíváncsiságból kérdezlek, hanem, mert csakugyan válságosra fordultak a dolgok. Mindenki tudja, mit mondtál tegnap, sokat fecsegnek róla. Mindenki tőle telhetőleg és képzeletének virágaival díszíti fel; az éjszaka az a megtiszteltetés ért, és még ma reggel is van szerencséd hozzá, kedvesem, hogy az egész udvar veled foglalkozik, és oly gyengéd és szellemes szavakat mondatnak veled, hogy Scudéry kisasszony és fivére megpukkadnának mérgeükben, ha híven elmondanának nekik mindent.

- De drága jó Montalais - felelte szegény gyermek -, hiszen te mindenkinél jobban tudod, hogy mit mondtam, minthogy jelenlétedben mondtam.

- Tudom, tudom. Istenem! Nem ez a kérdés. Egy szót sem felejtettem el abból, amit mondtál; de azt gondoltad-e valóban, amit mondtál?

Louise nyugtalan lett.

- Ismét kérdések! - mondta. - Istenem, mit nem adnék érte, ha elfelejthetném, amit mondtam... hogy lehet hát, hogy mindenki összeesküszik ellenem, hogy eszembejuttassa. Szörnyű dolog!

- Mi?

- Hogy van egy barátnóm, akinek kímélnie kellene engem, tanácsot kellene adnia, meg kellene mentenie, és ehelyett halálra gyötör, megöl.

- Lárifári! Eddig semmit sem szóltál, most pedig túl sokat mondasz. Senki sem gondol rá, hogy megöljön, még arra sem, hogy meglopjon, hogy titkodat elrabolja; csak úgy akarják megtudni, ha önként megmondod, másképp nem; mert ez nemcsak a te ügyed, hanem egyúttal a miénk is; Tonny-Charente is, ha itt volna, éppúgy megmondaná neked, mint én; mert tegnap este beszélgetésre hívtam, és én a Manicamp-mal és Malicorne-nal való tárgyalásom után bementem hozzá, és visszaérkezvén, igaz, hogy kissé későn, megtudtam, hogy Madame elrendelte a zárlatot a fiatal udvarhölgyekre, és nála fogunk hálni, nem a szobánkban. Madame pedig azért zárta el az udvarhölgyeket, hogy ne fontolhassuk meg a dolgokat és ne beszéljünk egymással, és Tonny-Charente-tal ugyanilyen szándékkal zárkózott be ma reggel. Mondd meg tehát, kedves barátnóm, milyen mértékben számíthatunk rád, és mi is megmondjuk neked, hogy milyen mértékben számíthatsz ránk.

- Nem egészen értem a kérdésedet - mondotta Louise nagyon izgatottan.

- Hm! Ellenkezőleg, látom a szemedből, hogy nagyon is jól érted. De pontosabban teszem fel a kérdést, hogy a legkisebb kibúvót se találhasd: *Szereted Bragelonne urat?* Ez világos, ugye?

E kérdésre, mely úgy zuhant le, mint egy ostromló hadsereg hajítógépének első lövedéke az ostromlott városra, Louise heves mozdulatot tett és felkiáltott:

- Hogy szeretem-e Raoult! Gyermekkorai barátomat, testvéreimet?

- Nem, nem! Ismét kibújsz a kérdés alól, vagyis inkább ki akarsz bújni. Nem azt kérdezem, hogy szereted-e Raoult, gyermekkorai barátodat, testvéreidet, hanem azt, hogy szerelemmel szereted-e Bragelonne vicomte-ot, a jegyesedet!

- Ó, Istenem! Milyen szigorúan mérlegeled a szavakat, kedvesem!

- Nincs kegyelem... Nem vagyok sem szigorúbb, sem kevésbé szigorú, mint máskor; kérdést intéztem hozzád, felelj!

- Bizonyos - felelte Louise elfúló hangon -, hogy nem mint barátnő beszélsz velem, de én mint őszinte barátnő fogok válaszolni.

- Felelj hát!

- Nos hát, féltő gonddal és nevetséges büszkeséggel őrzöm szívemben mindazt, amit egy nőnek titokban kell tartania, és erre vonatkozólag soha senki sem látott a szívem mélyére.

- Jól tudom. Mert ha olvastam volna szívedben, nem kérdeznék, egyszerűen ezt mondanám neked: „Kedves Louise, olyan szerencsés vagy, hogy ismered Bragelonne urat, aki derék, kedves fiú, és kitűnő parti egy vagyontalan lány számára. La Fère gróf körülbelül tizenötezer frank évi jövedelmet fog fiára hagyni. Tehát ennyit kapsz évenként, ha a fiú felesége leszel; ez pompás dolog. Ne tekints tehát se jobbra, se balra, hanem menj egyenesen Bragelonne úr felé, vagyis az oltár felé, amely elé vezetni fog. S azután? Azután, aszerint, hogy milyen természetű férfi, vagy független leszel, vagy rabnő, vagy jogod lesz hozzá, hogy elkövesd mindazokat a bolondságokat, amelyeket a túlságosan szabad vagy túlságosan elnyomott emberek elkövetnek.” Hát, kedves Louise, mindenekelőtt ezt mondanám neked, ha olvastam volna a szívedben.

- És én megköszönném neked - hebegte Louise -, bár úgy látszik, a tanácsod nem egészen megfelelő.

- Várj, várj.... Midőn ezt a tanácsot adnám neked, hozzáfűzném: Veszélyes dolog, Louise, egész álló napokat lecsüggesztett fejjel úgy tölteni, hogy bágyadt kézzel, tétova tekintettel mereng az ember; veszélyes dolog csak az elhagyatott sétányokat kedvelni, és sosem mosolyogni olyan szórakozások közben, melyeken fiatal lányok szíves örömet vesznek részt. Veszélyes dolog, Louise, a cipőnk hegyével, mint ahogy te teszed, a homokba betűket írni, amiket hiába is takarsz el, mert a cipőd alól újra előtűnnek, s kivált veszélyes, ha inkább L betűhöz, mint B betűhöz hasonlítanak; veszélyes dolog végül, ha az ember fejében ezernyi agyrem támad, mind a magányosság és a fejfájás gyümölcsei; ezektől a képzelgésektől beesik a lány arca, kifárad az agya, s nemegyszer előfordul ilyen esetben, hogy a világ legkellemebb teremtéséből a világ legzsémbesebb teremtése lesz, és a legszellemesebb teremtésből a legostobább.

- Köszönöm, drága Aure-om - felelte La Vallière szelíden -, rád vall, hogy így beszélsz velem, és köszönöm, hogy egyéniséged szerint szólsz hozzám.

- Hát falra hányt borsó, amit mondok? Fogadj el belőle legalább annyit, amennyit elfogadhatónak tartasz. Tudod, eszembe jut egy történet egy ábrándos vagy melankolikus leányról... Dangeau úr a minap megmagyarázta nekem, hogy a *melankólia* szót tulajdonképpen *melankhóliának* kellene írni, mivel két görög szóból van összetéve; az egyik azt jelenti, hogy fekete, a másik pedig azt, hogy epe. Én tehát arról a leányról álmodtam, aki a fekete epétől halt meg, mert azt képzelte, hogy a herceg, a király, vagy a császár... szavamra, egyre megy... imádja, pedig a herceg, a király vagy a császár... ahogy tetszik, szemmel láthatólag mást szeretett, és ami a legkülönösebb, a leány nem vette észre, amit mindenki észrevett körülötte, hogy a király csak vele leplezi a másik szerelmét. Ugye, éppúgy nevelsz azon a szegény bohó teremtésen, mint én?

- Nevetek - dadogta Louise halálsápadtan -, hogyne nevetnék.

- És igazad van, mert a dolog mulatságos. A történet vagy a mese, ha úgy tetszik, tetszett nekem; ezért megjegyeztem és elmondom neked. Van róla fogalmad, kedves Louise, milyen pusztítást tenne agyadban egy ilyfajta melankhólia, *h*-val? Jómagam elhatároztam, hogy

elmondom neked a dolgot, mert ha közülünk esnék meg valakivel, annak tudnia kell a következő igazságot: ma jelentéktelen semmiség, holnap gúnykacaj, holnapután a halál.

La Vallière, ha lehet, még jobban elsápadt és remegett.

- Ha egy király foglalkozik velünk - folytatta Montalais -, akkor ezt tudtukra adja, és ha mi vagyunk a kincs, amelyre vágyik, akkor meg tudja szerezni ezt a kincset. Láthatod tehát, kedves Louise, hogy ilyen körülmények között, ilyen veszélyeknek kitett lányok mindent meg kell valljanak egymásnak, mert a nem melankolikus lelkek csak így vigyázhatnak azokra, akik melankolikussá lehetnek.

- Csitt, csitt! - kiáltott La Vallière - valaki jön.

- Csakugyan jön valaki - mondotta Montalais -, de ki jöhet? Mindenki elment a királlyal a misére, vagy Monsieur-vel fürdeni.

A fasor végén a zöldellő árkádok alatt a leányok nemsokára megpillantottak egy délceg járású, szép termetű fiatalembert, aki kardjával a hóna alatt, vállán köpönyeggel, sarkantyús csizmában feléjük közeledett, és már messziről kedves mosollyal üdvözölte őket.

- Raoul! - kiáltott fel Montalais.

- Bragelonne vicomte - mormogta Louise.

- Itt jön egy természetadta bíró, aki el tudja dönteni a vitát köztünk - mondotta Montalais.

- Ó, Montalais, Montalais, szánj meg - könyörgött La Vallière -; az imént kegyetlen voltál, ne légy most kérlelhetetlen.

E szavak, amelyeket La Vallière olyan könyörögve mondott ki, mintha imádkoznék, eltörölték Montalais kisasszony arcán, sőt talán szívében is a gúny utolsó nyomát is.

- Ó, Bragelonne vicomte, olyan szép, mint Amadis,²² és állig fegyverben, csizmásan is, mint ő - szólt Raoulhoz.

- Mély hódolatom, kisasszony - felelte Raoul meghajolva.

- De miért a csizma a lábán? - folytatta Montalais, mialatt La Vallière ugyanolyan csodálkozással nézett Raoulra, mint társnője, de nem szólt egy szót sem.

- Miért? - kérdezte Raoul.

- Úgy van - szólalt meg félénken La Vallière.

- Mert elutazom - felelte Bragelonne, és Louise-ra nézett.

La Vallière úgy érezte, hogy babonás félelem vesz erőt rajta, és megtántorodott.

- Elutazik, Raoul! - sikoltotta. - És hová?

- Drága Louise-om - felelte a fiatalember azzal a nyájassággal, amely jellemző vonása volt -, Angliába utazom.

- És mit csinál Angliában?

- A király küld oda.

- A király! - kiáltott fel egyszerre La Vallière és Montalais, önkéntelenül is egy pillantást váltva egymással, a félbeszakított beszélgetés jutván mindkettőjüknek eszébe.

²² Spanyol lovagregény hőse, az állhatatos és tisztelettudó szerelmes férfi mintaképe.

Raoul észrevette a pillantást, de nem tudta, mit jelent.

Természetesen a két lány öiránta tanúsított érdeklődésének tulajdonította hát.

- Öfelsége - mondta Raoul - kegyeskedett rá emlékezni, hogy II. Károly kedveli La Fère grófot. A király ma reggel, mikor misére ment és az úton megpillantott, magához intett. Oda-mentem hozzá. „Bragelonne vicomte - így szólt hozzám a király -, elmegy Fouquet úrhoz, akinek Nagy-Britannia királya számára adtam át leveleket; ezeket a leveleket el fogja vinni.” - Meghajoltam.

„Igaz is - tette hozzá a király -, mielőtt elutazik, legyen szíves Madame-tól fivéréhez, az angol királyhoz szóló megbízatást is átvenni!”

- Istenem - rebegte Louise izgatottan, de egyszersmind elgondolkodva.

- Ily gyorsan! Az a parancsa, hogy ily gyorsan utazzék el? - kérdezte Montalais, aki szinte megdermedt a különös hírre.

- Akit tisztelünk, annak gyorsan engedelmességek, ha jól akarunk engedelmeskedni - felelte Raoul. - Tíz perccel a parancs elhangzása után készen álltam az útra. Madame-ot értesítették, s ő most írja a levelet, amelyet rám akar bízni. Addig, Tonny-Charente kisasszonytól megtudva, hogy itt vannak a fák közt, idejöttem s mindkettőjüket megtaláltam.

- És mindketten meglehetősen rosszul érezzük magunkat, amint látja - szólt Montalais, hogy kiségitse a zavarból Louise-t, akinek arckifejezése szemmel láthatólag megváltozott.

- Rosszul? - kérdezte Raoul, és gyengéd kíváncsisággal szorította meg Louise de La Vallière kezét. - Ó, valóban jéghideg a keze!

- Semmiség!

- Ugyebár, Louise, ez a hidegség nem terjed a szívéig? - kérdezte a fiatalember gyengéd mosollyal.

Louise gyorsan felemelte a fejét, mintha Raoul kérdését valamilyen gyanú sugallta volna, és ez furdalná a lelkét.

- Ó, tudja - szólt Louise kissé erőltetve -, hogy szívem sohasem lesz hideg olyan jó barátom iránt, mint Bragelonne vicomte.

- Köszönöm, Louise. Ismerem szívét és lelkét, és tudom, hogy kezének érintéséből nem lehet megítélni gyengéd érzelmeit. Louise, tudja, mennyire szeretem, milyen bizalommal tettem le kezébe sorsomat, meg fog tehát bocsátani, ha úgy beszélek, mintha még mindig gyermekek volnánk.

- Beszéljen, Raoul - mondta remegve Louise -, hallgatom.

- Nem tudok magától elszakadni úgy, hogy meg ne szabaduljak egy kétségtől, amely képtelenség ugyan, belátom, mégis szívemet marcangolja.

- Tehát hosszú időre utazik? - kérdezte La Vallière fojtott hangon, s Montalais elfordította a fejét.

- Nem, valószínűleg alig két hétig leszek távol.

La Vallière odaszorította kezét a szívére, amely majd megszakadt.

- Különös - folytatta Raoul, és mélabúsan nézett a leányra -, gyakran kellett már elbúcsúzni, mikor veszedelmes csatákba indultam, s mégis vidáman, könnyű szívvel indultam, mámoros volt a lelkem, ha jövőm örömeire és reményeire gondoltam, pedig akkor a spanyolok golyó-

záporával és a vallonok kemény alabárdjaival szemben kellett helytállnom. Ma nem fenyeget veszély, és nyugodtan kelhetek útra, hogy a világ legkönnyebb küldetése révén szép jutalmat nyerjek, amit remélnem enged a király kegye, talán megszerzem általa kegyedet, mert milyen becsesebb jutalomban részesíthetne a király ennél? Nos hát, Louise, valóban nem tudom, hogy van ez, de az egész jövőm, az egész boldogságom szétfoszlik szemem előtt, mint a füst, mint az álom csalfa képei, és szívemnek mélyében nagy bánat, kimondhatatlan levertség lakozik, valami komor, tehetetlen, halott dolog, mintha holttetem volna. Ó, jól tudom, Louise, hogy miért! Mert sohasem szerettem annyira, mint ebben a pillanatban. Ó, Istenem! Istenem!

Megtört szívének erre az utolsó felkiáltására Louise kétségbeesetten felzokogott, és Montalais karjába vetette magát.

Montalais, jóllehet nem tartozott a legérzékenyebb szívek közé, érezte, hogy könnybe lábad a szeme, s szívét mintha vaspántok szorították volna össze.

Raoul látta jegyesének patakozó könnyeit. Tekintete nem hatolt át, nem is akart áthatolni a könnyeken. Fél térdre ereszkedett és megcsókolta a leány kezét. Egész szíve ott reszketett ebben a csókban.

- Keljen fel, keljen fel - figyelmeztette őt Montalais, maga is majdnem sírva -, Athénaïs errefelé tart.

Raoul kabátjának feltúrt ujjával letörölte térdéről a port, még egyszer rámosolygott Louise-ra, aki már nem nézett rá, megszorította Montalais kezét, és megfordult, hogy üdvözölje Tonny-Charente kisasszonyt, mert már hallani lehetett selyemruháját suhogni a fasor homokján.

- Befejezte-e Madame a levelet? - kérdezte Raoul, amint Athénaïs elég közel ért hozzá, hogy meghallhassa szavait.

- Befejezte, vicomte, a levél elkészült, lepecsételték, a hercegnő várja.

E szavakra Raoul éppen csak hogy elköszönt Athénaïstól, egy utolsó pillantást vetett Louise-ra, búcsút intett Montalais kisasszonynak, és eltávozott a kastély irányában.

Útközben azonban még egyszer hátranézett.

A fasor kanyarulatától már hiába nézett hátra, mert nem látott semmit.

A három leány nagyon különböző érzelmekkel figyelte Raoul távolodását.

- Végre - mondotta Athénaïs, először törve meg a csendet -, végre egyedül vagyunk, szabadon beszélgethetünk a tegnapi nagy eseményekről, és megbeszélhetjük, hogyan kell viselkednünk. Nos, ha szíveskednek ide figyelni, megmagyarázom a lehető legkevesebb szóval, hogy szerintem mit kíván tőlünk a kötelesség; ha pedig félmondatokból nem értenének meg, akkor azt, hogy mi Madame akarata.

És Tonny-Charente kisasszony olyan nyomatékosan ejtette ki az utolsó szavakat, hogy barátnői többé nem kételkedtek benne, hogy hivatalos megbízással ruházták fel.

- Madame akarata - kiáltotta egyszerre Montalais és Louise.

- Ultimátum - vágta rá diplomatikusan Tonny-Charente kisasszony.

- De, Istenem, kisasszony - mondta halkán Louise -, Madame tehát tudja?...

- Madame többet tud, mint amennyit mi mondtunk - mondotta minden szót külön hangsúlyozva Athénaïs. - Álljunk hát helyt magunkért, hölgyeim.

- Ó, úgy van - felelte Montalais. - Csupa fül vagyok. Beszélj, Athénaïs.

- Istenem, Istenem - rebegte Louise remegve -, túléltem-e ezt a borzasztó estét?

- No, nem kell úgy megijedni - mondta Athénaïs -, megtaláltuk az ellenszert.

És odaült két barátnője közé, kezébe vette mindegyiknek az egyik kezét, összefogta őket a saját kezében, és beszélni kezdett.

Éppen mikor első szavait elsuttogta, hallhatták volna egy tovavágtató ló patáinak dobogását a kastély kertjének rácsán túl, az országúton.

Boldog, mint egy herceg

Abban a percben, amikor visszatérni készült a kastélyba, Bragelonne Guiche gróffal találkozott.

Guiche pedig, mielőtt Raoullal találkozott volna, Manicamp-mal találkozott, aki viszont Malicorne-nal találkozott.

Malicorne hogyan találkozott Manicamp-mal? Ennél mi sem egyszerűbb: megvárta Manicamp-t, mikor kijött a miséről, amelyen Saint-Aignan társaságában vett részt.

Amikor egymáshoz csatlakoztak, kölcsönösen örvendeztek egymás szerencséjének, és Manicamp megragadta az alkalmat, hogy megkérdezze barátjától, nem maradt-e néhány tallér a zsebe mélyén.

Malicorne egyáltalán nem csodálkozott ezen a kérdésen, talán készült is rá, és azt felelte, hogy minden zseb, amelyből mindig csak kimernek, és bele nem töltenek semmit, olyan, mint a kút, amely vizet szolgáltat télen át, de a kertészek nyáron végre is kimerítik. Malicorne kijelentette, hogy a zsebe ugyan elég mély, és bőség idején gyönyörűséggel lehet meríteni belőle, de most, sajnos, a túlságos használat következtében meddő lett.

Erre Manicamp elgondolkodott, és így felelt:

- Ez igaz.
- Jó volna újra megtölteni - tette hozzá Malicorne.
- Ez is igaz, de hogyan?
- Ennél mi sem könnyebb, kedves Manicamp úr.
- Jó, de akkor mondja meg a módját.
- Egy hivatal Monsieur-nél, s tele a zsebem.
- És megvan a hivatala?
- Csak a címe.
- Akkor hát?
- A cím hivatal nélkül olyan, mint az erszény pénz nélkül.
- Nagyon igaz - felelte Manicamp.
- Próbáljuk tehát megkapni a hivatalt - szólt a címzetes hivatalnok.
- Igen tisztelt és kedves barátom - sóhajtott Manicamp - Jelenlegi helyzetünkben a legnehezebb dolgok közé tartozik Monsieur-től állást szerezni.
- Ó, és miért?
- Mert e pillanatban nem kérhetünk Monsieur-től semmit.
- Miért nem?
- Mert feszült viszonyban vagyunk vele.
- Hihetetlen és lehetetlen! - jelentette ki Malicorne.
- Eh! Ha Madame-nak udvarlunk - szólt Manicamp -, valljuk be: nem tetszik Monsieur-nek.

- Ha udvarlunk Madame-nak, és elég ügyesek vagyunk, akkor Monsieur imádni fog minket.
 - Hm!
 - Mert különben csakugyan ostobák volnánk! Maga nagy diplomata, Manicamp úr, próbálja gyorsan kibékíteni a királyi fenséget Guiche gróffal.
 - Mondja csak, Malicorne, mit közölt magával Saint-Aignan?
 - Velem? Semmit. Csak kikérdezett, ennyi az egész.
 - Ó, velem szemben nem volt olyan titoktartó.
 - Mit árult el?
 - Hogy a király bolondul szerelmes La Vallière-be.
 - Ezt aztán igazán tudjuk! - felelte gúnyosan Malicorne. - Hiszen már a verebek is csiripolják. De közben azért fogadja meg tanácsomat, kérem: beszéljen Guiche gróffal, és eszközölje ki tőle, hogy közeledjék kissé Monsieur-höz. Teringettét! Hiszen Guiche tartozik is ezzel öfenségének.
 - Csakhogy ehhez beszélnem kellene Guiche gróffal.
 - Azt hiszem, ennek nincs nagyobb akadály. Tegyen ugyanúgy, ahogy én tettem, hogy magával találkozhassem, várja meg Guiche grófot, aki, mint tudja, szeret sétálgatni.
 - Jól van, de hol sétál?
 - Furcsa kérdés, szavamra! Guiche szerelmes Madame-ba, ugye?
 - Azt mondják.
 - Ennélfogva Madame lakosztálya táján sétál.
 - Ejha, ördöge van, kedves Malicorne. Guiche épp itt jön.
 - Miért is tévedtem volna? Hát szoktam én tévedni? Most már csak az van hátra, hogy megértsük egymást. Pénzre van szüksége, ugyebár?
 - Ó, jaj! - sóhajtott Manicamp.
 - Nekem pedig szükségem van az állásra. Amint Malicorne megkapja az állást, Manicamp-nak lesz pénze. Ez csak egyszerű?
 - Hát legyen nyugodt, én mindent megteszek, ami tőlem telik.
 - Ám tegye.
- Guiche közeledett, Malicorne eloldalgott, Manicamp pedig elcsípte Guiche-t.
- A gróf komor és ábrándos volt.
- Mondja csak, miféle rímen töri a fejét, kedves grófom? - szólt Manicamp. - Van egy kitűnő rímem, ha a maga első sora így végződik: *az ám*.
- Guiche a fejét csóválta, majd megismerve barátját, beléje karolt.
- Kedves Manicamp - mondta -, egészen mást keresek én, nem rímet.
 - Mit keres?
 - Segíthetne megtalálnom, amit keresek - folytatta a gróf -, mert lusta, vagyis leleményes és szellemes ember.

- Leleményességem rendelkezésére áll, gróf.
 - Megmondom, miről van szó: szeretnék bejutni egy házba, ahol dolgom van.
 - Akkor annak a háznak a közelébe kell mennie - felelte Manicamp.
 - Igaz. De abban a házban egy féltékeny férj lakik.
 - Jobban vigyáz, mint a Cerberus?
 - Nem jobban, de legalábbis annyira.
 - Három toroka van, mint az alvilág eme félelmetes őrének? Csak ne vonogassa a vállát, gróf. Teljesen józanon teszem föl ezt a kérdést, mert a költők azt tartják, hogy aki meg akarja vesztegetni Cerberusunkat, annak egy süteményt kell magával vinnie. Én, aki a dolgot prózai oldaláról, vagyis a valóság oldaláról látom, kijelentem: egy sütemény kevés három szájnak. Ha ennek a féltékeny férjnek három szája van, gróf, vigyen magával három süteményt.
 - Manicamp, ha ilyen tanácsokra van szükségem, akkor Bautru úrhoz fordulok.
 - Ha jobb tanácsot akar kapni, gróf úr - mondta Manicamp komikus komolysággal -, világosabban kell megfogalmaznia a képletet, mint ahogy az imént tette.
 - Hej, ha Raoul itt volna - mondta Guiche -, ő megértene.
 - Meghiszem azt, különösen, ha a következőket mondaná neki: „Nagyon szeretném közelebbről látni Madame-ot, de félek Monsieur-tól, aki féltékeny.”
 - Manicamp! - kiáltott fel a gróf dühösen, megsemmisítő tekintetet vetve a gúnyolódóra.
- De a gúnyolódó meg se rezzent.
- Mi történt, kedves gróf? - kérdezte.
 - Mi? Hát nem átallja ily tiszteletlenül emlegetni a legszentebb neveket? - kiáltott fel Guiche.
 - Miféle neveket?
 - Monsieur! Madame! Az ország első emberei viselik ezt a címet.
 - De kedves grófom, igazán furcsamód téved, én egyáltalán nem említettem az ország első neveit. Én egyszerűen válaszoltam egy féltékeny férjjel kapcsolatban, akit ugyan nem nevezett meg, de akinek szükségképpen van hitvese; azt feleltem: „Ha madame-ot látni akarja, közeledjék monsieur-höz.”
 - Te gyalázatos tréfacsináló! - szólt mosolyogva a gróf. - Hát ezt mondtad?
 - Ezt én!
 - Akkor rendben van.
 - Mármost - folytatta Manicamp -, ha azt óhajtja, hogy X hercegnéről és Y hercegről legyen szó, akkor ezt a tanácsot adnám: „Közeledjünk a házhoz, bármilyen ház is, mert ez a taktika semmi esetre sem lehet hátrányos szerelme szempontjából.”
 - Hej, Manicamp, találj nekem valami ürügyet, valami jó ürügyet, hogy közeledhessek.
 - Csak ürügy kell? Teringettét! Szolgálhatok akár száz vagy ezer ürüggyel. Ha Malicorne itt volna, ő már legalábbis ötvenezer kitűnő ürügyet talált volna!
 - Ki az a Malicorne? - kérdezte Guiche gróf, és úgy pislogott, mint aki igyekszik visszaemlékezni valakire. - Mintha ismerném ezt a nevet.

- Mintha ismerné! Meghiszem azt! Hiszen harmincezer frankkal tartozik a Malicorne édesapjának.

- Vagy úgy! Ez a derék orléans-i legény.

- Állást ígért neki Monsieur-nél, de nem a féltékeny férjnél, hanem a másiknál.

- Hát, ha annak a Malicorne-nak annyi esze van, találjon ki valamit, hogy Monsieur el legyen ragadtatva tőlem, és találjon valami ürügyet, hogy kibékülhessek vele.

- Helyes, beszélek Malicorne-nal.

- De nini, ki jön itt?

- Bragelonne vicomte.

- Raoul! Ő az, csakugyan.

És Guiche gróf gyorsan a fiatalember elé sietett.

- Te vagy az, kedves Raoulom? - szólt.

- Én. Kerestelek, hogy elbúcsúzzam tőled, kedves barátom - felelte Raoul, és kezét szorította a gróffal. - Jó napot, Manicamp úr.

- Mi az, elutazol, vicomte?

- Elutazom, királyi megbízásból.

- Hova mégy?

- Londonba. Épp Madame-hoz készülök e pillanatban. Levelet akar velem küldeni II. Károly király öfelségéhez.

- Egyedül fogod találni, mert Monsieur elment hazulról.

- Hova?

- A fürdőbe.

- Akkor, kedves barátom, téged kérlek meg, aki Monsieur nemesurai közül való vagy, hogy ments ki előtte. Megvártam volna, hogy átvegyem rendelkezéseit, de Fouquet úr, valamint öfelsége azt óhajtja, hogy nyomban induljak.

Manicamp meglökte könyökével Guiche-t.

- Megvan az ürügy - mondta.

- Melyik?

- Bragelonne úr kimentése.

- Gyöngye ürügy - szólt Guiche.

- Kitűnő ürügy, ha Monsieur nem haragszik; csapnivalón rossz, mint minden más ürügy, ha Monsieur neheztel.

- Igaza van, Manicamp. Csak ürügy kell nekem, bármilyen is. Akkor hát szerencsés utat, kedves Raoulom.

A két jóbarát megölelte egymást.

Öt perc múlva Raoult Madame elé vezette Tonnay-Charente kisasszony.

Madame még íróasztalánál ült, ahol levelét megírta. Előtte rózsaszínű viaszgyertya égett, hogy lángján megolvassa a pecsétviaszt. Nagy gondja miatt azonban - mert igen gondterheltnak látszott - megfélekedett róla, hogy elfújja a gyertyát.

Bragelonne-t már várták: amint megjelent, nyomban jelentették.

Bragelonne maga volt a tökéletes elegancia: aki egyszer látta, nem felejtette el többé, és Madame nemcsak látta őt egyszer, hanem Bragelonne, mint emlékezhetünk, egyike volt azoknak a francia lovagoknak, akik először tisztelkedtek előtte, és ő kísérte a hercegnőt Le Havre-ból Párizsba.

Madame-nak tehát igen kedvesen élt emlékezetében Bragelonne.

- Nos, megjött, uram? - szólt a hercegnő. - Nemsokára szemtől szemben áll fivéremmel, aki boldog lesz, ha a fiúnak visszafizetheti egy részét annak az adósságának, amellyel még atyjaurának tartozik.

- La Fère gróf, asszonyom, igen bő jutalomban részesült a csekély szolgálatért, amit szerencséje lehetett érdekében tenni, és én magam leszek az, ki biztosíthatom őt apám, valamint a magam hódolatáról, hűségéről és hálájáról.

- Ismeri a fivéremet, vicomte úr?

- Nem, fenség. Ezúttal részesülök először a szerencséjében, hogy szemtől szemben állhatok majd öfelségével.

- Önnek nincs szüksége rá, hogy fivérem figyelmébe ajánlják. De ha kétségei vannak saját személyének értéke felől, bátran hivatkozzék reám, én nem fogom megcáfolni.

- Ó, fenséged oly kegyes!

- Nem, Bragelonne úr. Jól emlékszem, hogy együtt tettünk meg egy hosszú utat, és ezalatt észrevettem, hogy milyen okosan viselkedett mindama sok örültség közepette, amelyeket jobbán és balján a világ két legnagyobb bolondja: Guiche gróf és Buckingham elkövetett. De ne róluk beszéljünk, hanem magáról. Azért megy Angliába, hogy ott esetleg letelepedjék? Bocsássa meg kérdésemet, nem a kíváncsiság ösztökél rá, hanem az a vágyam, hogy valamiben szolgálatára lehessenek.

- Nem megyek hosszú időre Angliába, asszonyom. XIV. Lajos király öfelsége bízott meg egy küldetéssel, és csak azért megyek Londonba.

- És vissza szándékozik térni Franciaországba?

- Mihelyt küldetésemet befejeztem; föltéve, hogy II. Károly öfelsége nem ad más parancsot.

- Mindenesetre arra fogja kérni, biztos vagyok benne, hogy lehetőleg mennél tovább tartózkodjék udvarában.

- Minthogy én erre nem adhatok majd elutasító választ, már most kérem fenségedet, hogy legyen kegyes a francia király öfelségének eszébe juttatni, hogy egyik leghívebb szolgálója él távol Angliában.

- Aztán jól vigyázzon, hogy ha visszahívja, nehogy parancsát hatalmával való visszaélésnek tekintse.

- Nem értem, Madame.

- A francia udvar páratlan a világon, ezt jól tudom, de azért nekünk is van néhány csinos nőnk az angol udvarban.

Raoul mosolygott.

- Ó - mondta Madame -, ez a mosoly nem valami jó előjel honfitársnőim számára. Mintha csak ezt mondaná: „Eljövök hozzátok, angol nők, de a szívem ott maradt a tengerszoroson túl.” Ugye, ezt jelenti a mosolya?

- Fenségednek megvan az a tehetsége, hogy a szívek mélyében olvas. Megérti hát, hogy ha sokáig kellene az angol udvarban élnem, fájdalmas lenne reám nézve.

- Természetesen fölösleges megkérdezni, hogy ilyen hű lovag visszatérését kellő jutalomban részesítik-e?

- Asszonyom, együtt nőttem föl azzal a hölgygel, akit szeretek, és azt hiszem, ő éppúgy érez irántam, mint én iránta.

- Akkor hát utazzék el gyorsan, Bragelonne úr, és jöjjön is vissza gyorsan. Remélem, hogy visszatérésekor két boldog embert fogunk látni; mert boldogságuk előtt, ugyebár, nincs semmi akadály?

- De bizony, nagyon is nagy akadály van.

- Ugyan! És micsoda akadály?

- A király akarata.

- A király akarata!... A király ellenzi házasságát?

- Legalábbis a házasság elhalasztása mellett döntött. La Fère gróf útján kértem a király beleegyezését, és öfelsége, ha nem tagadta is meg teljesen jóváhagyását, határozottan kijelentette, hogy engedélyére várni kell egy ideig.

- Talán akit szeret, nem méltó magához?

- Egy király szerelmére is méltó, Madame.

- Úgy értem, talán rangján aluli?

- Előkelő családból származik.

- Fiatal-e, szép-e?

- Tizenhét éves, és az én szememben gyönyörű!

- Vidéki nő vagy párizsi?

- Fontainebleau-ban él.

- Az udvarnál?

- Az udvarnál.

- Ismerem?

- Fenséged udvarához tartozik.

- Hogy hívják? - kérdezte a hercegnő aggódalmasan. - Ha ugyan nem titok a neve - tette hozzá meggondoltabban.

- Nem titok, asszonyom. Szerelmem tiszta, és így nem kell titkot csinálnom belőle, különösen nem kell titkolnom fenséged előtt, aki oly jó hozzám. Szerelmem neve: Louise de La Vallière.

Madame önkéntelenül felkiáltott, de kiáltásában több volt, mint meglepetés.

- Szóval La Vallière kisasszony - mondta. - Az a leány, aki tegnap...

Nem folytatta.

- Aki tegnap rosszul lett, azt hiszem - mondta mégis.

- Ő az, fenség, de balesetéről csak ma reggel értesültem.

- Beszélte velem, mielőtt idejött hozzám?

- Búcsút vettem tőle.

- És azt mondja - folytatta Madame, igyekezve uralkodni magán -, hogy a király... elhalasztotta házasságát ezzel a lánnyal?

- Úgy van, elhalasztotta.

- Semmivel sem okolta meg a királyt ezt a halasztást?

- Semmivel sem.

- Régen terjesztette elő La Fère gróf a kérését?

- Több mint egy hónapja.

- Különös - mormogta a hercegnő.

És minthogyha sötét köd ereszkedett volna a szeme elé.

- Egy hónapja? - ismételte.

- Körülbelül.

- Igaza van, vicomte - mondta a hercegnő, olyan mosollyal, amelyről Bragelonne észrevette, hogy kissé erőltetett -, nem volna helyes, ha fivérem sokáig ott marasztalná; utazzék hát gyorsan el, és én első levelemben, amelyet Angliába írok, a király nevében vissza fogom követelni.

Ezután Madame felkelt, hogy Bragelonne-nak átadja a levelet. Raoul megértette, hogy az audiencia véget ért, átvette a levelet, meghajolt a hercegnő előtt és elment.

- Egy hónapja! - mormogta a hercegnő. - Ennyire vak lettem volna? Egy hónapja szeretné La Vallière-t a király?

És minthogy Madame-nak más dolga nem volt, hozzáfogott, hogy megírja a fivérének szóló levelet, amelynek utóiratában Bragelonne-t akarta visszakövetelni.

Guiche gróf, mint láttuk, engedett Manicamp rábeszélésének, és vele ment az istállókhöz, ahol felnyergeltették lovaikat; ezután a kis fasoron át, amelyet már leírtunk olvasóink előtt, Monsieur elé lovagoltak, aki a fürdőből jövet, felfrissülve tért meg a kastélyba, arcán női fátyollal, hogy a nap heve meg ne ártson arcbőrének.

Monsieur éppen kitörően jókedvű volt, ilyenkor mindig áhítatosan csodálta a saját szépségét. Módja volt a vízben összehasonlítani, hogy kinek a teste fehérebb: az övé-e, vagy pedig az udvaroncáé? És öfensége olyan nagy gonddal ápolta magát, hogy senki, még Lorraine lovag sem állta vele a versenyt.

Monsieur ráadásul bizonyos sikerrel úszott, s a bölcs mértéktartással üzött jótékony alámerülés a friss vízbe jót tett idegeinek, és teste-lelke a boldog kiegyensúlyozottság állapotában volt.

Megpillantva Guiche-t, aki remek fehér paripán vágatott eléje, a herceg nem tudta örömteljes kiáltását elfojtani.

- Azt hiszem, egészen jól folynak a dolgok - jegyezte meg Manicamp, őfensége arcáról jóakaratot vélvén leolvasni.

- Ó, jó reggelt, Guiche, jó reggelt, szegény Guiche! - kiáltotta a herceg.

- Üdv fenségednek! - felelte Guiche nekibátorodva Fülöp hanghordozásától. - Egészséget, örömet, boldogságot, szerencsét és minden jót kívánok fenségednek.

- Isten hozott, Guiche, lovagolj a jobb oldatomon, de fékezd a lovadat, mert lépésben akarok a hűvös lombsátor alatt visszatérni.

- Parancsára, Monsieur - felelte Guiche.

És a herceg jobbán lovagolt, a felszólításnak megfelelően.

- Szólj, kedves Guiche - mondotta a herceg -, adj hírt arról a Guiche-ről, akit egykor ismertem és aki egykor udvarolt feleségemnek.

Guiche a szeme fehérjéig elpirult, Monsieur pedig harsány kacajban tört ki, mintha a világ legszellemesebb élcét mondta volna.

Az a néhány kiváltságos, aki Monsieur-t körülvette, azt hitte, hogy követnie kell a herceg példáját, bár nem hallották a herceg szavait, az első elkezdett hangosan kacagni, és a kacagás az utolsóig terjedt tovább.

Guiche elvörösödött, de azért erőt vett magán. Manicamp ránézett.

- Kérem, fenség - felelte Guiche -, legyen irgalmas egy szerencsétlen ember iránt, ne vessen oda Lorraine lovag prédájául.

- Hogyan?

- Ha a lovag meghallja, hogy fenséged kigúnyol, akkor majd túltesz fenségeden, és kegyetlenül kicsúfol.

- A szerelmed miatt, a hercegnő miatt!

- Ó, fenség, kegyelem!

- Valld be, Guiche, hogy szemet vetettél a hercegnőre.

- Sohasem fogok ilyesmit bevallani, fenség.

- Irántam való tiszteletből? Jól van, felmentlek a tisztelet alól, valld be, mintha csak Chalais kisasszonyról vagy La Vallière kisasszonyról volna szó.

Azután félbeszakította szavait, majd harsány kacaj kíséretében így folytatta:

- Ez jó; kétélű karddal játszom. Rád sújtok, és fivéremet találok, Chalais kisasszonyt és La Vallière kisasszonyt, a te menyasszonyodat és fivérem jövendőbelijét.

- Valóban, fenség - mondotta Guiche -, ma igazán csodálatra méltó hangulatban van.

- Szavamra mondom, igen jól érzem magam, és örülök, ha látlak.

- Köszönöm, fenség.

- Szóval haragudtál rám?

- Én, fenség?

- Te.

- Istenem, miért?

- Azért, mert félbeszakítottam a szarabandodat és a spanyol ugrabugrádat.

- De fenség...

- No, ne tagadd. Aznap dühös pillantásokkal távoztál a hercegnőtől; ez szerencsétlenséget hozott rád, kedves barátom, és tegnap számalmasan táncoltad a balettot. Ne neheztelj, Guiche, megárt neked, ilyenkor olyan az ábrázatod, mint egy medvéé; ha tegnap jól megnézett téged a hercegnő, akkor egy dolgot bizonyosan tudok.

- És mi az? Fenséged megijeszt.

- A hercegnő teljesen megtagad.

És a herceg ismét felkacagott.

„Úgy látszik, a rang mit sem határoz, mert valamennyien egyformák” - gondolta magában Manicamp.

A herceg így folytatta:

- Most hát visszatértél, és van rá remény, hogy Lorraine lovag ismét szeretetre méltó lesz.

- Hogyan, fenség, milyen csoda révén hathatnék így Lorraine lovagra?

- Nagyon egyszerűen: féltékeny rád.

- Ah, valóban?

- Úgy van, ahogy mondom.

- Nagyon megtisztelő.

- Értsd meg, ha itt vagy, hízeleg nekem, ha eltávozol, akkor gyötör. Azonkívül, tudod-e, mi jutott eszembe?

- Nem tudom kitalálni, fenség.

- Nos hát, mikor száműzetésben voltál, mert száműztek, szegény Guiche...

- Istenemre, fenség, ki az oka? - kérdezte Guiche, aki a látszat kedvéért úgy tett, mintha zsörtölődnék.

- Ó, én biztosan nem - felelte őfensége -, hercegi szavamra mondom, nem én kértem a királyt, hogy száműzzön téged.

- Fenséged nem, ezt jól tudom, hanem...

- Hanem Madame? Hát, ami ezt illeti, nem mondom, hogy nem. Mi az ördögöt vétettél Madame-nak?

- Valóban, fenség...

- Az asszonyok néha kissé szeszélyesek, ezt jól tudom, és az én feleségem sem ment e hibától. De ha a feleségem az oka, hogy száműztek, akkor nem haragszom rád.

- Akkor, fenség, csak félig vagyok boldogtalan - felelte Guiche.

Manicamp, aki Guiche mögött haladt, és akinek egy szó sem került el figyelmét abból, amit a herceg mondott, lova nyakára hajolt, hogy elrejtse ellenállhatatlanul feltörő nevetését.

- Egyébként száműzetésed egy tervet érlelt meg bennem.

- Kitűnő!

- Midőn a lovag, minthogy téged nem látott itt, és biztos volt benne, hogy egyedül uralkodik, rosszul bánt velem, és észrevettem, hogy a feleségem, ezzel a gonosz fickóval ellentétben, olyan szeretetreméltó és oly jó hozzám, aki elhanyagolom őt, akkor a fejembe vettem, hogy mintaférjet faragok magamból, amilyenek keresve is alig lehet párját találni, és az udvar érdekessége leszek; fejembe vettem, hogy szeretni fogom a feleségemet.

Guiche elképedve nézett a hercegre, s ezúttal nem színlelt.

- Ó! - dadogta Guiche, egész testében remegve -, ezt fenséged nem gondolta komolyan.

- Dehogynem, dehogynem. Nekem van vagyonom, fivéremtől kaptam, mikor megházasodtam; a hercegnőnek van pénze, és pedig sok, mert öccsétől és sógorától, tehát Franciaországból és Angliából kap pénzt. Nos hát, tervem szerint elhagytuk volna az udvart, visszavonultam volna a villers-cotterets-i kastélyba, amely az enyém, és egy erdő közepén van. Ugyanazon a helyen éltünk volna a szerelem örömeinek, ahol nagyapám, IV. Henrik töltötte napjait a szép Gabrielle-lel. Mit szólsz ehhez az eszméhez, Guiche?

- Azt, hogy beleremeg az ember - felelte Guiche, s csakugyan remegett.

- No látom, nem élnéd túl, ha másodszor is száműznének.

- Én, fenség?

- Nem vinnék hát el magammal, mint ahogy kezdetben terveztem.

- Hogyan, magával, fenség?

- Igen, ha véletlenül ismét eszembe jut, hogy hátat fordítsak az udvarnak.

- Ó, fenség, ezen ne múljon a dolog, követem fenségedet a világ végére is.

- Micsoda ügyetlenség! - mormogta Manicamp, Guiche felé táncoltatva lovát, mintha ki akarná vetni a nyeregből.

Azután ellovagolt mellette, mintha nem bírná tovább fékezni a lovát, és odasúgta neki:

- Ugyan fontolja meg, hogy mit beszél.

- Rendben van - mondotta Monsieur -, minthogy ilyen hű emberem vagy, elviszlek magammal.

- Követem fenségedet, ahova csak akarja - felelte örvendezve Guiche -, ahova csak akarja, akár nyomban. Felkészült az útra fenséged? - És nevetve rácsapott a lovára, s az előreszökött.

- Egy pillanatnyi türelmet kérek - mondotta Monsieur -, lovagoljunk a kastély felé.

- Miért?

- Hát, természetesen, hogy magammal vigyem a feleségemet.

- Hogyan? - kérdezte Guiche.

- Hiszen mondtam, hogy szerelmes férj leszek. Így hát magammal kell vinnem a feleségemet.

- Akkor kétségbe kell esnem, mert fenségednek nem lesz Guiche-e.

- Ugyan!

- Úgy van! Miért viszi magával Madame-ot?

- Értsd meg: azért, mert kezdem észrevenni, hogy szeretem.

Guiche kissé elsápadt, de igyekezett látszatvidámságát megőrizni, és így felelt:

- Ha fenség Madame-ot szereti, akkor teljesen betölti szívét ez a szerelem, és többé nincs szüksége barátaira.
 - Nem rossz, nem rossz - mormogta Manicamp.
 - Ahá, megint erőt vesz rajtad a Madame-tól való félelem - mondta a herceg.
 - Értse meg, fenség, megfizettem az árát... egy asszony, aki száműzetésbe küldetett!
 - Édes Istenem, milyen engesztelhetetlen vagy!
 - Szeretném látni, hogy mit tenne ilyen esetben fenséged!
 - Nyilván ez okból táncoltál tegnap olyan rosszul. Azzal akartál bosszút állni, hogy helytelen táncfigurákat csináltattál a hercegnővel. Ó, Guiche, ez nem nagylelkű eljárás, és meg fogom mondani Madame-nak.
 - Ó, mindent megmondhat neki, amit akar, fenség. A hercegnő nem fog jobban gyűlölni, mint ahogy gyűlöl.
 - Ugyan! Túlzottan neheztelsz a kétheti kényszerű vidéki tartózkodásért, amelyet rád rótt...
 - Fenség, két hét az két hét, s ha az ember unatkozással tölti, akkor két hét egy örökkévalóság.
 - Tehát nem bocsátasz meg a hercegnőnek?
 - Soha!
 - Ugyan már, Guiche, légy jó fiú, kibékítek a hercegnővel. Ha gyakran meglátogatod, be fogod látni, hogy a hercegnő cseppet sem hamis, és nagyon szellemes.
 - Fenség!...
 - Majd meglátod, hogy úgy tudja fogadni a vendégeket, mint egy igazi hercegnő, és úgy tud nevetni, mint egy polgárasszony, látni fogod, hogyan csinálja a hercegnő, hogy az órák úgy múlnak, mint a percek, ha akarja. Guiche, meg kell változtatnod feleségedről való véleményed.
- „Nem kétséges - gondolta magában Manicamp -, ez valóban olyan férj, akire szerencsétlenséget fog hozni a felesége neve, a néhai Kandaulesz²³ király pedig valóságos tigris hozzá képest.”
- Egyszóval - fűzte hozzá a herceg -, másképp fogsz gondolkodni a feleségedről, erről kezeskedem. Csak meg kell mutatnom neked az utat. Nem mindennapi nő, és nem mindenki nyeri el a szívét, aki akarja.
 - Fenség!...
 - Ne ellenkezz, Guiche, különben összeveszünk - mondotta a herceg.
 - Ha úgy akarja, tegyen eleget a kívánságának - súgta Manicamp Guiche fülébe.
 - Fenség, engedelmeskedni fogok - mondotta a gróf.
 - És hogy elkezdjük - mondotta a herceg -, mivel ma este kártyázni fogunk Madame-nál, velem fogsz vacsorázni, azután odavezetlek.

²³ Lídiai király; neje bájait megmutatta egyik bizalmasának, s a megszegényített nő éppen vele ölette meg férjét (i. e. 687).

- Ó, ami ezt illeti, fenség, megengedi, hogy ellentmondjak? - felelte Guiche.
 - Újra? Ez lázadás!
 - Madame tegnap, mindenki szeme láttára, nagyon rosszul fogadott.
 - Igazán? - mondta nevetve a herceg.
 - Annyira, hogy nem is felelt, midőn szoltam hozzá; jó, ha nem hiú az ember, de ami sok, az sok.
 - Gróf, vacsora után átöltözködsz a szobádban, és értem jössz, várni foglak.
 - Minthogy fenséged határozottan ezt parancsolja...
 - Határozottan.
- „Csak nem ereszti - mondta Manicamp -; ezek azok a dolgok, amelyeket sehogy sem lehet kiverni a férjek fejéből. Ó, miért is nem hallotta Molière ezt itt, versbe szedte volna.”
- A herceg és udvara ilyen módon beszélgetve, visszatért a kastély leghűsebb lakosztályaiba.
- Most jut eszembe - mondta Guiche az ajtóban -, egy üzenetet kell átadnom fenségednek.
 - Hogy szól ez az üzenet?
 - Bragelonne vicomte a király parancsára Londonba utazott, és azzal bízott meg, hogy tiszteletét jelentsem fenségednek.
 - Jó, szerencsés utazást kívánok a vicomte-nak, nagyon szeretem. Rajta, öltözz át, Guiche, és térj vissza hozzánk. De ha nem jössz vissza...
 - Akkor mi fog történni, fenség?...
 - A Bastille-ba csukatlak.
 - Igazán - mondotta Guiche nevetve -, fenséged teljes ellentéte Madame öfenségének. Madame száműzetésbe küld, mert nem szeret eléggé, Monsieur lecsukat, mert túlságosan szeret. Köszönöm, Monsieur! Köszönöm, Madame!
 - Jó, jó - mondta a herceg -, derék fiú vagy, és tudod, hogy nem nélkülözhetlek. Gyere gyorsan vissza.
 - Csakhogy most meg én szeretnék kissé tetszelegni.
 - Igazán?
 - Csak egy feltétellel térek vissza fenségedhez.
 - Milyen feltétellel?
 - Lekötelezettje vagyok barátom barátjának.
 - Hogy hívják?
 - Malicorne. - Csúf név.
 - De becsülettel viseli.
 - Lehet. Nos?
 - Helyet kell szereznem Malicorne úr számára a fenséged udvartartásában.
 - Helyet? Hol?
 - Bármiféle állást, valami felügyelőséget például.

- Ez igazán kapóra jön... tegnap bocsátottam el a hercegi lakosztályok főfelügyelőjét.
- Jó. A hercegi lakosztályok főfelügyelője lesz Malicorne. Mi lesz a teendője?
- Semmi, vigyáznia kell, és be kell számolnia mindenről.
- Házi rendőrség?
- Úgy van.
- Ó, milyen jó hivatal ez Malicorne számára - jegyezte meg bátortalanul Manicamp.
- Ismeri azt az embert, akiről szó van, Manicamp úr? - kérdezte a herceg.
- Nagyon jól, fenség. Barátom.
- És mi a véleménye?
- Fenségednek sohasem volt olyan jó felügyelője, mint ez lesz.
- Mennyit jövedelmez ez az állás? - kérdezte a gróf a hercegtől.
- Nem tudom, de azt szokták nekem mondani, hogy ha jól töltik be, akkor nem lehet eléggé megfizetni.
- Hogy értsem ezt, hogy jól töltik be?
- Magától értetődően úgy, hogy ha az illető okos ember.
- Akkor, azt hiszem, fenséged elégedett lesz, mert Malicorne olyan okos, mint az ördög.
- Jó, akkor sok pénzembe fog kerülni - felelte nevetve a herceg. - Valósággal megajándékozol, gróf.
- Azt hiszem, fenség.
- Nos hát, akkor mondd meg Mélicorne úrnak...
- Malicorne, fenség.
- Sohasem fogom megszokni ezt a nevet.
- Nevezze fenség egyszerűen Manicamp-nak...
- Ó, Manicorne-nak is nevezhetem. Majd megszokom.
- Nevezze nyugodtan, fenség, biztosítom, hogy lakosztályi főfelügyelője nem fog bosszankodni, nagyon szerencsés természete van.
- Nos hát, akkor adja neki tudtára, hogy kinevezték... azaz várjon csak...
- Mire, fenség?
- Előbb látni akarom. Ha olyan csúnya, mint a neve, akkor visszavonom az ígéretet.
- Fenséged ismeri.
- Én?
- Úgy van, fenséged már látta őt a Palais-Royalban... sőt magam mutattam be fenségednek.
- Igaz, nagyon jól emlékszem... az ördögbe is, kellemes fiú.
- Tudtam, hogy szemébe tűnt fenségednek.

- Igen, igen. Látod, Guiche, sem én, sem a feleségem nem szeretjük a rút embereket. A feleségem csak szép udvarhölgyeket választ, én pedig a daliás természetű nemeseket kedvelem udvaromban. Így hát tudod, Guiche, ha én csinállok gyereket, jó ihlet, s ha a feleségem, szép minta alapján fognak készülni.

- Nagyon helyes felfogás, fenség - mondotta Manicamp, hangjával és szemével egyszerre helyeselve.

Ami Guiche-t illeti, ő korántsem találta olyan elragadónak ezt a felfogást, mert csak egy mozdulattal helyeselt, és még ez a mozdulat is meglehetősen tétova volt.

Manicamp sietett elmondani Malicorne-nak a jó hírt.

Guiche átöltözködni indult, és úgy tett, mintha kedve ellenére cselekedné.

A herceg pedig énekelt, nevetett, a tükörben nézegette magát, szóval olyan hangulatban volt, amely igazolni látszott azt a szólásmondást, hogy „boldog, mint egy herceg”.

Uzsonna után a kastélyban mindenki hozzálátott, hogy felvegye estélyi öltözetét.

Uzsonnázni rendszerint öt óra tájban szoktak. Mondjuk egy óra telt el uzsonnázással és kettő az öltözködéssel. Este nyolc óra tájban tehát mindenki elkészült.

Így hát a vendégek nyolc óra után kezdtek gyülekezni Madame-nál.

Mert mint mondtuk, Madame ezen az estén vendégeket fogadott.

Mindenki óvakodott Madame esti multságáról hiányozni, mert ezek a multságok olyan varázslatos fényben folytak le, amelyet a királyné, ez a jámbor és kiváló asszony nem tudott társaságára árasztani. A jólelkűségnek, sajnos, egyik hátránya, hogy kevésbé mulattató, mint a gonosz természet.

De azért sietünk megjegyezni, hogy Madame-ot nem lehetett a gonosz természetű melléknévvel felruházni.

Ebben az előkelő jellemű nőben nagyon, sok igazi nemeslelkűség lakozott, és túlságosan nemes és fennkölt gondolkodású volt, hogysem gonosz természetűnek lehetett volna nevezni.

Madame-ot az ellenállás képességével áldotta meg a természet, amely végzetes képesség, mert aki fel van vele ruházva, összetörik ott, ahol más meghajol. Ennek következménye az volt, hogy a csapások éle nem tompult úgy el rajta, mint Mária Terézia vattázott lelkületén.

Szíve minden támadás után új erőre kapott, és akár a lándzsajáték botos bábuja, hacsak olyan erős ütés nem érte, amibe belekábult, minden csapást visszaadott az oktalannak, akárki volt is, aki fel merészelt venni vele a küzdelmet.

Rosszindulatból tette ezt Madame vagy csak pajzánságból? Mi azt tartjuk, hogy a sokoldalú és hatalmas egyéniségektől egyszerre származik jó és rossz, mint a tudás fájától, amelynek mindig virágzó, mindig termékeny kettős ágán nagyon jól felismerik az ehető gyümölcsöt az éhesek, és belehalnak a mérges gyümölcs fogyasztásába a hitványak és az élősködők, ami nem is nagy baj.

Madame szilárdan eltökélte magában, hogy ő lesz a második, vagy talán az első királyné, s házat a társalgások és összejövetelek révén tette kellemessé, és azzal is, hogy nála mindenki szabadon nyilváníthatta véleményét, feltéve mindenesetre, ha beszéde szép és hasznos volt. Alig hinné az ember, hogy éppen ez okból Madame-nál talán kevesebbet beszéltek, mint máshol.

Madame gyűlölte a fecsegőket, és kegyetlen bosszút állt rajtuk.

Hagyta, hadd beszéljenek.

Az elbizakodottságot is gyűlölte, és még a királyt is megrótt a hibájáért.

Pedig Monsieur-nek ez volt a betegsége, és Madame vállalkozott az óriási feladatra, hogy kigyógyítsa belőle.

²⁴ A driád a görög mitológiában a természeti erő megszemélyesítője, bájos ifjú női lény, az erdő fáinak védője. A najádok a folyóvizek, források és állóvizek nemtői.

Egyébként költőket, tudósokat, szépasszonyokat, mindet úgy fogadta, mint rabszolgákat hatalmas úrnőjük. Mind e sokféle huncutság közepett is elég álmódzó volt ahhoz, hogy a költők róla álmodozzanak; elég biztos volt bájaiban, hogy a legszebbek közt is ragyogjon, és elég szellemes, hogy élvezettel hallgathassák a legkevésbé mindennapi emberek is.

Érthető, hogy azok a mulatságok, amelyeket a hercegnő rendezett, sokakat vonzottak: özönlött hozzá a fiatalság. Ha a király fiatal, mindenki megfiatalodik.

Ezért azután az idős hölgyek, az anyakirályné vagy az előző uralom támaszai duzzogtak; erre azonban feleletül kinevették a tiszteletre méltó hölgyeket, akiket hatalmi vágyuk valaha annyira elragadott, hogy a Fronde-háborúban a csapatok vezényletét is magukra vállalták, nehogy, mint Madame mondotta, elveszítsék a hatalmukat a férfiak felett.

Pontban nyolc órakor a hercegnő, udvarhölgyei kíséretében, belépett a nagy szalonba, ahol is néhány udvaroncot talált, akik már több mint tíz perce váraakoztak rá.

A mondott időben pontosan megjelenő előőrsök között a hercegnő azt kereste, akiről azt hitte, hogy elsőnek kell megérkeznie. De nem találta.

Ám csaknem ugyanabban a pillanatban, midőn a hercegnő befejezte a fürkészt, Monsieur-t jelentették.

Monsieur szemkápráztató látványt nyújtott. Mazarin bíbornok minden drágaköve, mármint azok, amelyeket a bíbornok kénytelen volt hátrahagyni, az anyakirályné összes drágakövei, sőt még feleségének néhány drágaköve is a hercegen ragyogott. Sugárzott is Monsieur, mint a nap.

Lassan lépdelve és igen jól megjátszott, ünnepélyesen komoly arckifejezéssel követte őt Guiche gróf, szürke bársonyból való, ezüsttel hímzett és kék szalagokkal díszített öltözékben.

Guiche ruháját azonkívül mecheleni csipkék díszítették, amelyek a maguk nemében ugyanolyan szépek voltak, mint Monsieur drágakövei.

Guiche kalapjának tolla vörös volt.

Madame többféle színt kedvelt.

Falikárpitban a vöröset, ruhában a szürkét, virágban a kéket szerette.

Ebben a ruhában Guiche olyan szép volt, hogy ezt mindenkinek észre kellett vennie. Arcán valami érdekes sápadtság látszott, szemének valami sóvárgó kifejezése volt, keze a csipkefodor alól tompa fehérséggel világított, szája körül mélabús mosoly. Valóban csak látni kellett Guiche-t, és nyomban megértette az ember, hogy a francia udvarban kevés férfi ér fel vele.

Mindennek következményeképp Monsieur, aki elbizakodottságában azt hitte, hogy őmellette még egy csillag is elhomályosodna, maga homályosult el a többiek képzeletében, amely hallgatag ítélőbíró ugyan, az igaz, de annál szigorúbb ítéleteiben.

Madame csak futólag pillantott Guiche-re, de akármilyen futólagos volt is ez a pillantás, bájos pír varázsolt a hercegnő arcára. Madame valóban olyan szépnek és elegánsnak találta Guiche-t, hogy már-már nem is sajnálta a királyi zsákmányt, amelyről érezte, hogy lassankint kisiklik kezei közül.

Szívéből önkéntelenül is arcába tódult minden vére.

A herceg most huncut ábrázatot öltött, és odalépett a hercegnőhöz. Nem vette észre elpirulását, de ha észrevette is, semmiképp sem találhatta ki valódi okát.

- Madame - mondta, és kezet csókolt feleségének -, íme egy kegyvesztett férfi, egy szerencsétlen száműzött, akit szeretnék figyelmébe ajánlani. Ne feledje, kérem, hogy egyik legjobb barátom, és hogy közlőrel érint, hogyan fogadja őt.

- Miféle száműzött? Miféle kegyvesztett? - kérdezte a hercegnő körülnézve, s a grófon sem pihentetve hosszabb ideig tekintetét, mint a többiekén.

Ez volt a pillanat, amikor a herceg előretolta védencét. A herceg félrehúzódott, és előre engedte Guiche-t, aki meglehetősen szomorú arccal Madame-hoz lépett és meghajolt előtte.

- Hogyan? - kérdezte Madame, mintha nagyon csodálkoznék. - Guiche úr a kegyvesztett, a száműzött?

- Úgy bizony! - felelte a herceg.

- Ejnye, hiszen csak őt látni itt - felelte Madame.

- Ej, asszonyom - mondotta a herceg -, beh igazságtalan!

- Én?

- Úgy van. Rajta, bocsásson meg gyorsan szegény fiúnak.

- Megbocsássak neki, de mit? Mit kell Guiche úrnak megbocsátanom?

- Igaz is, magyarázd csak meg, Guiche, mit bocsássanak meg neked?

- Ó, fenséged nagyon jól tudja - felelte képmutatóan a gróf.

- No, nyújtsa neki a kezét, kérem - mondotta Fülöp.

- Ha ezzel örömet szerzek...

És Madame, szemének és vállának leírhatatlanul beszédes mozdulata kíséretében, illatos, szép kezét odanyújtotta a fiatalembernek, az pedig ajkához szorította.

Lehetséges, hogy Guiche nagyon sokáig szorította ajkát a kezére, és a hercegnő nem vonta elég gyorsan vissza a kezét, mert a herceg hozzátette:

- Guiche nem haragos természetű, asszonyom, és bizonyára nem fogja megharapni.

Ezt a mondását, amely egyébként nem volt nagyon szellemes, a körülötte állók felhasználták ürügyül egy féktelen hahotára.

A helyzet mindenesetre figyelemre méltó volt, és néhány jó lélek ezt észre is vette.

Monsieur még szavainak hatásában gyönyörködött, midőn a király érkezését jelentették.

Megkíséreljük leírni, hogy milyen látványt nyújtott e pillanatban a szalon.

Középen, a virágokkal borított kandalló előtt állt Madame, ifjú udvarhölgyeivel, akik kétoldalt sorakoztak fel mellette, és e két szárny mentén az udvar pillangói csapongtak.

Más csoportok az ablakmélyedésekben helyezkedtek el, és mindegyik a maga helyéről figyelte a fő csoport beszélgetését.

E csoportok közül az egyikből, amely a kandallóhoz a legközelebb volt, lángoló pillantásokat vetett a frissiben kinevezett Malicorne, akit Guiche és Manicamp a lakosztályok főfelügyelőjévé neveztetett ki; Malicorne, aki szolgálati ruháját már két hónappal ezelőtt elkészítette, és most aransujtasóktól ragyogva, bársonyruhájának fényét és szemének tüzeit mind Montalais-ra vetette, a Madame mellett lévő balszárny végén állott.

Madame Châtillon kisasszonnyal és Créqui kisasszonnyal, két szomszédjával beszélgetett, és néhányszor odaszólt Monsieur-nek is, aki azonban rögtön hátralépett, amint jelentették:

- A király!

La Vallière kisasszony, mint Montalais kisasszony is, Madame-tól balra állt, pontosabban: utolsó előtti volt a balszárnyon, tőle jobbra Tonny-Charente kisasszonyt állították. Úgy helyezték el tehát, mint azokat a csapatokat, amelyekről sejtik, hogy nem elég erősek, s ezért próbáltabb erők közé állítják őket.

La Vallière, akit két barátnője ilyképp kétfelől fedezett, legyezője mögé rejtette szemét, akár mert szomorú volt Raoul elutazása miatt, akár mert megrendítették a legutóbb történt események, amelyek következtében neve túlságosan ismertté kezdett válni az udvaroncok előtt; mint mondtuk tehát, La Vallière elrejtette kissé kisírt szemét, és úgy látszott, nagy figyelemmel kíséri azokat a szavakat, amelyeket Montalais kisasszony és Athénaïs felváltva sugdosott a fülébe.

Midőn a király neve elhangzott, nagy mozgolódás keletkezett az egész szalonban.

Madame, mint a ház úrnője, felkelt, hogy fogadja királyi vendégét; de mialatt felkelt, akármennyire el volt is foglalva, jobb felé vetett egy pillantást, és ez a pillantása, amelyről az elbizakodott Guiche azt hitte, neki szól, miután körbejárt, mégiscsak La Vallière-en pihent meg, s észrevehette, hogy La Vallière izgatott és elpirult.

A király belépett a csoportba, amely egyetemlegessé lett a széleiről természetesen a központ felé irányuló mozgás következtében.

Mindenki fejet hajtott a király előtt; a nők úgy hajladoztak, mint törékeny, de pompás liliomok Aquilo király előtt.

Őfelségén a királyon ez este semmi marcona vonás, mondhatnók semmi királyi nem volt, hacsak nem fiatalsága és szépsége.

Mindenki valami örömet és jó hangulatot olvasott le arcáról, és egy csapásra mind pompás szórakozást reméltek, csupán mert látták, hogy a király vigadni vágyik Madame-nál.

Ha valaki öröm és jókedv tekintetében egyáltalán fölért a királlyal, az Saint-Aignan volt, rózsaszín öltözékben, arcával és szalagjaival, de kivált rózsaszín gondolataival, pedig Saint-Aignannak ezen az estén sok-sok gondolata támadt.

A Saint-Aignan vidám lelkében keletkezett víg gondolatokat még jobban megérlelte egy körülmény: észrevette, hogy Tonny-Charente kisasszony éppúgy rózsaszínű ruhát visel, mint ő. Nem mernénk azonban azt állítani, hogy a ravasz udvaronc nem tudta előre, milyen ruhában lesz a szép Athénaïs. Jól értett ahhoz a mesterséghez, hogy hogyan kell megtudni a szabótól vagy a komornától úrnője terveit.

Ugyanannyi búvölő pillantást vetett Athénaïsról, mint amennyi sujtás volt a mellényén, tehát borzasztó sokat.

A király üdvözölte Madame-ot, majd felszólította, hogy foglaljon helyet, és nyomban kialakult körülöttük a kör.

Lajos a fürdőzés felől érdeklődött Monsieur-től, s a hölgyeket nézegetve elmondta, hogy a költők igyekeztek megénekelni Valvins fürdő szórakozásait és udvarlásait, és egyiküknek, Loret úrnak, úgy látszik, egy vízi nimfa bizalmas vallomást tett, mert annyi sok igazság van a verseiben.

Több hölgy jónak látta, hogy erre elpiruljon.

Lajos arra használta fel ezt a pillanatot, hogy kedvére szemügyre vehesse őket, csak Montalais nem pirult el annyira, hogy félre kelljen fordítania fejét, és észrevette, hogy a király majd elnyeli szemével La Vallière kisasszonyt.

S ez a bátor udvarhölgy, akit Montalais-nak hívtak, rákényszerítette a királyt, hogy lesüsse szemét, és ilyképp megvédte Louise de La Vallière-t a szerelmes pillantások tüzétől, amelyeket Louise-nak különben ki kellett volna állnia.

Lajost Madame foglalta le a maga számára, elhalmozva őt kérdésekkel, és senki a világon nem tudott úgy kérdezni, mint a hercegnő.

Lajos pedig igyekezett a társalgást általánossá tenni, s hogy ez sikerüljön, megsokszorozta szellemességét és udvarlását.

Madame bókokat akart; elhatározta, hogy mindenáron bókokat fog kicsikarni, és Lajoshoz fordulva így szólt.

- Felsőged mindent tud, ami birodalmában történik, azért előre kell, hogy tudja azokat a verseket, amelyeket Loret a nimfától hallott; elmondaná-e nekünk, felség, e verseket?

- Nem merem elmondani, asszonyom - felelte a király nyájasan. - Bizonyos, hogy egyes dolgokat személy szerint kegyed előtt nem lehet belőlük elmondani; de Saint-Aignan meglehetősen jó elbeszélő és a verseket is jól meg tudja jegyezni; ha pedig nem elég jól jegyezte meg, akkor rögtönöz, őt ajánlom, mint hétpróbás költőt.

Saint-Aignan, akit ilyen módon felléptettek, kénytelen volt, amennyire lehetett, ügyességét megmutatni. Madame szerencsétlenségére, Saint-Aignan csak a maga ügyeire gondolt, mert ahelyett, hogy elárasztotta volna bókokkal a hercegnőt, mint ahogy Madame remélte, az jutott eszébe, hogy szerencsésével kérkedjék.

Századszor is ránézett a szép Athénaïsra, aki az előző napi elméletét alkalmazta gyakorlatban, azaz nem méltatta pillantásra imádóját.

- Felsőged - mondta Saint-Aignan -, bizonyosan megbocsátja, hogy nem jól jegyeztem meg a verseket, amelyeket a nimfa diktált Loret-nak; de ha a király nem tudott megjegyezni semmit, mit tehettem volna én, szegény alattvaló?

Madame éppenséggel nem fogadta kegyesen az udvaronc kifogását.

- Ó, Madame - fűzte hozzá Saint-Aignan -, ma már egyáltalán nem az a kérdés, hogy mit mondanak az édesvízi nimfák. Valóban hajlandó volna az ember azt hinni, hogy semmi érdekes dolog sem történik többé a vizek birodalmában. A nagy események, Madame, a szárazföldön történnek. Hej, tele van a föld szép történetekkel...

- Jó! - felelte Madame. - Mi történik hát a földön?

- Ezt a driádoztól kell megkérdezni - felelte a gróf -, a driádok az erdőben laknak, mint Madame tudja.

- Még azt is tudom, hogy nagyon fecsegő természetűek, gróf úr.

- Ez igaz, asszonyom, de ha csupa kedves dolgot adnak tudtunkra, igazán nem szép fecsegésükért megróni őket.

- Tehát kedves dolgokat adnak tudtunkra? - kérdezte közömbös hangon a hercegnő. - Valóban fölcsigázza kíváncsiságomat, Saint-Aignan úr, és ha király volnék, nyomban felszólítanám, hogy mondja el nekünk azokat a kedves dolgokat, amelyeket a driád hölgyek beszélnek el, mert úgy látszik, a jelenlévők közül egyedül ön érti a nyelvüket.

- Ó, Madame, ami ezt illeti, szívesen teljesítem parancsát - felelte gyorsan a gróf.

- Ért a driádok nyelvén? - szólt Monsieur. - Milyen boldog ez a Saint-Aignan!

- Akárcsak franciául, fenség.

- Akkor hát meséljen - mondta Madame.

A király kissé zavarba jött; semmi kétség, bizalmasa valamilyen nehéz helyzetbe fogja sodorni.

Lajos ezt abból érezte, hogy milyen nagy figyelmet keltett Saint-Aignan bevezetése, és abból a sajtóságos magatartásból, ahogyan Madame fogadta. Még a legkevésbé kíváncsi természetűek is feszült figyelemmel lesték a gróf minden szavát.

Köhintettek, egymáshoz közeledtek, a szemük sarkából figyeltek egyes udvarhölgyeket, akik, hogy illő módon, vagyis inkább, hogy állhatatosan tudják e kutató, jelentőségteljes pillantásokat elviselni, a legyezőiket igazították, és olyan állásba helyezkedtek, mint aki párbajt vív, és ellenfelének fegyvere előtt kell helyállnia.

Abban az időben annyira megszokták a fortélyos társalgást és a sikamlós történeteket, hogy olyasmit hallván, amiben ma egy egész szalon botrányt, összetűzést, tragédiát szimatolna, és rémülten menekülne, a Madame szalonjában egybegyűlt társaság igyekezett kényelmesen elhelyezkedni, hogy egyetlen szót, egyetlen mozdulatot se veszítsen el a vidám történetből, amit az ő számukra szerzett Saint-Aignan, és amelynek végkifejlete, bárminő legyen is a stílus és a meseszöveg, nem fogja megzavarni senkinek a nyugalmát.

A grófot csiszolt embernek és kitűnő elbeszélőnek ismerték. Mikor hozzáfogott, mély csönd támadt, amely a grófon kívül mindenkit megdöbbsentett volna.

- Madame, a király megengedi, hogy előbb is királyi fenségedhez intézzem szavaimat, minthogy fenséged önmagát tartja ebben a társaságban a legkíváncsibb természetűnek; elmondom tehát fenségednek, hogy a driád kivált a tölgyfák odvában lakik, és minthogy a driádok szép mitológiai lények, ezért nagyon szép fába költöznek, a legvastagabbakba.

E bevezetés igen átlátszóan leplezett célzás volt a király tölgyfája alatt történt nevezetes esetre, amely oly nagy szerepet játszott előző este, s hallatára oly sok szív megdobbant örömben vagy félelmében, hogy ha Saint-Aignan hangja nem lett volna olyan ércesen csengő, meghallatszott volna ez a szívdobogás is.

- Kell, hogy legyenek Fontainebleau-ban driádok, mert soha életemben nem láttam szebb tölgyfákat, mint amilyenek a királyi parkban nőnek - mondotta nyugodt hangon a hercegnő.

És ezt mondva, olyan tekintetet vetett Guiche-re, hogy emiatt már nem volt oka panaszra, mint az előbbi miatt, amelyben, mint említettük, a hön szerető szívet minden bizonytalansággal érintő bizonytalanság rejlett.

- Úgy van, Fontainebleau-ról kívánok fenségednek beszélni - mondta Saint-Aignan -, mert a driád, akinek elbeszélésével foglalkozunk, öfelsege kastélyának parkjában lakik.

A fonál megvolt, a cselekmény megkezdődött: sem a hallgatóság, sem az elbeszélő nem hátrálhattak meg többé.

- Halljuk - mondta Madame -, mert ezt a történetet, amint látom, nemcsak a nemzeti irodalom bája jellemzi, hanem az egykorú krónikáé is.

- Az elején kell kezdenem - mondotta a gróf. - Tehát Fontainebleau-ban, egy csinos kunyhóban, pásztorok laknak. Az egyik pásztor Tircis, övé a legdúsabb föld, s ezt szüleitől örökölte.

- Tircis fiatal és szép, és a tulajdonságai a környék első pásztorává teszik. Bátran azt lehet mondani rá, hogy ő itt a király.

A hallgatóság most halk morajjal adott kifejezést tetszésének, ami felbátorította az elbeszélőt, s így folytatta:

- Tircis éppolyan erős, mint bátor, senki sem ügyesebb, ha vadállatokra kell vadászni, senki sem bölcsőbb a tanácsban. Ha öröklött birtokának szép lapályain lovat idomít, vagy ha az ügyességet és erőt követelő játékokban vezeti a pásztorokat, akik engedelmeskednek neki, akkor az ember Mars istennek nézhetné, akik a trákiai mezőkön hajtja dárdáját, vagy még inkább Apollónak, a fény istenének, aki lángoló nyilait lövi a földre.

Mindenki megérti, hogy a királynak ez az allegorikus arcképe nem a legrosszabb bevezetés volt, amelyet az elbeszélő választhatott. Nem is tévesztette el hatását az egybegyűlt társaságra, amely kötelességből vagy örömeiben zajos tapsal fejezte ki tetszését, és a királyra sem, akinek nagyon tetszett a dicséret, ha szép szavakba öltöztették, még akkor is, ha kissé túlzott volt.

- S nemcsak a tornajátékokban tett szert Tircis arra a nagy hírnévre, amely a pásztorok királyává tette, hölgyeim.

- A fontainebleau-i pásztorok királyává - mondotta a király, és rámosolygott Madame-ra.

- Ó! - kiáltott fel Madame -, Fontainebleau-t önkényesen választotta a költő; én ezt mondanám: az egész világ pásztorai királyává.

A király elfelejtette, hogy másról szóló történetet hallgat, és köszönetül meghajolt.

Saint-Aignan pedig hízelgő morajlás közepette így folytatta:

- A pásztorok királyának jó tulajdonságai különösen a szépnemmel szemben nyilvánultak meg. Finom gondolkodású és tiszta szívű pásztor ő, olyan kellemes módon tud bókokat mondani, hogy ellenállhatatlanul elbűvöl, olyan titokban tud szeretni, hogy irigylésre méltó azoknak a szeretetre méltó és boldog teremtéseknek a sorsa, akiket megszeretett. Soha semmi botrány, soha semmi mulasztás. Aki Tircist látta s a hangját hallotta, annak meg kell őt szeretnie; aki pedig szereti, ha Tircis viszonzza érzelmeit, megtalálta a boldogságot.

Saint-Aignan szünetet tartott, gyönyörködött benne, hogy milyen nagy örömet keltenek a bókok, és az arckép, bármily groteszken dagályos volt is, tetszett, kivált bizonyos füleknek, mert szerintük a gróf éppenséggel nem túlozta a pásztor érdemeit. Madame felszólította az elbeszélőt, hogy folytassa a mesét.

- Tircisnek - mondotta a gróf - volt egy hű barátja, vagyis inkább engedelmes szolgája, akit úgy hívtak, hogy... Amyntas.

- Ó, rajzolja most meg Amyntas arcképét! - mondta gúnyolódva a hercegnő. - Igazán kitűnő festő, Saint-Aignan úr.

- Madame!

- Ó, Saint-Aignan gróf, kérem, ne áldozza fel ezt a szegény Amyntast, sohasem bocsátanám meg magának.

- Madame, Amyntas túlságosan alárendelt személy, főként Tircishez képest, semhogy személyét ugyanilyen tisztességben részesíthetnék. Vannak barátok, akik olyanok, amilyenek az ókori rabszolgák voltak, akik uruk lábánál elevenen eltemették magukat. Amyntas helye Tircis lába előtt van, és Amyntas nem is kíván mást, s ha néha a dicsőséges hős...

- A dicsőséges pásztor, ezt akarja mondani - szölt Madame, mintha helyesbíteni akarná Saint-Aignan szavait.

- Igaza van, fenség, tévedtem - felelte az udvaronc -, azt mondom, hogy ha Tircis, a pásztor néha arra méltatja Amyntast, hogy barátjának nevezze, és kitarja előtte szívét, ez páratlan kegy, és Amyntas oly sokra becsüli, mint életének boldogságát.

- Mindez - vágott közbe Madame - csak azt mutatja be, miként engedelmeskedik vakon Amyntas Tircisnek, de nem rajzolja meg Amyntas arcképét. Ha úgy tetszik, gróf, ne hízelegjen neki, de rajzolja meg előttünk Amyntas arcképét, akarom.

Saint-Aignan mélyen meghajolt uralkodójának sógornője előtt, és hozzáfogott:

- Amyntas valamivel idősebb, mint Tircis, és nem olyan pásztor, akivel teljesen mostohán bánt a természet; sőt azt mondják, hogy születésekor jóakarattal mosolyogtak rá a múzsák, mint ahogy Hébé mosolyog az ifjúságra.²⁵ Nincs benne olyan becsvágy, hogy tündököljön, csak arra törekszik, hogy szeressék, és ha ismernék, talán méltónak is találnák rá.

Ez a mondás jelentős pillantás kíséretében Tonny-Charente kisasszonynak volt ajánlva, aki rendületlenül állta a rohamot.

A célzás azonban oly szerény és ügyes volt, hogy jó hatást tett; Amyntas hangos tetszésnyilvánításokat aratott, Tircis feje adta meg rá a jelt, jóváhagyó bólintásával.

Saint-Aignan folytatta;

- Nos, Tircis és Amyntas egy este sétára indult az erdőben, és szerelmi bánatukról beszéltek. Ne felejtsek el, hölgyeim, hogy ez már a driád elbeszélése; mert különben hogyan is lehetett volna megtudni, hogy mit beszélt Tircis és Amyntas, a földkerekség két legtitoktartóbb pásztorára? Arra a helyre mentek az erdőben, ahol a legsűrűbbek a bokrok, mert félre akartak vonulni, hogy szabadon mondassák el egymásnak bánatukat, midőn hirtelen zaj ütötte meg fülüket.

- Ejha - szöltak itt is, ott is a hallgatók. - Ez kezd rendkívül érdekessé válni.

Madame pedig, akár egy fővezér, aki szemlét tart serege fölött, tekintetével bátorságot öntött Montalais és Tonny-Charente kisasszonyokba, akiket csaknem elhagyott az erejük.

- Dallamos hangon - mondta Saint-Aignan - pásztorlányok beszélgettek, akik szintén élvezni akarták a lombok hűvösét, és ismervén ezt a félreeső zugot, egybegyültek ott, hogy elmondják egymásnak gondolataikat a pásztoréletről.

E szellemességnek az eredménye harsogó kacaj volt, és alig észrevehetően mosolygott maga a király is Tonny-Charente kisasszonyra.

- A driád váltig erősíti - folytatta Saint-Aignan -, hogy a pásztorok hárman voltak, és mind a három fiatal és szép volt.

- S a nevük? - kérdezte Madame.

- A nevük? - szölt Saint-Aignan, nehezen szánva rá magát, hogy megszegje a titoktartás parancsát.

- Persze! Hiszen megmondta, hogy a pásztorok neve Tircis és Amyntas volt; most nevezze meg a pásztorokat is.

²⁵ Zeusz lánya, az ifjúság istennője, az istenek pohárnoka az Olümposzon.

- Ó, Madame, nem vagyok én költő, azt mondom el, amit a driádtól hallottam.
- Hogyan nevezte a driádja ezeket a pásztornőket? Ez aztán a rebellis emlékezet! Úgy látszik, a driád hadilábon állt Mnemoszüné istennővel.²⁶
- Madame, a pásztornők... Ne feledje, hogy bünt követ el, aki női nevet elárul.
- Egy nő feloldozza, gróf, azzal a feltétellel, hogy megmondja a pásztornők nevét.
- A pásztornők hárman voltak; Phyllis, Amaryllis és Galatea.
- No végre! Nem vallották kárát, hogy várokozottatott minket - mondotta Madame -, szép név mind a három. Nos hát, rajzolja meg az arcképüket.

Saint-Aignan ismét nyugtalanul nézett körül.

- Menjünk csak sorban, kedves gróf - szólt Madame. - Ugyebár, felség, a grófnak le kell festenie a pásztornőket.

A király számított a hercegnő makacsságára, és mivel valamilyen bizonytalan nyugtalanság vett rajta erőt, úgy gondolta, nem helyes ingerelni egy ilyen veszedelmes vizsgálóbíró. Egyébként remélte is, hogy Saint-Aignan, midőn megrajzolja az arcképeket, talál rá módot, hogy beiktasson néhány finom vonást, ami majd kedves lesz azoknak a füleknek, amelyeket őfelsége szeretett volna elbűvölni. Ebben a reményben és ilyen aggodalmak között Lajos felhatalmazta Saint-Aignant, hogy megrajzolja a három pásztornő, Phyllis, Amaryllis és Galatea arcképét.

- Jó, hát kezdem - mondta Saint-Aignan, mint aki elszánta magát.

És elkezdte mondani.

²⁶ Az emlékezet istennője, a múzsák anyja.

Egy najád és egy driád történetének vége

Phyllis - mondta Saint-Aignan, kihívó pillantást vetve Montalais-ra, mint ahogy a vívómester néz ellenfelére, ha össze akarja vele mérni kardját. - Phyllis sem barna, sem szőke, nem nagy, és nem kicsiny, és nem hideg, de nem is rajongó; ámbár pásztornő, olyan szellemes, mintha hercegnő volna, és olyan tetszenivágyó, mint egy démon.

- A szeme kitűnő. Amit meglát, azt mind megkívánja a szíve. Olyan, mint a madár, amely folyton csicsereg, s majd a réten ugrándozik, majd pedig pillangót kergetve felrepül, azután felül a fa legmagasabb ágára, és onnan tekinget kihívóan a madarászokra, akik nem tudják megfogni, vagy hálójukba csalogatni.

Az arckép annyira hasonlított, hogy minden szem Montalais felé fordult, ő pedig érdeklődő tekintettel, magasan hordva fejét hallgatta Saint-Aignant, mintha teljesen ismeretlen személyről volna szó.

- Ez az egész, Saint-Aignan úr? - kérdezte a hercegnő.

- Ó, Madame, az arckép vázlatra elkészült, és még sok mindent lehetne hozzáfűzni. Attól félek azonban, hogy próbára teszem Madame türelmét, vagy megsértem a páasztornő szerénységét, ezért rátérek barátnőjére, Amaryllisre.

- Jó - mondotta Madame -, beszéljen Amaryllisről, gróf, hallgatjuk.

- Amaryllis a három driád között a legidősebb, de így is - tette hozzá gyorsan - még alig húszéves.

Tonnay-Charente kisasszony homlokán elsimultak a redők, amelyek az elbeszélés kezdetén keletkeztek, az arcán mosoly suhant át.

- Amaryllis magas termetű, hatalmas hajkoronája van, amelyet úgy köt kontyba, mint a görög szobron látható; a járása méltóságteljes és mozdulatai büszkék; sokkal inkább hasonlít is egy istennőre, mint gyarló halandó nőre, és az istennők közül a leginkább hasonlít Dianára, a vadászat istennőjére, csak az a különbség, hogy a kegyetlen páasztornő, aki ellopta egykor a szegény alvó Cupido tegzét, irgalom nélkül a páasztorokra lövi ki a szerelem nyilait, ahelyett, hogy az erdő látogatóit venné célba.

- Hej, az a gonosz páasztornő - mondotta Madame - nem magát fogja-e megsebezni egy nap azokkal a nyilakkal, amelyekkel olyan irgalmatlanul lövöldöz jobbra-balra?

- Ez általában az összes páasztorok reménye - felelte Saint-Aignan.

- És különösen Amaryllisé, nemde? - mondotta Madame.

- Amyntas olyan bátortalan - felelte Saint-Aignan, és tőle telhetően szerény arcot vágott -, hogy ha reménykedik is, azt soha nem tudja meg senki, mert szívének mélyére rejti érzelmeit.

Ez a hitvallás, amelyet az elbeszélő a páasztor álarcában tett, nagy tetszést aratott.

- És Galatea? - kérdezte Madame. - Türelmetlenül várom, hogy ilyen ügyes kéz fejezze be szemünk láttára az arcképet ott, ahol Vergilius abbahagyta.

- Madame - felelte Saint-Aignan -, alázatos szolgálja a nagy Vergilius Maróhoz képest csak nagyon jelentéktelen költő. Minthogy azonban felséged parancsa felbátorít, minden tőlem telhetőt meg fogok tenni.

- Halljuk - mondotta Madame.

Saint-Aignan kinyújtotta a lábát, a kezét, kinyitotta a száját, s így szólt:

- Galatea fehér, mint a tej, haja aranyszínű, mint az érett kalász, s illata betölti körülötte a leget. Aki látja, azt kérdezi, hogy nem a szép Európa-e ő, aki midőn társnőivel a virágokkal hímes réten játszadozott, szerelmet keltett Jupiterben.

- Szeme olyan kék, mint legszebb nyári napon az ég, s szelíd fényt áraszt; lángját az álmodozás szítja, a szerelem szétterjeszti, és szerelmessé teszi az embereket. Ha ráncba vonja homlokát, vagy lehorgaszta fejét, szomorúsága jelül elsötétül a nap.

- Ha mosolyog, a természet ismét felvidul, s a pillanatnyi csend után a madarak az erdő mélyén ismét rázendítenek dalukra.

- Kivált ez a driád méltó rá - mondta Saint-Aignan befejezésül -, hogy imádja a világ, és ha valaha valakit megajándékoz szívével, boldog lesz a halandó, akit arra méltatott, hogy szűzies szerelmével istenné tegye.

Madame, a többiekkel együtt hallgatva ezt a leírást, beérte egy-egy bölintással, különösen a költői részekenél, de nem lehetett megmondani, hogy egyetértésének jelzésével az elbeszélő tehetségét vagy az arckép hasonlatosságát dicséri-e.

Mínthogy Madame nem adott nyíltan kifejezést tetszésének, más sem mert tapsolni, még Monsieur sem, mert szíve mélyén úgy érezte, hogy Saint-Aignan túlságosan részletezi a pásztorok arcképét, holott meglehetősen röviden végzett a pásztorok arcképével.

A társaság ilyképp jéghidegnek látszott.

Saint-Aignan, aki egész ékesszólását és jellemfestő képességét kimerítette, hogy Galatea arcképét finoman árnyalja és az első arcképek kedvező fogadtatása után most tapsvihart várt, még jobban megdermedt, mint a király és az egész társaság.

Egy pillanatig mindenki hallgatott, azután Madame törte meg a csendet:

- Nos, mit szól felséged e három arcképhez?

A király segíteni akart Saint-Aignannak, anélkül, hogy elárulná magát, és így felelt:

- Az a véleményem, hogy Amaryllis szép.

- Jómagam Phyllist szeretem jobban - mondta Monsieur -, derék lány, jobban mondva, derék fiú ez a nimfa.

Mindenki nevetett.

S ezúttal olyan feltűnően nézett mindenki egy irányba, hogy Montalais érezte, hogy lángoló pirosság önti el arcát.

- S miről beszélgettek tehát a pásztorok? - kérdezte Madame. Saint-Aignan azonban, hiúságában megbántva, nem tudta állni az új, pihent csapatok támadását.

- Madame - mondta -, ezek a pásztorok elmondták egymásnak hajlandóságukat.

- Rajta, rajta, Saint-Aignan gróf, magából valósággal árad a pásztori költészet - mondotta Madame szeretetre méltó mosollyal, s ettől az elbeszélő új erőre kapott.

- A szerelem veszélyes dolog, mondták a pásztorok, de a szerelem hiánya a szív halála.

- És ebből mit következtettek? - kérdezte Madame.

- Ebből azt következtették, hogy szeretni kell!

- Nagyon jó! És szabtak-e valamiféle feltételeket?

- Azt, hogy ők választhassanak - felelte Saint-Aignan. - Hozzá kell tennem, így mondta a driád, hogy a pásztornők közül az egyik, Amaryllis, azt hiszem, mindenesetre elvetette a szerelmet, de azért nem nagyon tiltakozott az ellen, hogy szívében őrzi az egyik pásztor képét.

- Amyntasét vagy Tircisét?

- Amyntasét - felelte szerényen Saint-Aignan. - Ám Galatea, a szelíd, tiszta szemű Galatea tüstént ráfelelte, hogy sem Alphisiboest, sem Tityrust, sem pedig a környék legszebb pásztorát nem lehet Tircishez hasonlítani, Tircis homályba borítja az összes férfiakat, mint ahogy a tölgyfa mellett eltörpül a többi, mint ahogy a liliom mellett elhalványul a többi virág szépsége. És a driád olyan arcképet rajzolt Tircisről, amely valóban hízelgett a hallgatódzó Tircisnek, akármilyen nagy volt is a pásztorok között. Így tüntette ki Phyllis és Galatea Tircist és Amyntast. Így derült ki az éj sötétjében és az erdő csendjében a két szív titka.

- Ez az, Madame, amit a driád elbeszéltek nekem, aki mindent tud, ami a tölgyfák odvaiban és a csalitban történik; aki ismeri a madarak szerelmét, s megérti, mit dalol a madár, mit suttog a szél az ágak közt, és mit zümmögnek az arany- és smaragdszínű bogarak a vadvirágok kelyhében; a driád mindezt elmondta nekem, én csak ismétlem.

- És most befejezte, nemde, Saint-Aignan gróf? - kérdezte Madame olyan mosollyal, hogy a király beleremegett.

- Befejeztem, Madame - felelte Saint-Aignan -, és boldog vagyok, ha rövid ideig szórakoztatni tudtam vele fenségedet.

- Rövidnek tetszett az idő - felelte Madame -, mert kitűnően mondott el mindent, csak az volt a baja, kedves Saint-Aignan gróf, hogy csak egyetlen driádnál érdeklődött: így van?

- Igen, Madame, beismerem, csak egy driáddal beszéltem.

- Mindebből az következik, hogy ügyet sem vetett egy kis najádra, aki sokkal különb dolgokat tudott, mint a driád, kedves gróf.

- Egy najádra? - kérdezték néhányan, sejtve, hogy a történetnek még folytatása lesz.

- Úgy van, a tölgyfa mellett, amelyről a gróf beszél, és amelyet, azt hiszem, a király tölgyfájának neveznek, igaz-e Saint-Aignan gróf?

Saint-Aignan és a király egymásra nézett.

- Úgy van - felelte Saint-Aignan.

- Nos hát, van ottan egy kis forrás, amely nefelejcskek és százszorszép-virágok között csörgedez a kavicsok felett.

- Azt hiszem, Madame-nak igaza van - szólt a király, szorongó szívvel figyelve sógornőjének minden szavát.

- Ó, kezeskedem érte - mondta a hercegnő -, és bizonyíthatja ezt a najád, aki a forrást gondozza, és megállított az úton engem, aki most önökkel beszélek.

- Ugyan! - mondotta Saint-Aignan.

- Úgy van - folytatta a hercegnő -, és pedig azért állított meg, hogy egy sereg olyan dolgot elmondjon, amelyeket Saint-Aignan elfelejtett megemlíteni.

- Ó, mesélje el, asszonyom - mondta Monsieur. - Hiszen olyan elragadó módon tud elbeszélni.

A hercegnő meghajolt hitvesének bókjára.

- Nem lesz olyan költői az elbeszélésem, mint Saint-Aignan grófé, mert nincs hozzá tehetségem, hogy kellően ki tudjam domborítani az egyes részleteket.

- Azért ugyanolyan nagy figyelemmel fogjuk hallgatni - szólt a király, aki előre sejtette, hogy valamilyen ellenséges szándék lappang sógornőjének elbeszélése mögött.

- Egyébként a szegény kis najád nevében beszélek - folytatta Madame -, aki igazán a legszebb félistennő, akivel valaha találkoztam. Csakhogy a najád annyira nevetett, midőn elmondta nekem a történetet, hogy nekem, annak az orvosi sarkigazságnak értelmében, amely szerint „a nevetés ragadós”, engedélyt kell kérnem, hogy magam is nevetsek kissé, midőn megemlékezem a najád szavairól.

A király és Saint-Aignan, észrevéve, hogy sok arcon ugyanolyan vidámság kezd tükröződni, mint amilyent Madame bejelentett, végül is egymásra nézett, tekintetükkel kérdezve egymástól, hogy nem rejlik-e emögött egy kis összeesküvés.

Madame azonban eltökélte magában, hogy megforgatja a sebben a tört, és ártatlan arckifejezéssel, összes arckifejezései közül a legveszedelmesebbel, így folytatta:

- Arrafelé haladtam tehát, és minthogy a fenyőfák alatt sok frissen kinyílt virágot láttam, nem fér kétség hozzá, hogy pásztornők, Phyllis, Amaryllis és Galatea ugyanazon az úton mentek előttem.

A király ajkába harapott; az elbeszélés mind fenyegetőbbé vált.

- Az én kis najádom patakjának partján búgta dalát, s észrevettem, hogy meg akar ismerkedni velem, mert megérintette ruhámnak a szélét, és a világért sem fogadtam volna rosszul, mert elvégre egy istennő, ha másodrangú is, még mindig többet ér, mint egy halandó hercegnő. Megszólítottam a najádot, aki kacagásban tört ki, és ezt mondotta: „Képzelve, hercegnő...” Megérti felséged, hogy ezt a najád mondta?

A király intett, hogy megértette, Madame így folytatta:

- „Képzelve, hercegnő - szólt a najád -, milyen kacagtató színjáték tanúi voltunk az imént patakomnak partján. Három nimfa vagy három pásztornő rendkívül mulatságos módon tett lóvá két pásztort, akik olyan kíváncsiak voltak, hogy meg akarták tudni titkaikat.” Bocsánatot kérek, de már nem emlékszem rá, hogy a najád nimfát vagy pásztornőt mondott-e. De hiszen ez egyre megy, ugye? Folytassuk hát.

E bevezetésre a király láthatólag elpirult, és Saint-Aignan, nem tudva tovább türtöztetni magát, igen nyugtalanul nézett körül.

„A két pásztor - folytatta kacagva az én kis najádom - nyomon követte a három kisasszonyt...” Nem, azt akartam mondani: a három nimfát, bocsánat, tévedtem, a három pásztornőt. Ez nem mindig okos dolog, és terhére válhatik azoknak, akiket követ az ember. A jelenlevő hölgyekre hivatkozom, akik tanúsíthatják ezt, és egyikük sem fogja megcáfolni azt, amit állítok, biztosan tudom.

A király ugyancsak tartva attól, ami még következik, kézmozdulattal helyeselt.

- „De - folytatta a najád - a pásztornők meglátták, midőn Tircis, és Amyntas az erdőbe osont, felismerték őket a facsoportok közt...” Ó, nevetnek? - szakította félbe szavait Madame. - Várjanak, várjanak, még tovább is van.

A király elsápadt, Saint-Aignan gyöngyöző homlokát törölgette.

A nők csoportjából elfojtott nevetés, titkos sugdolódzás hallatszott.

- A pásztornök - mondtam -, látva a pásztorok kíváncsiságát, leültek a király tölgyfájának tövébe, és mert sejtették, hogy az elbizakodott hallgatódzók úgy helyezkedtek el, hogy egy szó se kerülje el figyelmüket abból, amit beszélnek, a világ legártatlanabb hangján lángoló szerelmi vallomást tettek a pásztoroknak, s szavuk, mint édes méz hatott a két hallgatózó, érzelmes pásztorra, mert ők éppoly hiúak, mint a többi férfi.

E szavakra, amelyeket az egybegyűlt társaság nem tudott nevetés nélkül hallgatni, a király szeme villámokat szórt.

Saint-Aignan ellenben lehorgasztotta fejét a mellére, s keserűen kacagva igyekezett leplezni bosszúságát.

- Szavamra mondom, ez pompás tréfa, és Madame nagyszerűen mondja el - szólt a király teljes nagyságában felemelkedve -, de valóban jól megértette-e a najádok beszédét?

- De hiszen a gróf is azt állítja, hogy jól értette a driádokét - felelte élénken a hercegnő.

- Az igaz - mondta a király -, de mint tudja, a gróf gyengéje, hogy szeretne bejutni az akadémiára, s ezért sok olyan dolgot tanult, amit asszonyom, szerencsére, nem tud, és meglehet, hogy a vízi nimfák beszéde is ama dolgok közé tartozik, amelyeket nem tanult.

- Megértheti felséged - felelte Madame -, hogy ilyen kérdésekben az ember nem bízik a saját erejében; egy nő füle nem csalhatatlan, mondja Szent Ágoston, ezért én mások véleményét is hallani akartam, és minthogy az én najádom, mint istennő, poliglott... ugyebár, Saint-Aignan gróf, jól mondom?

- Jól, Madame - felelte Saint-Aignan gróf, aki zavarba jött.

- És minthogy az én najádom, aki mint istennő, sok nyelven beszél, és kezdetben angolul szólt hozzám, attól félttem, hogy, mint felséged mondta, nem fogom jól megérteni, ezért odahívtam Tonnay-Charente, Montalais és La Vallière kisasszonyokat, és megkértem najádomat, ismételné el franciául azt a történetet, amelyet nekem angolul mondott el.

- És megtette? - kérdezte a király.

- Ó, a najád a lehető legegyszerűbb istenség... Igen, felség, megtette. Így tehát többé semmi kétség sincs. Ugyebár, hölgyeim - fordult a hercegnő hadseregének balszárnya felé -, ugyebár a najád ugyanazt mondta, amit én itt elbeszéltem, és én semmiféleképpen sem tértem el az igazságtól? Phyllis?... Bocsánat, tévedtem, Aure de Montalais kisasszony, így van?

- Ó, szó szerint így, Madame - felelte Montalais kisasszony szilárd hangon.

- Így van, Tonnay-Charente kisasszony?

- Ez a színtiszta igazság - felelte Athénaïs, nem kevésbé szilárd, de nem annyira érthető hangon.

- És La Vallière kisasszony szerint? - kérdezte Madame.

Szegény gyermek érezte, hogy a király égő pillantással néz rá; nem mert tagadni, nem mert hazudni, csak jóváhagyólag lehajtotta a fejét.

Csakhogy többé föl sem emelte fejét: jeges, a halálnál sokkal fájdalmasabb hidegség dermedtette szívét.

Ez a hármastanúvallomás lesújtotta a királyt. Ami Saint-Aignant illeti, a gróf meg sem kísérelte eltitkolni kétségbeesését, és anélkül, hogy tudta volna, mit mond, ezt hebegte:

- Kitűnő tréfa! Jól játszották szerepeiket, pásztornő-hölgyeim.

- A kíváncsiság igazságos büntetése ez - szólt rekedt hangon a király. - Ó, Tircis és Amyntas elrettentő példája után kinek jutna eszébe, hogy kikutassa, mi történik a pásztornők szívében? Nekem bizonyosan nem... és önöknek, uraim?

- Nekem sem, nekem sem! - ismételte kórusban az udvaroncok serege.

Madame diadalmas örömmel látta a király bosszúságát: igen jól mulatott, azt hívén, hogy elbeszélése a végső kifejelete mindennek, az kell, hogy legyen.

Monsieur mind a két elbeszélésen nevetett, bár semmit sem értett meg belőlük, s Guiche-hez fordulva így szólt:

- Nos, gróf, hallgatsz? Talán bizony sajnálod Tircis és Amyntas urakat?

- Szívből sajnálom őket - felelte Guiche -, mert a szerelem valóban oly édes agyrém, hogy ha elveszítjük, bármilyen agyrém is, ez a veszteség rosszabb a halálnál. Ha tehát a két pásztor azt hitte, hogy szeretik, ha boldogságot reméltek és a boldogság helyett nemcsak olyan ürt leltek, amely egyenlő a halállal, hanem még ki is gúnyolták szerelmüket, ami százezer halálnál is rosszabb, nos hát, azt mondom, hogy Tircisnél és Amyntasnál boldogtalanabb emberekről még nem hallottam.

- Igaza van, Guiche úr - mondta a király -, mert elvégre is a halál nagyon kegyetlen büntetés egy kis kíváncsiságért.

- Ezek szerint tehát a királynak nem tetszett najádom története? - kérdezte ártatlanul Madame.

- Ó, téved, Madame - felelte Lajos, és megfogta a hercegnő kezét. - Najádja annál is jobban tetszett nekem, mert igazat szólt, és elbeszélésének hitelét szavahihető tanúk bizonyítják.

A király, szavai kíséretében, olyan pillantással sújtotta La Vallière-t amelyet Szókratésztól kezdve Montaigne-ig senki sem tudna kielégítőn meghatározni.

Szavai és pillantása teljesen megbénították a szerencsétlen leányt; Louise Montalais vállára támaszkodott, mintha eszméletét veszítette volna.

A király észre sem vette (egyébként más sem vetett rá ügyet), majd felállt, és szokása ellenére, mert máskor késő éjjel szokta Madame szalonját elhagyni, elbúcsúzott, és visszatért lakosztályába.

Saint-Aignan követte; a gróf ugyanolyan kétségbeesetten távozott, mint amilyen vidámnak látszott érkezésekor.

Tonnay-Charente kisasszony, akinek lelkét nem dúlták fel annyira az izgalmak, mint La Vallière-ét, nem ijedt meg, és nem környékezte ájulás.

Az utolsó pillantás azonban, amelyet Saint-Aignan gróf vetett a társaságra, egész más módon volt méltóságteljes, mint a király utolsó pillantása.

132
Királyi lélektan

A király gyors léptekkel tért vissza lakosztályába.

Talán azért sietett úgy, hogy meg ne tántorodjék. Távozása mintha valamilyen titkos gyász nyomát hagyta volna maga után.

A vidámságot, amelyet érkezésekor mindenki észrevett rajta, és amelynek mindenki örült, senki sem tudta megmagyarázni, de hirtelen távozását, dúlt ábrázatát mindenki megértette, vagy legalábbis mindenki azt hitte, hogy megérti.

Madame könnyelműen viselkedett, kissé nyers tréfát engedett meg magának egy gyanakvó egyéniséggel, kivált királyi egyéniséggel szemben, túlságosan bizalmaskodó volt az a párhuzam, amelyet Lajos és egy egyszerű ember közt vont: ilyen okokkal magyarázta az egybegyűlt társaság a király hirtelen és váratlan távozását.

Madame, aki máskor élesebb látású volt, most nem tulajdonított fontosságot a dolognak. Beérte annyival, hogy visszaadjon valamit a hiúságán esett sérelemből annak a férfinak, aki olyan gyorsan megfélemezett vállalt kötelezettségéről, és mintha azt tekintette volna feladatának, hogy megvesse és lábbal tiporja a legnemesebb és legszentebb hódítását.

Ilyen körülmények közt Madame fontosnak tartotta, hogy megmutassa a királynak, mennyire más dolog magas rangú nőt szeretni, vagy olyan szerelmi kalandokat kergetni, mint egy falusi legény.

Az olyan nagy szerelmek miatt, amelyek a királyi és korlátlan hatalom körében maradtak meg, és úgyszólván külön etikettjük volt és dicsőségnek számítottak, a király nemcsak hogy nem veszített méltóságából, hanem éppenséggel nyugalmat, biztonságot, titoktartást és általános tiszteletet élvezhetett.

Ha viszont lealacsonyodik és közönséges szerelmi viszonyt kezd, akkor legjelentéktelenebb alattvalói is megszólják, kigúnyolják, többé nem szent és sérthetetlen. Ha leszáll a kisemberek nyomorúságokkal terhes légkörébe, kiteszi magát az ott dúló viharoknak.

Egyszóval, ezt az isten-királyt egyszerű halandóvá tenni, úgyszólván szívén vagy inkább arcul ütök, mint a legutolsó alattvalót, ez annyit jelentett, hogy rettenetes csapást mérnek e büszke királyi ivadéokra; Lajost sokkal inkább lehetett lebilincselni hiúsága révén, mint szerelemmel. Madame jól számított; mint ahogy láttuk, csakugyan bosszút állt.

Nem szabad azonban azt hinni, hogy Madame olyan borzasztó szenvedélyes volt, mint a középkori hősnők, és feketén látott mindent; a hercegnő fiatal volt, bájos, szellemes és tetszenivágyó; inkább élénk képzelete, szeszélye vagy becsvágya vezette, mint a szíve; éppen vele kezdődik a gyorsan múló élvezetek hajhászásának az a korszaka, amely a XVII. század közepe és a XVIII. század harmadik negyede közé eső százhusz évet jellemzi.

Madame tehát a maguk valóságában látta a dolgokat; vagy azt hitte, hogy így látja őket; tudta, hogy felséges sógora kezdetben kinevette a szegény La Vallière-t, és aki a király szokásait ismerte, nem tarthatta valószínűnek, hogy valaha is bálványozni fog olyan nőt, akit, ha csak egy pillanatig is, kigúnyolt.

Azonkívül nem volt-e még itt a hiúság is, ez a gonoszt sugalló démon, amely olyan nagy szerepet játszik a drámai komédiában, amit úgy hívunk: „egy asszony élete”. Nem azt mondotta-e a hiúság hangosan, halkán, sűgva, egyszóval mindenféle hangnemben, hogy őt, a hercegnőt,

fiatal, szép, gazdag nőt, nem lehet a szegény La Vallière-hoz hasonlítani, mert bár ugyanolyan fiatal, mint ő, megközelítőleg sem oly szép és teljesen szegény? És nem szabad csodálni, hogy Madame így gondolkodott: tudjuk, hogy éppen a legnagyobb jellemek azok, akik leginkább úgy hízelegnek maguknak, hogy másokhoz hasonlítják magukat, másokat hasonlítanak magukhoz.

Azt kérdezhetné valaki, mit akart Madame ezzel az olyan ügyesen kieszelt támadással? Miért vonult fel olyan nagy erővel, ha nem azért, hogy komolyan kiűzze a királyt ebből az új szívből, amelyben fel akarta ütni szállását. Szüksége volt Madame-nak rá, hogy oly fontos személynek tekintse La Vallière-t, ha nem félt tőle?

Nem, Madame nem azért félt La Vallière-től, mert mint valami történelemíró, tudta a múlt eseményeit, és ezért a jövőbe is látott; Madame nem volt prófétanő vagy szibilla; Madame éppoly kevésbé tudott a jövő rettenetes, végzetes könyvében olvasni, mint más, abban a könyvben, amelynek titkos lapjai a legkomolyabb eseményeket őrzik.

Nem, Madame egyszerűen meg akarta büntetni a királyt, mert vele szemben nőies módon titkolózott; kétségbevonhatatlanul be akarta neki bizonyítani, hogy ha a király ilyen támadó eszközökkel él, akkor ő, a szellemes hercegnő, talál majd képzeletének fegyvertárában olyan eszközt, amely állja a védelmet még királya ellenében is.

Azt is be akarta bizonyítani Lajosnak, hogy az ilyen harcban nincs király, vagy legalább a maga szakállára harcol a király is, éppúgy, mint a közönséges emberek, és az első össze-csapásnál könnyen leeshetnek a koronájuk; végül pedig, ha a király azt hiszi, hogy csak rá kell néznie udvarának nőire, és ezek tüstént imádni fogják, ez bizonyos magas rangú nőkkel szemben sértő elbizakodottság, és a kemény lecke használni fog magasan hordott kevély királyi fejének.

Ezeket gondolhatta Madame a királyról.

A történet dolgok pedig alig számítottak valamit.

Láttuk, hogy a hercegnő betanította udvarhölgyeit, és minden egyes részletében előkészítette a komédiát, amit eljátszott.

A király egészen belekábult. Mióta felszabadult Mazarin gyámsága alól, most először bántak vele mint férfival.

Ha alattvalói ilyen ellenállást fejtettek volna ki vele szemben, akkor fel kellett volna vennie velük a küzdelmet. A küzdelem pedig fokozza az ember erejét.

De nők ellen hadakozni, nők támadását kivédeni, elszenvedni, hogy túljártak az eszén a vidéki kislányok, akik egyenesen ezért jöttek Blois-ból, ez a legnagyobb gyalázat egy fiatal királyra nézve, aki el van telve az egyéni kiválósága és királyi hatalma keltette hiúsággal.

De nincs mit tenni, se szemrehányásnak, se száműzetésnek, de még csak duzzogásnak sincs helye.

Ha duzzog, elárulja, hogy éles fegyverrel sebesítették meg, a nevetségesség fegyverével.

Nőkkel szemben duzzogni! Mily megalázó dolog! Különösen, ha a nők nevetéssel tudnak bosszút állni.

Ó, ha nem nők viselnék az egészért a felelősséget, hanem egy udvaronc is belekeveredett volna a cselszövénybe, milyen örömmel ragadta volna meg XIV. Lajos az alkalmat a Bastille alkalmazására.

Ám itt megint megtorpant a királyi harag, megálljt parancsolt neki a megfontolás.

Egy egész hadsereg, börtönök és csaknem isteni hatalom birtokában ezt az egész mindenhatóságot nyomorúságos bosszúvágy szolgálatába állítani méltatlan nemcsak egy királyhoz, hanem a férfihoz is.

Egyszerűen szó nélkül le kell tehát nyelnie a gyalázatot, és ugyanolyan barátságos, szeretetre méltó arcot kell vágnia, mint azelőtt.

Úgy kell bánnia a hercegnővel, mint a barátnőjével. Barátnője? Miért ne?

Madame vagy felbujtó volt ebben a dologban, vagy csak tétlen szemlélő.

Ha ő volt a felbujtó, ez nagy vakmerőségre vall; de nem ez volt a természetszerű szerepe?

Ki kereste fel a hercegnőt a mézeshetek legédesebb pillanatában, hogy szerelemről beszéljen vele? Ki volt olyan elbizakodott, hogy kiszámította a házasságtörés, sőt a vérfertőzés esélyeit is? A királyi hatalom sáncai mögül ki szólt így a fiatalasszonyhoz: „ne féljen, szeresse Franciaország királyát, ő mindenki felett áll, és jogarral felfegyverzett kezének egy intése bizvást meg fogja védeni, még saját lelkiismeret-furdalása ellen is”?

A fiatalasszony hallgatott a király szavára, engedett e csábító beszédnek, és most, midőn erkölcsi kincsét, a becsületét feláldozta, azt látta, hogy ezt az áldozatát hűtlenséggel fizetik meg, ami annál megalázóbb, mert sokkal alacsonyabb rangú nőért történt, mint aki azt hitte, hogy szeretik.

Ha tehát Madame volt a felbujtó, mert bosszút akart állni, akkor Madame-nak igaza volt.

Ha pedig csak tétlen nézője volt az eseményeknek, akkor mi oka volna a királynak arra, hogy őrá haragudják?

Meg kellett volna akadályozni, meg tudta volna akadályozni néhány falusi leány pletykáját? Talán bizony rosszul értelmezett túlbuzgóságból meg kellett volna büntetnie pimaszságáért, s egyúttal elkésériteni azt a három kislányt?

Ezek az érzések megannyi fájdalmas szúrás voltak a király gögijének, de midőn Lajos végig-gondolta sérelmeit, gondolkodásának az lett az eredménye, hogy csodálkozott, mert most, midőn a sebe már behegedt, másfajta, homályos, elviselhetetlen, ismeretlen fájdalmak kínozták.

És amit a király saját maga előtt sem mert bevallani: a szívében fészkeltek ezek a fájdalmas nyilalások.

És a történetírónak be kell vallania az olvasó előtt, mint ahogy a király is bevallotta magának: szívét kellemesen csiklandozta La Vallière naiv vallomása: hitt a tiszta szerelemben, hitte, hogy egy nő szerethet egy férfit, hitt a minden érdektől ment szerelemben, és szíve, amely fiatalabb és hiszékenyebb volt, mint képzelte volna, viszonzta annak a szívnek a dobogását, amely elárulta magát.

A szerelem nagyon bonyolult történetében alig-alig fordul elő, hogy a szerelem egyszerre oltódjék be mindkét szívbe; a szerelemben éppen úgy nincs egyidejűség, mint egyenlőség; az egyik csaknem mindig előbb szeret, mint a másik, mint ahogy az egyik mindig akkor is tovább szeret, mint a másik, ha a másik megszűnik szeretni. A szerelem villanyárama is az előbb lánggra lobbanó szenvedély erejének megfelelően járja át a másik szívét. Mennél nagyobb szerelmet mutatott La Vallière kisasszony, annál nagyobb szerelem támadt a király szívében is.

És éppen ez lepte meg oly nagyon a királyt.

Mert bebizonyosodott, hogy nem az őszinte vonzalom árama terjedt át szívére, hiszen a vallomást nem a szerelem diktálta, hiszen meggyalázták vele a királyt és a férfit egyaránt, egyszóval - és főként ez a szó égette, mint a tüzes vas - a bolondját járatták vele.

Így tehát ez a kislány, akitől, ha jól megfontoljuk, mindent el lehet vitatni, a szépséget, a rangot, a műveltséget, így tehát ez a kislány, akit Madame maga is alázatossága miatt választott, nemcsak kihívta, hanem meg is vetette a királyt, vagyis azt a férfit, akinek, mint egy ázsiai szultánnak, elég volt, ha csak a szempillája rebbent, csak a kezét nyújtotta valami után, csak a zsebkendőjét ejtette le.

És egy nappal azelőtt még annyira el volt foglalva azzal a kislánnyal, hogy csak reá gondolt, csak vele álmodott; egy nappal azelőtt még az foglalkoztatta a képzeletét, hogy olyan bájjal ruházta fel a lányt, amilyennel egyáltalán nem volt megáldva; végül pedig ő, akinek oly sokféle gondja volt, aki után olyan sok nő vágyódott, egy nappal azelőtt még életének minden pillanatát, szívének minden dobbanását ennek az álomnak szentelte.

Ez valóban sok volt, vagy túlságosan kevés.

A király felháborodásában mindent elfelejtett, többek közt azt is, hogy Saint-Aignan ott van: a király felháborodása szitkozódó szavakban tört ki.

Igaz, hogy Saint-Aignan elbújt egy sarokban, és ott várta, míg elvonul a vihar.

Azt tartotta, hogy az ő bosszúsága semmi a király haragjához képest.

A saját kis hiúságával összehasonlította a megsértett király mérhetetlen gögjét, és ismerve a királyok szívét általában, a hatalmasokét pedig különösen, azon töprengett, hogy a harag súlya, amely most még a levegőben lóg, nem az ő fejére fog-e zuhanni, éppen azért, mert mások bűnösek és ő ártatlan?

A király csakugyan hirtelen megállt gyors járása közben, s haragos tekintetet vetett Saint-Aignanra:

- És te, Saint-Aignan! - kiáltott rá.

Saint-Aignan olyan mozdulatot tett, amely ezt jelentette: „Nos, felség?”

- Ugye, te éppolyan együgyű voltál, mint én?

- Felség - hebegte Saint-Aignan.

- Engedted, hogy ilyen durva módon megtréfáljanak.

- Felség - felelte Saint-Aignan, egész testében remegve -, kérem, ne haragudjék: a nők, mint jól tudja, gyarló lények, akik a rosszra vannak teremtve. Ha tehát azt kívánjuk, hogy jól tegyenek, akkor lehetetlen dolgot kívánunk tőlük.

A király, aki nagyon tisztelte saját magát és kezdett uralkodni indulatain, amelyek felett ezután élete végéig mindig uralkodott, a király érezte, hogy elveszíti mások becsülését, ha ilyen jelentéktelen dolog miatt felindul.

- Nem - vágta rá hevesen -, nem, tévedsz, Saint-Aignan, nem haragszom, csak csodálom, hogy azok a kislányok olyan ügyesen és olyan vakmerően tudtak kijátszani minket. Különösen azt csodálom, hogy noha tájékozódhattunk volna előbb, örült fejjel a szívünkre hallgattunk.

- Ó, a szív, felség, a szív olyan szerv, amelynek csak élettani működését szabad meghagyni, de nem szabad engedni, hogy érzelmek keletkezzenek benne. A magam részéről bevallom, hogy midőn felséged szíve a kislánnyal volt elfoglalva...

- Elfoglalva?... Az én szívem elfoglalva?... Az eszem talán, de ami a szívemet illeti, az...

Lajos ismét rádöbbsent, hogy újabb úrt nyit meg, midőn a régit be akarja tölteni.

- Egyébként nem illehetem szemrehányással azt a gyermeket - tette hozzá a király. - Jól tudtam, hogy a kicsike mást szeret.

- Úgy van, Bragelonne vicomte-ot. Meg is mondtam felségednek.

- Igaz. De nem te voltál az első. La Fère gróf kérte meg tőlem a kezét fia számára. Nos hát, amint a vicomte Angliából visszatér, megházasicom őket, ha egyszer szeretik egymást.

- Ebben valóban ráismerek a király nemeslelkűségére.

- Hallod-e, Saint-Aignan, hidd el, ezután nem foglalkozunk többé ilyesmivel - mondotta Lajos.

- Igen, nyeljük le a gyalázatot - felelte az udvaronc.

- Egyébként nem lesz nehéz - felelte a király, és nagyot sóhajtott.

- És hogy elkezdjem... - mondotta Saint-Aignan.

- Nos?

- Néhány jó kis epigrammát írok a három lányról. Az lesz a címe, hogy „A najád és a driád”; örömet szerzek vele Madame-nak.

- Írd meg, Saint-Aignan, írd meg - mormogta a király. - Fel fogod olvasni nekem a versedet, ez szórakoztatni fog. Ó, de azért, Saint-Aignan - tette hozzá a király elfúló hangon -, emberfeletti erő kell ennek a csínynek méltó elviseléséhez.

És midőn a király, mint akinek angyali türelme van, ilyképp fejezte be szavait, az egyik szolgálattevő inas jelentkezett az ajtónál.

Saint-Aignan tisztelettudóan félrehúzódott.

- Szabad! - mondta a király.

A szolga félig kinyitotta az ajtót.

- Mi kell? - kérdezte Lajos.

A szolga egy háromszög alakban összehajtogatott levelet mutatott.

- Őfelsége a király számára.

- Kitől?

- Nem tudom: egy szolgálattevő tiszt adta át.

A király intett, a szolga odavitte neki a levelet.

A király közelebb lépett a gyertyához, felbontotta a levelet, megnézte az aláírást, és kiáltásban tört ki.

Saint-Aignan elég tiszteletteljes volt hozzá, hogy ne nézzen oda, de enélkül is látott és hallott mindent.

Odasietett a királyhoz.

Lajos intett a szolgának, hogy elmehet.

- Ó, Istenem - mondotta a király a levél olvasása közben.

- Rosszul érzi magát felséged? - kérdezte Saint-Aignan és karját nyújtotta.

- Nem, nem, Saint-Aignan, olvasd!

És odaadta a levelet a grófnak.

Saint-Aignan rámeredt az aláírásra.

- Louise de La Vallière - mondotta. - Ejha, felség!...

- Olvasd, olvasd!

Saint-Aignan elolvasta a levelet.

Felség, bocsásson meg merészségemért, bocsássa meg különösen azt, hogy e levéllel véték az illemszabályok ellen; de azt hiszem, hogy így gyorsabban eljut Felségedhez, mint ha futásra bízta volna.

A fájdalomtól és a kimerültségtől dermedten térek vissza szobámba, Felség, és esdve kérem Felségedet, hogy engem audiencián kegyeskedjék fogadni, amikor is megmondhatom királyomnak az igazat.

Louise de La Vallière

- Nos? - kérdezte a király, mikor visszavette a levelet Saint-Aignan kezéből, aki egészen elhűlt attól, amit olvasott.

- Nos? - ismételte Saint-Aignan.

- Mi a véleményed erről?

- Nem tudom, mit gondoljak.

- De mégis!

- Felség, a kisleány alighanem hallotta a mennydörgést, és megijedt.

- Megijedt, mitől? - kérdezte fennköltén a király.

- Az ördögbe is, felségednek ezer oka van rá, hogy a gonosz tréfa szerzőjére vagy szerzőire haragudják, és ha egyszer felséged emlékezete bosszantó eseményt őriz, az okatlan teremtés élete végéig retteghet.

- Saint-Aignan, én nem így látom.

- A király bizonyára jobban lát, mint én.

- Nos hát, én ezekben a sorokban fájdalmat, szorultságot látok, és most, hogy a Madame-nál lejátszódott jelenet egyes apró részleteire visszaemlékszem... egyszóval...

A király nem fejezte be mondatát.

- Egyszóval - mondta Saint-Aignan -, felséged megadja az audienciát, ez világos.

- Okosabbat fogok tenni, Saint-Aignan.

- Mit fog tenni felséged?

- Vedd a köpönyegedet.

- De felség!...

- Tudod, hogy hol van Madame udvarhölgyeinek szobája?

- Hogyne.

- Tudod, hogy lehet bejutni oda?
- Ami ezt illeti, ezt nem tudom.
- De ismersz ott valakit?
- Mondhatom, felséged minden jó gondolat forrása.
- Ismersz valakit?
- Ismerek.
- Szólj, kit ismersz?
- Ismerek egy fiatalembert, aki a lehető legjobb viszonyban van az egyik kisasszonnyal.
- Udvarhölgy?
- Úgy van, udvarhölgy, felség.
- Tonnay-Charente kisasszonnyal? - kérdezte nevetve a király.
- Sajnos, nem, hanem Montalais-val.
- Hogy hívják azt a fiatalembert?
- Malicorne-nak.
- Jó... És számíthatsz rá?
- Azt hiszem, felség. Alighanem van kulcsa... És ha van, akkor, minthogy szolgálatot tettem neki... átengedi nekem.
- Nagyon jó! Menjünk!
- Készséggel állok szolgálatára, felség.

A király Saint-Aignan vállára terítette saját köpenyét, az övét pedig elkérte magának. Azután kimentek az előcsarnokba.

Amit sem a najád, sem a driád nem látott előre

Saint-Aignan megállt annak a lépcsőnek legalsó fokán, amely Madame udvarhölgyeinek első emeleti szobáihoz vezetett.

Egy arra haladó szolgának odaszólt, hogy hívja oda Malicorne-t, aki még Monsieur-nél volt.

Tíz perc múlva megjelent Malicorne, és kutató tekintettel nézett körül.

A király a lépcsőház legsötétebb részében húzódott meg.

Saint-Aignan pedig az ellenkezőjét tette: előlépett.

Malicorne, amint megtudta, hogy Saint-Aignan mit kíván, hátrahőkölt.

- Hohó - mondotta -, azt kívánja tőlem, hogy bevezessem az udvarhölgyek szobájába?

- Azt.

- Megértheti, hogy nem tehetek meg ilyesmit, ha nem tudom, mi célból kívánja.

- Kedves Malicorne, sajnálom, de nem magyarázhatom meg. Meg kell tehát bíznia bennem, mint olyan barátjában, aki nagy zavarában kisegítette, és most azt kéri, hogy szintén segítse ki a zavarból.

- De én, uram, megmondtam, hogy mit akarok; nem akartam szabad ég alatt aludni, ezt minden becsületes ember bevallhatja, a gróf úr azonban nem vall be semmit.

- Higgye el, kedves Malicorne, ha szabad volna, akkor megmagyaráznám.

- Akkor, jó uram, nem engedhetem meg, hogy belépjen Montalais kisasszonyhoz.

- Miért?

- Jobban tudja, mint bárki más, gróf úr, mert rajtakapott, midőn a fal peremén ülve udvaroltam Montalais kisasszonynak; azt pedig csak belátja, hogy túlságosan nagy szívesség volna tőlem, ha beengedném annak a nőnek a szobájába, akinek udvarolok.

- De hát ki mondta, hogy az ő kedvéért kérem a kulcsot?

- Hát kinek a kedvéért?

- Azt hiszem, a kisasszony nem egyedül lakik.

- Persze hogy nem.

- La Vallière kisasszonnyal lakik együtt.

- Úgy van, de La Vallière kisasszonnyal éppoly kevésbé lehet dolga, mint Montalais kisasszonnyal, és csak két olyan ember van, akinek odaadnám a kulcsot: Bragelonne vicomte-nak, ha kéréne, és a királynak, ha parancsolná.

- No hát akkor adja ide a kulcsot nekem, uram, parancsolom - mondta a király, kilépve a félhomályból és szétárva köpönyegét. - Montalais kisasszony lejjön ide magához, mi pedig felmegyünk La Vallière kisasszonyhoz; valóban csak La Vallière kisasszonnyal van dolgunk.

- A király! - kiáltotta Malicorne, és egészen a király térdéig hajolt meg.

- Úgy van, a király - mondta Lajos -, aki éppolyan hálás magának azért, mert ellenállt, mint azért, hogy beadta a derekát. Keljen fel, uram, s tegye meg nekünk a kért szívességet.

- Parancsára, felség - felelte Malicorne, és a lépcsőre mutatott.
- Hívja ide Montalais kisasszonyt, és egy szóval se említse előtte látogatásomat - mondotta a király.

Malicorne engedelmissége jeléül meghajolt és felsietett.

A király azonban gyors megfontolás után követte, s olyan gyorsan, hogy félúton utolérte Malicorne-t, és vele együtt érkezett a szoba ajtaja elé.

Lajos benézett az ajtón, amelyet Malicorne félig nyitva hagyott, és megpillantotta La Vallière-t egy karosszékben, egészen feldúltan, a szoba másik sarkában pedig Montalais-t hálóköntösben, egy nagy tükör előtt fészülködve és Malicorne-nal tárgyalva.

A király türelmetlenül kinyitotta az ajtót, és belépett.

Montalais meghallva, hogy nyílik, felsikoltott, de megismerte a királyt, és elillant.

E látványra La Vallière felpattant, mintha galvánáram érte volna, majd visszahanyatlott karosszékébe.

A király lassan odalépett hozzá.

- Audienciát kért tőlem, kisasszony - mondotta hidegen -, tessék, kész vagyok meghallgatni, beszéljen.

Saint-Aignan, híven siket, vak és néma szerepéhez, az ajtósarokban leült egy zsámolyra, amit a véletlen egyenesen neki helyezett oda.

Megbújt az ajtófüggönyül szolgáló szőnyeg mögött, nekidőlt a falnak, és mindent hallott, anélkül, hogy látták volna, beletörődve a jó házőrző kutya szerepébe, amelyik gazdájára várakozik, anélkül, hogy zavarná.

La Vallière-t rémület fogta el az ingerült király láttán, másodszor is felkelt, alázatos, könyörgő helyzetben megállt, és ezt rebegte:

- Felség, bocsásson meg nekem...
- Ejnye, kisasszony, mit bocsássak meg? - kérdezte XIV. Lajos.
- Felség, nagy hibát követtem el, sőt ennél is többet, nagy bűnt.
- Maga?
- Megsértettem felségedet!
- A legkevésbé sem - felelte XIV. Lajos.
- Felség, könyörgök, ne beszéljen velem ezen az iszonyú szigorú hangon, amely a király nagyon is indokolt haragjára vall. Érzem, hogy megsértettem felségedet, de meg kell magyaráznom, felség, hogy nem jószántamból sértettem meg.
- Mindenekelőtt, kisasszony, mivel sértett volna meg? Nem vettem észre a sértést. Talán valamilyen lánytréfával, igazán ártatlan kis tréfával? Gúnyolódott egy hiszékeny fiatalemberen: az természetes dolog, a maga helyében minden más nő ugyanezt cselekedte volna.
- Ó, felség porig sújt ezekkel a szavakkal.
- Miért?
- Mert nem lett volna ártatlan a tréfa, ha én vagyok a szerzője.

- Kisasszony, ez az egész, amit mondani akart nekem, ezért kért audienciát tőlem? - kérdezte a király.

És egy lépést hátrálépett.

Erre La Vallière kisasszony, akinek égő szemében kiapadtak a könnyek, egy lépést tett a király felé, és akadozó hangon így szólt:

- Felsőged mindent hallott?

- Hogy érti, hogy mindent?

- Mindent, amit a király tölgyfájánál mondtam?

- Egy szó se került el a figyelmemet, kisasszony.

- És felsőged, miután hallott engem, hihette-e csak egy pillanatig is, hogy visszaéltem hiszékenységével?

- Igen, hiszékenység, ez az; találó kifejezést használt.

- És felsőged nem is gyanította, hogy olyan szegény lány, amilyen én vagyok, kénytelen néha mások akaratának alávetni magát?

- Bocsánat, sohasem fogom megérteni, hogyan gyakorolhatott befolyást más annak az akaratára, akinek akaratára a király tölgyfája alatt olyan szabadon nyilvánulhatott meg?

- Ó, hát a fenyegetés, felsőged?

- Fenyegetés? Ki fenyegette? Ki merte fenyegetni?

- Azok, akiknek joguk van ezt megtenni, felsőged.

- Senkinek sem ismerem el azt a jogát országomban, hogy megfenyegethessen bárkit.

- Bocsásson meg, felsőged, még az udvarában is vannak olyanok, akik elég magas állásúak, hogy joguk legyen, vagy azt higgyék, hogy joguk van tönkretenni egy fiatal leányt, akinek nincs jövője, nincs vagyona, nincs semmije, csak a jó hírneve.

- És hogyan akarják tönkretenni?

- Úgy, hogy szégyenteljes módon elűzik, és ezáltal tönkreteszik a jó hírnevét.

- Ó, kisasszony - mondotta a király mélységes keserőséggel -, nagyon szeretem az olyan embereket, akik bebizonyítják ártatlanságukat, anélkül, hogy másokat vádolnának.

- Felsőged!

- És bevallom, fájdalmas látnom, hogy oly könnyű védekezés, amilyen a magáé lehetne, a szemrehányások és gyanúsítások szövődékébe bonyolódik.

- Amelyeknek tehát felsőged nem ad hitelt? - kiáltott fel La Vallière.

A király, hallgatott.

- Ó, feleljen hát - ismételte La Vallière hevesen.

- Sajnálatomra, kénytelen vagyok ezt bevallani - mondta a király, és hidegen meghajolt.

A leány fájdalmas kiáltásban tört ki, és összekulcsolta kezét.

- Tehát nem hisz nekem?

A király nem felelt.

La Vallière arckifejezése megváltozott e hallgatásra.

- Tehát azt hiszi rólam, énrólam! - mondotta -, hogy én szöttem azt a nevetséges, azt az alávaló összeesküvést, hogy felségedből gúnyt üzzenek?

- Eh, nem nevetséges, nem is alávaló dolog - felelte a király -, nem is összeesküvés, hanem csak többé-kevésbé tréfás gúnyolódás.

- Ó, jaj - mormogta kétségbeesetten a lány -, a király nem hisz nekem, a király nem akar nekem hinni!

- Nem, nem akarok magának hinni.

- Istenem, Istenem!

- Nézze csak, ennél mi sem érthetőbb, maga így okoskodott: „A király követ engem, megles, hallgatózik; a király talán mulatni akar az én rovásomra, mulassunk hát mi az ő rovására, és minthogy a király érző szívű ember, a szívét ejtsük meg.”

La Vallière elfojtotta zokogását, két tenyerébe rejtve arcát. A király könyörtelenül folytatta; bosszút állt a szegény áldozaton mindazért, amit szenvedett:

- „Találjunk ki egy mesét, hogy szeretem, és őt választottam. A király olyan hiszékeny és önhitt, hogy hinni fog nekem, azután elmeséljük majd, milyen hiszékeny a király, és nevetni fogunk rajta.”

- Istenem - kiáltotta La Vallière -, ilyet gondolni, csak elgondolni is ilyesmit, rettenetes.

- „És ez még nem minden - folytatta a király -: ha ez a büszke fejedelem komolyan veszi a tréfát, ha olyan meggondolatlan, hogy mások előtt is nyilvánít valami örömfélét, nohát akkor alázzuk meg az egész udvar előtt; milyen pompás dolog lesz, ha egy szép napon majd elmesélhetem ezt a kedvesemnek; ez lesz egy része a hozományomnak, amelyet a férjem kap, a csúfondáros kedvű lány által kigúnyolt király története.”

- Felség! - sikoltotta La Vallière megzavarodva, őrjöngve -, könyörgök, egy szót se többet. Hát nem látja, hogy megöl!

- Ó, gúnyolódás csupán - mormogta a király, bár kezdett megindulni.

La Vallière térdre borult, de oly hirtelen, hogy térde nagyot koppant a padlón.

Azután összekulcsolta kezeit, és így szólt:

- Felség, inkább a szégyen, mint az árulás.

- Mit művel? - kérdezte a király, de egyetlen mozdulatot sem tett, hogy a lányt fölemelje.

- Felség, ha feláldozom felségednek a becsületedet és az eszemet, akkor talán hisz majd jó-hiszeműségemben! Ami Madame-nál elhangzott, amit Madame beszélt el, hazugság, s amit én mondtam a nagy tölgyfa alatt...

- Nos?

- Az volt az igazság.

- Kisasszony! - kiáltott fel a király.

- Felség! - folytatta La Vallière, akit elragadtak heves érzelmei -, ha belehalok is a szégyenbe, itt, ezen a szent helyen, ahol földbe gyökerezett a térdem, akkor is az utolsó leheletemig ismételném: azt mondtam, szeretem... nos hát, szeretem!...

- Szeret?

- Szeretem, felség, aznap óta, amelyen megláttam, amelyen Blois-ban, ahol sínylódtem, sugárzón és éltetőn rám esett királyi tekintete; szeretem, felség. Tudom, hogy felségsértés, ha egy szegény lány, amilyen én vagyok, szereti a királyát, és ezt meg is mondja neki. Ám büntessen meg vakmerőségemért, vessen meg arcátlanságomért, de ne mondja soha, ne higgye soha, hogy kigúnyoltam, hogy elárultam. A királysághoz hű család ivadéka vagyok, felség, és szeretem... szeretem a királyomat!... Ó, meghalok!

És a leány hangja elhalt, lélegzete elfűlt, elhagyta ereje, s kétrét hajolva lefordult a földre, mint az a virág, amelyről Vergilius beszél, amelynek szárát elvágta az arató kaszája.

A király haragja e szavakra, erre a szenvedélyes könyörgésre megszűnt, már nem kételkedett; kitérta szívét annak a szerelemnek perzselő szellője előtt, amelyet a leány olyan szép és bátor szavakkal vallott be neki.

S midőn ezt a szenvedélyes szerelmi vallomást meghallotta, őt is elhagyta ereje, és két kezébe temette arcát.

De érezve, hogy La Vallière görcsösen kapaszkodik kezébe, midőn a szerelmes leány gyengéd érintése átjárta ereit, a király is lánggra lobbant, átkarolta La Vallière-t, fölemelte magához és szívéhez szorította.

A leány azonban elalélt, remegő feje a király vállára hanyatlott, s elhagyta az élet.

Ekkor a király megijedt, és Saint-Aignant hívta segítségül.

Saint-Aignan eddig annyira vigyázott rá, hogy meg ne szegje a titoktartás parancsát, hogy meg sem moccan a sarokban, és úgy tett, mintha egy könnyet törölne le, de a király kiáltására odasietett.

Segített a királynak leültetni egy karosszékbe a leányt: megütögette a tenyerét, meglocsolta a magyar királyné illatszerével,²⁷ egyre ismételve:

- Kisasszony, térjen magához, kisasszony... jól van már... a király megbocsátott... Szedje össze magát, kisasszony, ne rendítse meg a királyt... őfelsége érzékeny... őfelségének jó szíve van... Ejnye, az ördögbe is! Kisasszony, a király nagyon sápadt.

A király csakugyan szemmel láthatólag elsápadt.

La Vallière azonban nem tért életre.

- Kisasszony, kisasszony, térjen magához - folytatta Saint-Aignan -, kérem, könyörgök, itt az ideje; gondolja meg, hogy ha a király hirtelen rosszul lenne, kénytelen volnék idehívni az orvost... Ah, milyen kellemetlenség... Istenem, kisasszony, drága kisasszonyom, térjen gyorsan magához, igyekezzék, hamar, hamar!...

Nehéz lett volna nagyobb ékesszólást kifejteni, mint Saint-Aignan tette; ám La Vallière-t egy ennél sokkal nagyobb hatású személy térítette eszméltre.

A király letérdelt eléje, és tenyerébe forró csókot nyomott, ami a kézen ugyanaz, mint az arcon az ajakra adott csók. Végre La Vallière magához tért, felnyitotta bánatos szemét, és elhaló hangon ezt mormolta:

- Ó, felség, hát megbocsátott nekem?

A király nem felelt... még túlságosan megindult volt.

²⁷ Frissítő; jellemzője a rozsmaringolajból nyert kámforszerű illat.

Saint-Aignan jónak látta, hogy újra eltűnjék... Megsejtette, mit jelent a láng, amely a király szeméből lövell.

La Vallière fölemelkedett.

- És most, felség - mondotta bátran -, minthogy igazoltam magam, legalábbis remélem, felséged szemében, engedje meg, hogy kolostorba vonuljak. Életem végéig áldani fogom ott királyomat, és halálomban is szeretni fogom Istent, aki egy napi boldogsággal ajándékozott meg.

- Nem! - felelte a király. - Nem; itt fog élni, és éppen ellenkezőleg, Istent áldva, és Lajost szeretve, aki egész életére boldoggá fogja tenni, Lajost, aki szereti magát, Lajost, aki megesküszik rá magának.

- Ó, felség, felség!...

La Vallière kételkedésére a király oly forró csókokkal válaszolt, hogy Saint-Aignan jónak látta végleg visszavonulni az ajtókárpit mögé.

A csókok azonban, melyek ellen az első pillanatban Louise-nak nem volt elég ereje védekezni, most már égették őt.

- Ó, felséges uram - esdekelt -, ne tegye, hogy meg kelljen bánnom őszinteségemet, mert ezzel csak a megvetését bizonyítaná felséged.

- Kisasszony - mondta erre a király, tiszteletteljesen hátrálva -, senkit a világon nem szeretek és tisztelek jobban, mint magát, és esküszöm Istenre, hogy senkit a világon nem fognak ezentúl jobban tisztelni az udvarnál, mint magát; kérem, bocsássa meg heveségemet, amelynek egyedüli oka, hogy féktelenül szeretem; de be fogom bizonyítani, hogy jobban is tudok szeretni, mert annyira fogom tisztelni, amennyire csak kívánja.

Azután megfogta Louise kezét, meghajolt előtte, és így folytatta:

- Kisasszony, kérem, tiszteljen meg vele, hogy jó szívvel fogadja, ha kezét csókkal illetem.

És a király ajka tiszteletteljesen és gyengéden megérintette a leány remegő kezét.

- Ezentúl - szólt Lajos, beszéd közben büszkén kiegyenesedve, és pártfogó tekintettel nézve a leányra -, ezentúl az én védelmem alatt áll. Ne mondja el senkinek, hogy megbántottam, és bocsásson meg mindazoknak, akik talán megbántották. A jövőben oly magasan áll majd felettük, hogy éppenséggel nem fog tőlük megijedni, de még szánalmat sem fog érezni irántuk.

És Lajos olyan áhítatos mozdulattal hajolt meg, mintha a templomból távoznék.

Azután odaszólította Saint-Aignant, aki alázatosan közeledett.

- Remélem, gróf - szólt hozzá -, a kisasszony lesz olyan kegyes és barátságába fogadja, viszonzva a barátságot, amellyel örökre megajándékoztam.

Saint-Aignan térdet hajtott Louise de La Vallière előtt, és így szólt:

- Mennyire örülnék, ha a kisasszony ebben a megtiszteltetésben részesítene!

- Fel fogom küldeni társnőjét - mondta a király. - Isten vele, kisasszony, vagyis inkább a viszontlátásra! Legyen olyan jó, és ne feledjen rólam is megemlékezni imádságában.

- Ó, felség - mondta La Vallière -, legyen nyugodt: felséged Istennel együtt lakozik szívemben.

Ezek az utolsó szavak mámorossá tették a királyt, s magával vonta Saint-Aignant a lépcsőn.

Ezt a kifejeletet Madame nem látta előre: nem szólt róla sem a najád, sem a driád.

A jezsuiták új generálisa

Mialatt Louise de La Vallière és a király első szerelmi vallomásukban a múlt minden bánatát, a jelen minden örömét, a jövőre vonatkozó minden reményüket elmondották egymásnak, Fouquet hazatérve, jobban mondva visszatérve lakosztályába, amelyet a kastélyban kijelöltek számára, Aramisszal éppen arról tanácskozott, amiről a király pillanatnyilag megfeledkezett.

- Mondja meg - kezdte Fouquet, midőn vendége helyet foglalt egy karosszékben, és ő is leült mellette -, mondja meg, hogy áll Belle-Isle ügye, és kapott-e hírt róla?

- Főintendáns úr - felelte Aramis -, ami ezt az ügyet illeti, minden úgy halad, ahogy óhajtottuk; a költségek megtérültek, és semmi sem derült ki terveinkből.

- És a helyőrség, amelyet a király át akart oda helyezni?

- Ma reggel vettem hírét, hogy két héttel ezelőtt odaérkezett.

- És hogy fogadták?

- Nagyon jól.

- De mi lett a régi helyőrséggel?

- Sarzeau-ban partra szállt, s onnan nyomban Quimperbe vezényelték.

- És az új csapatok?

- Megnyertük őket a magunk számára.

- Biztos abban, amit állít, De Vannes úr?

- Biztos vagyok benne, és egyébként is mindjárt megtudja, hogyan történtek a dolgok.

- De mint tudja, rosszabb helyen nem állomásozhat helyőrség, mint Belle-Isle-en.

- Tudom, és eszerint cselekszem; kevés a hely, rossz a közlekedés, nincsenek nők, nem lehet kártyázni; pedig siralmas látni - tette hozzá Aramis olyan mosollyal, amely jellemző vonása volt -, mennyire szeretnek manapság szórakozni a fiatalemberek, és hogy mennyire hajlanak ahhoz, aki szórakozásaikat fedezi.

- De hát mulatnak Belle-Isle-en?

- Ha a király jóvoltából mulatnak, akkor a királyt fogják szeretni, de ha a király miatt unatkozniok kell, és Fouquet úr jóvoltából mulatozhatnak, akkor Fouquet urat fogják szeretni.

- És értesítette az intézőmet, hogy amint a katonák megérkeznek...

- Nem én; egy héttig hagytuk őket kedvükre unatkozni; nyolc nap múlva azonban elkezdtek panaszkodni, hogy a tisztek, akik előttük ott voltak, jobban mulattak. Erre azt felelték nekik, hogy az eltávozott tisztek értettek hozzá, hogyan tegyék barátjukká Fouquet urat, és Fouquet úr, aki barátjuk lett, annyira jóakarójuk volt, hogy egyáltalán nem unatkoztak az ő birtokán. Akkor aztán gondolkodóba estek. De az intéző nyomban hozzátette, hogy bár nincs parancsa rá Fouquet úrtól, mégis eléggé jól ismeri gazdáját, és tudja, hogy nagyon érdeklődik minden nemesember iránt, aki a királyt szolgálja, és bár nem ismeri az új tiszteket, hajlana megtenni a kedvükért mindazt, amit a volt tisztekért megtett.

- Nagyszerű! És remélem, az ígéreteket tények is követték? Azt óhajtom, jól tudja, hogy semmi olyat meg ne ígérjenek a nevemben, amit meg nem tartanak.

- Ezek után a tisztek rendelkezésére bocsátottak két hajót és a főintendáns úr lovait. Átadták nekik a főépület kulcsait, úgyhogy most a tisztek vadásznak, sétálnak a belle-isle-i hölgyekkel, már tudniillik azokkal, akik a környékről valók, és nem félnek a tengeribetegségtől.
- Bizonyára nagy számban vannak ilyen hölgyek Sarzeau-ban és Vannes-ban, ugye, püspök úr?
- Ó, véges-végig a partvidéken - felelte nyugodtan Aramis.
- És mi van a legénységgel?
- Mint tudja, minden viszonylagos; a legénység bort, kitűnő ellátást és magas zsoldot kap.
- Nagyon helyes. Ennélfogva?...
- Ennélfogva számíthatunk erre a helyőrségre, amely máris jobb, mint az előbbi.
- Rendben van.
- Ebből következik, hogy ha Isten segítségével a helyőrséget csak minden két hónapban újjal váltják fel, három év alatt az egész hadsereg átvonul Belle-Isle-en, úgyhogy nemcsak egy ezred, hanem egy ötvenezer főből álló hadsereg áll majd rendelkezésünkre.
- Hát igen jól tudtam én - szolt Fouquet -, hogy nincs jobb, értékeőbb barátom, mint D'Herblay úr. De e sok dolog közben - tette hozzá nevetve - egészen megfélekedtünk Du Vallon barátunkról. Mi van vele? Az alatt a három nap alatt, amelyet Saint-Mandéban töltöttem, megvallom, mindenről megfélekeztem.
- No, én nem feledkeztem meg róla - felelte Aramis. - Porthos Saint-Mandéban van, minden ízében meghízott, tejbe-vajba fűrosztik; séta céljára rendelkezésére bocsátottam a kis parkot, amelyet ön a saját számára tartott fenn; Porthos most ezt használja sétahelyéül. Kezd már újra járni, erőgyakorlatokat is végez, olyanformán, hogy meghajlít fiatal szilfákat, vagy pedig ledönt vén tölgyfákat, mint ahogy a Krotóni Milón tette. Minthogy pedig oroszlánok nincsenek a parkban, valószínű, hogy teljes épségben viszont fogjuk látni Du Vallont. Derék ember ez a mi Porthosunk.
- Ez igaz, de közben halálra unja majd magát.
- Szó sincs róla.
- Kérdezősködik?
- Nem találkozik senkivel.
- De végül is vár vagy remél valamit?
- Én valami reményt keltettem benne, amelyet egy nap meg is fogunk valósítani, és ebből a reményből él most.
- Mi az a reménye?
- Az, hogy be fogják mutatni a királynak.
- Ahá! És milyen minőségben fogják bemutatni?
- Mint Belle-Isle építésmérnökét, a kutya-fáját!
- Komolyan?
- Szent igaz.
- Nagyon jó. De most nem volna-e szükséges, hogy visszatérjen Belle-Isle-re?

- Föltétlenül, sőt arra gondolok, hogy mennél hamarabb odaküldjem. Porthos nagyon hatásosan tud viselkedni, hibáit csak D'Artagnan, Athos és én ismerjük. Porthos sohasem szolgáltatja ki magát, méltóságteljes, azt hiszem, a tisztekre olyan hatást fog tenni, mintha a kereszties hadjáratokból való lovag volna. A helyőrség vezérkarát leitatja, de maga nem fog elázni, és mindenki csodálattal és rokonszenvvel fogja körülvenni. Ha pedig szükséges lesz valamely rendelkezés végrehajtása, Porthos maga a megtestesült parancs, és mindenkinek arra kell tartania, amerre ő akarja.

- Akkor hát küldje el.

- Ez az én szándékom is, de csak néhány nap múlva tehetem meg, mert valamit meg kell mondanom.

- Mit?

- Azt, hogy tartok D'Artagnantól. D'Artagnan nincs Fontainebleau-ban, mint észrevehette, pedig D'Artagnan soha sincs távol, és sohasem pihen ok nélkül. Most, hogy az én ügyeim el vannak intézve, megpróbálom megtudni, miben sántikál D'Artagnan.

- El vannak intézve az ügyei, azt mondja?

- Úgy van.

- Akkor nagyon boldog lehet, és ezt én is szeretném elmondani magamról.

- Remélem, nincs többé oka a nyugtalanságra?

- Hm!

- A király nagyszerűen fogadta.

- Igaz.

- És Colbert is békében hagyja?

- Többé-kevésbé.

- Akkor - szólt Aramis azzal a következetes gondolkodással, amely erejét tette -, akkor hát gondolhatunk arra, amit tegnap mondott ama kis nő ügyében?

- Miféle kis nőről beszél?

- Már elfelejtette?

- El.

- La Vallière kisasszonyról.

- Igaz is!

- Mért irtózik tőle, hogy megnyerjük ezt a kisleányt?

- Csak egy miatt viszolygok.

- Mi az?

- A szívem másfelé van elfoglalva, és semmiféle vonzalom nincs bennem ez iránt a kisleány iránt.

- Ah, ah! - mondta Aramis. - A szíve el van foglalva, így mondta?

- Így.

- Az ördögbe! Akkor vigyázzunk.

- Miért?

- Mert rettenetes volna, ha szíve le volna kötve olyankor, amikor valakinek ennyire szüksége van a fejére.

- Igaza van. És amint láthatta, első hívására ott is hagytam csapot-papot. De térjünk vissza a kis La Vallière-re. Mi szükségét látja annak, hogy foglalkozzam vele?

- Elmondom. A király állítólag lángra lobbant a kislány iránt, legalábbis úgy hiszik.

- És maga, aki mindent tud, másként tudja a dolgot?

- Annyit tudok, hogy a király hirtelen megváltozott. Tegnapelőtt még Madame-ért lángolt. Hiszen csak néhány napja annak, hogy e láng miatt Monsieur panaszkodott az anyakirálynénak, és házastársi civódások, anyai pirongatások is voltak.

- Honnan tudja ezt?

- Elég, hogy tudom.

- No és?

- No és e civódások és pirongatások miatt a király többé egy szót sem szólt öfenségéhez, és egyáltalán nem törődött vele többé.

- És aztán?

- Aztán La Vallière kisasszonnyal foglalkozott. A kisasszony Madame udvarhölgye. Tudja-e, mit neveznek a szerelemben elefántnak?

- Tudom.

- Nohát, La Vallière kisasszony elefántul szolgál Madame számára. Használja ki a helyzetet. Erre ugyan nincs szüksége, de a kisasszony sértett önértetéből fegyvert kovácsolhat, amellyel könnyen meghódíthatja. A kicsikének kezében lesz a király és Madame titka. Mi mindent el nem érhet okos ember egy titok birtokában!

- De hogyan juthatok La Vallière közelébe?

- Ezt tőlem kérdezi? - szólt Aramis.

- Hát bizony nem sok időm lesz vele foglalkozni.

- A kicsike szegény, jelentéktelen, tehát társadalmi tekintélyt szerez neki: akár hatalmába keríti a királyt mint szeretője, akár csak mint bizalmasa férközik a közelébe, nagyméltóságod új hívet szerez magának benne.

- Nagyon helyes - szólt Fouquet -, mit csináljunk tehát a kicsikével?

- Ha egy nőre vágyott, mit tett, főintendáns úr?

- Írtam neki. Esküdöztem neki, hogy szeretem. Fölajánlottam neki azonkívül szolgálataimat, és alákanyarítottam a nevemet: Fouquet.

- És egy nő sem tudott ellenállni?

- Egyetlenegy akadt - felelte Fouquet -, de négy nappal ezelőtt ő is engedett, mint a többi.

- Volna szíves akkor írni? - mondta Aramis, tollat nyújtva át Fouquet-nak.

Fouquet kezébe fogta a tollat.

- Diktáljon - szólt Fouquet. - A fejem annyira tele van mindenfélével, hogy két sort se tudnék leírni.

- Jó, tehát diktálok - felelte Aramis. - Írja.

És a következő levelet diktálta:

Kisasszony, láttam kegyedet, és bizonyára nem fog csodálkozni rajta, hogy szépnek találtam.

De minthogy nincs magához méltó társadalmi állása, nem nagyon boldogulhat az udvarnál.

Ha él szívében némi becsvágy, akkor egy becsületes férfi szerelme fegyvertársa lehet szellemének és szépségének.

Fölajánlom a szívemet. De mivel a szerelem, bármily szerény és tartózkodó is, mindig hírbe keveri azt, akit illet, nem volna helyénvaló, ha olyan kitűnő hölgy, mint kegyed, kompromittálná magát, anélkül, hogy megnyugtatót kapna jövője felől.

Ha nem veti meg a szerelmemet, szívem be fogja bizonyítani háláját, mert örök időkre szabaddá, függetlenné teszem.

Fouquet megírta a levelet, s ránézett Aramisra.

- Írja alá - mondta Aramis.

- Feltétlenül szükséges?

- Aláírása egy levél alatt egymilliót ér, ne feledje, kedves főintendáns úr.

Fouquet aláírta a levelet.

- Most pedig kivel küldi el a levelet? - kérdezte Aramis.

- Egy kitűnő inasra bízom.

- Megbízható?

- Ő az én rendes bizalmi küldöncöm.

- Akkor rendben van.

- Egyébként ez a játszma nem lesz nehéz.

- Miért?

- Ha igaz az, hogy a kisasszony olyan készséges a király és Madame iránt, akkor a király ellátja őt annyi pénzzel, amennyit csak kíván.

- A királynak tehát van pénze? - kérdezte Aramis.

- Az ördögbe, ezt kell hinnem, mert nem kért tőlem többet.

- No, majd kér még, legyen nyugodt.

- Mi több: vártam, hogy majd szóba hozza a vaux-i ünnepséget.

- No és?

- Egyáltalán nem szólt róla.

- Ami késik, nem múlik.

- Igazán roppant szívtelennek tartja a királyt, kedves D'Herblay.
- A királyt nem.
- A király fiatal, tehát jó ember.
- Fiatal, tehát vannak gyöngéi vagy szenvedélyei, és Colbert tartja hitvány kezében a király gyöngeségét vagy szenvedélyét.
- Amint látom, fél a királytól.
- Nem tagadom.
- Akkor elveszett ember vagyok.
- Miért?
- Én csak a pénz segítségével tudtam magam tartani a királlyal szemben.
- És most?
- És most tönkrementem.
- Dehogy.
- Miért: dehogy? Talán jobban ismeri a pénzügyi helyzetemet, mint magam?
- Ez is lehetséges.
- És mi lesz, ha a király ragaszkodik ahhoz a vaux-i ünnepséghez?
- Hát megrendezi a tiszteletére.
- De honnan veszem a pénzt?
- Pénzben sosem volt hiánya.
- Ó, ha tudná, mily áron jutottam hozzá a legutóbbi pénzhez.
- A legközelebbinek nem lesz ára.
- Miért, ki ad nekem pénzt?
- Én.
- Tud nekem hatmilliót adni?
- Tudok.
- Hatmilliót?
- Tízet is, ha kell.
- Igazán, kedves D'Herblay barátom - mondta Fouquet -, bizalma jobban megdöbbsent engem, mint a király haragja.
- Eh!
- De hát kicsoda maga voltaképp?
- Azt hiszem, ismer engem.
- Tévedhetek. Most azt mondja meg, mit akar tulajdonképpen?
- Azt akarom, hogy Franciaország trónján olyan király üljön, aki Fouquet úr híve, és azt akarom, hogy Fouquet úr az én hívem legyen.

- Ó - kiáltott fel Fouquet, megszorítva Aramis kezét -, hiszen híve vagyok én magának anélkül is, de higgye meg, kedves D'Herblay barátom, hiú reményekben ringatja magát.

- Hogyhogy?

- A király sohasem lesz hívem.

- Azt hiszem, egy szóval sem mondtam, hogy a király a maga híve lesz.

- Dehogynem, hiszen az imént mondta.

- Én nem azt mondtam: „a király”. Én azt mondtam: „olyan király”.

- És ez nem ugyanaz?

- Éppen ellenkezőleg, merőben más.

- Nem értem.

- Mindjárt meg fogja érteni. Csak azt kell elgondolnia, hogy másvalaki is lehet a király, mint XIV. Lajos.

- Másvalaki?

- Másvalaki, aki mindent magának köszönhet.

- Lehetetlen.

- Még a trónját is.

- Tisztára megőrült! Más ember nem ülhet Franciaország trónján, mint XIV. Lajos, egyetlen más lehetőséget nem látok!

- Én pedig látok.

- Hacsak Monsieur-re nem gondol - szólt Fouquet, és nyugtalanul tekintett Aramisra -, de Monsieur...

- Nem Monsieur-re gondolok.

- De akkor hogyan képzeled, hogy Franciaország trónján ne olyan király üljön, ki vérbeli herceg? Az ilyen királynak mily joga volna a trónra?...

- Az az én királyom, vagy helyesebben: az a maga királya mindenféleképpen olyan lesz, amilyennek lennie kell, efelől nyugodt lehet.

- Vigyázzon, vigyázzon, D'Herblay úr, olyan dolgokat mond, amelyektől borzongok, fázom, szédülök.

Aramis mosolygott.

- Olcsón jutott ehhez a borzongáshoz és szédüléshez - mondta.

- De ha mondom, hogy megrémít!

Aramis mosolygott.

- Mosolyog? - kérdezte Fouquet.

- És ha eljön majd annak a napja, maga is mosolyogni fog, mint én, de egyelőre magamban kell mosolyognom.

- Magyarázatot kérek.

- Ha majd eljön a napja, mindent meg fogok magyarázni, legyen nyugodt. Nem Szent Péter ugyan, mint ahogy én sem vagyok Jézus, de azért azt mondom nagyméltóságodnak: „Kicsiny hitű, miért kételkedel?”

- Hát, édes Istenem, kételkedem... azért kételkedem, mert nem látok tisztán.

- Akkor pedig vak. És nem Szent Péternek, hanem Szent Pálnak fogom tekinteni, mondván: „Eljő majd a nap, amelyen szemeid megnyílnak.”

- Ó, be szeretnék hinni benne! - szólt Fouquet.

- Nem hisz nekem! Nem hisz nekem, aki tízszer is átvezettem már az örvényen, amely, ha egyedül van, elnyelte volna. Nem hisz nekem, maga, aki főállamügyészből a pénzügyi intendánsi rangra, erről a rangról a főminiszteri méltóságra emelkedett, és aki ebből a mostani méltóságából a *majordomus*²⁸ rangjára fog jutni. De nem - mondta Aramis örökös mosolyával -, hiszen ezt nem láthatja, ennél fogva nem hihet benne.

Aramis most felállt, hogy távozzék.

- Még egy szót! - mondotta Fouquet. - Így még sohasem beszélt velem, sohasem volt velem szemben ennyire őszinte, vagy helyesebben: vakmerő.

- Fennen ugyanis csak akkor beszéljen az ember, ha szabad a hangja.

- És most szabad a hangja?

- Szabad.

- Szóval csak egy kis idő óta?

- Tegnap óta.

- Ó, vigyázzon, D'Herblay úr, biztonságérzetét a vakmerőségig fokozza.

- Az ember lehet vakmerő, ha hatalom van a kezében.

- Tehát hatalom van a kezében?

- Föjlajánlottam az imént tízmilliót, és újra föjlajánlom.

Most Fouquet állt föl, egészen megzavarodva.

- Ejnye, ejnye - mondta -, az imént királyok megbuktatásáról és királyok trónraemeléséről beszélt. Isten bocsássa meg, de szavaiból ezt vettem ki, hacsak nem vagyok örült.

- Nem örült, csakugyan ezt mondtam az imént.

- És miért mondta?

- Mert az ember beszélhet királyok megbuktatásáról és királyok kreálásáról, ha maga fölötté áll... e világ királyainak és trónjainak.

- Egyszóval mindenható? - kiáltott fel Fouquet.

- Mondtam már egyszer, s most megismétlem - szólt Aramis csillogó szemmel és remegő ajakkal.

Fouquet hátravetette magát karosszékében, és tenyerébe temette arcát.

²⁸ A Meroving-dinasztia idején (V-VIII. század) a királyság legmagasabb rangú, olykor a királynál is hatalmasabb tisztség viselője.

Aramis egy pillanatig úgy nézett rá, amint az emberi végzetek angyala nézne egy egyszerű halandóra.

- Isten vele - mondta végül -, aludjék nyugodtan és küldje el levelét La Vallière-nek. Holnap, ugye, újra találkozunk?

- Helyes, holnap - szólt Fouquet, fölszegve a fejét, mint aki magához tér -, de hol találkozunk?

- A királyi sétányon, ha tetszik.

- Nagyon jó.

És elváltak egymástól.

135
A vihar

Másnap a nap komoran és sápadtan kelt fel. Minthogy pedig mindenki tudta, hogy a király programjában erre a napra egy kis kirándulás van kitűzve, mindenkinek az első pillantása, amikor szemét kinyitotta, az égre esett.

A fák fölött sűrű és forró pára terjengett, amely a földtől alig tudott harminc lábnyira emelkedni a nap sugarainak hatása alatt, amely csak sűrű és nehéz ködfelhő mögül világított elő.

Ezen a reggelen nem volt harmat. A gyep szárazon maradt, a virágok nedvességet szomjúhoztak. A madarak tartózkodóbban énekeltek, mint szokásuk volt, a mozdulatlan, szinte élettelen lombok közt. Az a különös, meghatározhatatlan, életteljes zsvivaj, amit mintha a nap keltene életre, a természetnek ez a nagy lélegzése, amely szüntelenül hallik a többi zaj között, nem hallatszott; soha még ilyen csönd nem volt.

Az égnek ez a szomorúsága meglepte a királyt, amikor fölkelvén az ablakhoz ment.

De minthogy már minden parancsa ki volt adva a kirándulásra, minthogy minden előkészület megtörtént, és ami a legfontosabb: mivel Lajos nagyon számított erre a kirándulásra, amit képzelete úgy kiszínezett, és mint máris megállapíthatjuk, a szíve áhított, a király habozás nélkül úgy döntött, hogy nem törődik az időjárással, és bármilyen lesz is az idő, a kirándulás, amit elhatároztak, meglesz.

Egyébként is egyes földi országokban, amelyeket az ég kiváltságokban részesített, vannak órák, amikor úgy látszik, mintha a földi király akarata befolyásolná az isteni akaratot, Augustus császár költője, Vergilius, ezt mondta: *Nocte placet tota redeunt spectacula mane.*²⁹ XIV. Lajosnak ott volt Boileau, aki egészen más dolgokat mondott neki, és ott volt Isten, aki csaknem oly kegyes volt őhöz, mint Jupiter volt Augustus császárhoz.

Lajos, szokása szerint, misét hallgatott, de meg kell vallani: kissé szórakozottan hallgatta, mert a Teremtőről elvonta figyelmét a teremtmény, aki az eszében járt. Egész mise alatt türelmetlenül számolta a perceket, később a másodperceket, amelyek a kirándulás megkezdésének boldogító percétől elválasztották, vagyis attól a perctől, amikor Madame sétára indul udvarhölgyeivel.

Különben mondanunk sem kell, hogy az egész kastélyban senki sem tudott az előző esti találkozásról La Vallière és a király közt. Montalais, akinek a nyelve gyorsan pergett, talán kifecsegte volna, de Montalais-t ezúttal kordában tartotta Malicorne, közös érdekük lakatjával lezárva a száját.

Ami XIV. Lajost illeti, oly boldog volt, hogy majdnem meg is bocsátotta Madame-nak előző napi kis gonoszságát. Hiszen voltaképp inkább öröme volt oka, mint panasza. Madame apró gonoszkodása nélkül nem kapta volna meg La Vallière levelét, e levél nélkül nem lett volna kihallgatás, és a kihallgatás nélkül Lajos továbbra is határozatlan maradt volna. A király szívébe most annyi boldogság költözött, hogy nem fért el benne a harag, legalábbis ebben a pillanatban nem.

Lajos tehát föltette magában, hogy sógornőjét megpillantva, nem ráncolja homlokát, hanem még több barátságot és kedvességet fog mutatni vele szemben, mint rendszeren.

²⁹ Tetszése szerint az éjjelt nappallá varázsolja. (latinul)

De ennek egy föltétele mégis volt, az a föltétele, hogy Madame idejében elkészül és megjelenik.

Ezekon a dolgokon töprengett Lajos a mise alatt, és - meg kell vallanunk - elfeledtették vele a szent gyakorlat közben mindazt, amire pedig gondolnia kellett volna, mint a legkeresztényibb királynak és az Egyház legidősebb fiának.

De Isten oly kegyesen elnéző a fiatalok gyarlóságaival szemben! Minden, ami szerelem, még a bűnös szerelem is, oly könnyen talál kegyelemre atyai tekintete előtt, hogy Lajos, amikor a miséről távozva az égre tekintett, a ködfelhőn hasadékot vett észre, s ezen át lemosolygott rá egy darab az azúrkék szőnyegből, amit az Úr lába tapos.

A király visszatért a kastélyba, és minthogy a séta ideje csak délre volt kitűzve, és minthogy csak tíz óra volt még, XIV. Lajos serényen hozzálátott munkájához munkatársaival, Colbert és Lyonne urakkal.

Midőn azonban Lajos munka közben íróasztalától az ablakához ment, lévén, hogy ez az ablak Madame lakosztályai felé nyílt, megláthatta az udvarban Fouquet-t, aki körül csak úgy hemzsegték az udvaroncok, amióta az előző napon a király kegyével kitüntette. Fouquet nyájas és boldog arccal érkezett az udvarba, hogy tiszteletét tegye a királynál.

Megpillantva Fouquet-t, a király ösztönösen Colbert felé fordult.

Colbert mosolygott, sőt ezúttal maga volt a nyájasság, a túláradó öröm. Ez a boldogság azóta árasztotta el, amióta egyik titkára visszatért, és főnökének átnyújtott egy tárcát; ezt a tárcát Colbert, anélkül, hogy kinyitotta volna, nadrágja mély zsebébe süllyesztette.

De minthogy Colbert örömeinek mindig valami baljós vonása volt, Lajos a két mosoly közül a Fouquet úrét választotta.

Intett főintendánsának, hogy jöjjön fel, aztán Lyonne és Colbert felé fordult:

- Fejezzék be ezt a munkát - mondta -, tegyék az íróasztalomra, pihent fejjel majd átolvasom.

És távozott.

A király intésére Fouquet felsietett. Ami Aramist illeti, aki elkísérte a főintendánst, nagy komolyan elhelyezkedett a közönséges udvaroncok csoportjában, és ott annyira elveszett szeme elől, hogy a király észre sem vette.

A király és Fouquet fenn a lépcső előtt találkoztak.

- Felsőges uram - mondta Fouquet, amikor látta, milyen kegyesen készül fogadni őt a király -, néhány nap óta felséged elhalmoz kegyével. Nem egy fiatal király, hanem egy ifjú félisten uralkodik Franciaország fölött, a gyönyör, a boldogság és a szerelem istene.

A király elpirult; a bók hízelgő volt, de kissé túl egyenes.

A király átvezette Fouquet-t a háló- és a dolgozószobája közt levő kis szalonba.

- Tudja-e, miért hívtam fel? - kérdezte a király, és leült az ablakpárkányra, olyanformán, hogy semmit se veszítsen el mindabból, ami lent történik a virágágyas teraszon, ahová Madame épületszárnyának második bejárója nyílt.

- Nem tudom, felség... de valami igen kellemes dolog lehet; ezt biztosan látom felséged kegyes mosolyából.

- Ó, sejt valamit?

- Nem, felséges uram, csak nézek, és látok.

- Akkor hát téved.
 - Tévedek, felség?
 - Téved, mert épp ellenkezőleg, azért hívtam fel, hogy panaszt tegyek maga ellen.
 - Ellenem, felség?
 - Igen, mégpedig komoly panaszt.
 - Felsőged komolyan rám ijeszt... de azért igazságosságában és jóságában teljesen megbízva várom, miről van szó.
 - Mit hallok, Fouquet úr? Nagy ünnepségre készül Vaux-ban?
- Fouquet úgy mosolygott, mint a beteg, mikor a már-már elfelejtett és újra feltámadó láz először megborzongatja.
- És engem meg sem hív? - kérdezte a király.
 - Felsőg - felelte Fouquet -, nem is gondoltam ilyen ünnepségre, és csak tegnap este történt, hogy egyik *barátom* (Fouquet megnyomta a szót) kegyes volt az ötletet adni.
 - De tegnap este találkoztunk, és maga nem is említette, Fouquet úr.
 - Felsőg, hogyan remélhettem volna, hogy felsőged a magas régiókból, ahol él, leszáll annyira, hogy az én házamat megtisztelti királyi jelenlétével?
 - Bocsánat, Fouquet úr, de egy szóval sem említette ezt a vaux-i ünnepséget.
 - Azért nem szóltam róla felsőgednek, ismétlem, mert először is, még egyáltalán nem döntöttem az ünnepség felől, másodsor, mert félttem a visszautasítástól.
 - De miért félt tőle, hogy visszautasítom, Fouquet úr? Vigyázzon, én a végére akarok ennek járni.
 - Azért, felséges uram, mert szívem leghőbb vágya, hogy a király elfogadja meghívásomat.
 - Jól van, Fouquet úr, úgy látom, mi nagyon könnyen megértjük egymást. Maga szeretne meghívni engem az ünnepségre, én szeretnék elmenni; hívjon meg tehát, és én ott leszek.
 - Ó, hát felsőged kegyeskedik elfogadni meghívásomat? - mondta halkán a főintendáns.
 - Alapjában véve, uram, azt hiszem - mondta a király mosolyogva -, hogy többet teszek, mint elfogadom a meghívását, úgy látszik, én magamat hívom meg.
 - Felsőged a világ legboldogabb emberévé tesz engem! - kiáltott fel Fouquet. - De én kénytelen vagyok elismételni azt, amit felsőged ősenek, IV. Henriknek mondott La Vieuville úr: *Domine, non sum dignus.*³⁰
 - Erre csak azt felelem, Fouquet úr, hogy ha maga ünnepséget rendez, akár meghív engem, akár nem, én elmegyek.
 - Ó, köszönöm, köszönöm, királyom! - mondta Fouquet és magasra emelte fejét eme kitüntetés tudatában, amely, mint belül érezte, anyagi bukását fogja okozni. - De hogyan értesült felsőged az én ünnepségemről?
 - Köszájon forog, Fouquet úr. Mindenki csodával határos dolgokat beszél magáról és arról, hogy milyen házat visz. Büszkévé tenné-e, Fouquet úr, az a tudat, hogy a király irigyli?

³⁰ Uram, nem vagyok méltó. (latinul)

- A világ legboldogabb emberévé tette, felség, mert azon a napon, amikor felséged megirigyelné tőlem Vaux-t, tudnám, mily királyhoz méltó dolgot ajánljak fel uralkodómnak.
- Akkor hát készüljön fel az ünnepségre, Fouquet úr, tárja ki a háza kapuját.
- Felséged pedig állapítsa meg az ünnepség napját.
- Legyen mához egy hónapra.
- Más óhaja nincs felségednek?
- Nincs, főintendáns úr, hacsak az nem, hogy mennél többször lássam közvetlen környezetemben.
- Részesülhetek-e abban a szerencsében, hogy felséged kirándulásán részt vehetek?
- Nagyon természetes. Épp indulok, Fouquet úr, és már itt jönnek is a hölgyek, akikkel találkozóm van.

Ezekre a szavakra a király elugrott az ablakról, nemcsak fiatalos, hanem szerelmes heves-séggel is, s átvette kesztyűjét, sétatálcáját, amelyeket komornyikja nyújtott feléje.

Kívül a park kavicsos homokján hallatszott a hintók kerekeinek nyikorgása és a lovak patáinak dobogása.

A király lement. Abban a pillanatban, amikor a kastély lépcsőfeljáróján megjelent, mindenki megállt. A király egyenesen az ifjú királynéhoz sietett. Ami az anyakirálynét illeti, aki egyre jobban szenvedett súlyos betegségétől, ő nem óhajtott kirándulni.

Mária Terézia királyné egy hintóba szállt Madame-mal, megkérdezve a királytól, merrefelé óhajt kísértálni.

A király csak az imént pillantotta meg La Vallière-t, aki még halványan az előző napi eseményektől, három társnőjével együtt beszállt egy csézába, és azt felelte, hogy neki mindegy, hogy hová mennek, ő mindenütt jól érzi magát, ahol a felesége van.

A királyné tehát kiadta a parancsot a fullajtároknak, hogy Apremont felé irányítsák a kirándulást.

A fullajtárok előresiettek.

A király lóra szállt. Néhány percig a királyné és Madame hintájának ajtaja mellett lovagolt.

Az idő csaknem egészen kiderült, de azért valami poros párafátyol borította az eget, mint szennyes pókhálósövet; a nap sugárkörében csillogó parányok táncoltak: a napnak udvara volt.

Fojtó meleg ült a levegőben.

De minthogy a király nem nagyon törődött az időjárással, senki se látszott nyugtalannak, és a kirándulók, a királyné rendelkezése szerint, Apremont felé vették útjukat.

Az udvaronccsapat zajos és vidám volt. Látszott, hogy mindenki igyekszik elfelejteni és elfeledtetni az előző napi éles vitát.

Kivált Madame volt bűbájos.

Ő annyit látott, hogy a király a hintó mellett lovagol, és minthogy tudta, hogy nem a királyné miatt teszi, bizvást remélhette, hogy visszanyerte királya szívét.

De alig egy negyed mérföldnyi út után a király bájos mosollyal elköszönt hölgyeitől, megfordította lovát, előreengedve a királyné hintóját, majd az első udvarhölgyek kocsijait is, és sorra mind a többit is, pedig ezek mind meg akartak állni, látva, hogy a király megállt.

De a király intett, hogy csak menjenek tovább.

Amikor La Vallière kocsija következett, a király odalovagolt.

Üdvözölte a kocsiban levő udvarhölgyeket, és a cséza mellé szegődött, ahogyan az imént Madame hintaja mellé, de a hosszú kocsisor hirtelen megállt.

Alighanem a királyné rendelkezésére, akit nyugtalanított a király elmaradása.

Emlékezhetünk, hogy a kirándulás irányítása a királynéra volt bízva.

A király megkérdezte Mária Teréziától, mi az óhaja, miért állította meg a kocsisort.

- Hogy gyalog menjünk - hangzott a válasz.

Mária Terézia bizonyára azt remélte, hogy a király, aki az udvarhölgyek csészája mellett lovagolt, gyalogszerrel csak nem fog az udvarhölgyek mellé szegődni.

A fontainebleau-i erdő közepén voltak.

A kirándulás gyönyörűnek ígérkezett, különösen szerelmes és ábrándos emberek számára.

A keresztútról, ahol megálltak, három gyönyörű, hosszú, árnyas és változatos fasor ágazott el.

Ezek a mohától zöld fasorok összeboruló falombok alatt vezettek, amelyek ágai közt bekandikált a kék ég egy lábnyi széles sávja.

A fasorok mélyén ijedt őzek bukkantak fel és tűntek el, egy pillanatra megállva az út közepén, felszegve fejüket, aztán mint a nyíl, suhantak a bokrok sűrűjébe, ahol mintha a föld nyelte volna el őket. Egy-egy bölcs nyugalma nyúl ellenben, hátsó lábára állva és mellső lábával az orrát vakarva, olykor-olykor fürkészve körülszimatolt, hogy felderítse, hogy mind e sok nép, aki megzavarja elméjében, ebédjében vagy pásztorójában, nem hord-e vállán puskát, vagy nem jár-e nyomában kajla lábú vadászfalka.

Egyébként az egész társaság, a királyné példájára, kiszállt a kocsiból.

Mária Terézia belekarolt egyik udvarhölgyébe, oldalpillantást vetve a királyra, aki szemmel láthatólag egyáltalán nem vette észre, hogy a királyné figyel; a királyné ezután az első kínálkozó ösvényen át nekivágott az erdőnek.

Két fullajtár ment a felséges asszony előtt, hogy botjukkal félrehajlítsák a gallyakat, vagy eltávolítsák a tüskés ágakat, amelyek akadályozhatták volna a királyné útját.

Kiszállván a kocsiból, Madame észrevette Guiche grófot, aki mélyen meghajolt előtte, és felajánlotta lovasi szolgálatát.

Monsieur roppantul meg lévén elégedve két nappal azelőtti fürdőzésével, kijelentette, hogy a folyó mellett szavaz, és szabadságot adva Guiche-nek, a kastélyban maradt Lorraine lovaggal és Manicamp-nal.

A féltékenységnak halvány árnyéka se volt már benne.

Őt tehát hiába kereste volna az ember a király kíséretében; de minthogy Monsieur nagyon egyéni kedvteléseknek hódolt, és nem nagyon vett részt az egész társaság örömeiben, távollétét senki se bánta, hanem inkább örült neki.

A királyné és Madame példájára ki-ki a maga kénye-kedve szerint igyekezett menni, rábízva magát a véletlenre.

A király, mint már mondtuk, La Vallière mellett maradt, lepattant lováról, mihelyt a cséza ajtaját kinyitották, és kezét nyújtotta a leánynak.

Montalais és Tonny-Charente nyomban odébbállt, az előbbi számításból, az utóbbi tapintatból.

Csak az a különbség volt köztük, hogy egyikük távozásával kedveskedni akart a királynak, a másik pedig kellemetlenkedni.

Az első félórán az időjárás is szerepet vállalt: az egész ködfátyoltömeget mintha valami forró szél nyugat felé fújta volna, ott összetorlódott, majd ellenkező széliránytól visszafelé hajtva, lassan, lomhán közeledett.

A vihar előszele érzett a levegőben. De mivel a király nem vette észre, senki se érezte magát feljogosítva észrevenni.

A kirándulást tehát folytatták. Néhány idegesebb ember időnként fürkészőn vizsgálta az eget.

Akik még félénkebbek voltak, úgy mentek előre, hogy ne nagyon távolodjanak el a kocsijuktól, ahol vihar esetén menedéket találhattak.

A kíséret legnagyobb része azonban, látva, hogy a király La Vallière-rel együtt bátran nekivág az erdőnek, a kíséret legnagyobb része tehát nyomon követte a királyt.

Amint ezt a király észrevette, kézen fogta La Vallière-t, és egy oldalt elágazó fasorba vezette, ahová senki se merte tovább követni.

136
Az eső

Ebben a pillanatban, és ugyanabban az irányban, amerre a király és La Vallière vette útját, éppen csak az ösvény helyett a fák alatt haladva, két férfi lépkedett, ügyet sem vetve az időjárásra.

Mind a ketten lehajtották fejüket, mint akik mély gondokba merülnek.

Nem látták ők sem Guiche-t, sem Madame-ot, sem a királyt, sem La Vallière-t.

Hirtelen áthasított a levegőn valami fénylobbanás, amit távoli, tompa morgás követett.

- Ejha! - mondta az egyik férfi, felemelve fejét. - Itt a vihar! Ne siessünk a hintónkhoz, kedves D'Herblay barátom?

Aramis az égre emelte szemét, és az időt vizsgálta.

- Nem - szólt -, nincs ok sietségre.

Aztán folytatta a beszélgetést, amelyet az előbb nyilván megszakított:

- Tehát azt állítja, hogy a levél, amelyet tegnap este írtunk, ebben az órában már eljutott a címzetthez?

- Egészen biztosan a kezében van már.

- Kivel küldte el?

- Az én rendes bizalmi küldöncömmel, mint már egyszer volt szerencsém említeni.

- Küldönce meghozta a feleletet is?

- Nem találkoztam vele azóta; a kicsike alkalmasint Madame szolgálatában volt, vagy szobájában öltözködött, és így megváratta emberemet. Közben indulnunk kellett, és el is indultunk. Ennélfogva nem tudhatom, mi történt a levéllel.

- Beszél a királlyal, mielőtt elindult volna?

- Beszéltem.

- Milyen volt?

- Kifogástalan vagy alávaló, aszerint, hogy őszintén beszélt-e, vagy kétszínűsködött.

- És az ünnepség?

- Meglesz egy hónap múlva.

- A király meghívatta magát?

- Annyira mindenáron, hogy emögött ráismertem Colbert befolyására.

- Rendben van.

- Az elmúlt éjszaka nem józanodott ki nagy álmaiból?

- Miféle álmairól?

- Hogy anyagilag támogathat az ünnepség rendezésében.

- Nem; egész éjszaka írtam, és megtettem a szükséges intézkedéseket.

- Az ünnepség jó néhány millióba fog kerülni, figyelmeztetem rá!
- Hatmilliót adok hozzá... Adjon méltóságod is két- vagy hárommilliót minden eshetőségre.
- Csodálatos ember maga, kedves D'Herblay.

Aramis mosolygott.

- De - kérdezte Fouquet némi nyugtalansággal - ha így dobálózik a milliókkal, miért nem adta oda a zsebéből az ötvenezer frankot Baisemeaux-nak?
- Mert néhány nappal ezelőtt oly szegény voltam még, mint Jób.
- És most?
- Gazdagabb vagyok, mint a király.

- Akkor minden rendben - szólt Fouquet -, van nekem emberismeretem. És tudom, hogy nem fogja megszegni adott szavát. S mivel a titkát nem akarom kicsikarni, ne beszéljünk többé a dolgról.

Ebben a pillanatban tompa moraj hallatszott, amely hirtelen hatalmas mennydörgéssé erősödött.

- Hohó! - szólt Fouquet. - Ugye, mondtam?
- Siessünk vissza a hintókhöz - ajánlotta Aramis.
- Késő - felelte Fouquet. - Már esik is.

Csakugyan, mintha megnyílt volna az ég, hatalmas zápor kopogott az erdő zöld kupoláján.

- Legjobb lesz - szólt Fouquet - valami barlangba menekülnünk.
- De van-e itt barlang?
- Ismerek itt egyet - mondta mosolyogva Fouquet -, innen tíz lépésnyire.

Aztán vizsgálódva körülnézett s így szólt:

- Úgy van, ez az!
- Milyen szerencsés ember, hogy olyan jó az emlékezőtehetsége - szólt Aramis, szintén mosolyogva. - De nem kell-e tartani tőle, hogy a kocsisa, minthogy gazdája nem tér vissza, azt fogja hinni, hogy visszafordultunk, és nem csatlakozik-e majd az udvari hintókhöz?
- Ó - felelte Fouquet -, ettől nem kell tartani. Ha én a kocsisomat és kocsimat megállítom valahol, nem mozdul el onnan, legfeljebb királyi parancsra, s még akkor sem bizonyosan. Egyébként azt hiszem, nemcsak mi kerültünk ennyire mélyen az erdőbe. Lépéseket és hangokat hallok.

Fouquet most megfordult, és botjával elhárított egy lombos ágat, amely eltakarta előtte az utat.

A résen át Aramis is kikandikált.

- Egy nő! - szólt Aramis.
- Egy férfi - tette hozzá Fouquet.
- La Vallière kisasszony!
- A király!

- Mi a csuda? - szólt Aramis. - Lehetséges, hogy a király is ismeri a maga barlangját? Csöppet sem csodálkoznám rajta, mert a király, úgy látszik, elég szorgalmasan látogatja a fontainebleau-i nimfákat.

- Mindegy - felelte Fouquet -, akkor is húzódjunk be. Ha a király nem ismeri a barlangot, majd meglátjuk, mi fog történni. Ha pedig ismeri, a barlangnak két bejárata van, s ha a király bemegy az egyikben, a másikon át mi kimehetünk.

- Messze van még? - szólt Aramis. - Az eső már átszivárog a lombokon.

- Itt is vagyunk!

Fouquet széthajtott néhány ágat, és láthatóvá lett egy sziklába vájt üreg, amelyet a páfrány, a repkény és a makkos lomb egészen eltakart.

Fouquet mutatta az utat.

Aramis nyomon követte.

Abban a pillanatban, amikor belépett a barlangba, Aramis visszafordult.

- Hohó - mondta -, a párocska betért az erdőbe, és most épp erre tart.

- Akkor hát adjuk át a helyünket - szólt Fouquet mosolyogva, és Aramist a köpönyegénél fogva magával húzta -, bár nem hiszem, hogy a király ismeri az én barlangomat.

- Csakugyan, keresnek valamit - szólt Aramis -, de úgy látszik, csak egy sűrű fát az eső ellen, egyebet nem.

Aramis nem tévedett, a király az eget vizsgálta, és nem nézett maga körül.

Karon fogta La Vallière-t, és kezét kezében tartotta.

La Vallière meg-megcsúszott a nedves fűvön.

Lajos most figyelmesebben nézett körül, és megpillantva egy hatalmas, sűrű lombú tölgyfát, odavezette La Vallière-t.

A szegény kislány körülnézett, mint aki fél, hogy nyomon követik, de egyben vágyik is rá.

A király szorosán a fa törzse mellé állította, ahol a terebélyes, dús lombú fa töve körül oly száraz volt a föld, mintha nem is zuhogna patakokban az eső. Ő maga levett kalappal állt La Vallière előtt.

Egy perc múlva néhány csepp szivárgott át a tölgyfa gallyai közül, és rácsöppent a király homlokára, ám ő ügyet sem vetett rá.

- Jaj, felség! - mondta halkán La Vallière, megbökve a király kalapját.

De a király csak meghajolt köszönete jeléül, s a viláért se tette föl a fejére.

- Helyünket most ajánlhatjuk fel, vagy soha többé - súgta Fouquet Aramis fülébe.

- Most hallgathatjuk ki, mit mondanak egymásnak, vagy soha többé - súgta Aramis Fouquet fülébe.

Erre aztán mindketten csöndben maradtak, úgyhogy a király hangja eljuthatott hozzájuk.

- Ó, Istenem, kisasszony - mondta a király -, látom, vagyis inkább sejtem, hogy nyugtalan. Higgyc meg, őszintén sajnálom, hogy elragadtam a társaságtól, és olyan helyre vezettem, ahol az esőtől kell szenvednie. Már megázott; nem fázik?

- Nem, felség.

- De látom, remeg.

- Azért, felség, mert félek, hogy balul magyarázzák távollétemet, olyankor, amikor az egész társaság biztosan együtt van.

- Hiszen ajánlanám, hogy térjünk vissza a hintókhoz, de nézzen körül, hallgatódzék, kisasszony, és mondja, lehet-e ilyen időben ezt az utat megkísérelnünk?

Valóban: minduntalan mennydörgés rázkódtatta meg a levegőt, és az eső úgy szakadt, mintha dézsából öntenek.

- Különben is - szólt a király -, nem lehet olyan magyarázat, amely kegyedre nézve kedvezőtlen volna. Hiszen Franciaország királyával, tehát a királyság legelső gavallérjával van együtt!

- Ez igaz, felség - felelte La Vallière -, és nagy megtiszteltetés is számomra, de én nem magamért félek az emberek megjegyzéseitől.

- Hanem kiért?

- Felsőgedért.

- Értem, kisasszony? - mosolygott a király. - Ezt nem értem.

- Felsőged hát elfelejtette már, hogy mi történt tegnap este ő királyi fenségénél?

- Ó, felejtsem el ezt, kérem, vagyis inkább engedje meg, hogy visszaemlékezem, s köszönetet mondjak leveléért és...

- Felsőged - vetette közbe La Vallière -, csak úgy szakad az eső, és felsőged födetlen fővel van.

- Kérem, kisasszony, ne beszéljünk másról, csak kegyedről.

- Ó, én - szólt La Vallière mosolyogva -, én csak egyszerű falusi lány vagyok, hozzászoktam, hogy a Loire rétjein és Blois kertjeiben futkározzam, akármilyen volt is az idő. Ami pedig a ruhámat illeti - tette hozzá, és egyszerű muszlinruháscskájára nézett -, felsőged láthatja, hogy a ruhámért nem érdemes nagyon aggódnom.

- Csakugyan, kisasszony, már többször észrevettem, hogy úgyszólván mindent saját magának köszönhet, és semmit sem ruhájának. Egyáltalán nem kacér, és ez a szememben nagy erény.

- Felsőged, ne mondjon jobbnak, mint amilyen vagyok, és mondja egyszerűen: nem lehet kacér.

- Miért mondja ezt?

- Hát csak azért - felelte mosolyogva La Vallière kisasszony -, mert szegény vagyok.

- Tehát bevallja, hogy szereti a szép ruhákat és a szép holmit? - szólt élénken a király.

- Csak azokat a dolgokat találok szépnek, felsőged, amelyeket el tudok érni. Mindaz, ami meghaladja lehetőségeimet...

- Közömbös szívének?

- Hidegen hagy, mert elérhetetlen.

- Én pedig, kisasszony - felelte a király -, úgy vélem, hogy udvaromban egyáltalán nem azon a helyen áll, amely megilletné. Bizonyára nem méltatták eddig előttem családjá érdekmeit. Nagybátyám kegyetlenül elhanyagolta családjának vagyoni gyarapítását.

- Ó, dehogy, felsőged. Az orléans-i herceg öfensége mindig páratlanul jó volt nevelőapámhoz, Saint-Rémy úrhoz. Az ő érdekmei igen szerények, és lehet mondani, hogy ennek megfelelő jutalmazásban is részesültünk. Nem mindenkinek jut osztályrészül olyan szerencse, hogy

alkalmat találjon feltűnően szolgálhatni a királyt. Bizonyos, hogy ha alkalom adódott volna, szentül hiszem, családom éppoly nagyszívű lett volna, mint amennyire vágyott erre a szerencsére, amely azonban sohasem lett osztályrészünk.

- Akkor hát, kisasszony, királyi kötelességem, hogy a véletlen okozta mulasztásokat jóvátegyem, és szívesen vállalom, hogy kegyeddel szemben jóvátegyem a sors igazságtalanságát.

- Nem, felséges uram - tiltakozott élénken La Vallière -, nagyon kérem, hagyja csak a dolgokat úgy, ahogy vannak.

- Hogyan, kisasszony, tehát visszautasítja azt, amit érdekében tenni akarok és tennem kell?

- Amire vágytam, felség, azt elértem akkor, amikor abban a kitüntetésben részesültem, hogy Madame udvarában helyet kaptam.

- De ha a saját nevében vissza is utasít, fogadja el jóakaratomat családja érdekében.

- Felséged nagylelkűsége elkábít és megrémít, mert ha felséged nagy jóságában megteszi családomért azt, amit ígért, családomnak irigyeket, saját magának pedig ellenségeket szerez. Hagyjon meg engem, felséged, szerény helyzetemben, engedje meg, hogy minden érzelmem megmaradjon boldognak, mert mentes mindenféle érdektől.

- Ó, minő csodálatos szavak! - szólt a király.

- Ez igaz - súgta Aramis a Fouquet fülébe -, és a király nincs nagyon hozzászokva.

- De - szólt ugyanúgy Fouquet - mi lesz, ha ugyanilyen feleletet ad az én levelemre is?

- Ne ítélkezzünk előre, várjuk ki a végét - felelte Aramis.

- De meg aztán, kedves D'Herblay uram - tette hozzá a főintendáns, aki nem nagyon hitt azokban az érzésekben, amelyeket La Vallière kifejezett -, néha ravasz és bölcs számítás, ha az ember önzetlennek tűnik fel királyok előtt.

- Pontosan ugyanezt gondoltam ebben a pillanatban én is - felelte Aramis -, de figyeljünk!

A király közelebb lépett La Vallière-hez, és minthogy az eső mindinkább átszivárgott a tölgyfa lombjain, kalapját védelmezően a leány feje fölé tartotta.

Louise ráemelte szép égszínkéj szemét a királyi kalpagra, amely ernyőt alkotott felette, és nagyot sóhajtván a fejét csóválta.

- Ó, Istenem - mondta a király -, micsoda szomorú gondolat fogta el a szívét, amikor az én szivemből védőbástyát csináltam köréje?

- Felség, megmondom őszintén... Már szóba hoztam ezt, noha oly nehéz ilyesmiről szólni egy leánynak az én koromban, de felséged hallgatást parancsolt. Felséges uram, felséged nem rendelkezik saját magával, felséged nős, minden érzése, amely eltávolítaná a királyné öfelségétől és közelebb hozná hozzám, mély bánatot okozna a királynénak.

A király közbe akart szólni, de a fiatal leány könyörgő mozdulattal folytatta:

- A királyasszony érthető gyöngédséggel szereti felségedet, és féltékeny szemmel kíséri minden lépését, amely tőle eltávolítja. Minthogy az a szerencse érte, hogy ilyen férjet kapott, könnyekkel szemében kéri az eget, hogy tartsa meg szerelmét az ő számára, és féltékenyen figyelni felséged szívének legkisebb rezdülését is.

A király újra szólni akart, de La Vallière ezúttal is bátran közbevágtott:

- Nem volna-e vétkes cselekedet, ha felséged, látva a királyné oly heves és nemes érzelmét, okot adna neki féltékenységre? Ó, bocsássa meg ezt a kijelentésemet, felség. Nagyon jól tudom: lehetetlen, vagy legalábbis lehetetlennek kellene lenni, hogy a világ leghatalmasabb királynéja féltékeny legyen egy szegény leányra, mint én. De a felséges asszony mégiscsak asszony, és szíve, mint a legegyszerűbb asszonyé is, nyitva áll mindenféle gyanú számára, amelyet benne a gonosz emberek még jobban elmérgesítenek. Az égre kérem, felség, ne foglalkozzék tehát többé velem, nem érdemlem meg.

- Ó, kisasszony - kiáltott fel a király -, maga nem gondolja meg, hogy ha így beszél, becsülésem csodálattá fokozódik.

- Felséged olyan értelmet ad szavaimnak, amely nincs meg bennük. Jobbnak lát engem, mint amilyen vagyok. Különb nőt csinál belőlem, mint amilyennek Isten teremtett. Kegyelmezzon meg nekem, felség, mert ha nem tudnám, hogy a király a leglovagiasabb ember az országában, még azt hinném, csúfolódik velem.

- Ó, bizonyosra veszem, hogy ettől maga nem fél - kiáltott fel Lajos.

- Felség, mégiscsak kénytelen leszek félni, ha felséged továbbra is így beszél velem.

- Akkor én vagyok a legszerencsétlenebb fejedelem - mondta Lajos, egyáltalán nem színlelt szomorúsággal -, én vagyok a kereszténység legszerencsétlenebb királya, mert szavaimat nem hiszi el az a nő, akit a világon a legjobban szeretek, és aki összetöri szívemet, ha nem hisz szerelmemben.

- Ó, felség - szólt Louise, szelíden eltolva magától a királyt, aki mind közelebb és közelebb simult hozzá -, úgy látom, a vihar csillapodik, és az eső szűnik.

De abban a pillanatban, amikor a szegény leány kimondta ezeket a szavakat, amelyek mögé igazi érzelmét rejtette, a vihar rácsáfolt szavaira: a kékes fényű villám fantasztikus fénnel világította meg az erdőt, és a rettenetes mennydörgés, mint valami ágyútűz dördült meg a két fiatal teremtés feje fölött, mintha a magas tölgyfa, amely alatt álltak, kihívta volna maga ellen a villámot.

A leány rémületében akaratlanul is felsikoltott.

A király egyik karjával szívéhez szorította, másik karját pedig védőleg tárta feje fölé, mintha a villámmal szemben akarná óvni.

Egy pernyi csend állt be, és a bájos szerelmespár, mert bájos minden, ami szerelmes és ifjú, mozdulatlanul állt ott, és Fouquet és Aramis ugyancsak moccanás nélkül nézték őket.

- Ó, felséges uram - suttogta La Vallière -, hallotta?

És a feje lehanyatlott a király vállára.

- Hallottam - szólt a király -, amint látja, a vihar még nem múlt el.

- Felség, ez intő jel volt.

A király mosolygott.

- Felség, Isten szava fenyegetett meg bennünket...

- Hát jó - felelte a király -, elfogadom ezt a mennydörgést intő jelnek, sőt fenyegetésnek is, ha öt percen belül ugyanilyen erővel és robajjal megismétlődik. De ha nem, akkor engedje meg hinnem, hogy a vihar csak olyan vihar, mint a többi, és semmi egyéb.

Közben a király felnézett és az eget vizsgálta.

De mintha az ég büntársa lett volna Lajosnak, az alatt az öt perc alatt, amely a rettenetes villámcsapás után következett, és amely alatt a megriadt szerelmesek hallgattak, semmi újabb mennydörgés nem hallatszott, és amikor újra megdördült az ég, a vihar szemmel láthatólag távolodott, mintha csak az öt perc alatt tíz mérföldet futott volna tova a szélből korbácsolva.

- Hát mondja, Louise - szólt egész halkán a király -, fog-e még az ég haragjával fenyegetni? És ha a villámot intő jelnek tekinti, fog-e még kételkedni ezentúl abban, hogy ez az intő jel legalábbis nem valami szerencsétlenség előjele?

A fiatal lány a magasba nézett. Közben az eső áttörte a lombok boltozatát, és végigcsurgott a király arcán.

- Ó, felség! Felséges uram - mondotta Louise ellenállhatatlan félelmében, amellyel egészen meghatotta a királyt -, csakugyan az én kedvemért áll előttem a király levett kalappal - szólt halkán - és teszi ki magát a viharoknak? De hát ki vagyok én?

- Maga, amint látja - felelte a király -, istennő, aki megfutamítja a vihart, és visszahozza a szép időt.

Csakugyan napsugár szűrődött át az erdőn, és fényében gyémántként csillogtak az esőcseppek, amelyek a levelekről leperegtek és a lombközökben függőleges irányban lehullottak.

- Felséges uram - mondta La Vallière, csaknem teljesen behódolva, de még egy utolsó erőfeszítéssel -, felség, még egyszer kérem, gondolja meg, mily keserűséget kell elszenvednie miattam! Ebben a pillanatban is - én Istenem, hallja? - keresik, szólítják felségedet. A királyné valószínűleg nyugtalanodik, és Madame... Ó, Madame!... - kiáltotta szinte rémülten.

Madame emlegetése a királyra is hatással volt; megremegett, és karja, amellyel eddig átölelve tartotta, lecsúszott La Vallière derekáról.

A király most kilépett az ösvényre, vizsgálódva körülnézett, és csaknem gondterhesen tért vissza La Vallière-hez.

- Madame-ot emlegette? - szólt a király.

- Madame-ot, mert Madame is féltékeny - felelte La Vallière jelentőségteljesen.

És máskor oly félénk, oly szűziesen zárkózott szemével egy pillanatra kérdőn a király szemébe nézett.

- De - szólt Lajos, erőt véve magán - Madame-nak, azt hiszem, semmi oka sincs, hogy féltékeny legyen rám, nincs semmi joga...

- Sajnos - sóhajtott La Vallière.

- Ó, kisasszony - szólt a király szinte szemrehányó hangon -, talán maga is azt hiszi, hogy egy nővérnek joga van féltékenynek lenni a fivérére?

- Felséges uram, nem lehet az én dolgom felséged titkait fürkészn.

- Ó, hát maga is azt hiszi, amit a többiek? - kiáltott fel a király.

- Azt hiszem, hogy Madame féltékeny, igen, felség - felelte határozottan La Vallière.

- Édes Istenem - szólt a király nyugtalanul -, féltékenységet talán abból vette észre, ahogy magával viselkedik? Madame valami gonosz dolgot követett el maga ellen, amiből féltékenységre következett?

- Nem, felség, egyáltalán nem, hiszen én olyan jelentéktelen valaki vagyok!

- Ó, mert ha észrevett volna valamit... - kiáltott fel szokatlan erővel Lajos.

- Felség - vágott szavába a leány -, már nem esik. Lépéseket hallok, azt hiszem.

És megfélelkezve minden etiketről, megragadta a király karját.

- Hadd jöjjenek, kisasszony - felelte a király. - Ki merné rosszallani, hogy én La Vallière kisasszonnyal beszélgetek?

- Felség, az égre kérem! Az emberek mégiscsak furcsának fogják találni, hogy így átázott és feláldozta magát értem.

- Csak lovagi kötelességemet teljesítettem - felelte Lajos -, és jaj annak, aki nem így járna el, hanem bírálná királya magaviseletét!

Ebben a pillanatban csakugyan néhány siető és kíváncsi ember feje tűnt fel a fasorban, mintha az erdőt fürkésznék, és amint megpillantották a királyt és La Vallière-t, szemmel láthatólag megtalálták azokat, akiket kerestek.

Ezek a királyné és Madame küldöttei voltak, és levették fejükről a kalapot, annak jeléül, hogy megpillantották a királyt.

Ám, La Vallière legnagyobb zavarára, a király egyáltalán nem változtatta meg tiszteletteljes és gyöngéd magatartását.

Azután, hogy minden udvari ember összegyülekezett a fasorban, és valamennyien láthatták, hogy a király milyen tiszteletteljes a fiatal lány iránt, s fődetlen fővel áll előtte a viharban, karját nyújtotta a leánynak, és visszavezette őt a reá várakozókhoz, mindenkit fejbiccentéssel köszöntve, és, változatlanul levett kalappal, elkísérte Louise-t a csészájig.

Az eső még mindig esett, mintha a távozó vihar sírna búcsúkönnyeket, s a többi udvari dámát a király iránt való tisztelet arra kötelezte, hogy ne szálljanak kocsiba a király előtt, úgyhogy köpönyeg és kalap nélkül kellett túrniuk az esőt, amely ellen a király, amennyiben csak módjában volt, kalapjával védte közülük a legszerényebbet, a legutolsó rangút.

A királyné és Madame szintén láthatta a királynak ezt a túlzott udvariasságát. Madame annyira elveszítette fejét, hogy könyökével meglökte a királynét, és így szólt hozzá:

- Nézze, de nézze csak!

A királyné lehunyta szemét, mintha hirtelen elszédült volna. Kezét arcához emelte, és visszaszállt hintójába.

Utána Madame szintén beszállt a kocsiba.

A király újra lóra ült, de most már egyik hintó mellett sem lovagolt, hanem visszatért Fontainebleau-ba, a gyeplőjét lazán lova nyakára eresztette, álmodozva és magába merülve lovagolt.

Miután a tömeg elvonult, és a távolban elveszett a lovak és hintók zaja, Aramis és Fouquet előjött a barlangból, meggyőződve róla, hogy senki se láthatja őket.

Aztán csendesen befordultak a fasorba.

Aramis tekintetével nemcsak az utat fürkészte egész hosszában maga előtt s maga mögött, hanem az erdő sűrűjébe is betekintgetett.

- Fouquet úr - mondta megbizonyosodva róla, hogy a vidék teljesen néptelen -, mindenáron vissza kell szereznünk azt a levelet, amelyet La Vallière kisasszonynak írt.

- Könnyen megtehetjük - felelte Fouquet -, ha a küldöncöm még nem adta át.
- Értse meg, mindenáron vissza kell szereznünk!
- Mert a király szereti ezt a leányt, ugye?
- Nagyon, és ami a legrosszabb, a leány is szenvedélyesen szereti a királyt.
- Ami azt jelenti, ugye, hogy változtatni kell taktikánkon?
- Természetesen. Nem veszhet egy percet sem. Okvetlenül találkoznia kell La Vallière kisasszonnyal, szó sincs többé róla, hogy a kedvese lehessen, most már teljességgel lehetetlen, hanem ki kell jelentenie, hogy legjobb barátja és legalázatosabb szolgája lesz.
- Így is fogok tenni - felelte Fouquet -, és ettől a szereptől nem is irtózom. Csupa szív kislánynak látszik.
- Vagy nagyon ügyesnek - szólt Aramis -, de akkor egy okkal több, hogy megnyerjük. - Aztán egy pillanatnyi csend után hozzáfűzte: - Vagy nagyon tévedek, vagy pedig ez a kislány lesz a király nagy szerelme. Szálljunk kocsiba, és lóhalálában el a fontainebleau-i kastélyba!

137
Tobie

Két órával azután, hogy a főintendáns kocsija Aramis parancsára elindult, s két utasát ama felhők gyorsaságával röpítette Fontainebleau-ba, amelyek a vihar utolsó erejével futottak az égen, La Vallière a szobájában volt, egyszerű muszlinköntösben, és épp uzsonnáját költötte el egy kis márványasztalon.

Egyszer csak nyílt az ajtó, és egy inas jelentette, hogy Fouquet úr óhajtja tiszteletét tenni.

Kétszer is meg kellett előtte ismételni Fouquet nevét, mert a szegény kisleány csak hírből ismerte a főintendánst, és nem tudta kitalálni, mi dolga lehet neki egy pénzügyminiszterrel.

De minthogy Fouquet-t a király is küldhette, s ez a királlyal való beszélgetése után nagyon is lehetségesnek látszott, Louise egy pillantást vetett a tükörbe, megigazította haja csigas fürtjeit, és aztán úgy rendelkezett, hogy a főintendánst vezessék be.

La Vallière azonban mégis érzett némi zavart. A főintendáns látogatása nem mindennapi esemény egy udvarhölgy életében. Fouquet híres volt nagylelkűségéről, udvarlásairól, finom tapintatáról, és több meghívást kapott nőktől, mint amennyi meghallgatást ő kért tőlük.

Sok házba szerencsét hozott a főintendáns megjelenése. Sok női szívnek szerelmet hozott.

Fouquet hódolatteljesen lépett be La Vallière-hez, megjelenésében azzal az előkelő bájjal, amely e század jeles férfiainak jellemző vonása. A mai emberek meg sem érthetik, még a kor arcképein sem, amelyeken a művész megörökíteni igyekezett.

La Vallière a főintendáns szertartásos üdvözlését a nevelőintézeti leányok elfogódottságával fogadta, székkal kínálva vendégét.

De Fouquet meghajolt és így szólt:

- Addig nem ülök le, kisasszony, amíg meg nem bocsát nekem.

- Én? - kérdezte Louise.

- Igen, kegyed.

- Vajon mit bocsássak meg, édes Istenem?

Fouquet a legáthatóbb pillantását vetette a fiatal leányra, de arcán nem látott egyebet a legnaivabb csodálkozásnál.

- Látom, kisasszony - mondta Fouquet -, hogy éppolyan nagylelkű, mint amilyen szellemes nő, és szeméből kiolvasom a bocsánatot, amelyért könyörögtem. De nem elég nekem, hogy az ajka bocsásson meg, hanem bocsásson meg nekem a szíve és az esze is.

- Szavamra, uram - felelte La Vallière -, egyáltalán nem értem önt.

- Ez megint olyan finom vonása, amely engem elbűvöl - felelte Fouquet -, látom, hogy el akarja kerülni, hogy okom legyen pirulnom ön előtt.

- Pirulnia! Pirulnia előttem! De az Isten szerelmére, mondja már meg, miért pirulna?

- Talán tévedek? - kérdezte Fouquet. - És abban a szerencsében részesülök, hogy eljárásommal nem bántottam meg?

Louise vállat vont.

- Uram - mondta -, határozottan rejtélyekben beszél, és én, úgy látszik, nem vagyok eléggé beavatva a dolgokba, mert egyáltalán nem értem.

- Helyes - szólt Fouquet -, nem firtatom a dolgot tovább. Csak arra kérem, mondja meg, hogy számíthatok-e teljes és tökéletes bocsánatára.

- Uram - szólt La Vallière némi türelmetlenséggel -, erre csak egy feleletet adhatok, azt hiszem, ez meg fogja nyugtatni. Ha tudnám, milyen hibát követett el velem szemben, megbocsátanék önnek. Annál inkább meg fogja érteni, hogy ha nem tudom, milyen hibát követett el...

Fouquet összeharapta az ajkát, mint ahogy Aramis tette volna.

- Akkor hát - mondta - remélhetem, hogy bármi történt is, jóban maradunk egymással, és kitüntet vele, hogy hisz hódolatteljes barátságomban.

Louise azt hitte, hogy már kezdi érteni Fouquet-t.

„Óhó - mondta magában -, nem hittem volna, hogy Fouquet úr olyan mohón kutatja a legfrissebb királyi kegy forrását.”

Aztán fennhangon folytatta:

- A barátságát ajánlja fel, uram? Ez csakugyan nagyon megtisztelő rám nézve, és kitüntet vele.

- Tudom, kisasszony - felelte Fouquet -, hogy a szolgáléval szemben az úr barátsága fényesebb és kívánatosabb, de megnyugtathatom, hogy a szolga barátsága is éppoly odaadó, éppoly hű és teljesen érdek nélkül való lesz.

La Vallière meghajolt: a főintendáns hangjából valóban a meggyőződés ereje áradt.

Louise a kezét nyújtotta.

- Hiszek önnek - mondotta.

Fouquet hevesen megragadta a fiatal leány kezét.

- Akkor - szólt - mi sem állja útját, ugyebár, annak, hogy visszaadja nekem azt a szerencsétlen levelet?

- Miféle levelet? - kérdezte La Vallière.

Fouquet, mint már előbb is, átható tekintetével fürkészte Louise szemét.

Megint csak az a naiv leányarc, tiszta tekintet tárult eléje.

- Akkor hát, kisasszony, meg kell vallanom, hogy eljárása a legfinomabb, a leggyöngédebb a világon, és nem volnék becsületes ember, ha tartanék ilyen nagylelkű hölgy haragjától.

- Őszintén szólva - felelte Louise -, mély sajnálattal kell kijelentenem, Fouquet úr, hogy semmit sem értek szavaiból.

- De kisasszony, szavára mondja, hogy nem kapott tőlem semmiféle levelet?

- Szavamra mondom, semmiféle levelet nem kaptam - felelte határozottan La Vallière.

- Rendben van, ennyi nekem elég, kisasszony. Engedje meg, hogy ismételen kifejezzem nagybecsülésemet és hódolatomat.

Majd meghajolt, és távozott, hogy felkeresse Aramist, aki otthon várt rá; La Vallière pedig, magára maradva, azon töprengett, vajon eszét vesztette-e a főintendáns.

- Mi újság? - kérdezte Aramis, aki már türelmetlenül várta Fouquet-t. - Hogy tetszik a király új kegyeltje?
- El vagyok ragadtatva tőle - felelte Fouquet -, ez a nő csupa szellem és csupa szív.
- Nem haragudott meg?
- Esze ágában sincs, úgy tett, mintha meg se értett volna.
- Mit nem értett meg?
- Nem értette meg, hogy írtam neki.
- Pedig meg kellett értenie, különben hogy adhatta volna vissza a levelet? Mert felteszem, hogy visszakapta tőle azt a levelet?
- Egyáltalán nem.
- Legalább meggyőződött róla, hogy a kicsike elégette?
- Kedves D'Herblay uram, már egy óra óta játszom ezt a kérdésfelelet játékot, és bármilyen mulatságos, már unom. Értse meg jól, a kicsike úgy tesz, mintha nem értené, amit mondok neki. Eltagadta, hogy levelet kapott tőlem. Minthogy pedig a leghatározottabban tagadta, hogy átvette a levelet, ennél fogva se vissza nem adhatta, se el nem égethette.
- Ejha! - szólt Aramis nyugtalanul. - Miket nem mond!
- Annyit mondok, hogy a kislány égre-földre esküdözött, hogy nem kapott tőlem semmiféle levelet.
- No, ez aztán cifra dolog. Nem követelte elég makacsul vissza?
- Olyan makacsul követeltem, hogy az a szemtelenséggel határos.
- És ő tagadott.
- Véges-végig.
- Nem árulta el magát egy pillanatra sem?
- Egy pillanatra sem.
- Akkor hát, kedvesem, otthagytá a levelünket a kezében?
- Az ördögbe is, egyebet nem tehettem.
- Tyű, ez nagy hiba!
- Hát mi a macskát csinált volna a helyemben?
- Biztos, hogy kényszeríteni nem lehet, de a dolog annál nyugtalanítóbb, mert nem hagyhatunk a kezében ilyen fegyvert magunk ellen.
- Ó, nagyon jólelkű kislány!
- Ha az volna, visszaadta volna a levelet.
- De mondom, hogy jószívű; láttam a szemét, s ebben szakértő vagyok.
- Szóval azt hiszi, hogy La Vallière jóhiszemű?
- Szentül hiszem.
- Én pedig azt hiszem, hogy mind a ketten tévedünk.
- Tévedünk? Hogyan?

- Azt hiszem, hogy La Vallière valóban nem kapta meg a levelünket, mint ahogy mondta is.

- Nem kapta meg levelünket?

- Nem.

- Azt hiszi...!

- Azt hiszem, hogy valamely okból, amelyet mi nem ismerünk, embere nem adta át a levelet.

Fouquet a hívóharangra ütött.

Erre egy inas jelent meg.

- Küldd ide Tobie-t - mondta neki Fouquet.

Egy perc múlva megjelent egy nyugtalan tekintetű, vékony ajkú, rövid karú, hajlott hátú ember.

Aramis átható tekintettel fürkészte.

- Megengedi, hogy én kérdezzem ki az inasát? - kérdezte Aramis.

- Tessék - felelte Fouquet.

Aramis már-már szólt volna, de aztán meggondolta magát.

- Nem - mondotta -, még észrevenné, hogy fontos nekünk a válasza. Kérdezze ki maga. Én majd úgy teszek, mintha írnék.

Aramis az íróasztal elé ült, háttal az inasnak, de azért minden mozdulatát és minden pillantását láthatta és vizsgálhatta egy tükörből.

- Gyere ide, Tobie - mondta Fouquet.

A lakáj határozott lépésekkel közeledett.

- Elvégezted, amit rád bíztam? - kérdezte Fouquet.

- Elvégeztem, mint rendesen, nagyuram - felelte az inas.

- Mondd el, hogyan történt?

- Belopóztam La Vallière kisasszony szobájába, ő éppen misén volt, én pedig a levelet letettem toalettszalkájára, úgy, ahogy utasítani méltóztatott.

- Helyes, más nem történt?

- Egyáltalán semmi más, nagyuram.

- Volt ott másvalaki?

- Senki.

- Jól elrejtőztél, mint ahogy meghagytam neked?

- Igen.

- És a kisasszony hazajött?

- Tíz perccel később.

- Más nem vihette el a levelet?

- Senki más, mert senki se lépett be a szobába.

- Kívülről nem, de hát belülről?

- Rejtekhelyemről az egész szobát jól láthattam.

- Ide figyelj - mondta Fouquet, és az inas szeme közé nézett -, ha ezt a levelet tévedésből másnak adtad át, valld be, mert ha kiderül, hogy tévedés történt, a fejeddel fizetsz érte.

Tobie összerezte, de nyomban összeszedte magát.

- Nagyméltóságú úr, kérem - mondta -, én a levelet letettem oda, ahová mondtam, és kérek félórai haladékot, hogy bebizonyíthassam: a levél La Vallière kisasszony kezében van, vagy pedig visszahozhassam a levelet.

Aramis kíváncsian figyelte a lakájt.

Fouquet bizalmát könnyen meg lehetett nyerni; ez az ember már húsz év óta becsületesen szolgált.

- Jól van, menj - mondta Fouquet -, de hozd el a bizonyítékát annak, amit mondtál.

Az inas távozott.

- No, mi a véleménye róla? - kérdezte Fouquet Aramistól.

- Az a véleményem, hogy bármilyen módon is, de meg kell bizonyosodnia a tényállásról. A levél vagy eljutott, vagy nem jutott el La Vallière-hez. Ha eljutott, La Vallière-nek okvetlenül vissza kell szolgáltatnia, vagy nagyméltóságod szeme láttára el kell égetnie. Ha nem kapta meg a levelet, vissza kell szerezniük, még ha egymillióba kerül is. Nem ez a maga véleménye is?

- Helyes, de azért azt hiszem, kedves püspököm, hogy eltúlozza a veszélyt.

- Milyen vak, milyen vak! - mondta halkán Aramis.

- La Vallière, akit mi elsőrangú politikusnak tartottunk, egyszerűen egy kis kacér nő, s azt reméli, hogy majd udvarlok neki, ha már egyszer elkezdtem, de most, miután meggyőződött a király szerelméről, reméli, hogy pórázon tarthat azzal a levéllel. Ez csak természetes.

Aramis a fejét rázta.

- Maga nem így vélekedik? - kérdezte Fouquet.

- Az a leány egyáltalán nem kacér - mondta Aramis.

- Engedje megjegyeznem...

- Ó, ismerem én a kacér nőket - szólt Aramis.

- De barátom, barátom!

- Azt akarja mondani, hogy régen volt az, amikor tanulmányoztam őket? Ó, a nők nem változnak.

- Igaz, de a férfiak változnak, és maga gyanakvóbb, mint azelőtt volt. - És nevetve hozzátette:

- Mondja csak, ha La Vallière hajlandó volna egyharmad részben engem és kétharmad részben a királyt szeretni, elfogadhatónak találná-e ezt a helyzetet?

Aramis türelmetlenül fölállt.

- La Vallière - szólt - sohasem szeretett mást, mint a királyt.

- De hát végre is maga mit tenne? - kérdezte Fouquet.

- Kérdezze inkább, mit tettem volna.

- Nohát, mit tett volna?
 - Mindenekelőtt nem hagytam volna elmenni azt az embert.
 - Tobie-t?
 - Tobie-t. Tobie áruló!
 - Ugyan!
 - Bizonyosra veszem! Addig el nem engedtem volna Tobie-t, amíg be nem vallja az igazat.
 - Ezen még lehet segíteni!
 - Hogyan?
 - Visszahívjuk Tobie-t, és most maga faggassa ki.
 - Helyes.
 - De megnyugtathatom, hogy felesleges, Tobie húsz év óta szolgál engem, sohasem csinált semmi bajt, pedig - tette hozzá nevetve Fouquet - könnyen összekuszálhatta volna a dolgaimat.
 - Azért csak hívja vissza. Úgy rémlik, láttam ma reggel nagy tanácskozásba merülve Colbert valamelyik emberével.
 - Hol látta?
 - Szemben az istállókkal.
 - Ugyan! Valamennyi emberem halálos ellensége ama gazfickó embereinek.
 - De ha mondom, hogy láttam ezt a pofát! Amikor az imént belépett, ismeretlennek kellett volna lennie előttem, s mégis roppant kellemetlen hatást tett rám.
 - Miért nem mondta el mindezt, mialatt Tobie itt volt?
 - Mert csak ebben a percben tudok tisztán visszaemlékezni.
 - Hallja, most aztán megrémít - szólt Fouquet, és a harangra ütött.
 - Félek, hogy kissé elkéstünk - mondta Aramis.
- Fouquet másodszor is a harangra ütött.
- Rendes szobai inasa lépett be.
- Küldd ide Tobie-t - mondta Fouquet.
- A szobai inas bezárta maga után az ajtót.
- Szabad kezet ad? - kérdezte Aramis.
 - Mindenre felhatalmazom.
 - Bármiféle eszközt alkalmazhatok, hogy megtudhassuk az igazságot?
 - Bármiféle eszközt.
 - A megfélemlítést is?
 - Megteszem főügyésznek a helyemben.
- Tíz percig vártak, de Tobie nem jött.
- Fouquet türelmét veszítve, újra a csengőre ütött.

- Tobie! - ordította.

- De hiszen - felelte az inas - már mindenfelé keresik.

- Nem járhat messze, mert nem adtam neki semmiféle megbízást.

- Utána fogok nézni, nagyuram.

És az inas távozott.

Aramis ezalatt türelmetlenül, de némán járkált fel és alá a dolgozószobában.

Újabb tíz perc telt el.

Fouquet oly türelmetlenül kezdett csöngetni, hogy egy egész temető felébredt volna rá.

A szobai inas visszajött, annyira remegve, hogy lerítt róla: rossz hírt hoz.

- Kegyelmes uram téved - mondta Fouquet-nak, mielőtt gazdája kérdezhetne volna. - Kegyelmes uram bizonyára megbízást adott Tobie-nak, mert Tobie az istállóba ment, kiválasztotta a legjobban futó lovat, s maga nyergelte fel.

- Nos, és?

- És elvágatott.

- Elvágatott?... - kiáltott fel Fouquet. - Gyorsan utána, fogják el!

- No, no! - mondta Aramis, és lefogta Fouquet-t. - Csillapodjék. Most már megtörtént a baj.

- Megtörtént a baj?

- Kétségkívül; előre láttam. Most ne lármázzuk fel a házat. Inkább vessünk számot a következőkkel, és próbáljunk, ha lehet, elibük vágni.

- Ha mindent számításba veszek - szólt Fouquet -, a baj nem is olyan nagy.

- Azt hiszi? - kérdezte Aramis.

- Természetesen. Csak szabad egy férfinak szerelmes levelet írnia egy nőnek.

- Egy férfinak igen, de a király egy alattvalójának nem, különösen, ha az a nő a király szerelme!

- De nézze, barátom, egy héttel ezelőtt a király még nem szerette La Vallière-t. Sőt még tegnap sem szerette, a levél pedig tegnapról van keltezve. Nem gyaníthattam, hogy ő a király szerelme, mert hiszen a király szerelme akkor még meg sem született.

- Ez igaz - felelte Aramis -, de sajnós, a levélre nem írtunk dátumot. Ettől fáj leginkább a fejem; ha a levél tegnapról volna keltezve, egyáltalán nem aggódnék magáért.

Fouquet vállat vont.

- Talán gyámság alatt vagyok - kérdezte -, és a király agyamnak és testemnek is korlátlan parancsolója?

- Igaza van - felelte Aramis -, ne túlozzuk a dolgok jelentőségét, és különben is... ha veszély fenyeget bennünket, vannak eszközeink a védekezésre.

- Ó, ha veszély fenyeget bennünket! - szólt Fouquet. - Ezt a hangyacsípést csak nem sorolja azok közé a veszélyek közé, amelyek vagyonomat és életemet fenyegetik?

- Mindenesetre gondolja meg, Fouquet úr, hogy a hangya csípése megölhet egy óriást is, ha a hangyacsípés mérges.

- Az a mindenható hatalom tehát, amelyről nemrég beszélt, már semmivé lett?
- Ha mindenható vagyok is, de nem vagyok halhatatlan.
- Azt hiszem, az első és legsürgősebb dolgunk, hogy megtaláljuk Tobie-t. Nem ez a maga véleménye is?
- Szerintem Tobie-t nem fogja többé megtalálni - felelte Aramis -, és ha kedves embere volt, nyugodjon bele az elvesztésébe.
- De hát elvégre is, mégiscsak él valahol a világon - mondta Fouquet.
- Igaza van. Engedje meg, hogy én intézkedjem - felelte Aramis.

138
Madame négy esélye

Anna anyakirályné magához kérte a fiatal királynét.

Ausztriai Anna egy idő óta beteges volt, ifjúsága, szépsége rohamosan hanyatlott, ami az olyan nők alkonyát jellemzi, akik sokat küszködtek. Testi bajához az a lelki fájdalom is járult, hogy az udvar ifjú szépei, ifjú, szellemes emberei és ifjú hatalmasságai körében már csak élő emlékeknek számított.

Az orvosa véleménye és a tükre nem ejtették annyira kétségbe, mint amennyire az udvaroncok részéről érkező kérlelhetetlen figyelmeztetések: úgy elpártoltak tőle, mint ahogy a patkányok elhagyják a hajót, ha a hajófenékbe a kor rágta réseken át betódul a víz.

Elégedetlenségét az is fokozta, hogy egyre ritkábban láthatta idősebbik fiát.

A király jó fiú volt, bár fiúi szeretetét inkább tüntetőleg mutatta, mint belül érezte, s kezdetben minden reggel és minden este egy-egy órát töltött anyjánál; de mióta államügyekkel is foglalkozott, reggeli és esti látogatása egy óráról félórára apadt le, és a reggeli látogatása lassankint egészen elmaradt.

A misén látták egymást, de még az esti látogatást is helyettesítette egyszerű találkozásuk, hol a királynál, társaságban, hol Madame-nál, akihez Anna királyné szívesen eljárt, két fiára való tekintettel.

Ebből eredt aztán Madame rendkívüli befolyása az udvarban, aminek következtében az orléans-i hercegné háza lett az udvari élet középpontja.

Ausztriai Anna érezte ezt.

Betegsége miatt arra volt ítélve, hogy gyakran elmaradjon a társaságból, és kétségbeesetten gondolt rá, hogy napjai, estői magányosságban, hasztalanul és bánatban fognak eltelni.

Rettegve emlékezett vissza elszigeteltségére, amire hajdanán Richelieu kárhoztatta, a szörnyű, elviselhetetlen estékre, pedig akkor még ott volt vigaszul a szépsége, az ifjúsága, s azokat mindig a reménység kíséri.

Ekkor megfogamzott benne a terv, hogy az udvari életet Madame-mal és fényes udvaronci uszályával együtt a maga házába vonzza, abba a komor és máris szomorú házba, ahol egy francia király özvegye, egy másik francia király anyja arra szorítkozott, hogy egy francia király örökké siránkozó feleségét vigasztalja, amiért férje mellett özvegyi életet él.

Anna elgondolkodott.

Életében már sok cselszövést hajtott végre. A régi szép időkben mindig csupa szerencsés terv fogant meg ifjú fejében, és ott volt mellette még nála is becsvágyóbb és szerelmesebb természetű barátnője, ambícióját, szerelmét ösztökélve, aki nagyon szerette Annát, pedig ez ritka jelenség az udvarnál, ámde kicsinyes megfontolásokból ezt a barátnőt eltávolították az udvarból.

S annyi éve már nem akadt senki, aki jó tanácsokat adhatott Annának, kivéve Motteville-né asszonyt és Molenát, a spanyol dajkát, aki mint honfitársa és mint nő is mellette állt.

Az ifjú teremtések közül ki emlékeztethette volna Annát a múltra, amelynek élt és amely által élt?

Ausztriai Annának eszébe jutott Chevreuse hercegasszony, aki inkább a maga, semmint a király akaratóból ment száműzetésbe, és számkivetésben halt meg, mint valami jelentéktelen vidéki nemes felesége.

Anna azon töprengett, vajon közös kis cselszövényeik idején, hasonló esetben mit tanácsolt volna neki Chevreuse-né asszony, és komoly megfontolás után úgy gondolta, hogy a ravasz, éles eszű és tapasztalt Chevreuse-né a következő tanácsot adta volna neki gúnyos hangján:

„Az udvarnak ezek az ifjú emberkéi mind szegények és pénzéhesek. Szükségük van aranyra és jövedelmekre, hogy élhessenek szenvedélyeiknek. Érdekeiknél fogva kell őket megnyerni.”

Ausztriai Anna magáévá tette ezt a tervet.

Erszénye duzzadt, rendelkezésére állt a hatalmas összeg, Mazarin gyűjtötte össze számára, és biztos helyen őrizték.

Annának voltak a legszebb drágakövei egész Franciaországban, s ezenkívül oly nagy gyöngyei, hogy a király, valahányszor látta őket, felsóhajtott, mert koronájának gyöngyei apró kölesszemek voltak hozzájuk képest.

Ausztriai Anna nem használhatta többé fegyverül sem szépségét, sem báját. Gazdagságával akart tehát hatni, és azoknak, akik hozzá jönnek, csalétekel különböző dolgokat eszelt ki. Részben szerencsejátékon akart az embereknek aranyat juttatni, részben ügyes ajándékokkal akarta őket lekenyerezni, ha adakozó kedvében volt, részben váratlan járadékokkal, amiket a királytól csikart ki; s ezt hitele fenntartása érdekében tette.

Eszközeit mindenekelőtt Madame-on próbálta ki, aki a legértékesebb zsákmány volt valamennyi közt.

Madame, bármily rendíthetetlenül is bízott saját szellemében és ifjúságában, lehunyt szemmel belement a csapdába, amely nyitva állt előtte. Egyre gazdagabb lett az ajándékok és kedvezmények révén, és csakhamar rákapott ezekre az előlegezett örökségekre.

Ausztriai Anna ugyanilyen eszközt használt Monsieur-vel, sőt magával a királlyal szemben is.

Lakosztályán sorsolást rendezett.

Azon a napon, amelyről most írunk, éjfél utáni mulatság készült az anyakirálynénál, és Ausztriai Anna főnyereményül két gyönyörű, remekmű gyémántos karkötőjét tűzte ki.

A karkötőket rendkívül nagyértékű antik kámeák díszítették; a gyémántok nem képviseltek valami roppant értéket, de megmunkálásuk érdekessége és ritkasága miatt olyan becsben voltak, hogy az udvarban nemcsak viselni vágyták, hanem csak megtekinteni is, és azokon a napokon, amikor Ausztriai Anna a karján viselte, kitüntetésszámba ment, ha valaki megcsodálhatta őket, kezet csókolva a királynénak.

Az udvari emberek még a legkülönbözőbb bókokat is kitalálták, elterjesztették azt az aforizmát, hogy a karkötők felbecsülhetetlen értéket jelentenek, ha szerencsétlenségükre nem volna olyan vetélytársuk, mint a királyné szép karja, amelyet öveznek.

Ezt a bókot Európa minden nyelvére lefordították, és több mint ezer latin és francia disztichon tárgyalta ezt a témát.

Az a perc, amikor Ausztriai Anna a sorsolás mellett döntött, döntő perc volt. A király már két nap óta nem látogatta meg anyját. Madame is haragot tartott a driádok és najádok nagyjelenete óta.

A király nem neheztelt többé, de egy mindennél hatalmasabb szórakozása elvonta őt az udvar gyönyörűségeitől és viharaitól.

Ausztriai Anna tehát hadicselül másnap estére, a maga lakosztályába tűzte ki a sorsolást.

E célból beszélt az ifjú királynéval, akit, mint már mondtunk, reggel magához kéretett.

- Leányom - mondta a fiatal királynénak -, jó hírt mondok. A király a leggyengédebb szavakkal emlékezett meg magáról. A király fiatal és könnyen befolyásolható, de amíg maga kitart énmeltem, nem mer majd eltávolodni magától, akihez egyébként igen gyöngéd szálak fűzik. Ma este lottójáték lesz nálam: eljön-e?

- Úgy hallom - felelte a fiatal királyné némi szemrehányással -, hogy felséged főnyereményül azt a két gyönyörű karkötőt tűzte ki, amelyeknek ritka becsességüknél fogva nem is lett volna szabad kikerülniük a királyi kincseskamrából, már csak azért sem, mert felségedéi voltak.

- Leányom - felelte Ausztriai Anna, belelátva a királyné szívébe és meg akarva vigasztalni őt azért, hogy nem neki ajándékozta a karpereceket -, szükségem van rá, hogy mindörökre magamhoz láncolhassam Madame-ot.

- Madame-ot? - szólta elvörösödve az ifjú királyné.

- Természetesen. Nem látja-e szívesebben, hogy közelében van a vetélytársnője, akit így ellenőrizhet és kezében tarthat, mint ha a király van nála, és kedvére udvarolhat neki? A lottójátékkal magamhoz akarom csábítani őt; van-e ez ellen valami kifogása?

- Ó, dehogyan - felelte Mária Terézia, és tapsolt, a spanyolokat jellemző gyermekes örömmel.

- Ezek után nem sajnálja-e, kedvesem, hogy nem magának ajándékoztam, mint ahogy eredetileg szándékomban volt?

- Ó, nem, drága anyám!...

- Tehát, kedves leányom, csinosítsa ki magát, hogy éjfél utáni multságunk ragyogóan sikerüljön: mennél vidámabb lesz, mennél bájosabb, annál inkább föléje fog kerekedni valamennyi nőnek, szépsége és rangja segítségével.

Mária Terézia fellelkesedve távozott.

Egy óra múlva Ausztriai Anna Madame-ot fogadta, és elhalmozta gyöngédségével.

- Jó hírt mondok - szólta -, a király el van ragadtatva a lottóm eszméjétől.

- Én azonban - felelte Madame - annál kevésbé vagyok elragadtatva. Hogy én azokat a szép karpereceket más nőnek a karján lássam, mint felségedén, királynéném, vagy az enyémen, ehhez a gondolathoz nem tudok hozzászokni.

- Ejnye, ejnye - szólta Ausztriai Anna, mosolya mögé rejtve hirtelen rátörő heves fájdalmát -, ne lázadozzék, ifiasszony, és ne fogja fel a dolgot mindjárt a legrosszabbik oldaláról.

- Hej, felséges asszonyom, a sors vak és szeszélyes... és felséged, mint hallottam, kétszáz sorsjegyet bocsátott ki.

- Épp annyit. De hiszen tudja, hogy csak egy ember nyerheti meg a főnyereményt.

- Tudom. De ki fogja megnyerni? Meg tudja mondani? - kérdezte Madame kétségbeesetten.

- Erről jut eszembe, hogy ma éjjel álmodtam... Ó, úgy örülök álmaimnak... Hiszen oly keveset alszom.

- Mit álmodott?... Talán fájdalmai vannak?

- Nem, nem - felelte a királyné, s bámulatra méltó hősiességgel győzte le mellének kínzó görcsét -, azt álmodtam, hogy a király nyerte meg a karkötőket.

- A király?

- Azt akarja kérdezni, hogy mihez kezdjen a király a karperecekkal?

- Csakugyan.

- Pedig mégis azt fogja mondani: szerencse volna, ha a király nyerné meg, mert ha a királyé, valakinek csak oda kell adnia.

- Például felségednek.

- Ebben az esetben én rögtön elajándékozom; mert csak nem hiszi - szólt a királyné mosolyogva -, hogy pénzzavarom miatt sorsolom ki a karperecemet? Azért intézem így, hogy odaadhassam, de ne tegyek senkit féltékennyé; s ha a véletlen nem segít ki zavaromból, hát akkor én majd helyrebillentem a véletlent... nagyon jól tudom, kinek juttatnám a karkötőket.

S szavait olyan kifejező mosollyal kíséerte, hogy Madame-nak köszönetképpen meg kellett őt csókolnia.

- De - tette hozzá Ausztriai Anna - maga éppen olyan jól tudja, mint én, hogy a király, ha nyerne, nem adná vissza nekem a karpereceket.

- Hanem a királynénak adná, ugye.

- Nem, mégpedig ugyanabból az okból, amiért nem nekem adná; mivelhogy ha a királynénak akarnám adni, akkor nem volna szükségem a király útján való adományozásra.

Madame a szeme sarkából rápillantott a két karperecre, amelyek a közeli állótükör párkányán kis szekrénykéjükben csillogtak.

- Mily szépek! - szólt sóhajtva. - De ne feledkezzünk meg róla, hogy felséged álma csak álom.

- Nagyon csodálkoznám - felelte Ausztriai Anna -, ha álmom nem teljesülne, ez eddig nagyon ritkán történt meg velem.

- Akkor tehát a jövőbe lát?

- Már mondtam, leányom, hogy majdnem sohasem álmodom; de ezúttal az álmom annyira egybeesik szívem vágyával, és annyira egybevágnak elképzeléseimmel.

- Milyen elképzeléseivel?

- Például azzal, hogy maga nyeri a karpereceket.

- Tehát nem a király?

- Ó - felelte Ausztriai Anna -, nem oly nagy az út a király szívéből a maga szívéig... akit az ő legkedvesebb nővérének nevez... álmom tehát nem hazudhat. Látja, milyen remek esélyei vannak? Számolja csak az esélyeket.

- Számolom.

- Tehát először is az álom. Ha a király nyeri meg, akkor föltétlenül magának ajándékozza a két karkötőt.

- Ez tehát egy esélynek számít.

- Ha maga nyeri meg, akkor a magáé.

- Természetesen ez a második esély.

- Végül, ha Monsieur nyeri meg.

- Ó! - s Madame harsányan felkacagott -, a férjem Lorraine lovagnak ajándékozná.

Ausztriai Anna éppúgy kacagott, mint a menyé, vagyis szívből, úgyhogy kínzó fájdalma megint jelentkezett, bele is sápadt nagy vidámsága közepett.

- Mi baja van? - kérdezte Madame ijedten.

- Ó, semmi, semmi, az oldalamban a hasogatás... Nagyon erősen nevettem... tehát már a negyedik esélynél tartottunk.

- Erre egyáltalán nem tudok emlékezni.

- Bocsásson meg, de magamat sem zártam ki a nyerők közül, és ha én nyerem meg, akkor biztosan számíthat a karkötőkre.

- Ó, köszönöm, nagyon köszönöm - kiáltott fel Madame.

- Remélem, hogy ezzel maga a főnyeremény favoritja és az álom kezdi a komoly valóság képét öltetni.

- Csakugyan reménnyel és bizalommal tölt el engem, és ha így jutok a karperecekhez, százszor becsesebbek lesznek nekem.

- Vizontlátásra hát ma este.

- A vizontlátásra.

És a két fejedelemasszony elbúcsúzott egymástól.

Ausztriai Anna, miután elvált a menyétől, így szólt magában, a karkötőket vizsgálva:

- Csakugyan nagyon becsesek, mert segítségükkel ma este kibékíték egy szívet, és egyszersmind rájövök egy titok nyitjára.

Azután elhagyatott hálófülkéje felé fordult.

- Te is így játszottad volna meg ezt a játékot, szegény Chevreuse hercegnőm? - mondta az üres falaknak. - Igen, ugye?

És invokációja visszhangjaként a régi szép idők illata, ifjúságának bohó képzelőereje, minden boldogsága visszaköltözött szívébe.

139
A lottójáték

Este nyolc órakor mindenki ott volt az anyakirálynénál.

Ausztriai Anna teljes ünnepi díszben, szépségének maradványaiban tündökölt, felhasználva minden fortélyt, ami csak ügyes kézben a hiúságot szolgálhatja, s takargatva, vagy inkább takargatni igyekezve a körülötte zsi bongó s az előző fejezetben említett szerencsés kombinációk eredményeképp őt tömjénező ifjú udvaroncok hada előtt azokat a szemmel látható pusztításokat, amelyeket betegsége okozott, ami néhány évvel később halálát is okozta.

Mellette ott ült Madame, csaknem olyan kacéran, mint Ausztriai Anna, és az ifjú királyné, egyszerű természetességében; ők ketten versenyeztek kegyéért.

Az udvarhölgyek egységes hadtestet alkottak, hogy mennél nagyobb erővel, és ennél fogva mennél eredményesebben verhessék vissza a fiatal emberek gúnyos megjegyzéseit, és mint a négyszögben felállított zászlóalj, ők is kölcsönösen támogatták egymást, ügyes védekezéssel és találó visszavágásokkal.

Montalais, nagyon jártas lévén az ilyen elővéd-csatározásokban, a maga arcvonalát az ellenségre irányított pergőtűzzel védte.

Saint-Aignan, Tonny-Charente kisasszony makacs és ennél fogva bántó ridegsége miatt elkeseredve, megpróbált hátat fordítani a hölgynek, de szépének két nagy kék szeme fénye annyira leigázta, hogy minden pillanatban visszafordult hozzá, a vereségét megpecsételő újabb megaláztatásokra, amire Tonny-Charente kisasszony újabb csípős megjegyzésekkel válaszolt.

Saint-Aignan már azt se tudta, melyik szenthez forduljon segítségért.

La Vallière körül még nem képződött udvar, csak egy udvarnak a kezdete.

Saint-Aignan, csakis azért, hogy magára vonja Athénaïs figyelmét, olyan mély bókkal tisztelgett Louise előtt, hogy néhány elmaradt ember azt hihette: Saint-Aignan Louise-zal akarja sakkban tartani Athénaïst.

De ezek nem látták az erdőben az esős jelenetet, vagy még nem hallottak róla. Minthogy azonban a társaság legnagyobb része már értesült az erdei jelenetről, a királyi kegy nyilvánvalósága feléje vonzotta az udvar legügyesebb és legostobább embereit.

Az előbbieket azért, mert magukban Montaigne mondását idézték: „Mit tudom én?”, az utóbbiakat pedig, mert Rabelais-val ezt mondták: „Hátha?”

A legtöbb udvaronc ezeket követte, mint ahogy vadászat alkalmával csak öt vagy hat ügyes vizsla megy az üldözött vad szaga után, a falka többi része pedig csak az elől futókat követi.

Az anyakirályné, az ifjú királyné és Madame a jelenlevő hölgyek és az udvarhölgyek toalettjeit vizsgálták, megfélemezve róla, hogy királynék, hogy annál inkább nők lehessenek.

Más szóval irgalmatlanul szétmarcangoltak minden szoknyaviselőt, mint ahogy Molière mondta volna.

Az ifjú királyné és Madame pillantása ugyanabban az időben esett La Vallière-re, akit, mint már említettük, e pillanatban nagy udvar vett körül. Madame kegyetlen volt:

- Ha a sors igazán igazságos volna - mondta az anyakirályné felé fordulva -, akkor a szegény kis La Vallière-t tüntetné ki.

- Az lehetetlen - felelte az anyakirályné mosolyogva.

- Miért?

- Csak kétszáz sorsjegy van, ilyenformán nem lehetett mindenkit felvenni a listára.

- Tehát nincs rajta a listán?

- Nincs.

- Milyen kár! Megnyerhette és eladhatta volna a karkötőket.

- Eladni? - kiáltott fel az ifjú királyné.

- Úgy van, legalább volna hozománya, és nem kellene kelengye nélkül férjhez mennie, pedig föltehetően így lesz.

- No ne mondja, igazán? Szegény kisleány! - szólt az anyakirályné. - Tehát nincs ruhája?

Ezt az olyan nő hangján mondta, aki sohasem ismerhette meg a szegénységet.

- Teringettét, nézze csak: azt hiszem, szegényke - Isten bocsássa meg! - ugyanazt a szoknyát viseli ma este, mint ma délelőtt a kiránduláson; és hogy meg nem ázott, azt a királynak köszönheti, aki megvédte az eső ellen.

Abban a pillanatban, amikor Madame ezt mondta, belépett a király.

Az ifjú királyné és Madame észre se vették volna érkezését, mert el voltak merülve az ember-szólásba. De Madame egyszerre csak azt látta, hogy La Vallière, aki a kis folyosóval szemben állt, zavarodottan néhány szót mond az udvaroncoknak, akik körülvették, s ezek nyomban eltávoztak tőle. Ez a kis mozgolódás Madame figyelmét az ajtó felé vonta. A testőrség kapitánya ebben a pillanatban jelentette a király érkezését.

A kapitány bejelentésére Louise, aki eddig mereven a körfolyosóra szegezte a tekintetét, hirtelen lesütötte a szemét.

A király belépett.

Fényűzően, de ízléssel volt öltözve. Monsieur-vel és Roquelaure herceggel³¹ beszélgetett. Monsieur a jobbán, a herceg a bal oldalán haladt.

A király mindenekelőtt a királynék felé ment, s kedves bókkal üdvözölte őket. Megfogta anyja kezét, megcsókolta, néhány bókot mondott Madame-nak előkelő toalettjéről, és megkezdte a jelenlévők közt a cercle-t.

La Vallière-t éppen úgy üdvözölte, mint a többi, sem jobban, sem kevésbé.

Őfelsége ezután visszatért anyjához és feleségéhez.

Az udvaroncok, látva, hogy a király csak a szokásos mondatot intézi ahhoz a lányhoz, aki iránt reggel annyira lelkesedett, nyomban levonták a maguk következtetését a király hidegségéből.

Ez a következtetés az volt, hogy a királynak csak egy múló, s már el is múlt szeszélyéről van szó.

³¹ Bátor katonatiszt, több ütközet hőse, híres volt csúnyaságáról, de egyszersmind szellemességéről is.

Azt azonban mégis megfigyelték, hogy La Vallière kisasszony környezetében a többi udvaronc közt ott volt Fouquet úr is, akinek tiszteletteljes udvariassága támaszul szolgált a fiatal lánynak, amikor szemmel láthatólag különböző érzések dúltak benne.

Fouquet egyébként éppen készült bizalmasabban beszélgetni Louise-zal, midőn odalépett Colbert, és miután a legteljesebb udvariasság szabályai szerint főhajtással üdvözölte Fouquet-t, úgy látszott, föltett szándéka letelepedni La Vallière mellé és vele társalogni. Fouquet erre nyomban otthagya a helyét.

Mindezt a csatározást mohó szemmel kísérte Montalais, s vele együtt Malicorne, különböző megjegyzéseket váltva egymással megfigyeléseikről.

Guiche gróf, aki egy ablakmélyedésben helyezkedett el, nem látott mást, mint Madame-ot. De minthogy Madame minduntalan La Vallière-re pillantott, Guiche szeme is, Madame tekintetének nyomában, időnkint megpihent rajta.

La Vallière ösztönszerűleg megérezte a ránehezülő pillantások súlyát, s bennük vagy az érdeklődést vagy az irigységet. Szenvedése miatt nem kárpótolta sem társainak egyetlen részvevő szava, sem a király szerelmes pillantása.

Hogy emiatt mily szenvedést állt ki a szegény gyermek, azt nem lehet leírni. A királyné közelebb hozatta az asztalkát, amelyen a sorsjegyek voltak, összesen kétszáz sorsjegy, és arra kérte Motteville-né asszonyt, olvassa fel a sorsolásra kiválasztottak névsorát.

Mondani sem kell, hogy ez a lista az etikett törvényei szerint készült: élén a király neve volt, aztán az anyakirályné, a királyné, Monsieur-é, Madame-é és így tovább.

A névsor olvasása közben sok szív megremegett. Valami háromszáz ember volt meghíva az anyakirálynéhoz. Mindegyik leste, hogy neve ott ragyog-e a kiválasztottak névjegyzékén.

A király éppúgy figyelt, mint a többiek.

Amint az utolsó név is elhangzott, rádöbrent, hogy La Vallière neve nincs rajta a listán.

Egyébként mindenki észrevette ezt a mellőzést.

A király elpirult, mintha valami kellemetlenség érte volna.

La Vallière szelíden és csöndesen állt, s nem árulta el semmiféle érzését.

A névsor olvasása alatt a király nem vette le róla szemét. A leány szívéből nagy kő esett le, magán érezte a király tekintetének sugárzó melegségét; derűs, tiszta lelkében és eszében más gondolat, mint a szerelemé, nem támadt.

Louise-t tehát megrendítő lemondásáért kárpótolta a király hosszas tekintete, éreztetve a szerelmes lánnyal, hogy méltányolja viselkedésének jelentőségét és finomságát.

A névsor olvasásának befejeztével, a mellőzött vagy kifelejtett nők arca mind elégedetlenséget árult el.

Malicorne neve is kimaradt a férfiak névsorából, és arcfintora világosan jelezte Montalaisnak, akiről szintén megfeledkeztek: „Mi is úgy elbánunk majd, ugye, a szerencsével, mint ahogy a szerencse elbánt velünk?”

„Ó, de még mennyire” - felelte Aure kisasszony megértő mosolya.

Most mindenki megkapta a száma szerint a maga sorsjegyét.

Legelőször a király kapta meg a számát, aztán az anyakirályné, Monsieur, az ifjú királyné, Madame, és így tovább.

Ausztriai Anna ekkor kinyitott egy bőrzsákokat, amelyben kétszáz gyöngyházgolyó volt, s mindegyikbe bevésve egy-egy szám, egytől kétszázig; a zsákokat nyitva odatartotta a legfiatalabb udvarhölgynek, hogy húzzon ki belőle egy golyót.

Ezek alatt az előkészületek alatt, amelyek lassan folytak, a társaság inkább a kapzsiság, mint a kíváncsiság várakozásával figyelt.

Saint-Aignan odafordult Tonnay-Charente kisasszonyhoz, és fülébe súgta:

- Minthogy mind a kettőnknek egy-egy száma van, kisasszony, egyesítsük a kettőnk szerencsáját. Ha én nyerek, magának adom a karkötőket, ha maga nyer, akkor enyém szép szemének egyetlen pillantása.

- Nem megyek bele - felelte Athénaïs -, ha nyer, magáé a két karperec. Mindenkinek legyen a magáé.

- Milyen kegyetlen - felelte Saint-Aignan. - De én megbüntetem magát egy négysoros verssel:

*Szép írisz, vágyaimnak
Makacsul ellenáll...*

- Csönd! - szakította félbe Athénaïs -, még elszalasztom a nyerő számot.

- Egyes szám - szólt a fiatal leány, a bőrzsákból kihúzva a nyerő gyöngyházgolyót.

- A király nyert! - kiáltott fel az anyakirályné.

- A király nyert - mondta utána vidáman az ifjú királyné.

- Ó, a király! Felséged álma! - súgta Madame boldogan Ausztriai Anna fülébe.

Csak a király nem nyilvánította örömét.

Szerencsését egyszerűen megköszönte annak a kislánynak, aki a számot kihúzta, és akit a szerencse gyorsan tovatűnő istennője követéül szemelt ki.

Majd az egész társaság sóvár sóhaja közepette átvette Ausztriai Anna kezéből a szekrénykét, amelyben a karkötők voltak.

- Csakugyan oly szépek ezek a karperecek? - kérdezte.

- Tekintse meg - felelte Ausztriai Anna -, és ítéljen róla maga.

A király megnézte a karkötőket.

- Csakugyan - mondta -, milyen remek ez a kámea! Mily tökéletes!

- Mily tökéletes! - visszhangozta Madame.

Mária Terézia királyné rögtön látta, hogy a király nem neki fogja fölajánlani a két karkötőt, de minthogy szemmel láthatólag Madame-nak sem óhajtotta ajándékozni, az ifjú királyné nagyjából elégedett volt.

A király leült.

Legbizalmasabb emberei sorban odamentek hozzá, hogy közelről megcsodálják a csodás ékszereket, amelyek a király engedélyével csakhamar kézről kézre jártak.

A férfiak nyomban meglepetten és elragadtatva kiáltottak fel, akár szakértők voltak, akár nem, és elhalmozták a királyt szerencsekívánataikkal.

Csakugyan volt is ott nézni való mindenki számára: némelyeket a gyémántok érdekeltek, másokat a kámeák vésete.

A hölgyek szemmel láthatólag türelmetlenkedtek, amikor látták, hogy a kincset a lovagok kaparintották meg.

- De uraim, uraim - szólt a király, akinek figyelmét semmi sem kerülte el -, az ember igazán azt hinné, hogy karkötőt hordanak, mint valaha a szabin férfiak. Adjanak egy kis helyet a hölgyeknek, akik joggal állíthatják, azt hiszem, hogy az ilyesmihez jobban értenek, mint önök.

Madame azt hitte, hogy ezek a szavak a király döntését vezetik be, melyre a hercegnő oly mohón vágyott.

Boldog hitét egyébként az anyakirályné tekintetéből merítette.

Az az udvaronc, aki e pillanatban, amikor a király az általános nyüzsgés közepette az előbbi megjegyzését tette, kezében tartotta az ékszert, sietve átnyújtotta Mária Terézia királynénak, ő pedig, mert tudta szegény asszony, hogy nem neki szánták, alig nézett rá, és csaknem nyomban átnyújtotta Madame-nak.

Madame, és még inkább Monsieur, vágyakozó pillantásokat vetettek a karkötőre.

Madame továbbadta az ékszereket a szomszéd hölgyeknek, és csak egy szót mondott, de olyan erővel, amely fölért bármily hosszú körmondattal:

- Remekművek!

A hölgyek, akik Madame kezéből átvették a két karperecet, illő ideig vizsgálgatták, aztán körbeadták jobb felé.

Ez alatt az idő alatt a király nyugodtan beszélgetett Guiche gróffal és Fouquet-val.

A király inkább hallgatott, és hagyta, hogy mások beszéljenek.

Füle, mint általában azoké, akik tagadhatatlan fölényben vannak a többiekkel szemben, s hozzá is szokott bizonyos frázisokhoz, a körülötte hangzó beszélgetésekből csak az elkerülhetetlenül szükséges szavakat fogta fel, amelyeket feleletre érdemesített.

Az esze egészen máshol járt.

Szeme iránya mutatta, merre tartanak gondolatai.

Tonnay-Charente kisasszony neve volt az utolsó a sorsolási listán szereplő hölgyek közt, és mintha csak a sorsolási rangsor szerint foglalt volna helyet, a sorban utána már csak Montalais és La Vallière következett.

Amikor a karkötők ide érkeztek, a társaság szinte már nem is törődött velük.

A szerény kezek, amelyek most ujjaik közt forgatták az ékszereket, szinte megfosztották őket minden fontosságuktól.

Montalais azért mindennek ellenére megremegett örömeiben, irigységében és mohó vágyában, megpillantva a drágaköveket, és még inkább a remek ötvösmunkát.

Ha Montalais-nak választania kellett volna az anyagi érték és művészi szépség közt, habozás nélkül inkább részesítette volna előnyben a gyémántokat a kámeákkal szemben.

Alig tudott tőlük megválni, és csak nagy nehezen adta át társnőjének, La Vallière-nek. Louise csaknem közömbös pillantást vetett az ékszerekre.

- Ó, milyen pompás karkötők! Micsoda kincs! - kiáltott fel Montalais kisasszony. - Mi az, te nem is lelkesedel értük, Louise? Hát te csakugyan nem vagy nő?

- Dehogynem - felelte a fiatal leány imádnivaló bánatossággal -, de miért vágyják az ember olyasmire, ami nem lehet az övé?

A király előrehajtotta fejét, úgy hallgatta, amit Louise mondott.

Alighogy Louise hangjának csengése megütötte fülét, felragyogott az arca, nyomban fölállt és átment az udvaroncok körén, hogy helyéről eljuthasson La Vallière-hez.

- Kisasszony - mondta neki -, téved, kegyed csakugyan nő, és minden nőnek joga van a női ékszerekhez.

- Ó, tehát felséged nem hisz az én szerénységemben? - kérdezte Louise.

- Azt hiszem, kisasszony, hogy kegyedben minden erény megvan, az őszinteség és a többi is. Nagyon kérem tehát, mondja meg őszintén, mi a véleménye ezekről a karkötőkről?

- Oly gyönyörűek, felség, hogy csak a királynéknak lehetne őket felajánlani.

- Nagyon boldog vagyok, hogy ez a véleménye, kisasszony. Legyen a két karkötő a magáé, és a király kéri, hogy fogadja el őket.

La Vallière, oly mozdulattal, amely rémületéről árulkodott, gyorsan átnyújtotta a szekrénykét a királynak, de a király szelíden visszatolta Louise remegő kezébe.

Mély, megdöbbsent csend támadt a társaságban, mélyebb, mint a halál csöndje. Pedig a királynék oldalán nem is értették meg, mit mondott és mit tett a király.

Egy jószívű barátnő vállalta magára, hogy elterjeszti a hírt. Tonnay-Charente kisasszony volt ez a hölgy, akinek Madame intett, hogy menjen hozzá.

- Ah, Istenem! - kiáltott fel Tonnay-Charente -, milyen boldog most a kis La Vallière! A király neki adta a karpereceket.

Madame oly erősen harapott ajkába, hogy vér buggyant ki belőle.

A fiatal királyné hol La Vallière-re, hol Madame-ra nézett, és elnevette magát.

Ausztriai Anna szép fehér kezére támasztotta állát, és sokáig magába merült; gyanú fogant meg benne, amely agyát marcangolta, és fájdalmat érzett, amely a szívét marcangolta.

Guiche gróf, látva, hogy Madame elsápad, s kitalálva, mitől sápadt el, gyorsan távozott a társaságból, és eltűnt. Malicorne ekkor végre odalopózhatott Montalais-hoz, és felhasználva az általános társalgás zaját, így szólott hozzá:

- Aure, kezedben tartod szerencsénket és jövőnket.

- Tudom - felelte Aure.

És gyöngéden megcsókolta La Vallière-t, pedig a szíve mélyén legszívesebben megfojtotta volna.

140
Malaga

Ez alatt a hosszú és heves harc alatt, amely udvari nagyravágások és szerelmes indulatok közt folyt, történetünk egyik, s talán leginkább említésre méltó szereplője méltatlanul feledésben; túlságos feledésben élt, és nagyon boldogtalan volt.

D'Artagnan, mert ő volt az, és nevén kell neveznünk annak jeléül, hogy még él - mit is keresett volna ebben a fényűző és léha társaságban? Két napig Fontainebleau-ban tartózkodott a király kíséretében, egy ideig elnézte a pázstorjátékokat és heroikus-komikus némajátékokat, amelyekben a király szerepelt, de érezte, hogy mindez nem töltheti be az ő életét.

Minduntalan oly emberek állították meg, akik azt kérdezték tőle:

- Hogyan illik rám ez a ruha, D'Artagnan úr?

A lovag nyugodt, csúfondáros hangján felelte:

- Hát, szép ruha, különbet a saint-laurent-i vásáron se láttam a talján majmán.

Ennél több bók nem tellett D'Artagnantól, amikor nem volt kedve mást válaszolni; bele kellett hát nyugodnia.

És ha azt kérdezték tőle:

- D'Artagnan úr, milyen ruhát vesz fel ma este?

- Csak ezt a rajtamvalót... vetem le - felelte.

Ezen még a hölgyek is nevettek.

De miután két napot így töltött el, a testőr látta, hogy e maskarádék és vakparádék mögött semmi komoly dolog nincs, és hogy a király, legalább látszólag, tökéletesen elfelejtette Párizst, Saint-Mandét és Belle-Isle-t, hogy Colbert csak lampionokkal és tűzijátékokkal törődik; s hogy a hölgyeknek legalább egy hónapra való kacérkodni- és szerelmeskednivalójuk van.

Ennélfogva D'Artagnan családi ügyek ürügyén szabadságot kért a királytól.

Abban a percben, amikor D'Artagnan ezt a kérését előterjesztette, a király ágyban feküdt, mert holtfáradt volt a sok táncból.

- Hát itt akar hagyni, D'Artagnan úr? - kérdezte meglepetten.

XIV. Lajos sohasem tudta megérteni, hogyan lehet tőle megválni, amikor olyan nagy kitüntetés, ha valaki a közelében lehet.

- Felsőges uram, azért hagyom itt, mert nem veszi most semmi hasznomat! - felelte D'Artagnan. - Ha még tarthatnám az egyensúlyozó rudat, míg felséged táncol, hagyjám.

- De kedves D'Artagnan - felelte komolyan a király -, nem használunk egyensúlyozót!

- Nahát, igazán? - felelte D'Artagnan finom, szinte észrevehetetlen gunyorosságával. - Lám, nem is tudtam!

- Hát nem látta a táncomat?

- Láttam, de azt hittem, hogy még csak ezután jön a java. Tévedtem, de ez csak egy okkal több, hogy távozzam. Felség, újra csak azt mondom, hogy most nincs szüksége rám, különben is, ha majd kellek, felséged tudni fogja, hol találhat meg.

- Nagyon helyes - szölt a király, és D'Artagnannak szabadságot adott.

Hiába keresnök tehát D'Artagnant Fontainebleau-ban, ez felesleges dolog volna; de a szíves olvasó engedelmével megkeressük őt Párizsban, a Lombardok utcájában, az Arany Mozsárhoz címzett fűszerboltban, a mi tiszteletre méltó Planchet barátunknál.

Este nyolc óra, meleg van, egyetlen ablak van nyitva, az egyik félemeleti szoba ablaka.

Fűszerek illata, amelybe kevésbé egzotikus, de annál orrfacsaróbb illat vegyül, az utca sarának szaga üti meg a testőr orrlukait.

Óriási, lapos hátú nyugvószéken hever D'Artagnan, lába nem kinyújtva, de zsámolyon pihen, s a testőr így a képzelhető legtompább szöget alkotja.

Rendszerint ravasz és mozgékony szeme most mereven, csaknem fátyolosan tekint maga elé, és változatlanul azt a kis darab kék eget bámulja, amelyet a házfedél kéménycsipkéi mögött lehet megpillantani. Éppen annyi kékség ez, amennyivel jelzőbetűt lehetne festeni valamelyik lencsés vagy szárazbabos zsákra, azok közül, amelyek a szoba legfőbb bútorzatát alkotják.

Amint így nyújtózik, és egészen elmerül ablakon túli világába, D'Artagnan többé nem a vitéz katona, sem a királyi palota testőrtisztje, hanem nyárspolgár, aki ebéd és vacsora, vagy vacsora és lefekvés közt csöndesen emészt, egyike azoknak a derék, de begyöpösödött agyagnak, amelyekben nincs többé hely egyetlen gondolat számára sem, mert anyaga oly vadul vigyáz az értelem kapujánál, nem engedve, hogy becsempésszenek a kobakjába bármit is, ami csak egy kicsit is gondolatnak számít.

Mondtuk már, hogy este van. A boltablakok kivilágosodtak, az emeleti ablakok bezáródtak. Csak a rendfenntartó katonákból álló éjjeli őrzőjárat egyetlen lépései ütnek zajt.

D'Artagnan továbbra sem hallott semmit, és nem nézett egyebet, csak a kék égnek ezt a csücskét.

Két lépésnyire tőle, egészen árnyékban, kukoricászsákon hasmánt fekszik Planchet, két összekulcsolt karjára támasztja állát, és nézi, hogy D'Artagnan hogyan gondolkodik, álmodozik vagy alszik nyitott szemmel.

Planchet megfigyelése már hosszú idő óta tartott.

Végre is köhécselni kezdett.

- Hm! hm!

D'Artagnan meg se moccan.

Planchet ekkor látta, hogy hatásosabb eszközhöz kell nyúlnia: érett megfontolás után a fennforgó körülmények közt a legtökéletesebb dolognak azt tartotta, hogyha legurul a zsákról a földre, és közben magamagát korholja:

- Te ostoba!

De bármily nagy zajt ütött is Planchet zuhanása, D'Artagnan, aki életében már különb zajokat hallott, egyáltalán rá se hederített.

Egyébként egy kövekkal megrakott hatalmas szekér, amely a Saint-Médéric utcába fordult be, kerekeinek dübörgő zajával el is nyomta a puffanás zaját.

Planchet mégis látni vélte, hogy D'Artagnan hallgatólagosan, és alig észrevehető mosollyal helyesli az ostoba jelzót.

Ez merészebbé tette, és megkérdezte:

- Alszik, D'Artagnan úr?

- Nem, Planchet, *még csak nem is* alszom - felelte a testőr.

- Kétségbe vagyok esve - szólt Planchet -, hogy azt mondja, *még csak nem is*.

- Miért? Talán nincs értelme ennek a kifejezésnek, Planchet úr?

- Dehogyan nincs, D'Artagnan úr.

- Akkor hát?

- Engem elszomorít.

- Fejtsd ki előttem szomorúságod okát - szólt D'Artagnan.

- Ha azt mondja, hogy még csak nem is alszik, ez úgy hangzik, mintha azt mondaná, hogy még az álom jótéteményében sem részesül. Vagy helyesebben, mintha azt mondaná más szavakkal: „Planchet, gyilkosan unatkozom.”

- Jól tudod, Planchet, hogy sohasem unatkozom.

- Csak ma és tegnapelőtt.

- Ej!

- D'Artagnan úr, már egy hete, hogy visszajött Fontainebleau-ból; nyolc napja már, hogy nem adott ki semmiféle parancsot, és nem gyakorlatoztatta a századát. Fülének hiányzik a puskák, a dobok és az egész királyi intézmény zaja. Ezt különben én, aki katonaviselt ember vagyok, megértem.

- Megnyugtatlak, Planchet - felelte D'Artagnan -, hogy egyáltalán nem unatkozom.

- Hát akkor minek fekszik itt, mint egy hulla?

- Kedves Planchet barátom, emlékszel-e La Rochelle ostromára, amelyben részt vettem, te is részt vettél, szóval, amelyben részt vettünk? Volt ott egy arabus, aki arról volt híres, hogy nagyszerűen tudott célozni a csatakigyóval. Okos gyerek volt, pedig ugyancsak furcsa színe volt, olyan, mint a te olajbogyóidé. Hát ez az arabus, ha evett vagy dolgozott, utána lefeküdt, úgy, ahogy én most, és valami Isten tudja micsoda növény leveleit szipákolta egy nagy borostyáncsutorájú csőből, és ha valamelyik tiszt elment arra, és szemére vetette, hogy mindig alszik, nyugodtan ezt felelte: „Jobb ülni, mint állni, jobb feküdni, mint ülni, jobb meghalni, mint feküdni.”

- Ez az arabus biz igen bús ember volt, akár a színe és a jelmondata - felelte Planchet. - Nagyon jól emlékszem rá. Vad örömmel szabdalta le a protestánsok fejét.

- Úgy van, és bebalzsamozta őket, ha megérte a fáradságot.

- Igaz, és amikor a balzsamot csinálta, mindenféle füvekből és növényekből, olyan volt, mint valami kosárfonó, aki kosarakat köt.

- Úgy van, Planchet, jól emlékszel.

- Ó, nekem is van ám emlékezőtehetségem.

- Nem vonom kétségbe, de mit szólna az arabus bölcs mondásához?

- Bölcsnek bölc, uram, de ostoba is.
 - Magyarázd meg, Planchet, magyarázd meg.
 - Hát, uram, csakugyan jobb ülni, mint állni, különösen, ha az ember fáradt, bizonyos körülmények közt... (És Planchet huncut képpel mosolygott.) Jobb feküdni, mint ülni; ez is rendben van, de ami az utolsó mondást illeti, hogy jobb meghalni, mint feküdni, hát ez, kijelentem, ostobaság. Én határozottan az ágyra szavazok inkább, és ha nem osztja álláspontomat, vagyis inkább fekvéspontomat, akkor az a ténydolog, amit már mondtam, hogy tudniillik gyilkosan unatkozik.
 - Planchet, ismered te La Fontaine-t?
 - A Saint-Médéric utcai patikust?
 - Nem, a tanmeseírót.
 - Hogyne! *A holló és a róka*, a sajttal!
 - Az, az. Hát én úgy vagyok, mint La Fontaine nyula.
 - Hát nyula is van neki?
 - Mindenféle állata van.
 - És mit csinál a nyula?
 - Álmodozik.
 - Igazán?
 - Planchet, én olyan vagyok, mint a La Fontaine nyula, álmodozom.
 - Álmodozik? - kérdezte nyugtalanul Planchet.
 - Hát igen, mert a lakásod, Planchet, elég szomorú ahhoz, hogy az embert gondolkodásra ihlesse. Remélem, ezt te is belátod.
 - De, uram, kinézhet az utcára is.
 - Az ördögbe! Ez aztán a multság, mi?
 - De az is igaz, uram, hogy ha az udvar felé nézne az ablaka, akkor jobban unatkozna... vagyis, akarom mondani, jobban álmodozna.
 - Szavamra, ezt nem tudom, Planchet.
 - Ha még - szólt a fűszeres - az álmodozásból olyasmi jönne ki, mint az a nagyszerű ötlete, amely II. Károly angol király restaurációjára vezetett!
- És Planchet halkán, de jelentőségteljesen vihogott.
- Hej, Planchet barátom - szólt D'Artagnan -, milyen nagyravágyó lett!
 - Nincs-e még, uram, valami, király, akit restaurálni kellene, nincs-e még egy Monk, akit ládába lehetne dugni?
 - Nem, kedves Planchet, minden király ott ül a maga trónján... Talán nem olyan jól, mint én ezen a heverőszéken, de ül.
- És D'Artagnan felsóhajtott.
- D'Artagnan úr - szólt Planchet -, én nagyon sajnálom magát.
 - Milyen jó vagy, Planchet.

- Gyanakszom is valamire, Isten bocsássa meg.
 - Mire?
 - D'Artagnan úr napról napra soványabb.
 - Ugyan! - szólt D'Artagnan, és keblére ütött, amely úgy visszhangzott, mint valami üres páncél. - Ez lehetlenség, Planchet.
 - Pedig hát, kérem - felelte Planchet túlradó érzéssel -, ha énnám lesoványodik...
 - Nos?
 - Akkor én valami nagy bajt csinállok.
 - Ugyan no!
 - Abbizony!
 - Mit fogsz csinálni? Halljuk!
 - Föl fogom keresni azt, aki bánatának okozója.
 - Hát most már bánatom is van?
 - Úgy van, bánata van.
 - Nem, Planchet, nincs nekem semmi bánatom.
 - De ha mondom, bánata van, és ezért soványkodik.
 - Én soványkodom, biztos vagy ebben?
 - Csak rá kell nézni, uram... Malaga! ha tovább így soványkodik, veszem a kardomat és elvágom annak a D'Herblay úrnak a gégéjét.
 - Hohó! - kiáltotta D'Artagnan, nagyot ugorva székén. - Miket beszélsz összevissza, Planchet, és mit keres D'Herblay úr neve itt a te fűszeresboltodban?
 - Jó, jó! Haragudjék rám, ahogy akar, üssön meg, ahogy akar, de a kutyafáját! én tudom, amit tudok.
- D'Artagnan a Planchet második kirohanására olyanformán helyezkedett el, hogy a fűszeres egy pillantása se kerülje el figyelmét, vagyis úgy ült, hogy két kezével két térdére támaszkodott, és nyakát a derék fűszeres felé nyújtotta.
- Most már aztán beszélj - mondta neki -, és mondd el rendre, hogyan követhetted el ezt az istenkáromlást D'Herblay úr ellen, aki valaha gazdád volt, aki jó barátom, aki egyházi férfiú, aki testőrből lett püspök. D'Herblay úr ellen te kardot tudnál rántani, Planchet?
 - Kardot rántanék én még az apám ellen is, ha azt látom, uram, hogy ilyen állapotban van.
 - D'Herblay úr nemesember!
 - Azzal én nem törődöm. Csak azt tudom, hogy rossz álmai vannak miatta. És a rossz álmoktól az ember lesoványkodik. Malaga! Nem tűröm, hogy D'Artagnan úr tőlem soványabban menjen el, mint ahogy idejött.
 - Hogy érted azt, hogy D'Herblay úr miatt rossz álmaim vannak? Magyarázd meg, de gyorsan!
 - Hát már három éjszakája a lidérc nehezedik az álmára.
 - Az én álmomra?
 - Úgy van, és mikor a lidérc a mellén ül, mindig ezt hajtogatja: „Aramis, az a gaz Aramis!”

- Ezt mondtam? - kérdezte D'Artagnan nyugtalanul.
 - Ezt mondta, olyan igaz, mint ahogy Planchet a nevem.
 - Hát aztán? Nem ismered azt a mondást, barátom: „Az álmok hazudnak!”?
 - Nem mindig, mert három nap óta, valahányszor elment hazulról és visszajött, nem mulasztotta el, hogy meg ne kérdezze tőlem: „Nem láttad-e D'Herblay urat?”, vagy ezt: „Nem jött ide számomra levél D'Herblay úrtól?”
 - De hát csak természetes dolog, hogy érdeklődöm az én jó barátom iránt? - szólt D'Artagnan.
 - Természetes, de nem kellene tőle lesoványkodni.
 - Meg fogok hízni, Planchet, szavamat adom rá.
 - Jól van, uram, elfogadom ígéretét, mert tudom, hogy ha szavát adja, az szent...
 - Nem fogok többé Aramisról álmodozni.
 - Nagyon helyes!
 - Azt se fogom többé kérdezni, van-e levelem D'Herblaytól.
 - Még helyesebb.
 - Csak egy dolgot magyarázz meg nekem.
 - Mit, uram?
 - Én éles megfigyelő vagyok...
 - Tudom, uram...
 - És te az imént valami furcsa káromkodást mondtál.
 - Igaz.
 - Amit máskor nem használsz!
 - Malaga!... Ezt gondolja, uram?
 - Úgy van. Malaga!
 - Ezt szoktam én mondani, amióta csak fűszeres vagyok.
 - Értem, a malaga az a nagy szemű aszúszőlő.
 - Az, az. Ez az én legvadabb káromkodásom, mert ha egyszer azt mondom: „Malaga!”, fejjel is nekimegyek a falnak.
 - De ilyen értelemben eddig nem hallottam tőled.
 - Ez igaz, uram, mert én is úgy kaptam mástól.
- És Planchet ehhez a mondatához úgy hunyorgott, oly hamiskásan, hogy ezzel magára vonta D'Artagnan figyelmét.
- Ej, ej - szólt D'Artagnan.
- Planchet visszhangozta:
- Ej, ej!
 - Lám, lám, Planchet úr!

- Az ördögbe is, uram! - szólt Planchet. - Én nem vagyok olyan, mint maga, én nem töltöm az életemet álmodozással.
- Nincs igazad.
- Unatkozással... akarom mondani. Bizony, csak nyúlfarknyi az élet, ki kell használnunk.
- Epikureista filozófus vagy, úgy látom, kedves Planchet.
- Miért ne? A kezem jó: írok tehát vele, és mérem a cukrot, a fűszert. A lábam biztos: táncolok vagy járkálok vele. A gyomrom a vasat is megemészti: falok és emészttek vele. A szívem se zsugorodott nagyon össze, így tehát...
- Így tehát, Planchet?...
- Hát épp ez az!... - felelte a fűszeres, kezét dörzsölve.
- D'Artagnan keresztbe vetette a lábát.
- Planchet barátom, te ugyancsak ámulatba ejted az embert.
- Miért?
- Egészen új oldaladról ismerlek meg.
- Planchet-nak ez a bók oly jól esett, hogy csaknem a bőrét is ledörzsölte kezéről.
- Hej, uram, ha buta vagyok is, nem vagyok egészen hülye.
- Okos beszéd, Planchet!
- Figyeljen jól rám, uram. Én azt mondtam magamban, gyönyörűség nélkül nem élet az élet.
- Milyen igaz, amit mondasz, Planchet - vágott szavába D'Artagnan.
- Szerezzünk magunknak hát egy kis gyönyörűséget, ha nem is gyönyörűséget, mert az ritka dolog, legalábbis egy kis vigasztalást.
- És vigasztalódsz?
- Hogyne.
- Mondd hát meg, hogyan vigasztalódsz?
- Pajzzsal harcolok az unalom ellen - felelte Planchet. - Nálam be van osztva az az idő, ameddig kibírom, azután egy nappal azelőtt, amikor érzem, hogy no, most halálosan fogok unatkozni, elkezdek vigadni.
- Csak ilyen könnyű az egész?
- Ilyen könnyű.
- És erre magadtól jöttél rá?
- Magamtól.
- Történnék még csodák.
- Mit szól hozzá, D'Artagnan úr?
- Ennek a te bölcsességednek nincs párja az egész világon.
- Akkor hát kövesse példámat.
- A dolog csábít.

- Tegyen úgy, mint én.
- Szívesen megtenném, de hát az embereket nem egyforma fából faragták. Lehet, hogy ha azonmód mulatnék, mint te, istentelenül unatkoznám...
- De azért csak próbálja meg.
- Hát te hogy csinálod? Halljuk.
- Észrevehette, hogy néha elmaradok hazulról.
- Észrevettem.
- És rendszeresen?
- Szabályos időközökben.
- Ez az! Hát észrevette?
- Kedves Planchet, megértheted, hogy ha az ember mindennap találkozik valakivel, észreveszi, ha a másik elmarad, mert hiányzik neki. Vagy te nem érzed hiányomat, ha hadjáraton vagyok?
- De még mennyire! Olyan vagyok, mint a test lélek nélkül.
- Jól van, csak tovább!
- Milyen szabályos időközökben maradok el hazulról?
- Minden hónap tizenötödikén és harmincadikán.
- És meddig maradok el?
- Két napig, három napig, néha négy napig is.
- És ilyenkor mit gondolt, mit csinálok?
- Bevásároltál, inkasszáltál.
- És amikor hazatértem, milyen arccal látott?
- Vidám volt a képesfeled.
- Látja, maga mondja, hogy mindig vidám voltam. És ezt minek tulajdonította?
- Annak, hogy bizonyára jó üzleteket csináltál. Olcsón vásároltál rizst, aszalt szilvát, nádcukrot, aszalt körtét, melaszt. Te mindig olyan furcsa természetű ember voltál, Planchet, engem tehát nem is lepett meg, amikor felcsaptál fűszeresnek, mert ez a legváltozatosabb és legszelídebb pálya, mert az embernek a kezén megfordul minden dolog, amit a természet terem és aminek jó illata van.
- Igaz, amit mond, uram, és mégis téved.
- Tévedek?
- Téved annyiban, hogy azt hiszi, minden tizenötödik napon bevásárlás vagy inkasszó végett maradok el hazulról. Hahahah, uram! Hogy az ördögbe hitt ilyen dolgot? Hahahah!
- És Planchet úgy kacagott, hogy D'Artagnanban megingott a saját ítélőképességében való hite.
- Megvallom, nem érek föl a te szellemedhez - mondotta.
- Ez igaz, uram.
- Igaz? Mi a csuda?

- Igaz kell hogy legyen, mert hiszen maga mondja. De azért nem veszített semmit a szememben.
- Hála Istennek!
- Hej, uram, maga lángész, ha háborúról, rajtaütésről, taktikáról, verekedésről van szó, láncoslobogós adta! Ilyenkor a király is kismiska magához képest. De ami a lélek pihenését, a test ápolását, az élet édesítését illeti, nincsenek zseniális emberek, mindegyik a saját élete hóhéra.
- Jól van, jól, Planchet - szólt D'Artagnan, s vére bizsergett a türelmetlenségtől -, hallatlanul kíváncsivá tettél.
- Ugye, már nem unatkozik annyira, mint az imént?
- Nem unatkoztam, de amióta te viszed a szót, jobban mulatok.
- Kezdetnek ez is jó! Kigyógyítom a rossz álmaiból, szavamra!
- Bár már látnám!
- Akarja, hogy megpróbáljam?
- Akár tüstént is.
- Jó! Vannak-e itt lovai?
- Hogyne: tíz, húsz, vagy akár harminc darab.
- Ennyire nincs szükség, elég kettő.
- Két lovam rendelkezésedre áll, Planchet.
- Jó, akkor magammal viszem.
- Mikor?
- Holnap.
- Hová?
- Ne legyen túlságosan kíváncsi.
- Pedig lásd be, fontos tudnom, hova viszel.
- Szereti a falut?
- Megjárja, Planchet.
- Hát a várost?
- Városa válogatja.
- Hát én elviszem olyan helyre, amely félig város, félig falu.
- Helyes.
- Olyan helyre, ahol jól fog mulatni, jótállok érte!
- Remek!
- Olyan csoda helyre, ahonnan úgy jött vissza, hogy ott unatkozott.
- Én?
- Ahol halálosan unatkozott!
- Akkor hát te Fontainebleau-ba mégy?

- Épp oda.

- És mi a jó Isten csodáját csinálsz te Fontainebleau-ban?

Planchet ravasz hunyorgatással felelt.

- Valami birtokod van ott, te istentelen? - kérdezte a testőr.

- Csak egy nyomorúságos viskóm.

- Szavadon foglak!

- Ennek csak én örülök, becsületszavamra!

- Elutazom Planchet birtokára! - kiáltott föl D'Artagnan.

- Amikor csak kedve tartja.

- Nem mondtuk-e, hogy holnap megyünk?

- Jó, akkor holnap. Holnap tizenegyedik van, tehát épp az a nap, amikor úgy érzem, hogy másnap rettenetesen unatkozni fogok. Tehát megállapodunk a holnapi napban.

- Tehát holnap.

- Kölcsönadja egyik lovát?

- A legjobbat.

- Nem, inkább a legszelídebbet. Sohase voltam kitűnő lovas, mint tudja, és a fűszerességem ideje alatt kicsit meg is rozsdásodott a lovastudományom. De meg aztán...

- Aztán?

- Aztán nem is akarok nagyon kifáradni - szólt Planchet, és hamiskásan hunyorgott.

- Miért? - kérdezte D'Artagnan.

- Mert ha nagyon összetör a lovaglás, nem tudok többé mulatni.

Azzal föltápászkodott a kukoricászsákról, és kinyújtózott, egymás után ropogtatva csontjait, szinte zenei taktus szerint.

- Planchet, Planchet - kiáltott fel D'Artagnan -, kijelentem, hogy nincs nálad élvezetre sóvá-
rabb szibarita a világon. Hej, Planchet, meglátszik, barátom, hogy nem ettünk meg egymás
mellett egy hordó sót.

- Hogy érti ezt, uram?

- Úgy, hogy még mindig nem ismerlek eléggé - felelte D'Artagnan -, és szentül kezdem hinni,
hogy igaz az, amit egy pillanatig gondoltam rólad Boulogne-ban, amikor hajszál híján
megfojtottad Lubint, De Wardes szolgáját, szóval azt hiszem, hogy te igen leleményes egy
fickó vagy.

Planchet hetykén nevetett, jó éjszakát kívánt a testőrnek, és lement a boltja hátsó szobájába,
amelyet hálóul használt.

D'Artagnan nagy kényelmesen elhelyezkedett heverőszékén, úgy, mint az imént, homlokát
egy pillanatra ráncba vonta, és mélyen elmerült gondolataiban.

El is felejtette addigra Planchet bolondságait és ábrándjait.

„Úgy van - mondta magában, és újra felvette gondolatmenetének fonalát, amit az a kellemes párbeszéd szakított meg, amelyben az imént részesítettük a kedves olvasót -, úgy van, az egész dolgot össze lehet foglalni három pontban, ezekre kell világosságot derítenem:

»Először: Meg kell tudnom, mit akart Baisemeaux Aramistól.«

»Másodszor: Meg kell tudnom, miért nem ad Aramis életjelt magáról, miért nem ír nekem?«

»Harmadszor: Meg kell tudnom, hol van Porthos.«

»Ezt a három pontot a rejtélyesség homálya fedi. «

»Míthogy tehát - folytatta magában D'Artagnan - barátaink titkolóznak, folyamodjunk szerény eszünk segítségéhez. Az ember megtesz mindent, amit tud, mordizomadta! Vagy „Malaga!”, ahogy Planchet mondja.«”

141
Baisemeaux úr levele

D'Artagnan, ahogy eltervezte, másnap reggel meglátogatta Baisemeaux-t.

A Bastille-ban ez a tisztogatás napja volt: az ágyúkat kikefálták, kicsiszolták, a lépcsőket le-súrolták; a kulcsároknak szemmel láthatólag legfőbb gondja az volt, hogy maguk tisztogassák fényesre kulcsaikat.

Ami a helyőrség katonáit illeti, ők az udvarban sétálgattak, azzal a megokolással, hogy úgyis tiszták.

Baisemeaux, az erőd parancsnoka rendkívül udvariasan fogadta D'Artagnant, de úgy begombolkozott előtte, hogy D'Artagnannak semmiféle csellel sem sikerült belőle kiszedni egy betűt sem.

Mennél óvatosabb volt Baisemeaux, D'Artagnan bizalmatlansága annál inkább nőtt.

Mi több, úgy érezte, hogy a parancsnok valami újabb utasítás értelmében jár el így vele.

A Palais-Royalban Baisemeaux bezzeg nem volt olyan hideg s hozzáférhetetlen, amilyennek most a Bastille-ban mutatkozott.

Amikor D'Artagnan firtatni kezdte, hogy micsoda roppant sürgős pénzügyek bírták rá, hogy Aramis keresésére induljon, és akkor este miért öntötte ki lelkét, Baisemeaux azzal az ürüggyel, hogy rendelkezéseket kell kiadnia a fogházban, eltávozott, és oly sokáig váratta D'Artagnant, hogy testőrünk érezte, több szót úgysem tud kicsikarni a parancsnokból, és otthagya a Bastille-t, még mielőtt Baisemeaux visszaérkezhetett volna ellenőrző körútjáról.

D'Artagnanban azonban megfogant a gyanú, és ha a gyanú egyszer fölbredt benne, értelme nem nyughatott többé.

D'Artagnan a férfiak közt azt a temperamentumot képviselte, amelyet a macska a négylábúak közt: maga volt a nyugtalanság és türelmetlenség.

A nyugtalan macska éppúgy nem leli többé helyét, mint a levegőben táncoló pihe, amely minden fuvallatra megreteg. A macska, amely lesben áll, úgyszólván oda van szögezve megfigyelőhelyére, és sem éhség, sem szomjúság nem tudja onnan elkergetni.

D'Artagnan égett a türelmetlenségtől, de egyszer csak lerázta magáról ezt az érzést, mint valami túlságosan súlyos köpenyeget. Azt mondta magában, hogy az, amit titkolnak előtte, épp az, amit fontos volna megtudnia.

Ilyenformán okoskodásában eljutott oda, hogy Baisemeaux mindenestre értesíteni fogja Aramist, ha Aramis látta el valami utasítással. Ami meg is történt.

Baisemeaux-nak alig volt annyi ideje, hogy visszatérjen a toronyból, amikor D'Artagnan már elbújt a Petit-Musc utca sarkán, olyanformán, hogy onnan láthatott mindenkit, aki távozott a Bastille-ból.

Egy óra hosszát álldogált az Arany Csapórács előtt, a kiugró eresz alatt, ahol némi árnyék kínálkozott, amidőn a Bastille-ból egy katonai őrt látott kilépni.

Ez olyan nyom volt, amelyen elindulhatott. A Bastille-ban minden őrnök és kulcsárnak megvan a kimenőnapja, de még kimenőórái is, mert egyiknek se lehet lakása vagy felesége az erődben, ezért kimenőt kapnak, s nem keltenek feltűnést.

Ám a kaszárnyában tartózkodó katona, ha őrséget ad, huszonnégy órára be van zárva, mint jól tudjuk, D'Artagnan pedig mindenkivel jobban tudta. S ha a katona szolgálati ruhában távozott, az csak külön és sürgős parancsra történhetett.

A katona, mint mondtuk, eltávozott a Bastille-ból, és lassan, szép lassan ballagott, mint boldog halandó, akinek nem kell őrt állnia valami unalmas őrház előtt vagy még unalmasabb bástyán, hanem sétálással egybekötött szabadságot kapott, és ezt a kettős gyönyörűséget még szolgálati érdeméül tudták is be. A katona a Saint-Antoine városrész felé tartott, nagyokat szippantva a jó levegőből, a napfényből, és a nőket nézegetve.

D'Artagnan a távolból követte. Még nem tudta, mit kezdjen vele.

„Mindenekelőtt - gondolta magában - látnom kell ennek a fickónak az arcát. Akinek az arcát látjuk, arról már ítéletet alkothatunk.”

D'Artagnan meggyorsította lépéseit, hogy eléje kerülhessen a katonának, ami nem volt nehéz dolog.

Nemcsak a katona arcát látta, amely elég értelmesnek és határozottnak látszott, hanem az orrát is, amely egy kicsis túl piros volt.

„Ez a fickó szereti a pálinkát” - gondolta magában.

Abban a pillanatban, amikor az orrát meglátta, egyszersmind a katona övében megpillantott egy darab fehér papirost is.

„Hohó! levelet visz - folytatta magában D'Artagnan. - Ez a katona annyira örül, amiért Baisemeaux stafétául választotta, hogy nem adja el pénzért a levelet.”

D'Artagnan füstölgött magában, és ezalatt a katona mind beljebb haladt a Saint-Antoine külvárosba.

„Bizonyára Saint-Mandéba megy - mondta magában D'Artagnan -, és én nem fogom soha megtudni, mi van abban a levélben...”

D'Artagnan csaknem elvesztette a fejét.

„Ha egyenruhában volnék - morfondírozott -, lefogatnám a fickót, és elvenném tőle a levelet. Az első őrző, amellyel találkoznom, segítségemre volna. De ördög vigyen, ha ilyesfajta ügyért odaadom a nevemet... Leitassam? Gyanút fogna, és még engem inna az asztal alá... Az ántiját! Elhagyott a leleményem, végem van. Megtámadjam a szerencsétlent, arra kényszerítsem, hogy kardot rántson, és aztán megöljem a levele miatt? Hagyján, ha egy királyné leveléről volna szó, amit egy lordhoz írt, vagy egy bíboros leveléről, amely egy királynénak szól! De Istenem, micsoda siralmas cselszövés az, amit Aramis és Fouquet urak bogoznak Colbert úr ellen! Ezért ugyan nem ontok embervért, még tíz tallért is sajnálnék érte.”

Mialatt D'Artagnan így morfondírozott és dúlt-fült magában, egyszer csak észrevett egy kis csapat fogdmeget, egy rendőrbiztos vezetésével.

Ezek egy jóképű férfit cipeltek, aki tőle telhetőleg védekezett, ellenkezett.

A fogdmegek, mialatt hurcolták, elszaggatták a ruháját. A rúgkapálózó ember azt követelte, hogy kíméletesen bánjanak vele, mert ő nemesember és katona.

Amint megpillantotta a levélvivő katonai őrt, odakiáltott neki:

- Segítség, bajtárs!

A katona nyomban arrafelé irányította lépteit, s nagy tömeg követte nyomon.

D'Artagnannak tüstént támadt egy ötlete.

Ez volt az első ötlete, és mint látni fogjuk, nem volt rossz ötlet.

A nemesember elmondta a katonának, hogy egy házban elfogták mint tolvajt, holott csak mint szerelmes lopózott be. A katona megsajnálta, vigasztalta, és tanácsokkal látta el, olyan méltósággal, amelyre a francia katonát hiúsága és a katonai testületi szellem ihleti. D'Artagnan a nagy tömegben a katona mögé lopózott, és kicsente övéből a levelet.

Minthogy ebben a pillanatban a tépett ruhájú nemes a katonát rángatta, a rendőrbiztos pedig a nemeset cibálta, D'Artagnan minden nehézség nélkül végbevihette a levélfogást.

Aztán tíz lépéssel tovább egy ház oszlopa mögé bújt, és elolvasta a címezést: „Du Vallon úrnak, Fouquet úrnál, Saint-Mandéban.”

- Pompás! - mondta D'Artagnan.

Felbontotta, anélkül, hogy felszakította volna a borítékot, s négyrét hajtott papirost húzott elő belőle, amelyre csak ennyi volt írva:

Kedves Du Vallon úr! Legyen szíves, adja tudtára D'Herblay úrnak, hogy *ő* itt járt a Bastille-ban, és faggatott engem.

Készséges híve
De Baisemeaux

- Nohát, ez remek! - kiáltott fel D'Artagnan. - Világos, mint a nap, Porthos benne van!

Most már tudta, amit tudni akart.

„Az ántiját! - gondolta a testőr -, itt van ez a szegény katona, akit az az alattomos veszett Baisemeaux ugyancsak meg fog táncoltatni az én családfintaságom miatt. Ha levél nélkül tér vissza... Isten tudja, mi történik vele. És most már nincs is szükségem többé a levélre. Ha az ember lenyelte a tojást, mi szüksége a héjára?”

D'Artagnan látta, hogy a rendőrbiztos és a fogdmegek meggyőzték a katonát, és továbbcipelik foglyukat.

Ezt még mindig körülvette a tömeg, és ő folytatta panaszait.

D'Artagnan közéjük ment, a földre hullatta a levelet, anélkül, hogy bárki észrevette volna, aztán gyorsan elsietett. A katona folytatta útját Saint-Mandé felé, s közben a nemes járt az eszében, aki pártfogását kérte.

Hirtelen eszébe jutott egy kicsit a levél is, kereste az övében, és nem találta sehol. Ijedten felkiáltott, ami nagy mulatságot szerzett D'Artagnannak.

A szegény katona rémült arccal tekingetett maga köré, és végre a háta mögött húsz lépésnyire megpillantotta a levelet. Le is csapott rá, mint sólyom a zsákmányára.

A levél borítéka kissé poros lett és meggyűrődött ugyan, de fő, hogy meglett.

D'Artagnan látta, hogy a levél sérült pecsétje nagyon foglalkoztatja a katonát. De azért ebbe is belenyugodott szegény feje, és visszadugta övébe a levelet.

„Csak menj - gondolta D'Artagnan. - Most már van időm. Megelőzhetsz... Úgy látszik, Aramis nincs Párizsban, minthogy Baisemeaux Porthosnak ír. A kedves, jó Porthos! Mily öröm lesz viszontlátni és elbeszélgetni vele” - mondta magában a gasconge-i.

Lépéseit hozzáigazította a katona lépéséhez, és úgy látta, hogy egy negyedórával a katona után ő is meg fog érkezni Saint-Mandéba Fouquet úrhoz.

**Amelyben az olvasó örömmel tapasztalhatja,
hogyan Porthos semmit sem veszített erejéből**

D'Artagnan, szokása szerint, kiszámította, hogy minden óra hatvan percet és minden perc hatvan másodpercet ér.

Ennek a percig, sőt másodpercig pontos számításnak köszönhető, hogy a főintendáns kapuja elé abban a pillanatban ért, amikor a levélvivő már üres övvel távozott onnan.

D'Artagnan a kapuhoz lépett, a sujtásos, aranyhímes ruhájú kapus félig kinyitotta előtte.

D'Artagnan szívesen elhallgatta volna nevét, de így nem juthatott be. Megnevezte tehát magát.

Azt hitte, hogy ezzel az engedménnyel elhárít minden akadályt az útjából, de a kapus habozott. Amikor azonban megismételte, hogy a királyi testőrség kapitánya, a kapus nem nyitott ugyan utat, hanem azért mégsem zárta el egészen a bejáratot.

D'Artagnan ebből megértette, hogy a kapus kegyetlenül szigorú utasítást kapott.

Elhatározta tehát, hogy füllenteni fog, ami különben nem került nagy fáradságába, ha látta, hogy az állam érdekéről, vagy egyszerűen az ő saját személyes érdekéről van szó.

Hozzátette tehát eddigi kijelentéséhez, hogy az a katona, aki az imént levelet hozott Du Vallon úrnak, az ő futára volt, s érkezését jelentette.

Most már mi sem állta útját D'Artagnannak, és D'Artagnan be is lépett.

Egy inas el akarta kísélni, de a testőrkapitány kijelentette, hogy ez felesleges fáradság, mert ő úgyszólván tudja, merre van Du Vallon úr.

Annak, aki ilyen tájékozott, nem volt mit felelni.

D'Artagnant tehát útjára engedték.

A lépcsőfeljáratot, a termeket, a kerteket a testőrkapitány figyelmesen végigszemlélte. Vagy negyedóra hosszát mászkált ebben a több mint királyi palotában, ahol annyi csodálatos volt, ahány bútordarab, és annyi inas, ahány oszlop és ajtó.

„Szavamra - dörmögte D'Artagnan -, ennek a palotának ugyanúgy nincs határa, mint a földnek. Vajon Porthos fogta magát és visszatért Pierrefonds-ba, anélkül, hogy ki kellett volna mozdulnia Fouquet úr házából?”

Végre a kastélynak egy távoli részébe jutott, amelyet kőfal kerített el, arra pedig vastag kúszónövények futottak fel, tele akkora virágokkal, mintha érett gyümölcsök volnának.

A kőkerítésen, egymástól szabályos távolságban, szobrok álltak, félénk vagy titokzatos testtartással, Vesta papnőinek bőrácú peplumában. A szent tűzhely éber őrei a márványfátyol alól vizsgálódó pillantásokat vetettek a palota felé.

Itt Hermész szobra állt, ujját a titok jeléül ajkára illesztve, más helyütt szétterjesztett szárnyú Írisz, amott álomittas Éj magasodott ki a kertből és a fák mögül elővillanó házak környezetéből. A szobrok fehérre kirajzolódott a magas ciprusok égbe nyúló fekete csúcsának sötét hátterén.

A ciprusok köré évszázados kúszórózsák fonódtak virágos indáikkal, minden ágra rátekerőzve, az alsóbb ágakra és szobrokra pedig illatos szirmesöt hullatva.

Ezt a varázslatos környezetet a testőr az emberi szellem legfelsőbb megnyilvánulásának érezte. Költői hangulata támadt. A gondolat, hogy Porthos ilyen földi paradicsomban lakik, egészen más, emelkedettebb színben tüntette fel előtte Porthost, hiszen még a legfölényesebb szellemű emberek sem mentesek a környezet hatásától.

D'Artagnan megtalálta a kaput, felfedezett rajta valami rugót, s működésbe hozta. A kapu kinyílt.

D'Artagnan belépett, megint becsukta az ajtót, és bejutott egy kör alakú épületbe, amelyben nem hallatszott más zaj, mint a vízesés lármája és a madarak éneke.

A pavilon kapujában egy inással találkozott.

- Ugye, itt lakik Du Vallon báró? - kérdezte tőle habozás nélkül.

- Itt, uram - felelte az inas.

- Jelentse neki, hogy D'Artagnan lovag, őfelsége testőreinek kapitánya várakozik reá.

D'Artagnant egy szobába vezették.

Nem kellett sokáig várakoznia, ismert lépések remegtették meg a szomszédos terem padlóját, kinyílt, vagy inkább kirobbant egy ajtó, és Porthos, némi zavarral, amely azonban jól illett hozzá, barátja karjába vetette magát.

- Maga itt? - kiáltott fel Porthos.

- Hát maga? - vágott vissza D'Artagnan. - Maga kis alamuszi!

- Igen, itt vagyok - felelte Porthos zavart mosollyal -, Fouquet úr házában, ami kissé meglepi, ugye?

- Egyáltalán nem. Miért ne tartozhatnék Fouquet úr barátai közé? Hiszen Fouquet úrnak igen sok barátja van, különösen a nagy szellemek világában.

Porthos szerény volt, s nem vette magára a bókot.

- Azonfelül Belle-Isle-en is látott engem - szólt Porthos, nem kis zavarral.

- Egy okkal több, hogy Fouquet úr barátai közé soroljam.

- Annyi tény, hogy ismerem Fouquet-t - szólt Porthos, még mindig zavarral.

- Hej, barátom, súlyos bűne van velem szemben - mondta D'Artagnan.

- Ugyan mi?

- Még kérdi? Olyan csodálatos művet alkot, mint Belle-Isle megerősítése, és engem nem értesít róla!

Porthos elpirult.

- Mi több - folytatta D'Artagnan -, találkozik velem ott, tudja, hogy a király embere vagyok, és nem jön rá, hogy a király féltékenyen kíváncsi rá, ki az a nagyérdemű ember, aki ilyen munkára képes, amiről dicshimnuszokat zengenek neki, s engem küld ki, hogy megtudjam, ki ez az ember?

- Micsoda? Hát magát a király küldte, hogy megtudja...

- Az ördögbe! Ne beszéljünk többet erről a dolgról.

- A pattogatott rézkakasát, de igenis beszéljünk róla - kiáltotta Porthos. - A király tehát tudta, hogy Belle-Isle-t megerősítik?

- Hát a király nem tud mindent?
- De nem tudta, ki végzi az erődépítést?
- Nem tudta, de abból, amit az építésről beszéltek neki, sejtette, hogy az erőd építője csak híres katona lehet.
- Az ördögbe! Ha ezt tudtam volna...
- Nem szökött volna meg Vannes-ból, ugye?
- Nem bizony. De maga mit szolt, amikor többé nem talált meg?
- Gondolkodni kezdtem, kedves barátom.
- Ahá, tehát gondolkodott, és hova lyukadt ki vele?
- Kitaláltam a teljes igazságot.
- Kitalálta?
- Ki.
- És mit talált ki? Mondja csak - szolt Porthos, kényelmesen elhelyezkedve egy karosszékben, s szfinxszerűen titokzatos arcot öltve.
- Először is, kitaláltam, hogy maga erősíti Belle-Isle-t.
- No, ezt könnyen kitalálhatta, hiszen látott munka közben.
- Várjon csak... még valamit kitaláltam, azt, hogy Fouquet parancsára erősíti meg Belle-Isle-t.
- Ez igaz.
- De ez még nem minden. Ha én egyszer kezdek valamire rájönni, nem állok meg félúton.
- A drága D'Artagnan!
- Kitaláltam azt is, hogy Fouquet úr a legmélyebb titokban akarta tartani Belle-Isle megerősítését.
- Azt hiszem, csakugyan ezt akarta - felelte Porthos.
- De tudja-e, miért akarta titokban tartani?
- Ördögadta! Hát azért, hogy ki ne tudódjék - szolt Porthos.
- Először is ezért. De óhajának valami gáláns háttere volt...
- Csakugyan - felelte Porthos. - Hallottam, hogy Fouquet úr nagyon gáláns férfi.
- Gáláns ajándékkal akarta meglepni a királyt.
- Ó, ó!
- Csodálkozik?
- Hogyne.
- Nem tudta ezt?
- Nem én.
- De én tudtam.
- Ez boszorkányság!

- Egyáltalán nem boszorkányság.
- Hát hogyan tudta meg?
- Roppant egyszerűen. Hallottam, amikor maga Fouquet úr mondta meg a királynak.
- Mit mondott neki?
- Hogy Belle-Isle-t a király kedvéért erősítette meg, és ajándékol adja neki.
- És maga hallotta, mikor Fouquet ezt mondta a királynak?
- A saját fülemmel. Még azt is hozzátette: „Belle-Isle-t egy mérnök barátom erősítette meg, aki kiváló tehetségű ember és akit felséged engedelmével be is fogok mutatni felségednek.” - „Hogy hívják?” - kérdezte a király. „Du Vallon báró” - felelte Fouquet. - „Nagyon helyes - felelte a király -, be fogja mutatni nekem.”
- Ezt mondta a király?
- D'Artagnan szavamra mondom!
- Ó, ó! - szólt Porthos. - De hát akkor miért nem mutattak be a királynak?
- Hát nem tájékoztatták róla?
- Dehogynem, de még ma is várom, hogy bemutatassanak.
- Legyen nyugodt, ennek a napja is el fog jönni.
- Hm, hm! - dörögött Porthos.
- D'Artagnan úgy tett, mintha nem hallotta volna, és más tárgyra tért.
- De micsoda elhagyott helyen lakik maga, kedves barátom? - szólt.
- Mindig szerettem a magányosságot. Mélabús természetű vagyok - sóhajtott Porthos.
- Ejnye, ez érdekes - szólt D'Artagnan. - Eddig nem vettem észre.
- Csak azóta vagyok ilyen, amióta tanulmányokat folytatok - felelte Porthos gondterhelt arccal.
- De a szellemi munka, remélem, nem ártott meg testi egészségének?
- Egyáltalán nem.
- Változatlanul jó erőben van?
- Kiváló erőben, barátom, kiváló erőben.
- De azt hallottam, hogy megérkezése első napjaiban...
- Meg se tudtam moccanni? Ugye, ezt hallotta?
- Hogyan és miért nem tudott megmoccanni sem? - kérdezte D'Artagnan mosolyogva.
- Porthos észrevette, hogy elszólta magát, és igyekezett jóvátenni.
- Belle-Isle-ről igen rossz lovakon jöttem ide - felelte -, és ez nagyon kifárasztott.
- Nem is csodálkozom rajta - szólt D'Artagnan -, hiszen a maga nyomában jöttem én is, és valami hét vagy nyolc elhullott lovat találtam az úton.
- Hát nehéz vagyok - szólt Porthos.
- Szóval tönkretette a lovaglást?

- Elolvadt a hájam, és ebbe a hájolvasba belebetegedtem.
- Ó, szegény Porthos barátom!... És Aramis hogyan viselkedett magával ebben az egész dologban?
- Nagyon derekasan... Fouquet úr orvosával gyógyíttatott. De gondolja csak el: nyolc nap múlva egyszerre csak nem kaptam levegőt.
- Az hogy lehet?
- Nagyon kicsi volt a szobám, és túlságosan sok levegőt nyeltem el.
- Igazán?
- Legalább nekem ezt mondták... És másik lakásba vittek át.
- És most szabadabban lélegzik?
- Szabadabban, de nem mozgok eleget, nincs semmi dolgom. Az orvos azt állította, hogy nem szabad mozognom, én pedig rosszabbul lettem, mint valaha. Ebből aztán igen kellemetlen baleset lett.
- Micsoda baleset?
- Hát, kedves barátom, képzelje, fellázadtam az ostoba orvosi rendelkezés ellen, és elhatároztam, hogy kimegyek a lakásból, akár tetszik neki, akár nem. Parancsot adtam tehát az inasnak, aki szolgálatomra volt rendelve, hogy hozza el a ruhámat.
- Hát meztelenül kellett járnia, szegény Porthos barátom?
- Dehogy. Pompás háziköntösöm volt. Az inas teljesítette parancsomat, és én magamra öltöttem ruhámat, amely időközben igen bő lett számomra. A lábam viszont - furcsa dolog! - nagyon megdagadt.
- Értem!
- Úgyhogy a csizmám nagyon szűk lett.
- Mert megdagadt a lába?
- Úgy van, eltalálta.
- A rézangyalát! Ez az a baleset, amit említett?
- Ez. Nem gondolkodtam el a dolgon, mint maga. Hanem ezt mondtam magamban: „Mint-hogy már tízszer be tudtam bújni a csizmámba, miért ne tudnék belebújni tizenegyszer is?”
- Ezúttal, ha megengedi, kedves Porthos, nem okoskodott helyesen.
- Szóval a dolog úgy esett, hogy szemben velem egy közfal volt, én megpróbáltam felhúzni a jobb csizmámat; cibáltam a kezemmel, tapostam, borzasztóan erőlködtem, de egyszerre csak a csizmám két füle a kezemben maradt, a lábam pedig kiugrott, mint valami ostromgép.
- Ostromgép! Hiába, nagy tudós maga a várépítés tudományában, kedves Porthos!
- A lábam tehát kiugrott, mint egy ostromgép, és egyenesen neki a falnak, az meg beomlott. Kedves barátom, azt hittem, Sámson vagyok, s megdöntöttem egy templomot. El se hiszi, mennyi festmény, porcelán tárgy, virágváza, szőnyeg, függönytartórúd hullott a nyakamba.
- Ne mondja!
- Arról nem is szólok, hogy a fal túlsó oldalán porcelánnal megrakott vitrin volt.

- Amit feldöntött?

- Átrúgtam a szoba egyik sarkából a másikba.

Porthos nevetni kezdett.

- Hát csakugyan hihetetlen, amit mond!

És D'Artagnan is nevetni kezdett, mint Porthos.

Amire Porthos még erősebben kacagott, mint D'Artagnan.

- Eltörtem - mondta Porthos, nevetéstől meg-megcsukló hangon, egyre növekvő derűvel - több mint háromezer frank értékű porcelánt, hahaha!...

- Bravó! - szólt D'Artagnan.

- Összeúztam több mint négyezer frank értékű tükröt... hahaha!

- Óriási!

- Egy csillár egyenesen a fejemre esett, és ezer darabra tört, hahaha!

- A fejére? - kérdezte D'Artagnan, és nevében az oldalát fogta.

- A fejem tetejére!

- És nem tört be a feje?

- Nem, hiszen mondtam, hogy a csillár szilánkokra tört, mivel üvegből volt.

- Üvegből?

- Velencei kristályüvegből. Ritka értékű műtárgy volt. Páratlan a maga nemében. Kétszáz font súlya volt.

- És ez a fejére esett?

- A... fejemre!... Képzelden el afféle aranyozott kristálygömböt, alul csupa berakás, felül illatos olajok égnek benne, és csövéből láng lövell, ha meg van gyújtva.

- De nem égett, amikor a fejére esett?

- Szerencsére, mert különben felgyújtott volna.

- Szóval a csillár csak földhöz lapította?

- Dehogy!

- Hogyhogy dehogy?

- A csillár a fejem búbjára esett. Úgy látszik, a koponyánk tetején rendkívül erős kéreg van.

- Ezt kitől hallotta?

- Az orvostól. Szerinte a koponya afféle kupola, amely elbírná még a párizsi Notre-Dame-ot is.

- Ejha!

- Úgy látszik, a koponya már így van alkotva.

- Egyes számban beszéljen, kedves barátom. Csak a maga koponyája van így alkotva, a másoké nem.

- Lehet - felelte Porthos egykedvűen. - Annyi bizonyos, hogy amikor a csillár rázuhant arra a kupolára, amely a fejünket borítja, olyan dördülés hallatszott, mint mikor ágyút sütnek el. A kristálycsillár eltört, én elestem, és elborított...

- A vér, szegény Porthosom?

- Dehogyan a vér, hanem az illat, amelynek olyan a szaga, mint a krémnek. Kitűnő illat volt, de túl erős, egészen elbódultam tőle. Éreztem már ilyen illatot, ugye, D'Artagnan?

- Hogyne, amikor gyöngyvirágot szagoltam. Szóval, szegény barátom, a csillár zuhanása felborította, és az illat elkábította.

- De a legfurcsább a dologban... és az orvos becsületszavára jelentette ki, hogy ehhez hasonlót még nem látott...

- Púp támadt-e a fején?

- Öt púp támadt.

- Miért éppen öt?

- A csillár alsó végén öt roppant hegyes, aranyozott dísz volt.

- Ajajj!

- Ez az öt hegyes dísz befűrödött a hajamba, amely rendszerint nagyon sűrű, amint látja...

- Ez volt a szerencséje.

- Befűrödött és benyomódott a bőrömbébe. És lám, ez a furcsa dolog; ilyesmi is csak velem esik meg. A hegyes díszek nem ütöttek lyukat a koponyámba, hanem daganatokat okoztak. Az orvos sohasem tudta ezt a dolgot nekem egész világosan megmagyarázni.

- Hát én majd megmagyarázom.

- Lekötelez vele - szólt Porthos hunyorítva, ami nála a lehető legnagyobb figyelem jele volt.

- Amióta a magas tudományokat műveli, kedves Porthos, és nehéz számításokat végez, feje ennek hasznát látja; úgyhogy a feje most nagyon tele van tudománnyal.

- Gondolja?

- Biztos vagyok benne. Ebből azonban az következik, hogy agyának csontbőgréje, amely ennyire tele van, nem enged be kívülről semmiféle idegen dolgot, hanem felhasználja azokat a nyílásokat, amelyek kínálkoznak, hogy ezeken keresztül eltávoztassa a felesleget.

- Ahá - szólt Porthos, ezt a magyarázatot világosabbnak érezve, mint az orvosét.

- Az az öt búb, amit a csillár öt hegyes dísz okozott, alighanem öt tudományos daganat, amelyek külső erőszakos behatolástól keletkeztek.

- Csakugyan - szólt Porthos -, és ezt bizonyítja az is, hogy a daganatok kívül jobban fájnak, mint belül. Meg kell még azt is vallanom, hogy amikor öklömmel fejembe nyomtam kalapot, azzal a könnyed erélyességgel, amely minket, kardhordó embereket jellemez, igen éles fájdalmakat éreztem, ha ökölcsapásom nem volt elég pontosan kiszámítva.

- Ezt, Porthos, elhiszem.

- Aztán, kedves barátom - folytatta az óriás -, Fouquet úr, látva, hogy háza nem elég szilárd, elhatározta, hogy más lakást juttat nekem. Ennél fogva ide tettek.

- Ez Fouquet úr fenntartott parkja, ugye?

- Úgy van.

- Légyottjainak színhelye? Amelynek oly nagy híre van a főintendáns úr titokzatos históriáiban?

- Nem tudom; nekem nem volt itt sem légyottom, sem titokzatos históriám. Viszont megengedik nekem, hogy itt gyakoroljam izmaimat, és én élek is az engedéllyel: fákat tépek ki gyökerestül.

- Miért teszi ezt?

- Hogy jó erőben tartsam a kezemet, és madárfészket szedjek: így kényelmesebb, mint ha felmásznék a fára.

- Valóságos pásztori életet él, akárcsak Tircis, kedves Porthosom.

- Igen, nagyon szeretem a kis tojásokat, sokkalta jobban, mint a nagyokat. El se hiszi, milyen kitűnő omlett készül négy-ötszáz zöldiketojásból vagy pintytojásból, seregély-, feketerigó- vagy fenyőrigótojásból.

- De ötszáz tojás, az rémületes szám!

- Belefér egy salátástálba - felelte Porthos.

D'Artagnan percekig úgy bámulta Porthost, mintha életében először látná.

Porthos pedig hízott barátja tekintetétől.

Így maradtak néhány percig: D'Artagnan bámult, és Porthos hízott.

D'Artagnan nyilvánvalóan törte a fejét, hogy milyen új fordulatot adjon társalgásuknak.

- Jól szórakozik itt, ugyebár, Porthos? - szolt végül, kétségkívül rátalálva arra, amin a fejét törte.

- Nem mindig.

- Ezt megértem. De mit csinál majd, ha nagyon unatkozik?

- Ó, nem maradok itt sokáig. Aramis csak azt várja, hogy az utolsó daganatom is elműljék, mert be akar mutatni a királynak, aki, mint hallom, nem szenvedheti a dudoros fejű embereket.

- Aramis még mindig Párizsban van?

- Nem.

- Hát hol van?

- Fontainebleau-ban.

- Egyedül?

- Fouquet úr társaságában.

- Nagyon helyes. De tudja-e, mit mondok magának?

- Nos?

- Azt hiszem, Aramis megfélemezik magáról.

- Azt hiszi?

- Hiszen Fontainebleau-ban víg élet folyik, táncolnak, ünnepelnek, Mazarin pincéinek borait isszák. Tudja-e, hogy minden este balettet rendeznek?

- Mi a mennydörgős mennykő?
 - Annyit mondok tehát, hogy a maga kedves Aramisa szépen megfélelkezik magáról.
 - Lehetséges, én magam is gondoltam rá néhányszor.
 - Csak meg ne csalja magát a kis alamuszi!
 - Ugyan!
 - Nagy ravaszdi ez az Aramis!
 - Igaz, de hogy engem megcsaljon...
 - Hallgasson meg! Először is elzárja a világ elől.
 - Elzár a világ elől! Hát el vagyok én zárva a világtól?
 - El bizony!
 - Szeretném, ha ezt be is bizonyítaná.
 - Mi sem könnyebb. Eljár hazulról?
 - Soha.
 - Kilovagol?
 - Soha.
 - Barátait ideengedik magához?
 - Soha.
 - Nohát, ha ki nem megy a házból, ha ki nem lovagol, ha barátait sohasem látja, ezt úgy hívják mifelénk, hogy el van zárva a világtól.
 - És miért zárna el a világtól Aramis? - kérdezte Porthos.
 - Nézze, Porthos, legyen hozzám őszinte.
 - Őszinte vagyok, mint a nap.
 - Aramis készítette, ugye, Belle-Isle megerősítésének tervét?
- Porthos elpirult.
- Igen, de egyebet nem csinált.
 - Szóról szóra igaz, és véleményem szerint az, amit csinált, nem is olyan nagy dolog.
 - Ez az én véleményem is.
 - Nagyon örülök, hogy egy véleményen vagyunk.
 - Aramis még csak el sem jött Belle-Isle-re - mondta Porthos.
 - No lám!
 - Én mentem el hozzá Vannes-ba, amint láthatta.
 - Láttam is. De ez épp a bökkenő, kedves Porthos. Aramis, aki csak a terveket csinálta, úgy akar szerepelni, mint az erősítés mérnöke. Magát pedig, aki kövenként építette a várfalat, a citadellát és a bástyákat, háttérbe szorítaná az egyszerű építésvezető rangjára.
 - Építésvezető, vagyis pallér?

- Pallér, úgy van.
 - Habarcskeverő?
 - Úgy van.
 - Kétkezi munkás?
 - Ez az!
 - Ej, ej, a kedves Aramis, azt hiszi, hogy még mindig huszonöt éves!
 - Nemcsak azt hiszi, hanem magát ráadásul ötvenévesnek tartja.
 - Szerettem volna látni, amint megfogja a munka boldogabbik végét.
 - Én is.
 - Ez a köszvényes, roskatag fickó!
 - Úgy van.
 - Akinek hozzá még veseköve is van.
 - Akinek elöl három foga hiányzik.
 - Négy.
 - És nézze meg az én fogaimat!
- Porthos szétnyitotta vastag ajkát, és két remek fogsorát mutatta, amely, ha nem is volt oly fehér, mint a hó, de ép, szép és kemény volt, mint az elefántcsont.
- El sem hiszi, Porthos, hogy a király mennyire ad a fogakra - szólt D'Artagnan. - Fogainak látása után döntöttem: be fogom mutatni a királynak.
 - Maga?
 - Én. Miért ne? Vagy azt hiszi, engem nem látnak oly szívesen az udvarnál, mint Aramist?
 - Dehogyan hiszem.
 - Vagy azt hiszi, meg akarom kaparintani Belle-Isle erődjait?
 - Ugyan, dehogyan!
 - Engem tehát tisztára a maga érdeke készített erre a lépésre.
 - Nem is kételkedem benne.
 - Én a király bizalmas barátja vagyok, és ezt azzal is bizonyíthatom, hogy ha valami kellemetlen dolgot kell megmondani a királynak, mindig én vállalkozom rá.
 - De, kedves barátom, ha maga mutat be engem a királynak...
 - Nos?
 - Akkor Aramis megharagszik.
 - Rám?
 - Nem, hanem énrám.
 - Eh, akár én mutatom be, akár ő, egyre megy; a fő, hogy bemutassák.
 - Ruhát kellene csináltatnom erre a célra.

- Ez a ruha, amit visel, pompás!
 - Ó, ennél sokkal szebb ruhát csináltattam.
 - Vigyázzon, a király szereti az egyszerűséget.
 - Akkor egyszerűen fogok öltözködni. De mit szól majd Fouquet úr, ha megtudja, hogy elmentem?
 - Szavát adta, hogy itt marad?
 - Nem egészen. Szavamat adtam, hogy nem megyek el innen, anélkül, hogy ne értesíteném őt.
 - Erre még visszatérünk. Van itt valami dolga?
 - Nekem? Legalábbis fontosabb dolgom nincs.
 - Aramis nem akarja közvetítőül felhasználni komoly dologban?
 - Szavamra, nem.
 - Amit erről mondok, a maga érdekét szolgálja. Gondolom például, hogy Aramisnak üzeneteket, leveleket kell továbbítania.
 - Leveleket csakugyan továbbítok neki.
 - Hova?
 - Fontainebleau-ba.
 - És van most magánál ilyen levél?
 - De...
 - Engedje csak, hogy kérdezzem. Van magánál ilyen levél?
 - Épp most kaptam egyet.
 - Érdekes?
 - Azt hiszem.
 - Hát nem olvassa el őket?
 - Nem vagyok kíváncsi természet.
- És Porthos kihúzta zsebéből azt a levelet, amelyet a katona hozott és Porthos nem olvasott, de bezzeg elolvasta D'Artagnan.
- Tudja-e, mit kell ezzel a levéllel csinálni? - kérdezte D'Artagnan.
 - Hogyne tudnám! Továbbküldöm, mint mindig.
 - Nem, nem.
 - Csak nem fogom itt tartani?
 - Nem is. De nem mondták-e, hogy ez a levél fontos?
 - Azt mondták, nagyon fontos.
 - Akkor hát vigye el maga személyesen Fontainebleau-ba.
 - Aramisnak?
 - Aramisnak.

- Rendben van.
- És minthogy a király is épp ott van...
- Fel fogja használni az alkalmat?
- Fel fogom használni az alkalmat, és be fogom mutatni a királynak.
- Hej, a szarka máját! D'Artagnan, maga az egyetlen ember, aki ki tud találni valamit, ha ki kell találni valamit.
- Tehát ahelyett, hogy elküldenők barátunknak ezt a többé-kevésbé bizalmas levelet, legokosabb, ha magunk visszük el neki.
- Erre nem is gondoltam, pedig milyen egyszerű!
- És ha nem akarjuk, hogy a levél késsen, azonnal indulnunk kell.
- Csakugyan - felelte Porthos -, mennél hamarább indulunk, Aramis annál hamarább megkapja a levelet.
- Porthos, a maga logikája mindig borotvaéles, és képzelőtehetsége valósággal szárnyal.
- Gondolja? - kérdezte Porthos.
- Ezt alapos tanulmányainak köszönheti - szólt D'Artagnan. - Jöjjön tehát, menjünk.
- De mi lesz az ígéretemmel, amelyet Fouquet úrnak tettem?
- Miféle ígéretével?
- Hogy nem megyek el Saint-Mandéból előzetes értesítés nélkül.
- Ne legyen olyan gyerekes, kedves Porthos!
- Miért?
- Hisz úgyis lemegy Fontainebleau-ba. Igaz?
- Úgy van.
- És ott találja Fouquet urat?
- Igaz.
- Valószínűleg épp a királynál.
- A királynál - visszhangozta méltóságteljesen Porthos.
- És akkor a közelébe férkőzik, és így szól hozzá: „Fouquet úr, van szerencsém értesíteni, hogy eljöttem Saint-Mandéból.”
- És - szólt Porthos ugyanolyan méltóságteljesen - ha meglát engem a királynál Fontainebleau-ban, nem mondhatja majd, hogy hazudok.
- Kedves Porthos, ezt a szájából vette ki, de hiába, maga mindenben megelőz engem. Ó, Porthos, mily szerencsés természete is van! Az idő vasfoga nem fogott magán.
- Nem nagyon.
- Akkor hát mindent elintéztünk.
- Azt hiszem, mindent.
- Nincs többé semmi aggálya?

- Azt hiszem, nincs.
 - Akkor hát viszem magammal.
 - Nagyon jó! Fölnyergeltetem lovaimat.
 - Lovai is vannak itt?
 - Öt lovam van.
 - Pierrefonds-ból hozta ide?
 - Fouquet úrtól kaptam őket.
 - Kedves Porthos, nincs szükségünk öt lóra kettőnknek. Különben is három lovam van Párizsban, az összesen már nyolc ló, ami kissé sok volna.
 - Nem volna sok, ha itt volnának az embereim. De sajnós, nincsenek itt.
 - Sajnálja, hogy nincsenek itt?
 - Mousquetont sajnálom, Mousquetonnak nagy hiányát érzem.
 - Derék ember ez a Mousqueton! - szólt D'Artagnan. - De azt ajánlom, hagyja itt a lovait, mint ahogy Mousquetont otthagya Pierrefonds-ban.
 - Miért?
 - Mert később...
 - Mi lesz később?
 - Talán nem lesz oka megbánnia, hogy Fouquet úrtól nem kapott ajándékba semmit.
 - Nem értem - szólt Porthos.
 - Fölösleges, hogy megértse.
 - De mégis.
 - Később majd megmagyarázom, Porthos.
 - Fogadni mernék, hogy megint politikáról van szó.
 - De még milyen magas politikáról!
- Porthos a „politika” szóra lehajtotta fejét. Egy pillanatig eltűnődött, aztán szólt:
- Megvallom, D'Artagnan, én nem értek a politikához.
 - Ezt igazán tudom, az ördögbe is!
 - Senki se tud semmit. Ezt épp maga mondta, a hősök hőse.
 - Mit mondtam én magának, Porthos?
 - Hogy az embernek megvannak a maga napjai. Maga mondta, és én is tapasztaltam. Vannak napok, amikor az ember kevesebb örömet érez, mint máskor, ha kardszúrások érik.
 - Én is így gondolom.
 - Én is, bár nem nagyon hiszek a halálos kimenetelű szúrásokban.
 - De hiszen elégszer osztogatott halált?
 - De engem nem öltek meg.

- Okoskodása helyes.

- Én tehát nem tartok tőle, hogy kardtól vagy puskagolyótól fogok elpusztulni.

- Szóval nem fél semmitől?... A vízbefüléstől sem?

- Úgy úszom, mint a vidra.

- A negyednapos hidegleléstől sem?

- Sosem szenvedtem benne, és azt hiszem, nem is fogom megkapni soha; de egyvalamit meg kell vallanom.

És Porthos halkabbra fogta a hangját.

- Mit? - kérdezte D'Artagnan, és közelebb hajolt.

- Megvallom - szólt Porthos -, hogy rettenetesen félek... a politikától.

- Eh, no!

- Nono, csak lassan - felelte Porthos az ő titkolódzó hangján, amely harsány volt, mint a trombitaszó. - Énnekem volt dolgom Richelieu bíborossal, és volt dolgom Mazarin bíborossal. Az egyiknek a politikája vörös volt, a másiké fekete. Nekem az egyik éppúgy nem ízlett, mint a másik. Amaz levágatta Marcillac, Thou, Cinq-Mars, Chalais, Bouteville és Montmorency urak nyakát, emez pedig felnégyeltetett egy csomó frondórt, akiknek a pártjához mi is tartoztunk, kedves D'Artagnan.

- Épp ellenkezőleg, mi nem tartoztunk hozzájuk - szólt D'Artagnan.

- Úgy van, D'Artagnan, mert ha kardot rántottam is a bíborosért, a királyért harcoltam.

- Kedves Porthos!...

- Mindjárt befejezem. Én tehát annyira irtózom a politikától, hogy ha emögött is politika van, inkább nyomban visszatérek Pierrefonds-ba.

- Igaza volna, ha politikáról volna szó. De nálam, Porthos, tudja, nem lehet szó politikáról. Maga Belle-Isle megerősítésén dolgozott. A király tudni akarta annak az ügyes mérnöknek a nevét, aki a munkálatokat végezte; maga szerény, mint minden igazán érdemes ember, és Aramis bizonyára véka alá akarja rejteni magát. De én viszem magát, bemutatom, megismertetem. A király meg fogja jutalmazni, s ennyi az én egész politikám.

- És az enyém is, láncosteringette! - szólt Porthos, és kezét nyújtotta D'Artagnannak.

De D'Artagnan jól ismerte Porthos kezét. Tudta, hogy ha egy közönséges emberi kéz egyszer belekerül Porthos öt ujjának satujába, nem ússza meg ficam nélkül. D'Artagnan tehát nem a kezét, hanem az öklét nyújtotta barátjának. A derék ember még csak észre se vette ezt. Ezek után mind a ketten eltávoztak Saint-Mandéból.

Az örök ugyan pusmogtak egy kicsit, egymás fülébe sugdostak, amit D'Artagnan megértett ugyan, de a világeért se figyelmeztette volna rá Porthost.

„Porthos barátunk - állapította meg D'Artagnan magában - a szó szoros értelmében foglya volt Aramisnak. Meglátjuk, mi lesz belőle, ha kiszabadítom ezt az összeesküvőt.”

A patkány és a sajt

D'Artagnan és Porthos gyalog mentek el, mint ahogy D'Artagnan is gyalog ment Saint-Mandéba.

Midőn D'Artagnan, aki elsőnek lépett be az Arany Mozsárhoz címzett szatócsboltba, tudára adta Planchet-nak, hogy Du Vallon úr is a kiváltságos kirándulók közé fog tartozni, midőn Porthos belépésekor kalpagjának tollával megkoppantotta az eresz alatt lévő világítóablak fáját, Planchet-t valami fájdalmas sejtés fogta el, hogy másnapra remélt örömét valami meg fogja zavarni.

De a mi szatócsunk aranyszívű ember volt, értékes ereklje a régi jó időkől, amely az öregedő embereknek ma is, régen is mindig ifjúságuk ideje volt, a fiatalok szemében pedig apáik aggkorának az ideje.

Planchet ezt a titkos aggodalmát ugyanolyan gyorsan legyőzte, amilyen gyorsan támadt, s alázattal vegyes gyengéd szívélyességgel fogadta Porthost.

Porthos kezdetben tartózkodóan viselkedett, mert abban az időben nagy különbség volt társadalmi rang tekintetében báró és szatócs között; de aztán látva Planchet nagy jóakarátát és előzékenységét, Porthos leereszkedőbb lett.

Különösen az érintette kellemesen, hogy megengedték, vagyis inkább felajánlották neki, hogy nagy kezével belemarkoljon a ládádba, amelyekben szárított és cukrozott gyümölcsök voltak, a mandulával és mogyoróval tele zsákokba, az édességekkel megrakott fiókokba.

Planchet invitálgatta ugyan, hogy fáradjon fel a félemeletre, de Porthos az egész estére, amelyet Planchet-nál kellett eltöltenie, kedvenc tartózkodóhelyéül inkább a boltot választotta, ahol ujjai mindig megélték azt, aminek a szagát az orra érezte.

A szép provence-i füge, a foresti mogyoró, a touraine-i aszalt szilva dézsmálása lett most az a multság, amellyel Porthos öt órán át szüntelenül szórakozott.

Fogai mint malomkövek morzsolták szét a mogyorót, rengeteg héj hevert a földön szerteszt és ropogott a jövő-menők talpa alatt; Porthos szaporán csipkedte le a szárított, szagos muskotályfürtökről a lilás szemeket, fél fontot bekapott pillanatok alatt.

A segédek megrökönyödve telepedtek le a bolt egyik sarkában, és csak néztek egymásra, de szólni nem mertek.

Nem ismerték Porthost, sohasem látták. Abban az időben már kiveszőfélben voltak az ilyenfajta titánok, amilyenek még Capet Hugó, Fülöp Ágost és I. Ferenc idejében viseltek páncélt. A segédek tehát azon töprenkedtek, hogy nem a mesebeli emberfarkas toppant-e be, nem fogja-e elnyelni Planchet egész boltját.

Mialatt Porthos így ropogtatott, rágott, szétmorzsolta, lecsipkedett, felfalt mindent, közben odaodaszólt a szatócsnak:

- Szép boltja van, Planchet barátom.

- De nemsokára nem lesz, ha ez még soká tart - dörmögte magában az első segéd, akinek Planchet már megígérte, hogy utódjává teszi.

És kétségbeesésében odalépett Porthoshoz, aki elállta az utat a bolt hátulsó részébe igyekvők elől. A segéd azt remélte, hogy Porthos félreáll az útból és felhagy a zabálással.

- Mit kíván, barátom? - kérdezte Porthos nyájasan.

- Át szeretnék itt menni, uram, ha nem zavarom nagyon.

- Méltányos kérés, és csöppet sem zavar - felelte Porthos.

Azzal megfogta a segédet övénel fogva, fölemelte a földről, és a másik oldalon óvatosan letette.

S mindezt változatlanul nyájas mosoly kíséretében.

A segéd annyira megrémült, midőn Porthos letette, hogy lába felmondta a szolgálatot, és a hátuljára pottyant egy halom parafadugaszra.

Látva azonban, hogy az óriás milyen szelíd lelkű, újra nekibátorodott.

- Kérem, uram, vigyázzon! - jegyezte meg.

- Mire? - kérdezte Porthos.

- Tüzet éleszt a testében.

- Hogyan, kedves barátom?

- Ez mind olyan eledel, amely meleget fejleszt a testben.

- Melyik?

- A szőlő, a mogyoró, a mandula.

- Jó, de ha a mandula, a mogyoró, a szőlő meleget fejleszt...

- Ez kétségtelen...

- Akkor a méz viszont lehűti az embert - felelte Porthos.

És kinyújtotta kezét egy nyitott mézesbödön felé, amelyben benne volt a merőkanál, s felfalt egy jó fél font mézet.

- Barátom - mondta Porthos -, most vizet kérek.

- Egy vödörrel? - kérdezte ártatlan arccal a segéd.

- Nem, elég lesz egy palackkal - felelte Porthos kedélyesen.

És ajkához emelte a palackot, mint a kürtös a trombitát, s egyhuzamban kiitta.

Planchet-nak minden idegszála remegett, mert tulajdonára és önérzetére egyaránt sérelmes volt a jelenet.

De mint a régi jó világ vendégszeretetének tiszteletre méltó képviselője, úgy tett, mintha nagy érdeklődéssel beszélne D'Artagnannal, folyton ezt ismételve:

- Ó, uram, milyen megtiszteltetés, milyen boldogság!

- Hány órákor vacsorálunk? - kérdezte Porthos. - Megjött az étvágyam, Planchet.

Az első segéd a kezét tördelte.

A másik kettő elbújt a pult alá, félve, hogy az óriás „emberszagot” érez.

- Itt csak egy kis uzsonnát eszünk meg, és akkor fogunk vacsorázni, ha Planchet vidéki lakóházába megérkezünk - felelte D'Artagnan.

- Ó! Planchet vidéki lakóházába megyünk? Annál jobb - mondta Porthos.

- Báró úr végtelenül jóságos.

A *báró úr*, az, hogy ilyen magas rangú személyt tisztelhetnek a hatalmas étvágyú személyben, nagy hatást tett a segédekre.

A rang egyébként megnyugtatta őket. Mert még sohasem hallották azt, hogy egy farkasembert báró úrnak szólítottak volna.

- Viszek magammal néhány darab piskótát az útra - mondotta Porthos odavetőleg.

És amint ezt mondta, zsebébe öntötte egy ánizsos piskótával megtöltött hatalmas üvegserleg egész tartalmát.

- Meg van mentve a boltom - mondotta Planchet.

- Éppúgy, mint a sajt - felelte az első segéd.

- Milyen sajt?

- A hollandi sajt, amit a patkány kirágott, úgyhogy csak a héja maradt meg.

Planchet körülnézett szatócsboltjában, és szemügyre véve mindazt, amit Porthos foga megkímélt, túlzottnak találta a hasonlatot.

Az első segéd megértette, mi megy végbe gazdája lelkében, és így szólt hozzá:

- Vigyázat a hazaérkezésnél!

- Gyümölcs is van a házban? - kérdezte Porthos, mialatt felment a félemeletre, ahol, mint épp jelentették, feltalálták az uzsonnát.

„Sajnos!” - gondolta magában a fűszeres, könnyörgő tekintettel nézve D’Artagnanra, amit ő félig-meddig megértett.

Uzsonna után útra keltek.

Későre járt az idő, midőn a három lovas, aki hat óra tájban indult el Párizsból, megérkezett Fontainebleau kövezett utcáira.

Az út vidáman telt. Porthos jól érezte magát Planchet társaságában, mert a fűszeres tisztelettudóan viselkedett, és nagy szeretettel beszélt vele rétjeiről, erdeiről és nyúltenyésztő telepeiről.

Porthosnak valódi földbirtokosi kedvtelései és büszkeségei voltak.

Amikor D’Artagnan észrevette, hogy két társa elmerült a beszélgetésbe, az út szélén lovagolt tovább, a gyeplőt lazán leengedte a lova nyakára, és ugyanúgy elkülönült az egész világtól, mint Porthostól és Planchet-től.

A hold kibújtt az erdő kékes lombjai közt. A lovak vígan nyihogtak és ugráltak, amikor beszívták táguló orrcimpáikkal a mező illatát.

Porthos és Planchet gazdasági kérdésekről beszélgettek.

Planchet bevallotta Porthosnak, hogy érett fejjel elhanyagolta ugyan a gazdálkodást a kereskedelem kedvéért, de gyermekkorát Picardiában töltötte, ahol térdig járt a lóherében, és a zöld levelű gyümölcsfákról szedegette a piros almát; ezért meg is fogadta, hogy ha felviszi Isten a dolgát, visszatér a természethez, és életének napjait ott végzi be, ahol kezdődtek, vagyis közel a földhöz, melybe minden ember végre is visszatér.

- Ejnye, ejnye! - mondta Porthos -, akkor tehát nemsokára visszavonul, kedves Planchet úr?

- Hogyhogy?
 - Úgy látom, kezd egy kis vagyonra szert tenni.
 - Úgy van - felelte Planchet -, fáradozom érte eleget.
 - Mondja, mennyit szeretne összeszedni, mennyi pénzének kell lennie ahhoz, hogy visszavonuljon?
 - Báró úr - válaszolta Planchet, felelet nélkül hagyva a kérdést, bármilyen érdekes volt is -, egy dolog nagyon bánt engem.
 - Mi az? - kérdezte Porthos, és körülnézett, mintha meg akarná találni azt az egy dolgot, amely Planchet-t bántja, hogy megszabadítsa tőle.
 - Azelőtt - mondta a fűszeres - egyszerűen Planchet-nak szólított, és egyszerűen ezt mondta volna nekem: „Mennyit szeretnél összeszedni, mennyi pénzednek kell lennie ahhoz, hogy visszavonulj?”
 - Persze, persze, azelőtt ezt mondtam volna - felelte a becsületes Porthos gyengéd zavarral -, de azelőtt...
 - Azelőtt D'Artagnan úr inasa voltam, ugyebár, ezt akarta mondani?
 - Úgy van.
 - Nohát, ha már nem is vagyok az inasa, azért mégis szolgálom őt, sőt azóta már...
 - No, Planchet?...
 - Azóta már abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a társa lehettem.
 - Hohó! - mondta Porthos. - D'Artagnan fűszeráruval kereskedik?
 - Nem, nem - vágott közbe D'Artagnan, akit ezek a szavak felráztak álmodozásából, a beszélgetésre fordítva figyelmét, olyan fűgén és zökkenőmentesen, ami minden szellemi és testi tevékenységét jellemezte. - Nem D'Artagnan ártotta magát bele a fűszerkereskedésbe, hanem Planchet adta a fejét politikára. Bizony!
 - Úgy van - mondotta Planchet büszkén és meglegedetten -, együtt bonyolítottunk le egy kis ügyet, amely nekem százezer frankot, D'Artagnan úrnak pedig kétszáz ezret jövedelmezett.
 - Hohó! - csodálkozott Porthos;
 - Báró úr - folytatta a fűszeres -, csak arra kérem, hogy nevezzen, mint azelőtt, Planchet-nak, és mindig tegezzen. Nem is hiszi, milyen nagy örömet szerezne vele.
 - Ha így van, szívesen megteszem, kedves Planchet - felelte Porthos.
- És minthogy Planchet a közelében volt, felemelte kezét, hogy szívélyes barátsága jeléül megveregesse vállát.
- De Porthos lova épp abban a pillanatban kezdett el ficákolni, és lovasának keze ezért Planchet lovának tomporát érte.
- Az állat lába megroggyant.
- D'Artagnan elkezdett nevetni és hangosan gondolkodni.
- Vigyázz, Planchet - mondotta -, mert ha Porthos nagyon szeret, akkor megcirógat, ha pedig cirógat, akkor összelapít, mert tudod, Porthos mindig nagyon erős ember volt.
 - Ó - felelte Planchet -, Mousqueton sem halt bele, hogy a báró úr olyan nagyon szereti.

- Az már igaz - felelte Porthos, akkorát sóhajtva, hogy a három ló egyszerre kezdett ágaskodni -, éppen ma reggel emlegettem D'Artagnannak, mennyire sajnálom, hogy Mousqueton nincs itt. De mondd csak, Planchet...

- Köszönöm, báró úr, köszönöm.

- Derék Planchet!... Hány hektár kiterjedésű a parkod?

- A parkom?

- A parkod. Aztán majd számba vesszük a rétjeidet és az erdeidet is.

- Hol, báró úr?

- A kastélyod körül.

- Nincs nekem, báró úr, se kastélyom, se parkom, se erdőm.

- Hát akkor mid van? - kérdezte Porthos. - Mit nevezel te földbirtokodnak?

- Nincs nekem földbirtokom, báró úr. Csak szerény kis földcském - felelte Planchet kissé megalázva.

- Ahá, értem, szerénykedel - szólt Porthos.

- Nem, báró úr, csak az igazat mondom, mindössze két szobám van barátaim számára.

- Hát sétálni hova mennek el a barátaid?

- Először is a király erdejébe, amely nagyon szép erdő.

- Csakugyan, majdnem olyan szép, mint az én berryi erdőm.

Planchet nagy szemet meresztett, és ezt hebegte:

- Báró úrnak olyan erdeje van, mint a fontainebleau-i erdő?

- Sőt, kettő is van, de jobb szeretem a berryit.

- Miért? - kérdezte Planchet álmétkodva.

- Először, mert nem tudom, hol végződik, meg aztán tele van vadorzóval.

- És hogyan kedvelheti azért az erdőt, mert tele van vadorzóval?

- Mert a vadorzók az én vadállományomra vadásznak, én pedig a vadorzókra, ami béke idején pótolja nálam a háborút.

Idáig jutottak a beszélgetésben, amikor Planchet felnézett és megpillantotta Fontainebleau első házait, melyeknek körvonalai élesen rajzolódtak a szemhatárra, a kastély idomtalan tömegéből pedig hegyes tornyok emelkedtek az égnek, és palafödélük úgy csillogott a hold fényében, mint valami óriási hal pikkelyei.

- Uraim - mondotta Planchet -, van szerencsém jelenteni, hogy megérkeztünk Fontainebleau-ba.

Planchet vidéki birtokán

A lovasok felvetették a fejüket, és megállapították, hogy Planchet igazat mondott.

Tíz perc múlva a Lyoni utcában voltak, amely a Szép Pávához címzett fogadó másik oldalán húzódik.

Sűrű levelű bodzabokrokból, galagonyabokrokból és komlóból álló, sötét és áthatolhatatlan sövény mögött emelkedett egy széles cseréptetős fehér ház.

A ház ablakai közül kettő az utcára nyílt.

Egyik se volt világos.

A két ablak közt volt a kiskapu, eresztét négyszögletes oszlopok tartották.

A kiskapuhoz egy lépcsőfok vezetett.

Planchet leszállt a lóról, mintha ezen a kapun akart volna bekopogtatni, de aztán meggondolta a dolgot, megfogta lovának gyeplőjét, és vagy harminc lépéssel továbbment.

Két társa követte.

Planchet ekkor egy rácsos szekérkapuhoz ért, harminc lépésnyire az előbbi kiskaputól, felemelve a fareteszt, a kapu egyetlen zárát, belökte a kapu egyik szárnyát.

Ő lépett be elsőnek, gyeplőszáron vezetve lovát egy kis udvarba, ahol körös-körül trágyadombok voltak felhalmozva, melyeknek kellemes illata már messziről elárulta, hogy a közelben istálló van.

- De jó szag van! - kiáltotta Porthos, mialatt leszállt lováról. - Úgy érzem magam, mintha Pierrefonds-ban volnék a tehenészetemben.

- Nekem csak egy tehenem van - vágta rá sietve és szerényen Planchet.

- Nekem meg harminc - mondta Porthos -, vagy jobban mondva, azt se tudom, hány van.

Amint a két lovas beérkezett az udvarba, Planchet becsukta utánuk a kaput.

D'Artagnan, aki szokott könnyedségével szállt le a lóról, ezalatt beszívta a jó levegőt, és vidáman, mint afféle párizsi, aki a zöldben van, egyik kezével egy marék szulákvirágot, a másikkal pedig egy vadrózsát tépett le.

Porthos a karóra felfuttatott borsót szedte le és falta fel, vagy helyesebben: legelte hüvelyestül.

Planchet pedig nyomban nekilátott, hogy felkeltsen egy öreg, törődött parasztot, aki az eresz alatt aludt, mohából vetett ágyon, és ócska kabáttal takarózott.

A paraszt, megpillantva őt, úgy szólította, hogy *gazd'uram*, Planchet legnagyobb meglepésére.

- Kösse a lovakat a jászolhoz, és adjon nekik jó abrakot - mondotta Planchet.

- Tyű, be szép állatok - mondotta a paraszt -, annyi abrakot kapnak, hogy megpukkadnak belé.

- Csak lassan, lassan, barátom - szólt D'Artagnan -, teringettét! Ne siess annyira! Zabot és egy nyaláb szalmát, mást nem.

- Az én lovamat pedig tiszta vízzel megitatod, mert, úgy látszik, nagyon melege van - szólt Porthos.

- Legyenek csak nyugodtak, uraim - mondotta Planchet -, Célestin apó valaha csendőr volt Ivryben, érti a dolgát. Jöjjenek be, uraim, a házamba jöjjenek.

És Planchet a két jóbarátot átvezette egy sűrű lugasúton, mely a veteményeskertet szelte át, és egy lucernás területet, végül egy kis lucernásba vitt, annak a végében volt a ház, amelynek homlokzatát már az utcáról láttuk.

Mennél közelebb ért az ember, a földszint két nyitott ablakán át annál jobban be lehetett látni Planchet szobájába, otthonába, *magányába*.

A szoba, amelyet az asztalon álló lámpa világított meg szelíd fénnel, olybá tűnt a kert háttérében, mint a nyugalom, a kényelem és a boldogság mosolygó képe.

Mindenütt, ahová csak rávetődött egy-egy sugár a fényből, tiszta világa tisztán verődött vissza egy-egy régi fajanszról, tisztaságtól ragyogó bútorról, a falikárpitról függő fegyverről, s a lángcsepp mindenütt egy szemnek kellemes tárgyon pihent meg.

A lámpa fénye hófehér damaszt asztalterítőn ragyogott, az ablakok keretében pedig jázmin és farkasalma lombja csüngött alá.

Az asztal két személy számára volt megterítve. Egy hosszú nyakú kristálypalackban rubin-színű óbor volt, és a nagy, kék, ezüstfedeles fajanszkorsó habzó almaborral volt színültig tele.

Az asztal mellett széles támlájú széken egy harminc év körüli asszony szundikált, piros-pozsgás arca majd kicsattant az egészségtől.

És ennek az üde teremtésnek az ölében egy macska húzta össze magát gömböccé, és dorombolt, ami macskanyelven annyit jelent: „Tökéletesen boldog vagyok.”

A két jóbarát elcsodálkozva állt meg e látványra az ablaknál.

Planchet örvendezve látta, hogy mennyire meg vannak lepődve.

- Hej, Planchet, nagy kópé vagy te - mondotta D'Artagnan -, most már tudom, hol szoktál elmaradozni.

- Hohó, ez aztán a fehér vászonceléd - szólt mennydörgő hangon Porthos.

Erre a hangra a macska riadtan menekült el, a gazdasszony felrezzent álmából, és Planchet, szeretetre méltó arcot öltve, bevezette két vendégét a szobába, ahol meg volt terítve az asztal.

- Édesem - mondta Planchet a nőnek -, engedje meg, hogy bemutassam pártfogómat, D'Artagnan urat.

D'Artagnan, mint udvari ember, ugyanolyan lovagias módon fogta meg a nő kezét, mintha hercegnővel fogott volna kezét.

- Du Vallon de Bracieux de Pierrefonds báró úr - tette hozzá aztán Planchet.

Porthos úgy hajolt meg, hogy még Ausztriai Anna is meg lett volna elégedve vele, pedig ő aztán ugyancsak finnyás volt.

Aztán Planchet-n volt a sor.

Fesztelenül és cuppanósan megcsókolta az asszonyt, de előbb olyan mozdulatot tett, mintha D'Artagnan és Porthos engedélyét akarná kérni erre.

Ezt természetesen szívesen megadták neki.

D'Artagnan bókot mondott Planchet-nak:

- Hiába, olyan ember ez, aki tudja, hogyan rendezze be életét.

- Uram - felelte mosolyogva Planchet -, az élet olyan tőke, amelyet az embernek a lehető legjobban kell elhelyeznie.

- Ez busás kamatokat hoz neked - mondotta Porthos harsogó kacajjal.

Planchet ismét gazdasszonyához fordult.

- Kedves barátnőm, azt a két férfiút látja maga előtt, akik életem sorsát részben irányították. Gyakran is emlegettem őket maga előtt.

- És még két urat - mondotta a nő jellegzetes flamand kiejtéssel.

- Asszonyom hollandiai? - kérdezte D'Artagnan.

Porthos a bajuszát pödörgette, amit D'Artagnan, akinek semmi sem került el a figyelmét, észre is vett.

- Antwerpeni vagyok - felelte az asszony.

- És Gechterné asszonynak hívják - mondta Planchet.

- De ugye, Planchet nem ezen a néven szólítja? - kérdezte D'Artagnan.

- Miért kérdezi? - mondotta Planchet.

- Mert öregítené, ha így szólítja.

- Nem is, hanem Trüchennek hívom.

- Bájos név! - kiáltotta Porthos.

- Trüchen - mondta Planchet - Flandriából jött el hozzám, valamennyi erényével és kétezer forintjával. Megszökött zsarnoki férjétől, aki verte. Mint picardiai ember mindig szerettem az artois-i nőket. Artois-tól csak egy macskaugrás Flandria. Trüchen sírva jött el keresztapjához, a Lombardok utcájabeli fűszerboltom előző tulajdonosához, rám bízta a kétezer forintját, és én olyan jól forgattam, hogy most tízezret jövedelmez neki.

- Bravó, Planchet!

- Trüchen szabad, gazdag nő, van egy tehene, gazdája egy cselédnek és Célestin apónak. Trüchen szövö a vásznat ingeimhez, megköti a téli harisnyáimat, csak minden két hétben lát, és boldognak érzi magát.

- Valóban boldog vagyok - mondta alázatosan Trüchen.

Porthos a bajuszának másik félkörét pödörgette.

„Mi az ördög! - gondolta magában D'Artagnan. - Csak nem vetett rá szemet Porthos!”

Közben Trüchen, megértve, hogy miről van szó, felszította a tüzet, megterített még két személyre, és olyan remek ételekkel kedveskedett vendégeinek, hogy lakoma lett a vacsorából.

Volt friss vaj, sózott marhahús, szardella, tonhal és Planchet egész fűszerboltja. Szárnyas, főzelék, saláta, tavi hal, folyami hal, vadpecsenye, és mindaz, amit csak erdő-mező nyújthat.

Ráadásul Planchet a pincéből tíz palackkal jött fel, amelyeket sűrű, vastag porréteg borított.

Ez a látvány megörvendeztette Porthos szívét.

- Éhes vagyok - mondta.

És szívgyilkos pillantásokkal ült le Trüchen mellé.

D'Artagnan a másik oldalán foglalt helyet.

Planchet örvendezve és szerényen velük szemben helyezkedett el.

- Ne mérgeledjenek - mondotta -, ha Trüchen vacsora közben többször itthagya az asztalt, az éjjeli nyugodalmukról kell gondoskodnia.

A gazdasszony csakugyan sokat járt-kelt, hallani lehetett, hogy az első emeleten nyikorognak az ágyak, dübörögnek a kőpádimentomon a görgők.

Ezalatt a három férfi evett-ivott, kivált Porthos.

Pompás látványt nyújtottak.

A tíz palackban már hűlt helye volt a bornak, mikor Trüchen a sajtot hozta.

D'Artagnan megőrizte méltóságát.

Porthos ellenben vesztett valamennyit a magából.

D'Artagnan újabb felfedező utat indítványozott a pincébe, és mert Planchet nem lépkedett olyan szabályszerűen, mint egy *igazi baka*, a testőrök kapitánya ajánlkozott, hogy elkíséri.

Elindultak ketten és úgy énekeltek, hogy még a flamand ördögök is megijedtek volna tőlük.

Trüchen az asztalnál maradt Porthos mellett.

Mialatt a két borszakértő kiválogatta a borokat, olyasféle cuppanás hallatszott, mint mikor csók csattan egy arcon.

„Porthos alighanem azt hiszi, hogy La Rochelle-nél van” - gondolta magában D'Artagnan.

Palackokkal megrakodva jöttek fel.

Planchet torkaszakadtából énekelt, annyira, hogy alig látott.

D'Artagnan, aki mindig jól látott, észrevette, hogy Trüchen bal orcája pirosabb, mint a jobb.

Porthos pedig balról mosolygott Trüchenre, és mindkét kezével pödörgette a bajusza két ágát.

Trüchen visszamosolygott a daliás nemes lovagra.

A gyöngyöző anjou-i bor előbb három ördögöt csinált a három férfiből, aztán három fatuskót.

D'Artagnannak már csak annyi ereje maradt, hogy kezébe vegye a gyertyát és világítson Planchet-nak a tulajdon lépcsőjén.

Planchet Porthost húzta maga után, akit viszont Trüchen tolt vidáman felfelé.

D'Artagnan volt az, aki megtalálta a szobákat és felfedezte az ágyakat. Porthos, akit barátja, a testőr vetkőztetett le, lerogyott az ágyára.

D'Artagnan is végigfeküdt az ágyán, és így szólt:

- Az ántiját! Pedig megfogadtam, hogy többé nem nyúlok ehhez a sárga, kovakő szagú borhoz. Pfuj! Mit szólnának a testőrök, ha ilyen állapotban látnák a kapitányukat. - És összehúzza ágya függőnyeit, hozzátette: - Szerencsére nem fognak látni.

Planchet-t Trüchen fogta fel karjaiban, levetkőztette, aztán ráhúzta a függönyt, és becsukta rá az ajtókat.

- Jó dolog a falusi élet -, mondta Porthos, s akkorát nyújtózkodott, hogy kirúgta az ágy deszkafalát, ami nagy robajjal járt, de erre ügyet sem vetett senki. Így szórakoztak Planchet vidéki birtokán.

Éjjel két órakor mindenki hortyogott.

Mit lehet látni Planchet házából

Másnap a reggel mély álomban találta a három jóbarátot.

Trüchen mint gondos asszony, becsukta az ablakredőnyöket, nehogy a felkelő nap megzavarja első látogatásával a vendégek szempilláira nehezedő álmot.

Sötét éjszaka volt tehát Porthos függőnyei mögött és Planchet ágyának mennyezete alatt, midőn D'Artagnan, akit az ablakon beszűrődő tolakodó napsugár a többiekénél hamarabb felkeltett, kiugrott az ágyból, mint aki rohamra indul, és első akart lenni.

Előbb Porthos szobáját vette ostrom alá, mert ez volt legközelebb az ő szobájához.

A derék Porthos úgy aludt, ahogy az ég dörög; a sötétben ugyancsak elnyújtóztatta hatalmas testét, és puffadt keze lecsüngött a szőnyegre.

D'Artagnan fölkelte Porthost, aki elég nyájasan kidörgölte szeméből az álomosságot.

Ezalatt Planchet felöltözött, és szobájuk ajtajában fogadta az előző este hatása alatt még tántorgó két jóbarátot.

Bár csak rövid idővel azelőtt kelt fel a nap, már az egész ház talpon volt. A szakácsné irgalmatlan vérengzést vitt végbe a baromfiudvarban, Célestin apó pedig cseresznyét szedett a kertben.

Porthos nagy vidáman kezét nyújtott Planchet-nak, és D'Artagnan engedélyt kért, hogy megcsókolhassa Trüchent.

Az asszony pedig nem táplálva haragot a legyőzöttek iránt, Porthoshoz lépett, aki szintén megkapta ugyanazt az engedélyt, mint D'Artagnan.

Porthos nagyot sóhajtvá ölelte meg Trüchen asszonyságot.

Ekkor Planchet kézen fogta a két jóbarátot, és így szólt:

- Szeretném megmutatni a házamat; mert tegnap este úgy jöttünk be ide, mintha sötét kemencébe bújtunk volna, nem láthattunk semmit; nappal mindent más színben látunk, és hiszem, hogy meg lesznek elégedve.

- Kezdjük a kilátással - mondotta D'Artagnan -, mert engem mindenekelőtt a kilátás gyönyörködtet; mindig királyok palotáiban laktam, és a fejedelmek jól szokták tudni, honnan kell nézni a világba.

- Jómagam is - felelte Porthos - mindig nagy súlyt vettem a kilátásra. Pierrefonds-i kastélyomban négy fasort nyitattam, mindegyik más-más látványra nyílik.

- Meg fogják látni, hogy innen milyen a kilátás - szólt Planchet.

És két vendégét odavezette az egyik ablakhoz.

- Ej, hiszen ez a Lyoni utca - mondotta D'Artagnan.

- Úgy van. Két ablak nyílik erre az utcára, jelentéktelen kilátással, mindig csak ezt a zajos és népes kocsmát látja az ember; kellemetlen szomszédság. Négy ablak volt ezen az oldalon, de csak kettőt hagytam meg.

- Menjünk tovább - mondotta D'Artagnan.

Most arra a folyosóra tértek vissza, amelyik a szobákhoz vezetett, és Planchet kitárta az ablakredőnyöket.

- Hohó! - kiáltotta Porthos. - Mi az ott?

- Az erdő - felelte Planchet. - Ez a látóhatár mindig színes, sűrű; tavasszal sárgás, nyáron zöld, ősszel piroslik és télen fehér.

- Nagyon jó! De egyúttal függöny is, amelyik megakadályozza, hogy túlságosan messzire el lehessen látni.

- Úgy van - mondta Planchet -, de el lehet látni innen...

- Ó, milyen nagy mező! - kiáltotta Porthos. - Mit látok!... Kereszteket, sírköveket!

- De hisz ez a temető! - kiáltott fel D'Artagnan.

- Úgy van - szólt Planchet -, higgyék el, nagyon érdekes látvány; nem múlik el nap, hogy valakit el ne temetnének itt. Fontainebleau-nak meglehetősen sok a lakosa. Néha fehér ruhás fiatal lányok kísérik zászlók alatt a halottat, majd a városi tanácsurak vagy a gazdag polgárok a kántorral és sekrestyével, néha pedig az udvartartás tisztjei.

- Ezt én nem szeretem - mondta Porthos.

- Nem valami mulatságos dolog - jegyezte meg D'Artagnan.

- Higgyék el, hogy ájtatos gondolatokat kelt az emberben - felelte Planchet.

- Ó, azt nem vonom kétségbe.

- Egy nap meg kell halnunk - folytatta Planchet -, s van egy mondás, amelyik így szól: „Üdvös gondolat a halál gondolata.”

- Nem állítom az ellenkezőjét - felelte Porthos.

- Csakhogy - vitatkozott D'Artagnan - ugyanolyan üdvös, ha zöldellő fákra, virágokra, patakokra, kéklő láthatárra, végtelen rónákra gondol az ember...

- Nem búsulnék, ha ilyen kilátásom volna - felelte Planchet -, de minthogy csak erre a kis virágzó, mohában bővelkedő árnyékos temetőre láthatok, megelégszem vele, és a városi emberekre gondolok, például a Lombardok utcájának lakóira, akik mindennap hétezer kocsidübörgését és százötvenezer ember lépéseinek zaját hallgatják.

- De eleven embereket! - mondta Porthos.

- Épp azért üdít fel az, hogy egy kis ideig holtakat is láthatok - felelte Planchet bátortalanul.

- Ez az ördögös Planchet - jegyezte meg D'Artagnan - költőnek is született, nemcsak szatócsnak!

- Uram - felelte Planchet -, én azok közé a jámbor emberek közé tartozom, akiket azért gyúrt Isten, és azért lehelt beléjük életet egy időre, hogy földi vándorlásuk alatt mindent jónak találjanak.

S mert Planchet filozófiája nagyon szilárd alapokon nyugvónak tetszett, D'Artagnan leült az ablak mellé és elmerengett rajta.

- Szavamra mondom! - kiáltotta Porthos. - Éppen részünk lehet a színjátékban. Úgy rémlik, mintha énekelnének.

- Ó, ez a legszegényesebb temetés - mondta Planchet kicsinylő hangon. - Csak a pap van itt, akinek a szertartást kell végeznie, és az egyházi meg a ministránsgyerek. Láthatják ebből, uraim, hogy az elhunyt ember vagy asszony nem volt sem herceg, sem hercegnő.

- Nem, senki sem kíséri a koporsót.

- Dehogynem - felelte Porthos -, egy férfit látok.

- Úgy van, csakugyan, egy köpönyegbe burkolt férfi - szólt D'Artagnan.

- No, ugyan nem sok látnivaló van rajta - szólt Planchet.

- Engem érdekel - felelte élénken D'Artagnan, az ablakon kikönyökölve.

- Ahá, pedzi már! - mondta örvendezve Planchet. - Magam is úgy voltam vele: az első néhány napon búsultam, mert mindig keresztet kellett vetnem, és a gyászénekek úgy nyilalltak a fejembe, mintha szeget vertek volna bele, de azóta már a gyászdalok ütemére ringatózom, és soha életemben nem láttam szebb madarakat a temető madarainál.

- Engem ez nem mulattat, inkább lemegyek - mondotta Porthos.

Planchet odaugrott, és karját nyújtotta Porthosnak, hogy a kertbe kísérje.

- Mi az? Maga itt marad? - kérdezte Porthos D'Artagnantól, visszafordulva.

- Itt, barátom, majd később maguk után megyek.

- Ó, D'Artagnan úrnak igaza van - mondta Planchet. - Temetnek már?

- Még nem.

- Persze a sírásó megvárja, míg a köteleket ráigazítják a koporsóra. Nini, a temető túlsó vége felől nő közeledik.

- Csakugyan, kedves Planchet - szólt gyorsan D'Artagnan -, de hagyj, hagyj magamra; kezdek üdvös elmélkedésbe merülni, ne zavarj!

Planchet elment, és D'Artagnan a félig nyitott ablakredőnyök mögül nagy figyelemmel leste, mi történik a temetőben.

A két halottvivő leoldozta a tartószíjat a saroglyáról, és lecsúsztotta a sírba a koporsót.

Néhány lépésnyire tőlük a köpenyeges ember egy ciprusfának támaszkodott, úgyhogy sem a sírásók, sem az egyházi emberek nem láthatták arcát. A halott porhüvelyét öt perc alatt eltemették.

Amint betemették a sírgödröt, az egyházi személyek visszafordultak, a sírásó néhány szót szólt hozzájuk és elment utánuk.

A köpenyeges ember köszönt nekik, mikor elhaladtak előtte, és pénzt nyomott a sírásó markába.

„Teringettét! - mormogta D'Artagnan. - De hisz ez az ember ott Aramis!”

Aramis egy kis ideig egyedül maradt, legalábbis előtte nem volt már senki, de hirtelen hátranézett, mert egy nő lépései és ruhájának susogása hallatszott a közelben.

A férfi tüstént megfordult, az udvari ember udvariasságával emelt kalapot, és a hölgyet árnyékos helyre, gesztenyefák és hársfák alá vezette, amelyek egy díszes sírra vetettek árnyékot.

„Ej, mi a kő! - dűnyögte D'Artagnan -, Vannes püspöke találkát ad! Még mindig a noisy-lesec-i széptevő Aramis abbé! Úgy van - tette hozzá mosolyogva -, de jámbor találka, mert temetőben történik.”

A beszélgetés jó félóra hosszat tartott.

D'Artagnan nem láthatta a hölgy arcát, mert háttal állt neki, de a beszélgetők merev testtartásából, párhuzamos mozdulataikból, kimért magatartásukból, és abból, ahogyan védekező vagy támadó pillantásokat váltottak, jól látta, hogy nem szerelemről beszélgetnek.

A beszélgetés befejeztével a hölgy felkelt, és most ő volt az, aki Aramis előtt meghajolt.

- Hohó! - mondotta D'Artagnan. - Hiszen ez úgy végződik, mint valami szerelmi találka! A lovag előbb letérdel, azután a kisasszony megszelídül, és most már ő könyörög... Ki ez a hölgy? Sokért nem adnám, ha láthatnám az arcát.”

Ez azonban lehetetlen volt. Előbb Aramis ment el, aztán a hölgy, fátylába burkolózva.

D'Artagnan nem bírta tovább; a Lyoni utcára nyíló ablakhoz futott.

Aramis abban a pillanatban lépett be a fogadóba.

A hölgy ellenkező irányba vette útját. Úgy látszott, az erdő szélén álló fogat és két vezetőkló felé iparkodik.

Lehorgasztott fejjel, tünődve lépkedett.

„Teringettét, teringettét! Meg akarom tudni, ki ez a nő” - mondta a testőr.

És nem tanakodott tovább, hanem a nyomába eredt.

Útközben azon gondolkodott, mi módon bírhatná rá a nőt, hogy fölemelje fátyolát.

„Nem fiatal már - állapította meg D'Artagnan -, és az előkelő világból való. Ördög vigyen el, ha nem ismerem valahonnan!”

Gyors futása közben kopogott a testőr csizmája és pengett sarkantyúja, aminek következtében nem várt szerencse érte.

A zaj nyugtalanította a hölgyet, azt hitte, hogy nyomon követik, ami különben megfelelt az igazságnak, és megfordult.

D'Artagnan akkorát ugrott, mintha egy csomó sörétet lőttek volna a tomporába. Aztán sarkon fordult, ezt mormogva:

- Chevreuse hercegné.

D'Artagnan nem akart hazatérni, amíg mindent meg nem tud.

Megkérte Célestin apót, kérdezze meg a sírásótól, ki volt a halott, akit reggel eltemettek.

- Egy szegény kolduló franciskánus barát, még csak egy kutyája se volt, amely szerette volna ezen a világon, és elkísérte volna örök nyugvóhelyére - felelte a sírásó.

„Ha ez igaz volna, Aramis nem jelent volna meg a temetésén - gondolta magában D'Artagnan -, mert ami az odaadó hűséget illeti, Vannes püspöke nem kutya, szimat tekintetében viszont annál inkább az.”

Hogyan vált el D'Artagnan segítségével Porthos, Trüchen és Planchet mint három jóbarát

Planchet házában derekasan jóllaktak mindenféle jóval.

Porthos összetört egy létrát és két cseresznyefát, lekopasztott két málnabokrot, de a földiepret nem tudta elérni, mert nem tudott lehajolni - mint ahogy ő mondotta - a kardszíja miatt.

Trüchen, aki már megbarátkozott Porthossal, így vélekedett:

- Nem izz a kardzój az oka, hanem a pocagja.

Porthos, magánkívül örömeiben, megcsókolta Trüchent, ez pedig egy egész marokra való földiepret szedett, és a kezéből etette őt. D'Artagnan, aki eközben odajött, megszidta Porthost lustasága miatt, és magában sajnálta Planchet-t.

Porthos jól bereggelizett, aztán ránézett Trüchenre, és így szólt:

- Szeretnék mindig itt lakni.

Trüchen mosolygott.

Planchet ugyanezt tette, de kissé erőltetett módon.

Ekkor D'Artagnan ezt mondta Porthosnak:

- Barátom, a capuai élvezeteknek³² nem szabad elfeledtetniök velünk fontainebleau-i utunk valódi célját.

- Hogy bemutassanak a királynak?

- Úgy van. Járok egyet a városban, hogy megtegyem az előkészületeket. Kérem, ne menjen el innen addig.

- Ó, dehogy - mondta Porthos.

Planchet félve nézett D'Artagnanra.

- Sokáig lesz távol? - kérdezte.

- Nem, barátom, és már ma este megszabadítlak két kellemetlen vendégedtől.

- De D'Artagnan úr, hogy mondhat ilyet?

- Tudod, a szíved nagyon jó, de a házad kicsi. Van, akinek csak két hektár földje van, s mégis akár egy királyt is fogadhat; de te nem születted nagyúrnak.

- Porthos sem - mormogta Planchet.

- De nemesi rangra emelkedett, kedves barátom; százezer frank évjáradékot kap húsz esztendeje, és ötven esztendeje hűbérura két olyan karnak és egy olyan hátgerincnek, amelynek sohasem akadtt párja szép Franciaországban. Porthos hozzád képest nagyon nagy úr... és elég, ha ennyit mondok, tudom, hogy értesz a szóból.

- Nem, nem; magyarázza meg...

³² Hannibál 215-ben elfoglalta az olaszországi Capua városát, s itteni téli táborozása oly élvezetes volt katonáinak, hogy szállóige lett a vádból: „Capua élvezetekben tesped.”

- Nézd meg letarolt kertedet, üres kamrádat, összetört vendégágyadat, kifosztott pincédet, nézd meg... Trüchen asszonyságot.

- Ó, Istenem! - kiáltott fel Planchet.

- Tudod, Porthos harminc falu ura, amelyekben háromszáz vidám jobbágygóje van, és Porthos nagyon csinos ember.

- Ó, Istenem! - ismételte Planchet.

- Trüchen asszony kiváló teremtés - folytatta D'Artagnan -, őrizd meg a magad számára, hallod-e!

És megveregette a fűszeres vállát.

E pillanatban a fűszeres megpillantotta messziről Porthost és Trüchent egy lugásban.

Trüchen valódi flamand bájjal ikercseresznyét tett fülbevalóul Porthos fülére, Porthos pedig olyan szerelmesen mosolygott, mint Sámson Delilára.

Planchet megszorította D'Artagnan kezét, és odafutott a lugashoz.

Az igazság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy Porthos cseppet sem zavartatta magát. Kétségkívül úgy vélte, hogy semmi rosszat nem tesz.

Trüchen ugyancsak nem zavartatta magát, ami elkedvetlenítette Planchet-t; eleget foglalkozott fűszeresboltjában a szépnemmel ahhoz, hogy jó arcot tudjon vágni a kellemetlen dologhoz.

Karon fogta Porthost, és azt ajánlotta, hogy nézzenek a lovak után.

Porthos kijelentette, hogy fáradt.

Ekkor Planchet azt javasolta Du Vallon bárónak, hogy kóstolja meg a diópálinkát, amelyet ő maga készített, és párját ritkítja.

Erre ráállt a báró.

Ilyenformán Planchet egész napot foglalkoztatni tudta ellenségét. Önérzete javára feláldozta az éléstárát.

D'Artagnan két óra múlva visszajött.

- Minden rendben van - mondotta -, láttam őfelségét egy pillanatra, amikor vadászatra indult. A király ma este elvár minket.

- A király vár engem! - kiáltotta Porthos, és kiegyenesedett.

És be kell vallanunk, hogy - mivel az emberi szív érzelmei hullámzóak - e pillanattól kezdve Porthos már nem nézett azzal a megható gyöngédséggel Trüchenre, amely az antwerpeni nő szívét egy csapásra ellágyította.

Planchet tőle telhetőleg igyekezett szítani Porthos becsvágyó hangulatát. Ismét elmesélte, vagyis inkább felsorolta az előbbi király uralma alatt megesett dicső tetteket: ütközeteket, ostromokat, ceremóniákat. Beszért az angol fényűzésről, a három derék testőr kalandjairól, akik közt D'Artagnan volt a legkisebb rangú, később meg ő lett a vezérük.

Fellelkesítette Porthost, elmúlt fiatalságát idézve; amennyire csak tudta, dicsérte az előkelő úr férfiúi erényeit, szinte vallásos áhítatát, amellyel a barátság iránt viseltetik; ékesszólón, ügyesen beszért. Elragadta Porthost, megremegtette Trüchent, és álmodozóvá tette D'Artagnant.

Hat órakor a testőr elrendelte, hogy nyergeljék fel a lovakat, és öltöztessék fel Porthost.

Megköszönte Planchet-nak vendégszeretetét, megemlítve, hogy talán állásba tudja juttatni az udvarnál, aminek következtében Planchet nyomban nagyot nőtt Trüchen szemében, ahol az oly jó, oly nemes lelkű, oly odaadó szegény fűszeres a két előkelő úr megjelenése óta az összehasonlítás következtében kissé veszített értékéből.

Mert a nők ilyenek: mindig azt akarják megszerezni, ami nem az övék, és ha már megszerezték, amire vágytak, megvetik.

Midőn D'Artagnan már megtette Planchet barátjának ezt a szolgálatot, halkán így szólt Porthoshoz.

- Barátom, nagyon szép gyűrű van az ujján.

- Háromszáz pisztolt ér - felelte Porthos.

- Trüchen sokkal jobban meg fogja tartani jó emlékezetében, ha neki ajándékozza ezt a gyűrűt.

Porthos habozott.

- Úgy véli, nem elég szép? - folytatta D'Artagnan. - Megértem, hogy egy olyan előkelő úr, mint Porthos, nem lakik egykori szolgájánál, anélkül, hogy vendégszeretetéért busásan meg ne fizetne. De higgye el nekem, Planchet olyan jószívű, hogy nem fogja a maga százezer frank évi jövedelméhez mérni az ajándékot.

- Nagy kedvem volna hozzá - szólt Porthos, aki e szavakra felfuvalkodott -, nagy kedvem volna hozzá, hogy Trüchen asszonynak ajándékozzam bracieux-i kis majoromat; az ám csak a csinos gyűrű... tizenkét hold...

- Ez sok, kedves Porthos, sok egyelőre... hagyja későbbre.

D'Artagnan lehúzta a gyémántgyűrűt Porthos ujjáról, odalépett Trüchenhez, és így szólt.

- Asszonyom, a báró úr nem tudja, hogyan kérje meg rá, hogy az ő kedvéért fogadja el ezt a kis gyűrűt. Du Vallon úr egyike a legnagyobb lelkűbb és legtapintatosabb embereknek, akit csak ismerek. Bracieux-i majorságát akarta felajánlani, de én lebeszéltem erről.

- Ó - mondta Trüchen, s majd elnyelte szemével a gyűrűt.

- Báró úr! - kiáltott meghatottan Planchet.

- Kedves barátom! - hebegte elragadtatva Porthos, mert D'Artagnan olyan jól tolmácsolta szavait.

Az egymásba olvadó felkiáltások arra vallottak, hogy az események megható fordulatot vettek, holott nagyon fura módon végződhetek volna.

De ott volt D'Artagnan, és ahol D'Artagnan parancsolt, ott mindig az ő ízlése és kívánsága szerint végződött minden.

Megölelték egymást. Trüchen, akit a báró nagylelkűsége magához térített, beletalálta magát a helyzetbe, és szégyenlősen tartotta csókra elpirult homlokát az előkelő úrnak, akivel előző este annyira megbarátkozott.

Planchet merő alázat volt.

Porthos, akin erőt vett nagylelkűsége, szerette volna Célestin apó és a szakácsné kezeibe kiüríteni zsebeit.

D'Artagnan azonban megakadályozta ebben, mondván:

- Ez az én dolgom.

És egy pisztolt ajándékozott a férfinak, és kettőt az asszonynak.

Erre olyan hálálkodásba fogtak, hogy meglágyították volna Harpagon³³ szívét is, s tüstént tékozlóvá lett volna.

D'Artagnan a kastélyig kísértette magát Planchet-val, és kapitányi lakásába vezette Porthost, anélkül, hogy útközben találkoztak volna azokkal, akikkel D'Artagnan nem szeretett volna találkozni.

³³ Molière figurája: *A fősvény*.

Porthos bemutatása

Ugyanaznap este a király az Egyesült Tartományok követét fogadta kihallgatáson a nagy szalonban.

A kihallgatás egy negyedóraig tartott.

Ezután a király azokat fogadta, akiket újonnan mutattak be neki, és még néhány hölgyet, akik elsőnek mehettek be.

A szalon egyik sarkában, az oszlop mögött várakozott Porthos és D'Artagnan, míg rájuk kerül a sor.

- Tudja-e, mi az újság? - szólt a testőr barátjához.

- Nem.

- Nos hát, nézzen oda!

Porthos lábujjhegyre ágaskodott, és Fouquet-t látta díszruhájában, amint Aramist a király elé vezeti.

- Aramis! - szólt Porthos.

- Akit Fouquet bemutat a királynak.

- Tyúha! - szólt Porthos.

- Mert Belle-Isle-t megerősítette - folytatta D'Artagnan.

- És mi lesz velem?

- Magával? Maga, mint már volt szerencsém kijelenteni, maga a jó Porthos, a megtestesült isteni jószág, ezért arra kérik, hogy maradjon egy kicsit Saint-Mandéban.

- Tyúha! - szólt újból Porthos.

- De szerencsére itt vagyok én, és mindjárt rám kerül a sor! - szólt D'Artagnan.

Ebben a pillanatban Fouquet a királyhoz fordult:

- Felsőges uram - szólt -, egy kegyet kérnék felségedtől. D'Herblay úr nem becsvágyó, de azért tudja, hogy hasznos lehet. Felsőgednek szüksége van egy politikai ügynökre Rómában, mégpedig egy hatalmas ügynökre; D'Herblay úr számára megszerezhetnők a bíbornoki kalapot!

A király egy mozdulatot tett.

- Nem szoktam gyakori kérésekkel terhelni felségedet! - szólt Fouquet.

- Ez nagy dolog - felelte a király, aki habozását mindig így szokta palástolni.

Ezekre a szavakra nem lehetett mit válaszolni.

Fouquet és Aramis egymásra nézett.

A király tovább beszélt:

- D'Herblay úr Franciaországban is szolgálatunkra lehet, például egy érsekségben!...

- Felség - szólt Fouquet a rá jellemző kellemes modorban -, felséged elárasztja D'Herblay urat kegyeivel: az érsekség a király kegyes akaratából kiegészítője lehet a bíbornoki kalapnak; az egyik a másikat nem zárja ki!

A király csodálkozott Fouquet lélekjelenlétén, és mosolygott.

- D'Artagnan sem válaszolhatott volna különben - szólt.

Alig ejtette ki e szavakat, mikor D'Artagnan előrelépett és megszólalt:

- Felséged szólított?

Aramis és Fouquet egy lépést tettek, hogy eltávolozzanak.

- Engedje meg, felség - szólt élénken D'Artagnan, Porthost eltakarva -, hogy bemutassam felségednek Du Vallon báró urat, Franciaország egyik legderekabb nemesemberét!

Porthos láttára Aramis elsápadt; Fouquet keze ökölbe szorult csipkés kezelője alatt.

D'Artagnan mosolyogva nézett mind a kettőre, Porthos pedig, láthatólag elfogultan, meghajtotta magát a király előtt.

- Porthos itt van! - súgta Fouquet Aramis fülébe.

- Pszt! Ez árulás! - mondta Aramis.

- Felség! - szólt D'Artagnan. - Du Vallon urat már hat évvel ezelőtt be kellett volna mutatnom felségednek, de vannak emberek, akik hasonlatosak a csillagokhoz: nem járnak barátaik kísérete nélkül; a Göncölszék hét csillaga örökké együtt jár, azért választottam azt a pillanatot, hogy Du Vallon urat felségednek bemutassam, amikor oldalán láthatja D'Herblay urat is!

Aramis majdnem kizökkent nyugalmából. Kevélyen nézett D'Artagnanra, mintegy elfogadva a kesztyűt, amelyet a testőr feléje dobott.

- Á, az urak jó barátok? - szólt a király.

- Nagyszerű barátok, felség, és egyik a másikért kezekedik. Kérdezze csak meg Vannes urát, hogy Belle-Isle-t miként erősítették meg!

Fouquet egy lépést hátrált.

- Belle-Isle-t ez az úr erősítette meg! - szólt Aramis hideg, kimért hangon.

És Porthosra mutatott, aki másodszer is meghajolt.

Lajos csodálkozott és gyanakodott.

- Úgy van - szólt D'Artagnan -, és most kérdezze meg felséged a báró úrtól, hogy ezeknél a munkálatoknál ki segítkezett neki.

- Aramis! - válaszolta őszintén Porthos.

És a püspökre mutatott.

„Mi az ördögöt jelent mindez, és milyen kibontakozása lesz ennek a komédiának?” - gondolta magában a püspök.

- Hogyan? - szólt a király. - A bíbornok urat... akarom mondani a püspök urat... Aramisnak hívják?

- Hadinév - szólt D'Artagnan.

- Barátaim adták - jegyezte meg Aramis.

- Csak semmi szerénység! - kiáltott D'Artagnan. - Felség, ebben a papban a legragyogóbb katonatiszt rejtőzik, a legbátrabb nemesember, a királyság legtudósabb teológusa!

Lajos felkapta fejét.

- És mérnök! - szólt a király, megcsodálva Aramis valóban férfias arckifejezését.

- Csak alkalmi mérnök, felség! - szólt Aramis.

- Társam volt a testőrségnél, felség! - mondta D'Artagnan melegen. - D'Herblay úr az az ember, aki felséged királyi atyjának minisztereit jó tanácsaival igen gyakran támogatta... egyszóval az az ember, akivel együtt Du Vallon úr, én és a felséged által is ismert La Fère gróf azt a négyest alkottuk, amelyről a megboldogult király alatt és felséged kiskorúsága idején oly sok szó esett.

- És aki Belle-Isle-t megerősítette! - mondta a király különös nyomatékkal.

Aramis előrelépett, és így szólt:

- Hogy a fiút is úgy szolgáljam, mint ahogy az apát szolgáltam!

D'Artagnan erősen ránézett Aramisra, mialatt e szavakat kiejtette. Annyi igaz tisztelet, annyi meleg odaadás, annyi kétségbevonhatatlan meggyőződés égett szavaiban, hogy D'Artagnant, az örök kételkedőt, a csalhatatlant is teljesen megejtették.

„Az ember nem beszél ilyen hangon, ha hazudik!” - gondolta magában.

Lajos meghatódott.

- Ha így van a dolog - szólt Fouquet-hoz, aki aggodalommal tele várakozott a próbatétel eredményére -, engedélyezem a bíbornoki kalapot. D'Herblay úr, szavamot adom, hogy az első alkalommal megkapja a kalapot. Köszönje meg Fouquet úrnak!

Colbert is hallotta e szavakat, és a szívét marcangolták.

Gyorsan távozott a teremből.

- Most pedig kérjen valamit, Du Vallon úr... Szeretem atyám szolgálait megjutalmazni!

- Felség! - szólt Porthos, de képtelen volt tovább beszélni.

- Felség - szólt D'Artagnan -, ezt az érdekes lovagot felséged magasztos személye teljesen elkábította, elkábította azt az embert, aki ezer ellenség tekintetét és tüzét bátran kiállotta. De én tudom, hogy mire gondol, és én, aki jobban megszoktam, hogy a napot nézzem, kimondom az ő gondolatát. Nincs semmire sem szüksége, nem óhajt semmit, csak azt a boldogságot, hogy felségedet egy negyedóraig nézhesse!

- Akkor ma este velem étkezik - szólt a király, bátorító mosollyal intve Porthos felé.

Porthos az örömtől és büszkeségtől karmazsinpiros lett.

A király kegyesen elbocsátotta, D'Artagnan megölelte, és áttuszkolta a másik terembe.

- Üljön mellém az asztalnál! - súgta Porthos a barátja fülébe.

- Meglesz, barátom!

- Nemde, Aramis haragszik rám?

- Aramis sohasem szerette még ennyire. Gondolja meg, hogy megszereztem neki a bíbornoki kalapot.

- Ez igaz. De mondja csak, szereti a király, ha asztalánál sokat eszik az ember?
- Ennek csak örül, mert fejedelmi étvágya van!
- Boldoggá tesz! - kiáltott fel Porthos.

148
Magyarázkodás

Aramis ügyes fordulatot tett, hogy D'Artagnannal és Porthossal találkozzék. Az utóbbit az oszlopok mögött utolérte, és miközben kezét megszorította, így szólott hozzá:

- Megszökött a fogságból?

- Ne korholja őt - szólt D'Artagnan -, én adtam neki a kulcsot szabadulásához, kedves Aramis!

- Ó, kedves barátom - felelte Aramis, és Porthosra nézett -, hát olyan türelmetlenül várta?

D'Artagnan segítségére sietett Porthosnak, aki már lihegett, és így szólott:

- Ó, maguk, egyházi emberek, nagy politikusok! Mi, katonafélék, mi egyenesen nekimegyünk a célnak! Elmondom, miként áll a dolog. Meglátogattam a derék Baisemeaux-t!

Aramis a fülét hegyezte.

- Tyű! - kiáltott fel Porthos. - Csak most jut eszembe, Aramis, hogy levelet hoztam magának Baisemeaux-tól!

És átnyújtotta a püspöknek az előttünk már ismeretes levelet.

Aramis engedélyt kért a levél elolvasására, és el is olvasta, D'Artagnant azonban egy pillanatra sem hozta zavarba ez az előre látott körülmény.

Különben Aramis oly pompásan uralkodott magán, hogy D'Artagnan jobban csodálta, mint valaha.

Miután elolvasta a levelet, Aramis teljesen nyugodt arccal zsebre tette.

- Szóval azt mondta, kedves kapitány... - kezdte Aramis.

- Azt mondtam - folytatta a testőr -, hogy Baisemeaux-t meglátogattam, szolgálati ügyben.

- Szolgálati ügyben.

- Úgy van. És természetesen beszélgettünk magáról és közös barátainkról is. Be kell vallanom, hogy Baisemeaux hidegen fogadott. Tehát búcsút vettem tőle. Mikor visszafelé jöttem, egy katona megszólított (kétségkívül megismert, bár polgári ruhában voltam): „Kapitány uram, legyen olyan jó, olvassa el nekem ezt a nevet, ezen a borítékon!” És én elolvastam: „Du Vallon úrnak, Saint Mandéban, Fouquet úrnál!” „Ohó - gondoltam magamban -, Porthos nem tért vissza Pierrefonds-ba, sem Belle-Isle-re, mint ahogy gondoltam, Porthos Saint-Mandéban van Fouquet úrnál. Fouquet nincs Saint-Mandéban, Porthos tehát egyedül van, vagy Aramisszal, nosza, látogassuk meg Porthost.” És meglátogattam Porthost!

- Nagyon jó! - felelte elábrándozva Aramis.

- Ezt nekem nem is mondta el! - szólt Porthos.

- Nem volt rá időm, barátom!

- És Porthost magával hozta Fontainebleau-ba?

- Planchet-hoz!

- Planchet Fontainebleau-ban lakik? - kérdezte Aramis.

- Úgy van, a temető mellett! - bökte ki Porthos meggondolatlanul.

- Hogyan, a temető mellett? - szólta Aramis gyanakodva.

„No jó - gondolta magában a testőr -, használjuk ki a zűrzavart, ha már zűrzavar támadt!”

- Úgy van, a temető mellett - felelte Porthos. - Planchet kiváló fickó, kitűnő befőtteket készít, de házának ablakai a temetőre nyílnak. Ez elszomorító. Éppen ma reggel is...

- Ma reggel? - kérdezte Aramis egyre nyugtalanabbul.

Aramis hátat fordított Porthosnak, és az ablakon egy induló dallamát dobolta.

- Éppen ma reggel is egy szegény keresztény temetését láttuk.

- Valóban?

- Elszomorító látvány! Én nem élnék olyan házban, ahol folytonosan halottakat lát az ember... D'Artagnan azonban, úgy látszik, épp ezt szereti!

- Igen? D'Artagnan is látta?

- Nemcsak látta, hanem majd elnyelte a szemével!

Aramis megremegett, és hátrafordult, hogy a testőrré nézzen, de az már elmélyedve beszélgetett Saint-Aignannal.

Aramis tovább folytatta Porthos vallatását; mikor aztán kellőképpen kipréselte az óriási citromot, a héját eldobta.

Odalépett D'Artagnanhoz, és miután Saint-Aignan eltávozott, mert jelezték a királyi vacsora kezdetét, megveregette a testőr vállát és így szólt hozzá:

- Barátom!

- Kedves barátom! - felelte D'Artagnan.

- Mi nem étkezünk ma este a királlyal.

- Dehogynem, én vele étkezem.

- Beszélhetne velem tíz percig?

- Húszig! Annyi időbe telik, míg a király asztalhoz ül.

- Hol beszélgessünk?

- Itt, ezen a padon. A király elment, így le lehet ülni és a terem üres.

- Üljünk le hát!

Leültek. Aramis megfogta D'Artagnan kezét, és beszélni kezdett:

- Vallja be, barátom, felbízta Porthost, hogy egy kissé bizalmatlan legyen irányomban!

- Bevallom, de nem úgy, ahogy gondolja. Láttam, hogy Porthos halálosan unatkozik, és úgy gondoltam, ha a királynak bemutatom, olyasmit tehet érte és magáért, barátom, amit maguk sosem tennének meg!

- Mit?

- Dicshimnusz zengeni magukról!

- Nemesszívűen tette, és én köszönetet mondok érte.

- És közelebb hoztam a bíbornoki kalaphoz, mely már majdnem lecsúszott a fejéről!

- Hát elismerem! - szólt Aramis különös mosollyal. - Valóban maga az egyetlen ember, aki barátai boldogulásáért mindent elkövet.

- Tehát láthatja, csak Porthos boldogulásáért tettem, amit tettem.

- Ezt ugyan magam vállaltam, de hiába, a maga keze messzebbre ér, mint a miénk.

Most D'Artagnanon volt a sor, hogy elmosolyodjék.

- Nézze csak - szólt Aramis -, mi tartozunk egymásnak az igazsággal: még mindig szeret engem, drága D'Artagnanom?

- Most is úgy, mint régen! - felelte D'Artagnan, és ezzel a válasszal nem nagyon kompromittálta magát.

- Akkor köszönet, és most beszéljen teljes őszinteséggel: a király megbízásából jött Belle-Isle-re?

- Természetesen!

- Tehát meg akart fosztani minket attól az örömtől, hogy Belle-Isle-t teljesen megerősítve felajánljuk a királynak?

- De édes barátom, hogy ettől az örömtől megfoszom magukat, mindenekelőtt tudomással kellett volna bírnom szándékaikról!

- Tehát semmit sem tudott, midőn Belle-Isle-re jött?

- Magukról? Hogy az ördögbe képzelhettem volna, hogy Aramisból mérnök lett, ért az erődítéshez, miként Polübiosz vagy Arkhimédész.

- Ez igaz, de mégis kitalálta, hogy ott vagyok?

- Ó, hogyne!

- És hogy Porthos is ott van?

- Kedves barátom, én nem sejtettem, hogy Aramis mérnök. Azt sem tudhattam, hogy Porthosból is mérnök lett. Egy latin mondás úgy tartja: szónokká lesz az ember, de költőnek születik. Azt azonban senki sem mondta: „Az ember Porthosnak születik, és mérnökké lesz!”

- Elbűvölően szellemes, mint mindig! - szólt hűvös hangon Aramis. - De folytatom...

- Csak folytassa.

- Mikor titkunkat megtudta, futott, hogy a királlyal közölje!

- Annál inkább futottam, barátom, mert láttam, hogy maguk még jobban sietnek. Ha egy kétszázötvennyolc font súlyú ember, mint Porthos, váltott lovakon vágat; ha egy köszvényes püspök, bocsásson meg, ezt maga mondta nekem, ha egy püspök viharsebesen száguld, akkor én felteszem, hogy ez a két barát, aki nem akart engem értesíteni, következményeiben nagy horderejű dolgot rejteget előttem, és becsületesemre, én is vágatok, oly gyorsan vágatok, ahogy azt soványságom és köszvénymentes egészségem csak megengedi!

- Drága barátom, nem gondolta meg, hogy nekem és Porthosnak ezzel gyászosan végződhető szolgálatot tehet?

- Gondoltam én! Hanem maguk ketten nagyon gyászos szerepet szántak nekem Belle-Isle-en!

- Bocsásson meg!

- Maga is nekem!

- Így tehát most mindent tud? - folytatta Aramis.
 - Szavamra, nem!
 - Tudja-e, hogy Fouquet urat azonnal értesítnem kellett, hogy megelőzze magát a királynál?
 - Ez egy kissé homályos.
 - Dehogyan! Fouquet úrnak vannak ellenségei, ezt el kell ismernie!
 - Ó, elismerem.
 - Különösen egy ellensége van...
 - Veszedelmes?
 - Halálos ellensége. Tehát, hogy ennek az ellenségnek a befolyását ellensúlyozza, Fouquet úrnak be kellett bizonyítania a király előtt hűségét és áldozatkészségét. Azzal lepte meg a királyt, hogy felajánlotta neki Belle-Isle-t. Ha maga előbb érkezik Párizsba, vége a meglepetésnek... Úgy látszott volna, mintha a félelem hajtaná.
 - Értem.
 - Ez a nagy titok! - szólt Aramis elégedetten, hogy sikerült a testőrt meggyőznie.
 - Csakhogy - szólt most a testőr - sokkal egyszerűbb lett volna, ha Belle-Isle-en félrevonnak, és azt mondják: „Kedves barátom, mi megerősítjük Belle-Isle-t, hogy felajánljuk a királynak... Tegye meg nekünk azt a szívességet és mondja meg, kinek a nevében jár itt? Colbert úr barátja, vagy pedig Fouquet úré?...” Én talán nem válaszoltam volna; de ha hozzáfűzi: „A barátom még?” - azt feleltem volna: „Barátja vagyok!”
- Aramis lehajtottá fejét. D'Artagnan tovább beszélt:
- Ily módon megkötik kezemet-lábamat, és én azt mondtam volna a királynak: „Felség, Fouquet úr megerősíti Belle-Isle-t, mégpedig nagyon jól; de Belle-Isle kormányzója felhatalmazott, hogy biztosítsam felségedet hűségéről!” Vagy pedig így: „Fouquet úr meg akarja felségedet látogatni, hogy beszámoljon szándékairól.” Nem játszottam volna a hülye szerepét; maguknak is meglett volna a meglepetésük, és nem kellett volna másfelé sandítanunk, ha egymás szemébe nézünk.
 - Ma viszont teljesen úgy viselkedett, mintha Colbert úr barátja volna. Tehát a barátja?
 - Szavamra, nem! - felelte a kapitány. - Colbert hitvány ember, és én gyűlölöm, éppúgy, mint Mazarint gyűlöltem, csakhogy tőle nem félek!
 - Nos tehát - szólt Aramis -, én szeretem Fouquet urat és mellette állok. Ismeri anyagi helyzetemet, nincs vagyonom... Fouquet úr, ugye... jövedelmet, püspökséget szerzett nekem; Fouquet úr lovagias eljárásával lekötölezett, és én elég jól emlékszem a világra ahhoz, hogy a jóindulatot megbecsüljem. Fouquet úr tehát megnyerte a szívemet, és én a szolgálatába állottam!
 - Nagyszerű! Akkor nagyon jó gazdája van! - Aramis ajkába harapott.
 - Azt hiszem, a legjobb mindazok között, akikre csak gondolni lehet.
- Most szünet állt be.
- D'Artagnan óvakodott tőle, hogy ezt a csendet megtörje.
- Kétségkívül tudja Porthosról, hogy mindezekbe a dolgokba miként került bele.

- Nem - felelte D'Artagnan. - Kíváncsi vagyok, igaz, de sohasem faggatom barátomat, ha titkát előttem rejtegetni akarja.

- Majd én elmondom!

- Ha ez a közlés engem valamire kötelez, ne fárassza magát!

- Ó, sose aggódjon; Porthost én mindig a legjobban szerettem, mert egyszerű és jó ember; Porthos egyenes jellem. Mióta püspök vagyok, az egyszerű embereket keresem, akik az igazságot szeretik, és meggyűlöltek velem a cselszövényeket.

D'Artagnan a bajuszát pödörgette.

- Meglátogattam Porthost, és beszélgettünk - folytatta Aramis. - Porthos tétlenül tespedt. Eszembe jutottak az egykori szép napok, bár a jelent sem akarom ócsárolni. Meghívtam Porthost Vannes-ba. Mikor Fouquet úr, aki szeret engem, megtudta, hogy Porthos szeret engem, megígérte, hogy az első előléptetés alkalmával érdemrendet szerez neki. Ennyi az egész titok.

- Nem fogok vele visszaélni.

- Tudom, kedves barátom; senkiben nincs több igaz becsület, mint magában.

- Büszke is vagyok rá, Aramis.

- Most pedig...

És a püspök barátja lelke mélyéig igyekezett pillantani.

- Most pedig beszéljünk magunkról. Akar-e Fouquet úr barátai közé tartozni? Ne vágjon a szavamba, míg nem tudja, hogy mit jelent ez.

- Hallgatom.

- Akar-e Franciaország marsallja, pair vagy herceg lenni, és egymilliót érő hercegséget kapni?

- De barátom - felelte D'Artagnan -, mit kell tennem, hogy mindezt elérjem?

- Legyen Fouquet úr embere.

- Én a király embere vagyok, kedves barátom.

- De tán csak nem kizárólagosan?

- Ó! D'Artagnan csak egy emberé lehet.

- Olyan kitűnő férfinak, mint maga, bizonyára van valami becsvágya.

- Hogyne volna!

- És mi az?

- Szeretnék Franciaország marsallja lenni; de majd a király csinál belőlem marsallt, pairt és herceget; a király mindezt megadja nekem!

Aramis ragyogó szemével ránézett D'Artagnanra.

- Vagy nem a király az úr? - kérdezte D'Artagnan.

- Senki nem vitatja; de XIII. Lajos is úr volt!

- Ó, kedves barátom, Richelieu és XIII. Lajos között nem állt egy D'Artagnan! - szolt nyugodtan a testőr.

- A király körül sok a buktató - felelte Aramis.

- De a király nem botolhat meg...

- Csakhogy...

- Nézze, Aramis, látom én, hogy mindenki csak magára gondol, sosem a kis királyra; én magamat fogom támogatni, miközben őt támogatom!

- És a hálátlanság?

- Attól csak a gyengék félnek.

- De nagyon biztos a dolgában!

- Hát igen.

- És ha a királynak esetleg nem lesz szüksége magára?

- Ellenkezőleg, azt hiszem, barátom, hogy nagyobb szüksége lesz rám, mint valaha... És azután, barátom, ha egy új Condét kellene letartóztatni, ki tartóztatná le?... Ez... csak ez, egész Franciaországban...! - mondta D'Artagnan, és a kardjára ütött.

- Igaza van! - szólt Aramis elsápadva.

Ezután felállott és megszorította barátja kezét.

- Ez az utolsó hívó jel a vacsorához! - szólt a testőrök kapitánya. - Bocsásson meg...!

Aramis karon fogta a testőrt.

- Az ilyen barát, mint maga - szólt -, a királyi korona legszebb ékessége!

Azután elváltak egymástól.

„Nem megmondtam, hogy van valami a levegőben?” - gondolta D'Artagnan.

„Siessünk a robbantással; D'Artagnan megszimatolta a puskaport!” - gondolta magában Aramis.

A hercegnő és Guiche

Láttuk, hogy Guiche miként távozott abból a teremből, ahol XIV. Lajos olyan gálánsan felajánlotta La Vallière-nek a lottójátékon nyert pompás karkötőket.

A gróf lelkét ezer gyanú és ezer nyugtalanság emésztette, s egy ideig fel s alá sétált a palota előtt.

Aztán a teraszon tűnt fel, a facsoportokkal szemben, Madame kijövetelét lesve.

Egy jó félóra múlt el. A gróf e pillanatban nem valami vidám gondolatokkal foglalkozott.

Zsebéből kivette a levéltömbjét, és hosszas habozás után elszánta magát a következő sorok megírására:

Madame, esedezem, engedélyezzen egy rövid beszélgetést. Ez a kérésem ne nyugtalanítsa, mert mély tisztelem sugallja, amellyel vagyok stb.

Aláírta ezt a különös kérvényt, s a szerelmes levelek formájában hajtotta össze, de akkor látta, hogy a kastélyból több hölgy, azután több férfi, végül a királyné egész társasága jön kifelé.

La Vallière-t is látta, azután Montalais-t is, Malicorne-nal beszélgetve.

Mindenkit látott, egészen az utolsó vendégekig, akik még kevéssel ezelőtt az anyakirályné termeiben nyüzsögtek.

Madame még nem jött ki, pedig ezen az udvaron kellett keresztülhaladnia, hogy lakásába visszatérjen, és a teraszról Guiche az udvart fürkészte.

Végre megpillantotta a hercegnőt két apród kíséretében, akik a fáklyákkal világítottak. A hercegnő sietett, és amint ajtaja elé ért, így szólott az apródokhoz:

- Apródok, tudakozódjatok Guiche gróf felől. Egy megbízásról jelentést kell tennie. Ha nincs elfoglalva, kérjétek meg, hogy jöjjön hozzám!

Guiche a homályban meglapulva némán figyelt; de mihelyt a hercegnő belépett lakosztályába, lesietett a terasz lépcsőin; egykedvű arcot öltött, s úgy irányította lépéseit, hogy rátaláljanak az apródok, akik már lakása felé siettek.

„Ó, a hercegnő kerestet?” - gondolta magában egészen ellágyulva.

És a most már fölöslegessé vált levelet összegyúrta.

- Gróf úr - szólott az egyik apród, megpillantva a gróft - , örülünk, hogy megtaláltuk!

- Mi baj van, uraim?

- Parancs a hercegnőtől!

- Parancs a hercegnőtől? - szólott Guiche csodálkozó arccal.

- Úgy van. Ő királyi fensége kéreti gróf urat; amint nekünk mondta, egy megbízás felől kell jelentést tennie.

- Rendelkezésére állok ő királyi fenségének.

- Akkor kövessen, gróf úr!

Mikor Guiche a hercegnőhöz érkezett, sápadtnak és izgatottnak látta Madame-ot.

Az ajtó előtt állott Montalais, kissé nyugtalanzkodva azon, ami úrnőjének lelkében háborgott.

A gróf megjelent.

- Ó, maga az, Guiche gróf? - szólt a hercegnő. - Kérem, jöjjön be. Montalais kisasszony szolgálatának vége.

Montalais még nyugtalanabban hajolt meg és kiment.

A hercegnő és Guiche gróf magára maradt. A gróf érezte fölényét: a hercegnő volt az, aki találkára hívatta. De hogyan lehetne ezt az előnyt kihasználnia? Madame oly szeszélyes! Ő királyi fenségének jelleme nagyon is ingatag jellem volt.

Ezt el is árulta, mert hirtelen, mihelyt beszélni kezdett, így szólt:

- Nos, nincs semmi mondanivalója?

A gróf azt hitte, hogy a hercegnő eltalálta gondolatát, azt hitte - mert a szerelmesek már ilyenek, hiszékenyek és vakok, mint a költők és a próféták -, azt hitte, a hercegnő ismeri óhaját, hogy őt láthassa, és ennek az óhajának az okát is.

- De igen, asszonyom: én ezt a dolgot nagyon különösnek találom! - szólt a gróf.

- Ugye, azt a dolgot gondolja... a karkötőkkel? - kiáltotta izgatottan Madame.

- Úgy van, hercegnő!

- Azt hiszi, a király szerelmes? Szóljon!

Guiche hosszasan nézett rá, s a hercegnő, a szívéig hatoló tekintet súlya alatt, lesütötte szemét.

- Azt hiszem, a királynak inkább az volt a szándéka, hogy valakit megkínózzon! - szólt a gróf.

- Különben a király nem udvarolna ilyen nyilvánvalóan; nem hinném, hogy nyugodt lélekkel merne szóbeszéd tárgyának kitenni egy mindaddig támadhatatlan leányt.

- Ó, egy ilyen szemérmetlen teremtest? - kiáltotta a hercegnő.

- Biztosíthatom királyi fenségedet, hogy La Vallière kisasszonyt olyan férfi szereti, akit tisztelni kell, mert lovagias férfi! - szólt a gróf parancsoló szilárdsággal.

- Ó, talán Bragelonne-t?

- Úgy van, az én barátomat, hercegnő!

- De ha a maga barátja is, mit törődik azzal a király?

- A király tudja, hogy Bragelonne eljegyezte La Vallière kisasszonyt, és mivel Raoul becsületesen szolgált a királyt, a király nem fog jóvátehetetlen szerencsétlenséget előidézni!

Madame hangos kacajra fakadt, s a gróf szíve belesajdult.

- Ismétlem, hercegnő, nem hiszem, hogy a király szerelmes La Vallière kisasszonyba, és bizonyságomul szolgáljon az a körülmény, hogy fenségedtől akartam megkérdezni: vajon kinek a hiúságát akarhatja a király kikezdeni? Fenséged hiúságát?... Aki az egész udvart ismeri, s annál könnyebben meg fogja találni a feleletet, mivel, mint széltében-hosszában beszélnek, nagyon bizalmas lábon áll a királlyal!

Madame ajkába harapott, és jó érvek híján más irányba terelte a beszélgetést.

- Bizonyítsa be nekem - szólt, olyan pillantást vetve Guiche-re, amelyben egész lelke benne remegett -, bizonyítsa be nekem, hogy maga akart engem kérdezni, aki hívtam magát!

Guiche komoly arccal vette ki zsebéből levelét, és megmutatta.

- Vonzás - szólt a hercegnő.

- Igen, vonzás - felelte a gróf túlradó gyengédséggel -, csakhogy én megmagyaráztam fenségednek, hogyan és miért kerestem, fenséged viszont még nem mondta meg, miért hívatott?

- Igaz.

És a hercegnő habozott a felelettel.

- Ó, ezek miatt a karkötők miatt még elvesztem a fejemet - kiáltott fel hirtelen.

- Azt várta, hogy a király fenségednek fogja ajándékozni? - szólt Guiche gróf.

- Miért ne?

- De fenséged előtt, a sógornője előtt ott volt még a felesége, a királyné is!

- Hát La Vallière előtt nem ott voltam én? - kérdezte a mélyen megsértett hercegnő. - Nem ott volt-e az egész udvar?

- Hercegnő - felelte hódolattal Guiche -, mondhatom, ha valaki hallaná fenségedet, ha kisírt szemét és, Isten bocsássa meg, könnyeit látná, amelyek szempilláin remegnek, ó, hát mindenki azt mondaná, hogy királyi fenséged féltékeny!

- Féltékeny! - kiáltott fel Madame dölyfösen. - Féltékeny La Vallière-re?!

Várta, hogy fennhéjázó arckifejezése és büszke hangja előtt Guiche megtörik.

- Úgy van, hercegnő, féltékeny La Vallière-re! - ismételte bátran a gróf.

- Azt hiszem, uram - hebegte Madame -, maga merészel engem megsérteni!

- Én nem hiszem! - szólt a gróf kissé izgatottan, de elszánva, hogy a hercegnő feltörő haragját megfékezze.

- Távozzék! - kiáltotta Madame magánkívül, annyira elöntötte a düh Guiche gróf hidegvérűsége és néma alázatossága láttán.

Guiche egy lépést hátrált, lassan meghajtotta magát, újból felegyenesedett, fehérén, mint csipkekézeltői, és azután kissé remegő hangon így szólt:

- Nem volt érdemes annyira iparkodnom, hogy ennek a méltatlan kegyvesztésnek tegyem ki magam.

És minden indulat nélkül hátat fordított a hercegnőnek.

De alig tett öt lépést, Madame, mint valami tigris, utánarohant, megragadta karjánál fogva, megfordította, és a dühtől remegve felkiáltott:

- Ez a színlelt tisztelet sokkal sértőbb, mint maga a sértés!... Sértsen meg, de beszéljen legalább!

- Madame pedig - felelte a gróf, kardját kihúзва hüvelyéből - szúrja át szívemet, de ne égessen el lassú tűzön!

És tekintetéből, amelyet a hercegnőre vetett, mely tele volt szerelemmel, elszántsággal, sőt kétségbeeséssel, megértette a hercegnő, hogy ez a látszólag oly nyugodt férfi szívébe mártja kardját, ha még egy szó megjegyzést tesz.

Kikapta a gróf kezéből a kardot, s örült erővel megszorította karját, ami a gyengéd érzelem jele is lehetett, aztán így szólott:

- Gróf, legyen rám tekintettel. Láthatja, hogy szenvedek, mégsem irgalmaz!

Könnyei, az idegrohamnak ezek a végső megnyilvánulásai elfojtották hangját. Guiche, látva, hogy sír, karjába vette s odavitte karosszékebe; a hercegnő kis ideig még zokogott.

- Miért - suttogta a gróf, térdre ereszkedve -, miért nem vallja be nekem bánatát? Mondja meg nekem! Én belehalok ugyan, de előbb könnyitek fájdalmán, megvigasztalom, még segíték is.

- Ó, hát ennyire szeret? - kérdezte a hercegnő legyőzve.

- Ennyire szeretem... ennyire szeretem... hercegnőm!

Madame mindkét kezét odanyújtotta a grófnak, és olyan halkán suttogott, hogy senki sem hallhatta:

- Én csakugyan szeretek!

A gróf meghallotta.

- A királyt? - kérdezte.

Madame szelíden nemet intett, és mosolya olyan volt, mint mikor vihar után a mennyország mosolyog elő a felhők nyílásán.

- De egy előkelő születésű szívben más szenvedélyek is lakoznak! - tette hozzá. - A szerelem költészet; de ennek az előkelő szívnek az élete a gőg! Gróf úr, én trónra születtem, én büszke és féltékeny vagyok rangomra. Miért engedi a király a méltatlanokat a közelébe?

- Már ismét bántja azt a szegény leányt, aki barátom felesége lesz! - jegyezte meg Guiche gróf.

- Eléggé együgyű ahhoz, hogy ezt elhiggye?

- Ha nem hinném, már holnap értesülne róla Bragelonne! - szólt Guiche sápadtan. - Ha csak feltételezném, hogy szegény La Vallière megfélekedzik esküjéről, amelyet Raoul-nak tett... De nem; gyalázatosság volna elárulni egy nő titkát; szentségtörés volna megzavarnom barátom nyugalma!

- Gondolja, hogy ha nem tudunk valamiről, az boldogság? - szólt a hercegnő vadul felnevetve.

- Meggyőződésem! - felelte a gróf.

- Bizonyítsa be, bizonyítsa be! - kiáltotta Madame élénken.

- Ez nagyon könnyű: az egész udvar azt rebesgette, asszonyom, hogy a király szereti fenségét, és fenséged szereti a királyt.

- No és? - szólt a hercegnő pihegve.

- Tegyük most fel, hogy Raoul, az én barátom, odajön hozzám, és ezt mondja: „A király szereti a hercegnőt; a király megnyerte a hercegnő szívét!” Talán meg is öltem volna Raoul-t!

- De ahhoz bizonyítékok kellettek volna, hogy Bragelonne úr így beszélhessen! - mondta Madame azoknak az asszonyoknak makacosságával, kik győzhetetlennek tartják magukat.

- Az igazság mégiscsak az - szólt a gróf sóhajtva -, hogy nem értesítettek, és mivel mit sem tapasztaltam, az életemet mentette meg, hogy semmit sem tudtam.

- Odáig hajtaná-e az önzést és a hideg okoskodást, hogy meghagyná azt a boldogtalan fiatalembert továbbra is szerelmében La Vallière iránt?

- Addig, míg csak La Vallière kisasszony bűnössége nyilvánvalóvá nem válik.

- Hát a karkötők?

- Eh, hercegnő, mit mondhatnék én, mikor fenséged várta őket a királytól.

Az érv hathatós volt, lesújtotta Madame-ot, s ettől a pillanattól fogva nem tudott felülkerekedni.

De mivel a hercegnő nemes lélek volt, mivel lángolóan okos volt, megértette Guiche nagy tapintatát.

Tisztán olvasott lelkében: Guiche igenis gyanítja, hogy a király szereti La Vallière-t, de nem akar olyan közönséges módszerhez folyamodni, hogy vetélytársát úgy semmisítse meg egy nő lelkében, hogy bebizonyítja róla: más nőnek udvarol.

Megérezte, hogy Guiche igenis gyanúsítja La Vallière-t, de hogy időt engedjen neki jó útra térni, s egyszer s mindenkorra tönkretégye, vár, hogy jobban megfigyelhesse, hogy aztán cselekedjen.

Egyszóval annyi igazi nagyságot, annyi nemes érzelmet olvasott ki szerelmese szívéből, hogy az ő szíve is tüzet fogott a tiszta láng érintésére. Guiche, bár félt, hogy kegyvesztett lesz, lelkiismeretes és alázatos ember maradt, s így hőssé emelkedett, a hercegnőt pedig kicsinyesen féltékeny nővé fokozta le.

Madame csak annál gyöngédebben szerette, s nem állhatta meg, hogy bizonyítékát ne adja ennek.

- Csupa hiábavaló szó - szólt, és megfogta a gróf kezét. - Gyanú, nyugtalanság, bizalmatlanság, fájdalom, azt hiszem, ezt mind kimondtuk.

- Sajnos, így van, hercegnő.

- Törölje ki őket a szívéből, miként én is elűzöm a magaméból. Gróf úr, szeresse bár ez a La Vallière a királyt, vagy ne szeresse, szeresse bár a király La Vallière-t, vagy ne szeresse, e pillanattól kezdve tegyünk különbséget kétféle szerepünk között. Tágra nyílt szemmel néz rám; fogadjunk, hogy nem ért meg...

- Olyan indulatos, asszonyom, hogy egyre attól félek, még elvesztem a kegyét!

- No nézd csak, hogy remeg a kis ijedős! - kiáltotta a hercegnő elragadó vidámsággal. - Uram, nekem kettős szerepet kell játszanom. Én a király nővére vagyok, feleségének sógornője. Hát nem kell-e ezen a jogcímen törődnöm a családi bonyodalmakkal? Mi a véleménye erről?

- Lehetőleg minél kevesebbet, hercegnő!

- Igaza van, de ez mégis méltóság kérdése; azután pedig Monsieur felesége vagyok!

Guiche sóhajtott.

- Ami magát arra intse, hogy velem mindig a legnagyobb tisztelet hangján beszéljen! - tette hozzá gyengéden.

- Ó - kiáltotta a gróf, s a hercegnő lába elé omlott, s megcsókolta, mint egy bálványát.

- Valóban - suttogta a hercegnő -, azt hiszem, még egy szerepem is van. Erről megfeledeztem.

- Melyik az? Melyik?

- Asszony vagyok! - mondta még halkabban Madame. - Szeretek!

Guiche felállott. A hercegnő széttárta karjait, és a két ajak összeforrott.

A szőnyegfüggöny mögött lépések hangzottak. Montalais kopogott.

- Mi az, kisasszony? - kérdezte Madame.

- Guiche gróf urat keresik - szólt Montalais, s még volt rá ideje, hogy a négy szerep megismerésük zavarát észrevegye, mert Guiche is hősiiesen végigjátszotta a maga szerepét.

Montalais és Malicorne

Montalais-nak igaza volt; Guiche gróf, akit mindenhol kerestek, éppen az ügyek sokfélesége következtében, senkinek sem válaszolt.

Ezért aztán - mert ilyen a támadható helyzetek ereje - Madame, legalábbis az adott pillanatban, sértett büszkesége, belső haragja ellenére sem vethetett semmit Montalais szemére, aki oly vakmerően megszegte az őt eltávolító, mondhatni: fenséges parancsot.

Guiche gróf elvesztette a fejét, vagyis inkább, mondjuk ki nyíltan: Guiche már Montalais megérkezése előtt elvesztette fejét, mert alighogy meghallotta a leány hangját, anélkül, hogy a hercegnőtől búcsút vett volna, ami még egyenrangúak között is az udvariasság legelemibb szabálya, égő szívvel, zúgó fejjel elmenekült, otthagya a hercegnőt, ki egyik kezét felemelve, búcsút intett neki.

Guiche ugyanis elmondhatta, amit Cherubin száz évvel később mondott: ajkán egy örökkévalóság boldogságát vitte el.

Montalais tehát a szerelmespárt zavarban találta. Zavarban azt, aki elmenekült, zavarban azt, aki ott maradt.

A leány, miközben vizsgálódón körülnézett, halkán mormogta:

- Azt hiszem, ezúttal annyit tudtam meg, amennyit csak a legkíváncsibb asszony megtudni óhajthat!

A hercegnőt ez a fürkésző tekintet annyira zavarba hozta, hogy, mintha nem is hallotta volna Montalais megjegyzését, egy szót sem szólott a leányhoz, és szemét lesütve visszatért szobájába.

Montalais, ezt látva, felfigyelt.

Hallotta, amint a hercegnő bezárta szobáját.

E pillanattól kezdve megértette, hogy éjszakájával szabadon rendelkezik; a bezárt ajtó felé meglehetősen tiszteletlen mozdulatot tett, ami körülbelül ezt fejezte ki: „jó éjszakát, hercegnő” - és lement vissza Malicorne-hoz, akit e pillanatban roppantul lekötött, hogy szemmel tartott egy poros futárt, aki Guiche gróftól jött ki.

Montalais kisasszony belátta, hogy Malicorne jelentőségteljes dolgot művel; engedte tehát, hogy szemét meresztgesse, nyakát nyújtogassa, s amikor Malicorne ismét természetes testtartását vette fel, csak akkor érintette meg vállát, s így szólott hozzá:

- Nos, mi újság?

- Guiche gróf szereti Madame-ot - válaszolta Malicorne.

- Ez aztán az újság! Én valamivel újabbat tudok.

- És mit tud?

- Azt, hogy Madame szereti Guiche grófot.

- Egyik a másiknak következménye.

- Nem mindig, szép uram.

- Ezzel az axiómával talán reám céloz?

- A jelenlévő személyek mindig kivételek.
- Köszönöm! - szólt Malicorne. - Nos, és a másik oldalon? - kérdezősködött tovább.
- A király ma este a lottójáték után meg akarta látogatni La Vallière kisasszonyt.
- No és meglátogatta?
- Nem.
- Hogyhogya nem?
- Az ajtó zárva volt.
- És így?...
- És így a király megszégyenülten, mint valami közönséges tolvaj, aki betörőszerszámait otthon felejtette, visszafordult.
- Helyes.
- És a harmadik oldalon? - kérdezte Montalais.
- A futárt, aki Guiche grófhhoz érkezett, Bragelonne küldte.
- Jó! - kiáltott fel Montalais tapsolva.
- Miért jó?
- Mert nekünk tennivalót jelent. Ha még most is unatkozunk, nem érdemeljük meg a szerencsét.
- Az a fontos, hogy a tennivalón osztozkodjunk, nehogy zavar támadjon - szólt Malicorne.
- Ennél mi sem egyszerűbb - válaszolta Montalais. - Három szerelmi bonyodalom, ha eléggé hevítik, ha elég jól vezetik, naponta legkevesebb három levelet jelent.
- Ó! - kiáltott fel Malicorne vállát vonogatva. - Mi jut eszébe, kedvesem! Napjában három levél csak a nyárspolgári érzelmek kifejezésére elegendő. Egy szolgálatban lévő testőr, egy zárdabeli kis leány, létra segítségével vagy pedig a falba vájt résen át váltanak naponta egy levelet. Egy ilyen levél szegény szerelmes szívük minden költészetét magába foglalja... De nálunk...? Ó! kedvesem, mily kevésbé ismeri a királyi szerelem térképét!
- Elég, fejezze be! - szólt Montalais kisasszony türelmetlenül. - Valaki jöhet.
- Fejezzem be? Hiszen csak a bevezetésnél tartok. Hátravan még három pont.
- Megöl ezzel a flamand hidegvérűségével - kiáltotta Montalais.
- Maga pedig azt éri el olaszos szeleburdiságával, hogy elvesztem a fejemet. Azt mondtam hát, hogy a mi szerelmeseink köteteket fognak egymásnak írni, de maga mire gondolt?
- Arra, hogy egyik hölgyünk sem őrzi meg majd azokat a leveleket, amelyeket kapni fog.
- Az bizonyos!
- És hogy Guiche gróf sem meri majd az övéit megőrizni!
- Valószínű.
- Helyes! Én majd megőrzöm mindet.
- Ez éppen a lehetetlenség! - szólt Malicorne.
- És miért?

- Mert nincs otthona, minthogy La Vallière-rel közös szobájuk van, és mert egy udvarhölgy szobájában nagyon is szeretnek kutatásokat tartani, mert nagyon félnek a királynétól, aki féltékeny, mint egy spanyol nő, az anyakirálynétól, aki féltékeny, mint egy spanyol nő, és a hercegnőtől, aki féltékeny, mint egy spanyol nő.
- Egyvalakiről megfeledkezik.
- Kiról?
- Monsieur-ról.
- Én csak a nőkről beszéltem. Számozzuk meg tehát. Első szám: Monsieur.
- Második szám: Guiche gróf.
- Harmadik szám: Bragelonne vicomte.
- Negyedik szám... a király!
- A király?
- Úgy van, a király, aki nemcsak féltékenyebb, hanem hatalmasabb is mindenkinél. Hej, kedvesem...!
- Nos?
- Micsoda darázsfészekbe nyúlt!
- Még mindig nem elég mélyen, ha kész velem tartani.
- Hogyne tartanék magával. De...
- De?
- Azt hiszem, okosabb volna visszafordulni, még van rá időnk.
- Ellenkezőleg, azt hiszem, a legokosabb, ha mi egy csapásra élére állunk valamennyi szerelmi intrikának.
- Ehhez maga egyedül nem elegendő.
- Magával együtt tízet számítok. Látja, ez az én elemem. Én arra vagyok teremtve, hogy az udvarnál éljek, éppúgy, ahogyan a szalamandert arra teremtette az Isten, hogy a lángok között éljen.
- Drágám, egyáltalán nem nyugtat meg engem. Én igen nagy bölcsektől azt hallottam egyszer, hogy először is nincsenek szalamanderek, de ha volnának is, teljesen megsülnének a lángok között.
- A maga tudósai jól ismerhetik a szalamander természetrajzát; tudósai nem is fogják azt mondani, amit én mondok: Aure de Montalais arra van hivatva, hogy még egy hónap eltelte előtt a francia udvar első diplomatája legyen!
- Ám legyen, de azzal a kikötéssel, hogy a második én leszek.
- Rendben van, legyen véd- és dacsövetség, kölcsönösen.
- Csak a levelektől óvakodjék!
- Amint a levelek hozzám kerülnek, nyomban átadom őket magának.
- Mit mondunk a királynak Madame-ról?
- Hogy Madame még mindig szereti a királyt.

- Mit mondunk a hercegnőnek a királyról?
- A legnagyobb igazságtalanságot követi el, ha nem bánik vele kíméletesen.
- Mit mondunk La Vallière-nek a hercegnőről?
- Amit akarunk. La Vallière a miénk.
- A miénk?
- Kétszeresen!
- Hogyan?
- Egyszer Bragelonne vicomte révén.
- Magyarázza meg szavait.
- Remélem, nem felejtette el, hogy Bragelonne vicomte sok levelet írt La Vallière-nek?
- Én semmit sem felejték el.
- Ezeket a leveleket én vettem kézhez, és én is rejtettem el őket.
- És meg is vannak?
- Meg.
- Hol? Itt?
- Ó, nem! Blois-ban, a kis kamrában, amelyet maga is ismer.
- Drága szobácska, szerelmes szobácska, előszobája annak a palotának, amelybe egy napon beköltöztetem magát. De bocsásson meg, azt mondja, hogy valamennyi levél abban a kis szobában van?
- Ott.
- Nem zárta el valami ládába?
- Mindenesetre ugyanabba a ládába, amelyben a maga leveleit őrzöm, ama néhány levéllel együtt, melyeket én írtam magának, s nem küldtem el, ha nem jött el a találkára, mert üzleti ügyei vagy szerelmi kalandjai nem engedték.
- Tyú, ez remek! - kacagott Malicorne.
- Miért ez a nagy öröm?
- Mert lehetségesnek látom, hogyne kelljen értük elmenni Blois-ba! A levelek itt vannak!
- A ládát magával hozta?
- Nagyon kedves volt szívemnek, hiszen a magáé!
- Legyen óvatos, a ládikó eredeti példányokat tartalmaz, amiknek később nagy értékük lesz.
- Ezt én jól tudom, és ezért teljes szívemből kacagok.
- No, még egy utolsó szót.
- Miért utolsó?
- Nincs szükségünk segítőtársakra?
- Nincs.
- Szolgákra, cselédekre?

- Fabatkát se érnek! Maga adja, maga veszi át a leveleket! Ó, ne legyen büszke! Mert különben Malicorne úrnak és Aure kisasszonynak, mivel ügyleteiket nem személyesen bonyolítják le, el kell készülniük rá, hogy mások intézik.

- Igaza van... No de mi történik Guiche úrnál?

- Semmi, csak az ablakot nyitja ki.

- Tűnjünk el.

Mindketten valóban eltűntek. Az összeesküvést létrehozták.

Az ablak, amely kinyílt, valóban Guiche gróf ablaka volt.

De Guiche nemcsak azért állott az ablakba, miként a beavatatlanok tudni vélték, hogy a függöny mögül a hercegnőt láthassa, hanem más gondja is volt, s nem szerelmes természetű...

Amint már említettük, Guiche-hez futár érkezett. Ezt a futárt Bragelonne küldte, ő írt Guiche grófnak.

A levelet, mely mély hatást tett rá, a gróf egymás után kétszer is elolvasta.

- Különös, különös! - mormogta. - A sors milyen hatalmas eszközökkel állítja az embereket céljai szolgálatába?!

S visszahúzódva az ablakból, hogy a világosság felé közeledjék, harmadszor is elolvasta a levelet, amelynek sorai egyaránt emésztették szemét és lelkét.

Calais

Kedves grófom!

Calais-ban találtam De Wardes urat, aki Buckingham úrral való párbajában súlyosan megsebesült.

De Wardes úr, amint tudja, bátor ember, de lobbanékony és gonosz természetű.

Beszélt velem magáról, mert, mint kijelentette, jóindulattal viseltetik maga iránt, beszélt a hercegnőről is, akit szépnek és szeretetre méltónak talál.

Szerelmét a hölgy iránt, akiről szó van, kitalálta.

Egy másik hölgyről is beszélt, akit én szeretek, és élénk részvétet tanúsított irántam, mindenféle homályos dolgokra célozgatva, ami kezdetben nagyon megremített, de amiről végül megállapítottam, hogy az ő titokzatosságot kedvelő természetének folyománya.

Tudja meg tehát, hogy De Wardes miket mondott: az udvartól állítólag híreket kapott. Nyilvánvaló, ugye, hogy csakis Lorraine lovag révén.

Változásról suttognak - így szólnak a híradások -, mely a király érzelmében állott be.

Tudja már, hogy ez kire vonatkozik.

A híradások továbbá arról is szólnak, hogy egy udvarhölgyről beszélnek, aki sok szóbeszédre ad alkalmat.

Ezek a homályos célzások elrabolták álmomat. Tegnap óta fájlalom, hogy egyenes, és némi önfejűségem ellenére is gyöngye jellemem nem engedett méltó választ adnom ezekre a gyanúsításokra.

Egyszóval, De Wardes úr elutazott Párizsba; én nem késleltettem indulását magyarázkodásokkal, és be kell vallanom, kegyetlenségnek tartottam volna, hogy egy embert, akinek a sebe még jóformán be sem hegedt, kínos vallasnak tegyek ki.

De Wardes úr tehát elindult, naponként csak rövid utakat tesz, de tanúja akar lenni - amint kijelentette - annak a ritka színjátéknak, amit az udvar rövid időn belül nyújtani fog.

Szavaihoz jókívánságokat, azután részvétnyilvánításokat fűzött. Én az egyiket éppoly kevéssé értettem meg, mint a másikat.

Gondolataim és bizalmatlanságom De Wardes iránt elkábítottak, gyanakvásomat - hiszen ezt maga jobban tudja, mint bárki más - soha leküzdeni nem tudtam vele szemben.

De mikor elutazott, a szemem kinyílt.

Lehetetlen, hogy olyan jellem, mint De Wardes, a beszélgetésünk folyamán egy kis gonoszságot ne vegyített volna szavaiba.

Lehetetlen, hogy azokban a rejtélyes szavaknak, amelyeket De Wardes úr elmondott, rejtett értelem ne volna, ami rám vagy tudja már, kire vonatkozhatott.

Kénytelen voltam azonnal továbbutazni, hogy a királynak engedelmeskedjem, eszembe sem jutott, hogy De Wardes után fussak, és magyarázatot kérjek arra nézve, amit szándékosan elhallgatott; de futárt küldök magához, és ezt a levelet, mely minden kétségemet kifejezésre juttatja. Maga az én második énem: én gondolkoztam, maga cselekedjék.

De Wardes rövid idő múlva megérkezik; tudja meg, hogy mit akart mondani, ha ugyan nem tudja már anélkül is.

Különben De Wardes azt állítja, hogy Buckingham urat, mielőtt Párizsból eltávozott, Madame elárasztotta kegyeivel; ez olyan kijelentés volt, amelyre azonnal kardot kellett volna rántanom, ha nem gondolok rá, hogy a király szolgálata minden összekoccanást kerülnöm parancsol.

Ezt a levelet, amelyet Olivainnel küldök, égesse el.

Olivain maga a megbízhatóság.

Kérem, gróf úr, juttassa személyemet La Vallière kisasszony emlékezetébe, akinek hódolattal csókolom a kezét.

Magát ölelem

Bragelonne vicomte

Utóirat: Ha valami fontos esemény történnék - az embernek mindenre gondolnia kell, kedves barátom -, küldjön értesítést gyorsfutár útján, ezzel az egy szóval: „Jöjj!” - és én harminchat órával levele vétele után Párizsban leszek!

Guiche felsóhajtott, harmadszor is összehajtotta a levelet, és zsebre tette, ahelyett, hogy elégette volna, amint Bragelonne ajánlotta.

Szükségét érezte, hogy újra és újra elolvassa.

„Mennyi nyugtalanság és egyben mennyi bizalom! - mormogta a gróf. - Ebben a levélben benne van Raoul egész lelke! Megfeledkezik La Fère grófról, és Louise iránti tiszteletéről beszél levelében! Engem magamtól óv, és magamagáért könyörög hozzám... Hej - folytatta fenyegető arccal a gróf -, De Wardes úr, az én ügyeimbe ártja magát!... Helyes! Majd én is utánanézek a maga ügyeinek! Ami téged illet, szegény Raoulom, szíved reám bízott kincs, és légy nyugodt: én őröködöm felette!”

Miután Guiche ezt a fogadalmat megtette, Malicorne-t kérte, ha lehetséges, haladéktalanul.

Malicorne a meghívásnak azzal a buzgósággal tett eleget, amely Montalais-val való beszélgetésének eredménye volt.

Mennél jobban vallatta Malicorne-t Guiche abban a hiszemben, hogy közben végre jól őrzi a titkát, annál jobban belelátott a kérdező lelkébe Malicorne, aki mindig sötétben dolgozott.

Ebből következett, hogy egy negyedórai beszélgetés után, melynek során Guiche a La Vallière és a király közötti viszony tényállását vélte felderíteni, csupán annyit tudott meg, amennyit a saját szemével is látott; Malicorne ellenben megtudta vagy kitalálta, hogy Raoul a távolban bizalmatlankodik, és hogy Guiche fogja őrizni a Hesperidák kincsét.³⁴

Malicorne beleegyezett, hogy ő legyen a sárkány.

Guiche azt hitte, mindent megtett barátjáért, és már csak a maga ügyeivel törődött.

Másnap este jelentették De Wardes megérkezését és a királynál való első megjelenését.

A királynál való fogadtatása után a lábadozó De Wardes-nak jelentkeznie kellett Monsieur-nél.

Guiche egy órával előbb ment Monsieur-höz.

³⁴ A görög mitológiában Atlasz három lánya; kertjükben aranyalmát termő fák álltak, százfejű sárkány őrizetére bízva.

Hogyan fogadták De Wardes-ot az udvarnál

De Wardes-ot Monsieur azzal a különös jóindulattal fogadta, amelyet a szellemi felüdülés sugall minden könnyű jellemnek minden iránt, ami az újdonság ingereivel hat.

De Wardes, mivel már egy hónapja nem beszélt vele, valóban új csemege volt számára. Hálátlanság volt mindenekelőtt a régiekkel szemben, hogy az új embert kényeztette; de a hálátlanság mindig csábító, azonkívül Monsieur némi elégtétellel is tartozott De Wardes-nak, tehát különösen kegyesen foglalkozott vele.

Lorraine lovag ugyan nagyon tartott ettől a vetélytárstól, de becsülte is, mint a saját természetéhez mindenben hasonló, s azonfelül bátor férfit, és sokkal jobban kényeztette De Wardes-ot, mint Monsieur.

Guiche, amint már említettük, jelen volt, de egy kissé háttérbe vonult és türelmetlenül várt, míg az ölelgetések be nem fejeződtek.

Mialatt De Wardes másokkal, sőt magával Monsieur-vel is beszélgetett, Guiche gróftól egy pillanatra sem tévesztette szem elől; érzése azt súgta, hogy a gróf őmiatta van itt.

Amint tehát a többiekkel végzett, nyomban Guiche grófhhoz fordult.

Mindketten a legudvariasabb bókokkal köszöntötték egymást, azután De Wardes visszatért Monsieur és a többi nemes társaságába.

Miközben szerencsés hazatérésén örvendeztek, jelentették Madame megérkezését.

A hercegnő tudomást szerzett De Wardes hazaérkezéséről, utazásának minden részletéről, még Buckinghammal való párbajáról is. Csöppet sem bánta, hogy jelen lehet az első szavaknál, amelyeket az a férfi mond majd, akit úgy ismernek, mint az ő ellenségét.

Két-három udvarhölgy volt csak körülötte.

De Wardes mély hódolattal hajolt meg Madame előtt, és hogy az ellenségeskedést megkezdje, nyomban kijelentette, hajlandó barátainak Buckingham úrról hírekkel szolgálni.

Ez a kijelentés egyenes válasz volt arra a hidegségre, mellyel Madame fogadta.

A támadás heves volt. Madame érezte a vágást, de úgy tett, mintha nem venne róla tudomást. Gyors pillantást vetett Monsieur-re és Guiche grófra.

Monsieur elvörösödött, Guiche elsápadt.

Csak Madame arcán nem volt észrevehető semmiféle változás, de minthogy átérezte, milyen kellemetlen helyzetbe hozhatja azt a két férfit, kik szavait hallgatják, mosolyogva hajolt oda De Wardes-hoz.

De Wardes másról beszélt.

A hercegnő bátor volt, sőt vigyázatlan, mindenféle visszavonulás még inkább előrehajtotta. Az első aggodó érzések után belerohant a tűzbe.

- Sokat szenvedett-e sebesülése következtében, De Wardes úr? - kérdezte. - Tudomást szereztünk róla, hogy szerencsétlenség érte és megsebesült.

De Wardes izgalomban megremegett, ajkába harapott, és így válaszolt:

- Nem, majdnem semmit, asszonyom.

- De ebben a rettenetes forráságban...

- A tengeri levegő friss, azután volt egy vigaszom...

- Ó, annál jobb!... És mi volt az?

- A tudat, hogy ellenfelem többet szenvedett, mint én.

- Ó, tehát súlyosabban sebesült meg, mint maga? Nem is tudtam! - szólt Madame elfogulatlanul.

- Ó, asszonyom, téved, vagy legalábbis úgy tesz, mintha szavaimat félreértette volna. Én nem azt mondtam, hogy ellenfelem teste szenvedett többet, mint én, hanem a szíve kapott sebet.

Guiche megértette, hová céloz a szópárbaj, s megkockáztatott egy jeladást Madame-nak, a jeladással arra kérve őt, hogy adja fel a játszmát.

De Madame, Guiche-nek nem is válaszolva, még csak nem is jelezve, hogy észrevette a jelt, változatlanul mosolyogva kérdezte:

- Hogyan? Buckingham urat tehát a szíven sebezte meg? Én eddig az hittem, hogy a szíven ejtett seb gyógyíthatatlan.

- Sajnos, Madame - felelte barátságosabb hangon De Wardes -, minden nő ezt hiszi, és éppen ezáltal állnak felettünk magabiztosság tekintetében.

- Szívem, rosszul érti - szólt hozzá türelmetlenül Monsieur.

- De Wardes úr azt akarja mondani, hogy Buckingham úr szívét nem kard, hanem másvalami sebezte meg.

- Ez jó, nagyon jó! - kiáltott fel Madame. - Ó, ez bizonyára De Wardes úr tréfája, nagyon jó! Csak azt szeretném tudni, vajon Buckingham úr örvendene-e ennek a tréfának? Valóban nagy kár, hogy a herceg nincs itt, De Wardes úr!

A fiatalember szemei villámokat szórtak.

- Ó - felelte fogait összeszorítva -, ezt én is nagyon szeretném!

Guiche gróf meg sem moccan. Madame, úgy látszik, azt várta tőle, hogy segítségére siessen.

Monsieur habozott.

Lorraine lovag előrelépett s átvette a szót.

- Asszonyom - szólt -, De Wardes nagyon jól tudja, hogy Buckingham számára nem újság, ha a szíven ejtenek sebet, tehát olyat, amit mondott, már látott az ember.

„Egy szövetséges helyett két ellenség - gondolta a hercegnő -, vállalva harcoló, elkeseredett két ellenség!”

És másra terelte a szót.

A beszéd menetét megváltoztatni tudvalevőleg a hercegek joga, amit az etikett szerint mindenkinek tiszteletben kell tartania.

A beszélgetés további menete tehát mérsékelt volt; a főszereplők befejezték szerepeiket.

Madame idejekorán visszavonult, és Monsieur, aki még kérdezni akart tőle egyet-mást, kezét nyújtotta neki.

Lorraine lovag attól félt, hogy a házastársak között még jó egyetértés fejlődhetik ki, ha nyugodtan együtt hagyják őket.

Monsieur termei felé tartott tehát, hogy a visszajövetelnél elcsíphesse őt, s néhány szóval szétdúlja azt a jó benyomást, amit Madame gyakorolhatott a szívére.

Guiche egy lépést tett De Wardes felé, akit sokan vettek körül. Intett neki, hogy beszélni óhajt vele. De Wardes szemével és fejével jelezte, hogy megértette a gróf óhaját. Ez a jelváltás az idegenek szemében csak barátságosnak tűnt fel.

Guiche most már megfordult, és nyugodtan várakozott.

Nem kellett sokáig várakoznia. De Wardes elvált társaságától, Guiche gróf felé tartott, és újból meghajolva, lassan megindultak egymás mellett.

- Kedves De Wardes, úgy látom, szerencsésen érkezett haza - szólt a gróf.

- Amint láthatja, kitűnő utam volt.

- És változatlanul vidám kedélyű?

- Inkább, mint valaha.

- Ez nagy szerencse.

- Mit akar, gróf úr, hiszen körülöttünk a világon minden olyan tréfás, olyan groteszk!

- Igaza van.

- Ejha! Tehát osztja véleményemet?

- Osztom. És nem hozott onnan semmiféle hírt?

- Szavamra, nem! Itt várok híreket...

- Ne mondja! Pedig Calais-ban csak találkozott emberekkel... Egyik barátunkkal... mégpedig rövid idővel ezelőtt...

- Emberekkel... egyik barátunkkal...?

- Kurta az emlékezete.

- Igaz is... Bragelonne vicomte-tal.

- Úgy bizony!

- Aki valami megbízatással Károly angol királyhoz utazott?...

- Úgy van! Nos, nem mondott ő semmit, vagy maga nem mondott neki valamit?

- Be kell vallanom, nem tudom pontosan, mit mondtam neki, de hogy mit nem mondtam el, azt tudom.

De Wardes maga volt a megtestesült ravaszság. Kiérezte Guiche gróf hideg és méltóságteljes magatartásából, hogy a beszélgetés rossz fordulatot vehet. Tehát úgy határozott, hogy a beszélgetést folytatja ugyan, de résen lesz.

- Ej mi az, ha szabad kérdezni, amit Bragelonne vicomte-nak nem mondott el? - kérdezte Guiche gróf.

- Hát ami La Vallière kisasszonyra vonatkozik.

- La Vallière-re?... Mi lehet az a különös dolog, amit maga ott tudott, Bragelonne pedig, bár itt volt, nem tudott?

- Komolyan kérdezi ezt, gróf úr?

- A legkomolyabban!

- Hogyan? Maga, aki az udvarnál él, aki Madame közelében él, aki asztaltársa a hercegnek, aki Monsieur barátja, a mi bájos hercegnők kegyence...?

Guiche a dühtől elvörösödve kérdezte:

- Melyik hercegnőről beszél?

- Én csak egyet ismerek, kedvesem. Madame-ról beszélek. Hát van más hercegnő is a szívében?

Guiche már-már nekirontott, de észrevette a csselfogást.

A szóváltás a két fiatalember között közel volt a kirobbanáshoz. De Wardes a vitát csak Madame körül akarta folytatni, Guiche ellenben csakis La Vallière-t illetően vállalta. E pillanattól kezdve az egész csupán cselátadások sora volt, amely addig tartott volna, míg egyik a másikat el nem találja.

Guiche újból visszanyerte hidegvérét és tovább beszélt.

- Kedves De Wardes, itt egyáltalán nem Madame-ról van szó, hanem arról, amit éppen az imént mondott.

- És mit mondtam?

- Hogy Bragelonne előtt elhallgatott valamit.

- Amit maga éppoly jól tud, mint én - felelte De Wardes.

- Becsületesemre, nem tudom.

- Ugyan már!

- Ha elmondja, akkor megtudom, máskülönben nem, esküszöm, rá!

- Hogyan? Én hatvan mérföldnyi távolságról jövök ide, gróf úr pedig ki sem mozdult innen; saját szemével láthatta azt, amit nekem csak a hír hozott el, és csak elhallgatom, amint komolyan azt állítja, hogy mit sem tud!... Ej, ej, gróf úr, egy cseppet sem szeretetre méltó.

- Ahogy gondolja! De újból ismétlem, én mit sem tudok.

- Játssza a diszkrét férfit, ez okos dolog!

- Tehát nekem éppoly kevésbé fog valamit elmondani, mint Bragelonne vicomte-nak?

- Most már a süketet is játssza!?! Szentül hiszem, hogy Madame nem tudna úgy uralkodni magán, mint gróf úr.

„Ó, te sima nyelvű kígyó! - gondolta magában Guiche. - Újból ott vagy, ahonnan elindultál...”

- Nos, jól van - folytatta De Wardes -, mivel kettőnknek nehéz dolog lesz La Vallière és Bragelonne dolgában megegyeznünk, beszéljünk inkább saját ügyeiről.

- Nekem nincsenek saját ügyeim. Felteszem, hogy rólam semmi olyat nem mondott Bragelonne vicomte-nak, amit előttem meg ne ismételhette?

- Nem. De értse meg, gróf úr: igaz, hogy némely dolgokról keveset tudok, másokról viszont annál többet, ha például arról van szó, hogy Buckingham párizsi összeköttetéseiről adjak felvilágosítást, nagyon érdekes dolgokat tudnék elmondani, mivel a herceggel együtt tettük meg a hosszú utat. Elmondjam?

Guiche kezével végigsimította verejtékes homlokát, azután így szólott:

- Nem, ezerszer nem! Nem vagyok kíváncsi olyasmire, ami nem tartozik reám. Buckingham úr csak egyszerű ismerősöm, Raoul ellenben meghitt barátom. Nem érdekel hát, hogy mi történt Buckingham úrral, de hogy Raoullal mi történt, azt nagyon szeretném megtudni!

- Párizsban?

- Párizsban vagy Boulogne-ban! Értse meg, én itthon vagyok, s ha valami történik, itt vagyok és szembenézek vele. Raoul viszont távol van, s itt csak én képviselhetem érdekeit, így hát Raoul ügyei nálam minden más ügyet megelőznek.

- De Raoul majd visszajön.

- Küldetése után; de ezalatt, megértheti, ha kósza hírek szállonganak róla, nekem kell latra vetnem őket.

- Annál is inkább, mivel egy ideig Londonban fog maradni - jegyezte meg gúnyosan De Wardes.

- Azt hiszi? - kérdezte Guiche naivan.

- Persze! Csak nem hiszi, hogy azért küldték Londonba követnek, hogy csak ide-oda utazgasson? Nem; azért küldték őt Londonba, hogy ott maradjon.

- Gróf úr - szólt Guiche erősen megragadva De Wardes karját -, ez Bragelonne rosszindulatú meggyanúsítása, s pontosan igazolja, amit ő nekem Boulogne-ból írt.

De Wardes újból kimért lett; gúnyolódó kedve tüzelte, és esztelensége következtében engedett neki.

- Nos, mondja meg, mit írt Bragelonne?

- Hogy maga galádul megrágalmazta La Vallière kisasszonyt, és kinevette Bragelonne vicomte-ot, amiért olyan feltétlen bizalommal viseltetik a leány iránt.

- Igaz, mindezt megtettem, és közben kész voltam Bragelonne vicomte szájából végighallgatni mindazt, amit egy férfi mond egy másiknak, ha a másik felbosszantja. Így például, ha én keresném a gróf úrral való civódást, azt mondanám, hogy Madame, aki korábban Buckingham urat kegyeivel kitüntette, állítólag a szép herceget az ön kedvéért küldte el.

- Kedves De Wardes, ez engem egyáltalán nem sértene meg - szólt mosolyogva Guiche, bár erein olyan remegés futott végig, mintha tüzet fecskendeztek volna belé. - Az ördögbe is! Az ilyen kegy édes méz!

- Elismerem, de ha én mindenáron belé akarnék kötni önbe, gróf úr, mindenáron arra törekednék, hogy meghazudtoljon, egy bizonyos ligetről beszélnek, ahol találkozott a nemes hercegnővel, a kezét csókolgatta, bókokat sugdosott fülébe... és mivel gróf úr titoktartó, heves, érzékeny ember...

- Hát nem, esküszöm - szakította szavait félbe Guiche gróf, és mosolygott, bárha úgy érezte, hogy menten szörnyethal -, nem, esküszöm, hogy az engem nem bántana, nem hazudtolnám meg. Nézze, drága grófom, én már olyan vagyok, hogy mindabban, ami rám vonatkozik, jéghideg maradok. Ó, de másként áll a dolog, ha egy távollevő barátomról van szó, olyan barátomról, aki elutazása előtt megbízott érdekeinek védelmével. Ó, az ilyen barátért, látja, kedves De Wardes, tűzbe jövök!

- Értem, gróf úr, de mondhat, amit akar, e pillanatban közöttünk sem Bragelonne vicomte-ról, sem arról a jelentéktelen leányról, akit La Vallière-nek hívnak, szó nem lehet.

E pillanatban néhány ifjú udvaronc ment keresztül a termen, és meghallván a kiejtett szavakat, arra is kíváncsiak voltak, ami ezután következik.

De Wardes ezt észrevette és felemelte a hangját:

- Ó, ha La Vallière kisasszony csapodár volna, mint Madame, akinek kacérkodása, s szívesen elhiszem: ártatlan kacérkodása idézte elő, hogy előbb Buckingham urat visszaküldték Angliába, azután önt száműzték, mert végül is ez a kacérkodás megejtette, gróf úr, nem igaz?

A nemesek közeledtek, elől Saint-Aignan, utána Manicamp.

- Ej, kedvesem, hát mi tagadás - mondta nevetve Guiche -, az egész világ tudja, milyen öntelt vagyok. Komolyan vettem egy tréfát, és azt értem el vele, hogy kegyvesztett lettem. De tévedésemet beláttam, hiúságomat megaláztam, s az illetékes fél lába elé helyeztem, és elnyertem visszahívásomat, mivel nyilvánosan bocsánatot kértem, s elhatároztam, hogy kigyógyítom magam ebből a hibából. Amint látja, annyira kigyógyultam belőle, hogy most nevetek olyasmin, ami négy nappal ezelőtt még a szívemet marcangolta. De Raoult szeretik, ő nem nevet a kósza híreken, melyek boldogságát feldúlhatják; ama kósza híreken, amelyeknek gróf úr terjesztőjévé szegődött, pedig tudta, hogy én is, és mint ezek az urak itt, mint ahogy mindenki tudja, hogy ezek a hírek nem egyebek galád rágalomnál.

- Rágalom! - kiáltotta De Wardes dühösen, amiért felült Guiche gróf hidegvérének.

- Úgy van, rágalom. Itt van Bragelonne levele, azt írja, hogy rosszat mondott La Vallière kisasszonyra, és tőlem kérdi, igaz-e, amit ön a leányról mondott? Nos, De Wardes, felszólítom ezeket az urakat bíraskodásra?

És a legnagyobb hidegvérrel hangosan felolvasta a levélnek azt a mondatát, amely La Vallière-re vonatkozott.

- És most - folytatta Guiche - beigazolódott, hogy meg akarta zavarni az én kedves Bragelonne barátom nyugalma, és megnyilatkozásai rosszindulatúak voltak.

De Wardes körülnézett, hogy megtudja, vajon számíthat-e támogatásra; de arra a gondolatra, hogy De Wardes, akár közvetve, akár közvetlenül megsértette a legújabb bálványt, mindenki a fejét csóválta, és De Wardes csupa olyan férfit látott maga körül, aki nem adott neki igazat.

- Uraim - szólt Guiche, ösztönösen megérezve a közhangulatot -, De Wardes úrral való beszélgetésem olyan kényes természetű, hogy senki többet nem hallhat belőle, mint amennyit önök eddig hallottak. Nagyon kérem tehát, örködjének az ajtóknál, és tegyék lehetővé, hogy beszélgetésünket négy szemközt fejezhessük be, amint az két nemesemberhez illik, akik közül az egyik a másikat hazugságon érte.

- De, uraim, uraim! - kiáltották a jelenlévő lovagok.

- Talán azt gondolják, hogy jogtalanul védelmeztem La Vallière kisasszonyt? - kérdezte Guiche gróf. - Mert akkor alávetem magam ítéletüknek, és visszavonom a sértő szavakat De Wardes urat illetően.

- Az ördögbe! - kiáltotta Saint-Aignan. - Azt már nem! La Vallière kisasszony angyal.

- A megtestesült erény, tisztaság! - kiáltotta Manicamp.

- De Wardes úr tehát láthatja - beszélt tovább Guiche -, nem én vagyok az egyetlen, aki magára vállalja a szegény gyermek védelmét. Uraim, ismétlem, kérem, hagyjanak minket négy szemközt. Láthatják, lehetetlen nyugodtabban viselkedni, mint ahogy mi viselkedünk.

Az udvaroncok alig várták, hogy eleget tehessenek a felszólításnak. Néhányan az egyik ajtóhoz, a többiek pedig a másik ajtóhoz állottak.

A két fiatalember négyszemközt maradt.

- Jól játszott! - mondta De Wardes a grófnak.

- Ugye? - felelte Guiche.

- Hát bizony, gróf úr, én vidéken teljesen berozsdásodtam, maga viszont olyan önuralomra tett szert, hogy valósággal zavarba ejtett hidegvérével; az asszonyok társaságában mindig ragad valami az emberre. Fogadja csodálatom kifejezését.

- Elfogadom!

- És én Madame-hoz származtatom vissza.

- Ohó, kedves De Wardes, most már beszéljünk olyan hangosan, ahogy magának tetszik.

- Ez kihívás!

- Úgy van, kihívás! Ön gonosz ember hírében áll; és ha ezt megteszi, mindenki gyávának is tartja azonfelül, Monsieur pedig még ma este felakasztatja érte az ablakredőny zsinórjára. Csak koptassa a száját, De Wardes úr, csak koptassa.

- Megvert!

- Igen, de nem annyira, mint megérdemelné.

- Úgy látom, legszívesebben laposra verne.

- Még annál is többet szeretnék.

- Az ördögbe is, gróf, e pillanatban erről beszélni sem lehet; az után a játszma után, amelyet már eljátszottam, másik egyhamar nem következhetik. Boulogne-ban sok vért vesztettem, a legcsekélyebb megerőltetésre sebeim felszakadnának, és valóban nagyon könnyű dolga volna velem.

- Ez igaz - szólt Guiche. - De mégis, mikor megérkezett, szép külsejét és ép karját fitogtatta.

- Hát a karom még csak hagyján, de a lábam gyenge, s nyomorult párbajom óta nem volt kezemben vívótőr, gróf úr ellenben, a fejemet rá, naponta gyakorolja a vívást, hogy valahogy ki ne jöjjön a gyakorlatból.

- Becsületesemre mondom - szólt Guiche -, egy félév óta nem gyakoroltam a vívást.

- Nem, kedves gróf, mindent jól megfontolva, nem fogok verekedni, legalábbis önnel nem. Megvárom Bragelonne vicomte-ot, mivel azt mondja, hogy a vicomte neheztel reám.

- Ohó, azt már nem, nem várja meg a vicomte-ot - kiáltotta magánkívül Guiche. - Hisz maga mondta, hogy Bragelonne sokáig marad távol, s ezalatt a maga gonosz szelleme tovább rombolhat.

- Meglátja, lesz rá mentségem. Erre figyelmeztetem!

- Nyolcnapi haladékot adok, ezalatt teljesen felgyógyulhat.

- Ez már valami! Nyolc nap múlva majd meglátjuk, mi lesz.

- Jó, jó, értem; nyolc nap alatt el lehet tűnni az ellenfél elől. Nem, nem, egyetlenegy napot sem várok.

- Megörült, uram! - szólt De Wardes, hátrahőkölve.

- Maga pedig nyomorult fickó, ha önként nem verekszik meg velem!
 - No és?
 - És én megjelentem a királynak, hogy vonakodott velem megverekedni, holott megsértette La Vallière kisasszonyt.
 - Ohó! - kiáltott fel De Wardes -, maga veszedelmes áskálódó, becsületére oly kényes uracskám!
 - Semmi sem lehet veszedelmesebb, mint annak az áskálódása, aki mindig az ítélőbírót játssza.
 - Gyógyítsa meg a lábamat, vagy csapoltassa le vérét, hogy egyenlő esélyeink legyenek.
 - Nem, én valami jobbat ajánlok.
 - Halljuk!
 - Mind a ketten lóra ülünk és három pisztolylovést váltunk. Maga nagyszerű lövő. Láttam, amint fecskéket lőtt, vágóban és golyóval. Ne tagadja... láttam...
 - Azt hiszem, igaza van, így azután lehetőségem nyílik megölnöm!
 - Ezzel csak szolgálatot tesz nekem!
 - Minden tőlem telhetőt el fogok követni!
 - Így rendben van?
 - Kezet rá!
 - Itt a kezem! Még egy kikötésem van.
 - Halljuk!
 - Esküdjék meg, hogy a királynak semmit nem mond és nem is üzen másvalaki útján.
 - Esküszöm.
 - Megyek a lovamért.
 - Én is az enyéért.
 - Hová megyünk?
 - Egy tisztásra; ismerek egy kitűnő helyet.
 - Együtt megyünk?
 - Miért ne?
- Mindketten az istálló felé indultak, s midőn Madame halványan fénylő ablaka alatt mentek el, a csipkefüggönyök mögött egy árnyék jelent meg.
- Ó - szólt mosolyogva De Wardes -, ez az asszony nem is sejti, hogy őérette megyünk a halálba!

152
A párviadal

De Wardes kiválasztotta lovát, és Guiche gróf is a magáét. Azután ki-ki felnyergelte lovát pisztolytokos nyereggel. De Wardes-nak nem voltak pisztolyai, Guiche-nek két pár is volt. Kihozta lakásából, megtöltötte, és De Wardes-ra bízta, hogy válasszon.

De Wardes ugyanazt választotta, amelyet már hússzor is használt, ugyanazt, amellyel Guiche szeme láttára fecskékre lövöldözött.

- Ne csodálkozzon, hogy óvatos vagyok! - szólt De Wardes. - Maga ismeri fegyvereit. Én csak az esélyeket egyenlítem ki.

- Megjegyzése felesleges. Joga van választani - szólt Guiche gróf.

- Most pedig arra kérem, legyen szíves, segítsen fel a lóra, mert az még nálam némi nehézségekbe ütközik!

- Akkor inkább mennénk gyalog.

- Nem, ha egyszer már nyeregben ülök, helyállok magamért!

- Helyes, akkor ne beszéljünk róla többet.

És Guiche lóra segítette De Wardes-ot.

- Sietségünkben, hogy mielőbb végezhessünk egymással, egy dolgot nem vettünk figyelembe - szólt a fiatalember.

- Mit?

- Hogy éjjel van, és sötétben tapogatózva kell egymást megölnünk.

- Egyre megy, az eredmény ugyanaz lesz!

- De még egy másik körülményre is figyelemmel kell lennünk: tisztességes férfi nem párbajozik segédek nélkül.

- Ó - felelte Guiche -, maga éppúgy szeretné jól végezni a dolgát, mint én.

- Igen: de nem akarom, hogy azt mondhassák, maga megölt engem; ha én ölöm meg magát, éppúgy nem akarom, hogy bünténnyel vádoljanak.

- Hát mondtak ilyesmit Buckinghammal való párviadaláról? - szólt Guiche. - Pedig ugyanolyan feltételekkel történt, mint a mienk.

- Ó, az nappal volt, és mindketten combig a vízben álltunk, azonkívül sok bámészkodó gyűlt össze a parton, és nézett minket.

Guiche egy pillanatig gondolkozott; de megerősödött benne az a gondolat, mely már lelkében egyszer felbukkant, hogy De Wardes a beszélgetést újból a hercegnőre akarja terelni, hogy így a párviadalnak újabb fordulatot adjon, és ehhez akar tanúkat.

Tehát nem válaszolt, és mikor De Wardes tekintetével utoljára kérdezte meg, csak fejbőlintással felelt, mely azt fejezte ki, hogy úgy lesz a legjobb, ahogy már megállapodtak, és csak folytassák így tovább.

A két ellenfél tehát útnak eredt, és a kastélyból kilovagolt azon a kapun át, amelyet már ismerünk, mivel a tószomszédságában találkoztunk Montalais-val és Malicorne-nal.

Az éjszaka, mintha a nappal forróságát le akarta volna győzni, valamennyi fellegét összegyűjtötte, és néma csendben, lomhán hömpölygette nyugatról kelet felé. A felhőgomoly, amelyen villám cikázott át, egész súlyával a földre nehezedett, és amint a szél lassan terelni kezdte, megrongyolódott, mint egy boltozatról letépett óriási függöny.

Kövér, lusta esőcseppek hullottak a földre, s guruló golyókká formálták a port.

A bokrok, amelyek belélegzették a vihart, a szomjas virágok, kidöntött fák ezer fűszeres illatot terjesztettek, s az ember agyában édes emlékek, a fiatalság, az örök élet, boldogság és szerelem álmait keltették.

- Milyen jószagú a föld - szólt De Wardes -, kacérkodik, hogy magához édesgessen.
- Sok minden jutott eszembe - szólt Guiche -, amit meg akarok beszélni magával.
- Mire vonatkozólag?
- Párviadalunkra vonatkozólag.
- Valóban itt az ideje, hogy ezzel foglalkozzunk.
- Közönséges, a szokásoknak megfelelő párviadal lesz ez?
- Milyen szokásokra gondol?
- Egy alkalmas tisztáson megállunk, odakötjük lovainkat a legelső fához, fegyver nélkül találkozunk, aztán szétválnak, s mintegy százötven lépés távolságról megindulunk egymás ellen.
- Helyes, így öltem meg szegény Follivent-t, éppen három hete, Saint-Denis-ben.
- Bocsánat, de megfelel-ez egy körülményről.
- Melyikről?
- Follivent-nal való párbajánál gyalog, a kardot fogaik között, a pisztolyt pedig kezükben szorongatva mentek egymásnak.
- Ez igaz!
- Ezúttal, mivel nem tudok gyalog menni, mint maga is elismeri, lóra ülünk, úgy csapunk össze, és az első, aki löni akar, lö!
- Azt gondolom, így lesz a legjobb, de mivel éjjel van, esetleg több lövés téveszthet célt, mint nappal.
- Helyes! Mindegyikünk három lövést adhat le; két lövésre már töltve van a pisztoly, így tehát még egyszer tölthet.
- Nagyszerű! És hol lesz a párviadal?
- Van valami kívánsága?
- Nincs.
- Akkor hát látja azt a kis erdőt, amely ott előttünk elterül?
- A Rochin-erdőt?... Látom.
- Ismeri?
- Alaposan.
- Tehát tudja, hogy a közepén van egy tisztás.
- Tudom.

- Menjünk oda!
 - Helyes!
 - Ezt a helyet maga a természet is küzdőtérnek teremtette; van ott sokféle út: keresztút, gyalogösvény, árok, erdő, fasor; az nagyszerű hely lesz!
 - Nagyon helyes! Azt hiszem, már itt is vagyunk.
 - Úgy van, látja ott a közepén azt a szép teret? A csillagok küldözte gyér világ, mint Corneille mondja, e helyen egybegyűl; természetes határa az erdő, mely fáival körülfogja!
 - Helyes! Legyen úgy, ahogy mondja.
 - Fejezzük be a feltételek megállapítását.
 - Hallgassa meg az enyéimet; ha valami ellenvetése van, szóljon.
 - Halljuk!
 - Aki alól kilövik a lovát, köteles gyalogosan tovább verekedni.
 - Ezen vitatkozni sem lehet, mivel lovat nem tudunk váltani.
 - De az ellenfelet ez nem kötelezi rá, hogy leszálljon a lóról.
 - Az ellenfélnek jogában van úgy cselekedni, ahogy jónak gondolja.
 - A két ellenfél, ha egyszer összekerült, egymástól nem válhat el, és így következésképpen közvetlen közelből kötelesek egymásra lőni!
 - Elfogadom!
 - Három lövés, nem több, nemde?
 - Azt hiszem, ez elegendő. Itt a puskaapor és golyó az ön pisztolya számára; mérjen ki három töltésre valót, vegyen három golyót, én is ugyanezt teszem; azután a megmaradt puskaport széjjelszórjuk, és a többi golyót eldobjuk.
 - És megesküszünk Krisztusra, ugye - tette hozzá De Wardes -, hogy sem több puskaapor, sem több golyó nincs nálunk.
 - Rendben van, esküszöm!
- És Guiche az ég felé emelte kezét.
- De Wardes szintúgy.
- És most, kedves gróf - szólta De Wardes -, engedje meg, hogy megmondhassam: engem nem vezethet félre. Maga a hercegnő kedvese, vagy az lesz. Én ezt a titkot megtudtam; maga fél, hogy világgá kürtölöm, meg akar ölni, hogy elhallgattasson. Ez igen egyszerű, helyében én is ugyanazt tenném!
- Guiche lehajtotta fejét.
- Csak azt mondja meg nekem - folytatta diadalmasan De Wardes -, érdemes volt-e a nyakamba varrni ezt a Bragelonne-féle kellemetlen esetet; vigyázzon, kedves barátom, ha a vadkant sarokba szorítják, feldühödik, ha a rókát végsőkig ingerlik, a jaguár nagysága költözik beléje. Ebből következik, hogy én, akit maga a végsőkig üldöz, utolsó leheletemig védekezni fogok.
 - Joga van hozzá.

- Jó, de arra is vigyázzon, hogy sok rosszat fogok cselekedni; s hogy máris kezdjem: sejtí, ugye, hogy nem követtem el olyan ostobaságot, hogy titkomat, vagy inkább a maga titkát, a szívembe zárjam. Egy barát, egy okos barát, akit ismer, tudja titkomat; értse meg tehát, hogy ha engem megöl, halálommal nem sokra megy, ha ellenben én ölöm meg magát... az ördögbe!... hiszen érti, minden lehetséges...

Guiche összeborzongott.

- Ha megölöm magát - folytatta De Wardes -, akkor Madame-nak két ellensége lesz, akik vállvetve fognak vesztére törni.

- Ohó, uram - kiáltotta Guiche felbőszülve -, ne számítson úgy a halálomra; e két ellenség közül az egyiket, remélem, azonnal, a másikat pedig az első adandó alkalommal meg fogom ölni!

De Wardes csak pokoli kacagással felelt erre, úgyhogy egy babonás ember megrémült volna tőle.

De Guiche nem volt fogékony az ilyesmire.

- Azt hiszem, mindent megbeszélünk, De Wardes úr - szólt a gróf -, foglalja el helyét; vagy talán szívesebben veszi, ha én teszem ezt?

- Nem - felelte De Wardes -, boldog vagyok, hogy ettől a fáradságtól megkímélhetem.

És vágására sarkallva lovát, keresztülnyargalt a tisztáson, s elfoglalta helyét a keresztút ama pontján, mely átellenében volt annak a helynek, ahol Guiche megállt.

Guiche nem mozdult el helyéről.

Körülbelül száz lépés távolságra volt egymástól a két ellenfél, s a gesztenyefák sűrű árnyéka teljesen eltakarta őket egymás elől.

Egy perc telt el a legmélyebb csendességben.

A perc elmúltával mindegyik hallotta az árnyékban, ahová elrejtőztek, a kakas felhúzásának kettős kattanását.

A szokásos taktikát követve, Guiche lovát vágására fogta, abban a meggyőződésben, hogy a hullámozó mozgásban és gyorsaságban kétszeres biztonságot nyer.

Egyenes vonalban indult a felé a pont felé, ahol ellenfelét sejtette.

Úgy remélte, hogy feleúton találkozik De Wardes-dal, de tévedett.

Továbblovagolt, abban a hiszemben, hogy De Wardes mozdulatlanul várja.

De amint a tisztás kétharmad részét átlovagolta, hirtelen fény lobbant a keresztúton, és egy golyó süvöltve tépte le kalapjáról a tollat.

Szinte ugyanabban a pillanatban, mintha az első lövés fénye csak arra szolgált volna, hogy világítsa a másodikhoz, eldőrdült a második lövés is, és a másik golyó átfúrta Guiche lovának fejét, éppen a füle mögött.

A ló összerogyott.

Guiche grófot meghökkentette, minthogy a két lövés éppen az ellenkező irányból jött, mint ahonnan ő várta; de hidegvérű férfi lévén, esés közben is vigyázott, csakhogy nem jól számított, mert csizmája feje mégis a ló alá került.

Szerencséjére, a ló halálküzdelmében egy mozdulatot tett, és Guiche kiszabadíthatta lábát.

Felállott és megtapogatta magát: nem sebesült meg.

Abban a pillanatban, mikor lovát meginogni érezte, a két pisztolyt a táskába dugta, attól való féltében, hogy esés közben egyik, sőt mind a két pisztoly is elsülhet, s ő fegyvertelen marad.

Mikor felállt, kivette pisztolyát a tokból, s megindult arrafelé, ahol a lövés fényénél De Wardes-ot megpillantotta. Guiche nyomban számot vetett De Wardes tervével, mely igen egyszerű volt.

Ahelyett, hogy Guiche-re rontott vagy helyén maradt volna, hogy ott várja be, De Wardes mintegy tizenöt lépésnyire behúzódott az árnyékba, mely eltakarta ellenfele tekintete elől, s abban a pillanatban, mikor Guiche vágatás közben oldalával fordult feléje, helyből alátámasztott kézzel s kényelmesen célzott, mivel a ló vágatása nem akadályozta.

Láttuk, hogy az első golyó a sötétség ellenére, alig egy hüvelyknyi távolságra repült el Guiche feje fölött.

De Wardes oly biztos volt lövésében, hogy azt hitte, Guiche okvetlenül elesik. De nagyon elámult, látva, hogy épp ellenkezőleg: Guiche a nyeregben maradt.

Sietett, hogy másodszor is lőjön, keze elmozdult, és kilőtte Guiche alól a lovat.

Ez szerencsés ügyetlenség lett volna, ha Guiche grófot a ló maga alá temeti. Még mielőtt kiszabadíthatta volna magát, De Wardes harmadszor is megtöltötte volna pisztolyát, és akkor Guiche ki van neki szolgáltatva.

De nem így történt, Guiche talpra ugrott, és még három lövése maradt.

Guiche átlátta a helyzetet. Most csak az volt a fontos, hogy De Wardes-ot megelőzze gyorsaságban. Futnia kellett, hogy odaérhessen, még mielőtt De Wardes a pisztolyát megtölthetné.

De Wardes látta, hogy mint a fergeteg, rohan feléje a gróf. A golyója nagyon pontosan illett a csőbe, és ellenállott a töltővesszőnek. Ha rosszul tölt, elvesztheti az utolsó lövést. Ha jól tölt, időt veszít, vagyis az életét veszítheti.

Lovával oldalra ugratott.

Guiche sarkon fordult, és abban a pillanatban, mikor a ló földet ért, eldőrdült a lövés, és lesodorta De Wardes fejéről a kalapot.

De Wardes belátta, hogy most csak egy pillanatnyi ideje van; kihasználta, és megtöltötte pisztolyát.

Mikor Guiche látta, hogy ellenfele nem bukik le a lóról, eldobta a kilőtt pisztolyát, és a másodikat felemelve, megindult De Wardes felé.

De a harmadik lépésnél De Wardes tüzelt.

Dühös ordítás válaszolt a lövésre. A gróf karja görcsösen összerándult, azután lehanyatlott.

Pisztolyát elejtette.

De Wardes látta, hogy a gróf lehajlik, pisztolyát bal kezével felemeli, és még egy lépést tesz feléje.

Ez döntő pillanat volt.

- Elvesztem - mormogta De Wardes -, nem sebeztem halálra!

De abban a pillanatban, mikor Guiche pisztolyát De Wardes-ra emelte, feje lehanyatlott, térde és válla megingott, melléből mély sóhaj szakadt fel, és odazuhant De Wardes lovának lába elé.

- Mi a csuda! - mormolta De Wardes.

Rövidre fogta a kantárszárat, s megsarkantyúzta a lovát.

A ló átugrott a gróf mozdulatlan testén, és vitte gazdáját a kastély felé.

Megérkezvén, De Wardes egy negyedóraig önnönmagával tusakodott. Türelmetlenségében, mikor a küzdőteret elhagyta, elmulasztotta, hogy meggyőződjék, vajon Guiche meghalt-e.

Kétféle feltevés forrongott De Wardes agyában. Vagy megölte Guiche grófot, vagy csak megsebesítette.

Ha megölte, helyes volt-e tetemét otthagyni a farkasok martalékaul? Hiábavaló kegyetlenség, mivel Guiche, ha tényleg meghalt, bizonyára nem fog többé beszélni.

Ha pedig nem ölte meg, s ő nem sietett segítségére, nagylelkűségre képtelen vadembernek fogják tartani.

Ez az utóbbi szempont győzött.

De Wardes Manicamp felől tudakozódott.

Megtudta, hogy Manicamp Guiche gróf felől kérdezősködött, és minthogy nem tudta, hol találja meg, lefeküdt.

De Wardes felköltötte, elbeszélte neki az esetet, amelyet Manicamp szó nélkül, de arcán egyre növekvő izgalom kifejezésével hallgatott végig.

Mikor De Wardes befejezte szavait, Manicamp csak egyetlen szót mondott:

- Gyerünk!

Útközben Manicamp fantáziája megélnéült. S mennél tovább beszélt De Wardes a kalandról, annál komorabb lett az arca.

- Tehát halottnak tartja a grófot? - kérdezte, mikor De Wardes elhallgatott.

- Sajnos!

- És csak úgy, segédek nélkül verekedtek?

- A gróf akarta így.

- Különös!

- Miért különös?

- Mert nemigen vall Guiche grófra.

- Tán csak nem kételkedik szavaimban?

- Eh, eh!

- Kételkedik talán?

- Egy kissé. De még jobban fogok kételkedni, ezt előre is kijelentem, ha a szegény fiút holtan találom.

- Manicamp úr!

- De Wardes úr!

- Úgy látom, sérteget.

- Ahogy tetszik. Hiába, én sohasem szerettem azokat az embereket, akik olyasmivel jönnek, hogy: „Én ezt és ezt az urat megöltem, ez nagy szerencsétlenség, de tisztességesen öltem meg!” Nagyon sötét van ahhoz, hogy ezt a határozót használhassa, De Wardes úr!

- Csend, helyben vagyunk!

Valóban ott volt a tisztás, s látszott a ló mozdulatlan teteme is.

A lótól jobbra, a száraz fűben, arccal a földnek, ott feküdt vérében a szegény gróf.

Ugyanazon a helyen feküdt, és úgy látszik, meg se mozdult azóta.

Manicamp melléje térdelt, felemelte a grófot, érezte, hogy hideg, és vérben ázik.

Újból lefektette a földre.

Aztán melléje feküdt, és kezdte kikutatni, míg pisztolyait meg nem találta.

- Az ördögbe is! - szólt azután, mikor sápadtan, mint valami kísértet, a pisztolyt kezében tartva felállott -, az ördögbe is! Valóban nem tévedett, a gróf halott!

- Halott? - kérdezte De Wardes.

- Igen, és pisztolya meg van töltve - jegyezte meg Manicamp, ujjaival vizsgálva a gyújtó-serpenyőt.

- Hát nem megmondtam, hogy menet közben, éppen abban a pillanatban lőttem rá, mikor reám célzott.

- Biztos benne, hogy megverekedtek, De Wardes úr? Én, be kell vallanom, attól félek, hogy egyszerűen meggyilkolta a grófot. Ó, ne tiltakozzék! Maga leadta a három lövését, a gróf pisztolya pedig meg van töltve. Lelőtte a gróf lovát, és ő, Guiche gróf, Franciaország legjobb lövője, nem találta el sem magát, sem a lovát! Nézze, De Wardes úr, magára nézve nagy szerencsétlenség, hogy engem idehozott; ez a vér, amit itt látok, a fejembe szállott, egy kissé megrészegettem tőle, és becsületesemre, azt hiszem, itt helyben főbe lövöm, mivel épp most kínálkozik rá alkalom: De Wardes úr, ajánlja lelkét Istennek!

- Manicamp úr, csak nem gondolja?

- De igenis, gondolom!

- Képes volna megölni?

- Lelkiismeret-furdalás nélkül, legalábbis ebben a pillanatban.

- És maga nemesember?

- Apród voltam, következőképpen bizonyosságot adtam róla.

- Legalább engedje meg, hogy védhessem az életemet!

- Hogyne, hogy velem is úgy bánjon el, mint szegény Guiche gróffal.

Azzal Manicamp felemelte pisztolyát, és kifeszített karral, összeráncolt homlokkal De Wardes mellének szegezte.

A csend eme rettenetes pillanatában, amely De Wardes szemében egy századnak tűnt, sóhajtás hallatszott a fűben.

- Ó! - kiáltott fel De Wardes. - Él! Él! Segítség, Guiche gróf, meg akarnak gyilkolni!

Manicamp hátrált, és a két fiatalember között látható lett a gróf, amint nagy ügyel-bajjal feltámaszkodik kezére.

Manicamp messzire eldobta magától a pisztolyt, és örömkialtással rohant barátjához.

De Wardes megtörölte jeges verejtékben úszó homlokát, halkán dörögve:

- Ideje volt!

- Hol és mi módon sebesült meg? - kérdezte Manicamp a gróftól. Guiche odamutatta megnyomorított kezét és vérző mellkasát.

- Gróf! - kiáltotta De Wardes -, azzal vádolnak, hogy meggyilkoltam. Könyörgök, beszéljen, mondja meg, hogy becsületesen harcoltam!

- Igaz - szólt a sebesült -, De Wardes úr becsületesen verekedett, és mindenki, aki az ellenkezőjét mondja, ellenséget talál bennem.

- Ej, uram - szólt Manicamp -, segítsen előbb, hogy ezt a szegény fiút elvihessük innen, azután majd minden lehető elégtételt megadok önnek, de ha sietős a dolga, okosabbat is tehetünk: kötözzük be a gróft a maga zsebkendőjével és az enyémmel. S mivel épp két golyó maradt, lőjük ki.

- Köszönöm - felelte De Wardes. - Egy óra alatt kétszer láttam közelről a halált: nagyon csúnya a halál, és inkább elfogadom a megkövetést.

Manicamp nevetett, és Guiche is, fájdalom ellenére.

A két fiatalember vinni akarta, de ő kijelentette, hogy elég erősnek érzi magát, s a maga lábán megy. A golyó eltörte gyűrűsujját, azután egyik bordáján lecsúszott, anélkül, hogy mellébe fúródott volna. Tehát inkább a fájdalom, mint a súlyos sebesülés volt az oka, hogy Guiche összeesett.

Manicamp a karját a gróf egyik válla alá, De Wardes a karját a másik válla alá fűzte, és így vezették Fontainebleau-ba az orvoshoz, akit a ferencendi szerzetesnek, Aramis elődjének halottas ágyánál láttunk.

153
A király vacsorája

A király ezenközben asztalhoz ült, és a mai napra hivatalos, kevés számú meghívott vendége helyet foglalt oldala mellett, a rendes szokás szerint megszabott rendben.

Már ebben az időben, bár az etikett nem volt még szabályokba foglalva, mint később, a francia udvar szakított a IV. Henrik korában dívó kedélyességgel és patriarkális vidámsággal; XIII. Lajos gyanakvó természete apránként megszüntette, s a nagyság adta pompát kívánta helyükbe iktatni, amit legnagyobb bánatára hasztalan áhítozott.

A király tehát egy kis elkülönített asztalnál étkezett, mely mint egy elnöki asztal uralkodott a szomszédos asztalok felett; kis asztalt mondtunk, de mindig meg kell jegyeznünk, hogy ez a kis asztal a legnagyobb volt valamennyi között.

Továbbá ezen az asztalon halmaztak fel dúsan mindenféle ételneműt, halat, vadat, szárnyast, gyümölcsöt, főzeléket és befőtteket.

Fiatal és életerős, bármilyen erőpróbára kész férfi volt a király, ezenkívül egyesítette magában a Bourbonok közös vonását, gyorsan emésztett, és mindig jó étvággal evett.

XIV. Lajos félelmetes vendég volt. Szerette bírálni szakácsait, de ha dicsérőleg nyilatkozott róluk, akkor ez roppant kitüntetés volt.

A király azzal kezdte az étkezést, hogy többféle levest evett, vagy macedón mód szerint keverve, vagy pedig külön-külön. Minden leves után megivott egy pohár óbort.

Gyorsan és meglehetősen mohón evett.

Porthos kezdetben tiszteletteljesen várta, hogy D'Artagnan oldalba bökkje, de látva, hogy a király enni kezd, odafordult a testőrhöz és halkán megszólalt:

- Úgy látszik, elkezdhetjük, őfelsége jó példával jár elől. Nézze csak!

- A király eszik - felelte D'Artagnan -, de egyidejűleg beszélni is szokott, úgy intézze tehát a dolgot, hogy ha véletlenül megszólítaná, a szája ne legyen tele, mert ez visszatetsző dolog volna.

- Akkor legjobb, ha az ember nem eszik - szólt Porthos. - Pedig éhes vagyok, bevallom, és itt mindennek olyan pompás az illata, hogy egyre jobban ingerli az orromat is, az étvágyamat is.

- Eszébe ne jusson, hogy ne egyék, megharagítaná vele a királyt. Őfelsége azt szokta mondani, az az ember dolgozik jól, aki jól eszik, és nem szívesen látja, ha asztalánál csak csipeget az ember.

- De hogyan lehet elkerülni, hogy ne legyen tele az ember szája, mikor eszik?

- Egyszerűen úgy, hogy lenyeli a falatot, ha a király megtisztelti megszólításával.

- Nagyon jó!

S e pillanattól kezdve Porthos mértékletes mohósággal evett.

A király időközönként odanézett a csoportra, és mint műértő, bírálhatta vendégei étvágyát.

- Du Vallon úr! - szólt a király.

Porthos éppen egy vadnyúlgerinccel birkózott, és a fél gerincet befalta.

Mikor nevét hallotta, nagyot nyelt, s mindaz, ami a szájában volt, hirtelen lecsúszott torkán.

- Felség - felelte Porthos elfulladt, de azért elég érthető hangon.

- Adjanak Du Vallon úrnak ebből a bárányfiléből - szólt a király. - Szereti a fehér húst, Du Vallon úr?

- Felség, én mindent szeretek - válaszolta Porthos. D'Artagnan a fülébe súgta:

- Mindent, amit felséged küld nekem!

Porthos megismételte:

- Mindent, amit felséged küld nekem!

A király elégedetten bólintott.

- Az ember jól eszik, ha jól dolgozott - szólt a király, elragadtatva, hogy szemtől szemben lehet a nagyevők ilyen ritka példányával, mint Porthos.

Porthos átvette a bárányhússal teli tálat, és tartalmának jó részét kivette tányéjába.

- Nos? - kérdezte a király.

- Nagyszerű! - felelte nyugodtan Porthos.

- Vannak arrafelé ilyen gyenge bárányok, Du Vallon úr? - kérdezte a király.

- Felség - felelte Porthos -, azt hiszem, hogy az én vidékemről éppúgy, mint bárhonnán, a legjobb falat a király asztalára kerül, meg aztán a bárányhúst én nem úgy eszem ám, mint felséged!

- Igazán? Hát hogyan eszi?

- Rendesen egy egész bárányt készítették magamnak!

- Egy egészet?

- Igen, felség.

- És hogyan?

- A következőképpen: szakácsom német ember, felség, nos, az én szakácsom megtölti a bárányt apró kolbással, amit Strasbourgból hozat, vékony hurkával, amit Troyes-ból hozat; hízott pacsirtával, amit Pithiviers-ből hozat, én nem tudom, hogyan csontozza ki a bárányt, talán olyanformán, mint ahogy a szárnyast szokták, csak azt tudom, hogy a bőrét rajta hagyja, és ezáltal afféle barnás burok veszi körül; mikor azután az ember szépen felszeleteli, mint valami óriás hurkát, rózsaszínű lé csurog ki belőle, ami kellemes a szemnek és nagyszerű a szájnak.

És Porthos nagyot csettintett nyelvével.

A király elragadtatásában kimeresztette a szemét, és miközben párolt fácánt tett maga elé, így szólott:

- Du Vallon úr, ez olyan étel, amelyhez nekem is kedvem volna. Hogy mondta? Az egész bárányt?

- Az egészet, felség, egyben megsütik.

- Adják oda ezt a fácánt Du Vallon úrnak, úgy látom, szereti.

A parancsot végrehajtották.

Azután XIV. Lajos újból visszatért a bárányra:

- És nem nagyon zsíros az az étel?

- Nem, felség, a zsír egyidejűleg összevegyül a lével, és felül úszik; azután az asztalnokom leszedi egy ezüstkanállal, amelyet egyenesen erre a célra csináltattam.

- És hol lakik? - kérdezte a király.

- Pierrefonds-ban.

- Pierrefonds-ban? Merre van az, Du Vallon úr? Belle-Isle környékén?

- Ó, nem, felség, Pierrefonds Soissonnais-ban van.

- Azt hittem, hogy ezekről a bárányokról a sós legelők okán beszél.

- Nem, felség, az én legelőim nem sósak, de azért nem kis értékűek.

A király áttért az édességre, de Porthost, aki hatalmas étvággal evett, egy percre sem tévesztette szem elől.

- Kitűnő étvágya van, Du Vallon úr. Nagyszerű asztaltárs.

- Ó, felség, szavamra mondom, ha felséged egyszer eljönne Pierrefonds-ba, együtt fogysz-
tanók el a bárányt, mert felséged sem panaszkodhatik étvágytalanságról.

D'Artagnan az asztal alatt jól megrúgta Porthost. Porthos elvörösödött. - Mikor abban a korban voltam, mint felséged - folytatta, mintegy helyreigazítva szavait -, a testőrségnél szolgáltam. De sohasem tudtam annyit enni, hogy jóllakjam. Felségednek derék étvágya van, mint említeni bátorkodtam, de olyan finom érzékkel válogat, hogy nem lehet nagyevőnek mondani.

A királyt láthatólag elbűvölte asztaltársának jó modora.

- Nem kóstolja meg ezt a krémet? - kérdezte Porthostól.

- Felséged sokkal jobban bánik velem, semminthogy ne mondhatnám meg a tiszta igazságot.

- Beszéljen, Du Vallon úr, beszéljen!

- Az a helyzet, felség, hogy az édességek közül csak a sült tésztákat kedvelem, de annak is tömörnek kell lennie, az ilyen habos dolog felpuffasztja a gyomromat, és csak a helyet foglalja el, ami nekem pedig sokkal drágább, semhogy ínyemre nem való dolgokkal tömjem tele.

- Látják, uraim - szólt a király Porthosra mutatva -, ez a gasztronómia igazi iskolapéldája. Így ettek a mi apáink, akik értettek a jó evéshez, mi meg csak csipegetünk.

És miközben ezt mondta, sonkával vegyített szárnyas melle húsával tele tányért vett kezébe.

Porthos meg egy tál fogoly és haris után nyúlt.

A pohárnok boldogan töltötte tele őfelsége poharát.

- Adjanak Du Vallon úrnak az én boromból - szólt a király.

Ez a király asztalánál nagy tisztesség volt.

D'Artagnan megnyomta barátjának térdét, és odasúgta neki:

- Ha csak a felét be tudná vágni annak a vaddisznófejnek, amit ott látok, egy év alatt herceg és pair lehetne magából.

- Majd mindjárt hozzálátok - felelte Porthos nyugodtan.

A sor valóban a vaddisznófejre került, mert a király örömét találta benne, hogy derék vendégét tüzelje; nem kerülhetett Porthos elé étel, míg előbb abból a király nem evett, tehát a disznófej sem. Porthos bátor harcosnak bizonyult, ahelyett, hogy a felét ette volna meg, amint azt D'Artagnan óhajtotta, megette a vaddisznófej háromnegyed részét.

A király halkán megjegyezte:

- Egy lovag, aki mindennap ilyen jó és hatalmas étvággal eszik, feltétlenül birodalmam legbecsületesebb embere.

- Hallja - súgta D'Artagnan barátja fülébe.

- Igen, azt hiszem, sikerült egy kevéssé megnyernem a király kegyét - felelte Porthos a székében ringatózva.

- Kedvező széllel indul! Az ám, de úgy ám!

A király és Porthos folytatta az evést, a vendégek nagy meglepedésére, akik közül egynéhány túlbuzgóságból követni próbálta a jó példát, de már feleúton kidőlt.

A király kivörösödött, a vér visszahatása arcán jelezte a jóllakottság kezdetét.

Ekkor XIV. Lajos, ahelyett, hogy a bortól vidám lett volna, mint minden ivó, elkomorodott és hallgatag lett.

Ellenben Porthos vidám és beszédes volt.

D'Artagnan lába ismételten figyelmeztette Porthost erre a körülményre.

Felszolgálták a csemegét.

A király nem gondolt többé Porthosra, tekintetét a bejáratra szegezte, és időről időre hallani lehetett, amint kérdezi, hogy miért késik olyan sokáig Saint-Aignan.

Végre abban a pillanatban, mikor őfelsége egész üveg szilvabefőttet fogyasztott el nagy sóhajtozás közepett, megjelent Saint-Aignan.

A király szeme, mely lassankint elvesztette fényét, nyomban felragyogott.

A gróf a király asztala felé tartott, és amikor odaért, Lajos felállott.

Erre valamennyi vendég felállott, Porthos is, aki egy mandulás süteményt ropogtatott, amely olyan kemény volt, hogy egy krokodilus állkapcsát is próbára tette volna. A vacsora véget ért.

154
Vacsora után

A király karon fogta Saint-Aignant, és átment vele a szomszédos terembe.

- Miért késlekedett, gróf? - kérdezte a király.

- Meghoztam a választ, felség - felelte a gróf.

- Olyan sok időre volt tehát a kisasszonynak szüksége, hogy feleljen arra, amit írtam neki.

- Felsőged kegyeskedett versben írni, és La Vallière kisasszony ugyanolyan pénznemben akart fizetni a királynak, vagyis arannyal.

- Versek, Saint-Aignan! - kiáltott fel a király. - Add ide.

A király feltörte a pecsétet levélkét, amely a verset tartalmazta, és amelyben - a történelem megőrizte számunkra - jobb volt a szándék, mint a megírás.

De így is elbűvölte a királyt, s örömét félreérthetetlen kijelentésekkel fejezte ki; hanem az általános csend figyelmeztette - hiszen az illemre nagyon vigyázott -, hogy öröme találgatásokra adhat alkalmat.

Megfordult, a levelet zsebre tette, egy lépést előrelépett a küszöbíg, s vendégeihez visszafordulva, így szólt:

- Du Vallon úr, nagy örömmel láttam asztalomnál, és még nagyobb örömmel fogom viszontlátni.

Porthos meghajolt, akárha a rhodoszi kolosszus hajtotta volna végre ezt a műveletet, azután a hátsó ajtón át távozott.

- D'Artagnan úr - folytatta a király -, a galériában várakozzék parancsaimra, nagyon lekötelezett, hogy Du Vallon úrral megismertetett!... Uraim, holnap a spanyol és a holland követ elutazása miatt visszatérek Párizsba. A viszontlátásra tehát holnap!

A terem csakhamar kiürült.

A király karon fogta Saint-Aignant, és felolvastatta magának La Vallière kisasszony versét.

- Milyenek találja? - kérdezte a király.

- Elragadónak, felség!

- Valóban, engem is elbűvölt, és ha nyilvánosságra kerülne...

- Ó, a költők féltékenyek lennének, csak hogy nem fogják megismerni.

- Az én versemet átadta neki?

- Ó, valósággal falta.

- Attól félek, hogy gyenge volt.

- La Vallière kisasszony nem ezt mondta.

- Gondolja, hogy tetszett neki?

- Biztosra veszem, felség...

- Akkor válaszolnom kellene!

- Ó, felség... mindjárt vacsora után... nagyon igénybe venné felségedet.
- Azt hiszem, igaza van: étkezés után terhes a munka.
- S a költői munka kivált, meg aztán ebben a pillanatban La Vallière kisasszony aggódik...
- Aggódik?
- Ó, felség, mint az ilyen hölgyek rendszerint.
- Miért?
- A szegény Guiche gróf szerencsétlensége miatt.
- Ó, Istenem, Guiche grófot szerencsétlenség érte?
- Igen, felség. Keze összeroncsolódott, mellén tátongó seb, halálán van.
- Szent Isten! És kitől hallotta?
- Manicamp éppen most vitte őt Fontainebleau-ba egy orvoshoz, és híre terjedt...
- Vitte őt? Szegény Guiche! És hogy történt...?
- Ó, felség, épp ez az, hogy miképp történt vele!
- Milyen különös arccal mondja, Saint-Aignan! Beszélje el a részleteket. Mit mond Manicamp?
- Ő semmit. Hanem mások.
- Kik azok a mások?
- Akik vitték, felség.
- Kik azok?
- Én nem tudom, de Manicamp tudja. Manicamp Guiche gróf barátja.
- Mint mindenki.
- Ó, nem, felség, téved, nem mindenki barátja Guiche grófnak.
- Honnan tudja?
- Megmagyarázzam, így kívánja a király?
- Mindenesetre!
- Nos hát, azt hiszem, felség, hogy hallottam két nemes összeszólalkozásáról...
- Mikor?
- Ma este, mielőtt felséged vacsorázni ment.
- Ez nem bizonyít semmit. Én a párviadalra vonatkozólag olyan szigorú rendeletet adtam ki, hogy azt hiszem, senki sem mer ellenszegülni.
- Isten mentsen meg engem attól, hogy bárkit vádoljak! - kiáltott fel Saint-Aignan. - Felséged megparancsolta, hogy beszéljek, és én beszélek.
- Akkor mondja el, miképpen sebesült meg a gróf?
- Azt mondják, felség, hogy lesvadászaton.
- Ma este?

- Ma este.
 - Egyik keze szétroncsolva, mellén tátongó seb? Ki volt Guiche gróffal vadászlesen?
 - Nem tudom, felség... Manicamp tudja, vagy tudnia kell!
 - Valamit titkol előttem, Saint-Aignan!
 - Semmit, felség, semmit.
 - Akkor magyarázza meg nekem a balesetet: véletlenül elsült egy puska?
 - Talán így történt, de én úgy gondolom, hogy nem, felség, mert a gróf mellett megtalálták pisztolyát, töltve.
 - Pisztolyát? De hiszen pisztollyal nem szoktak lesre menni.
 - Azt rebesgetik, felség, hogy Guiche lovát is agyonlőtték, és a ló hullája még mindig ott fekszik a tisztáson.
 - A lovát? Guiche lovon ment lesre? Saint-Aignan, én mit sem értek abból, amit mond. Hol történt a dolog?
 - A Rochin-erdőben, felség, a köröndön.
 - Helyes. Hívja ide D'Artagnan urat.
- Saint-Aignan engedelmeskedett. A testőr belépett.
- D'Artagnan úr - szólt a király -, kimegy a magánlépcsőm kis ajtaján át.
 - Igen, felség.
 - Ott lóra ül!
 - Igen, felség!
 - Kilovagol a Rochin-erdőbe, a köröndre. Ismeri azt a helyet?
 - Felség, kétszer párbajoztam ott!
 - Hogyan? - kiáltott fel a király megdöbbenve ezen a válaszon.
 - Felség, Richelieu bíboros rendeleteinek idejében - felelte D'Artagnan, szokott nyugalomával.
 - Az már más, uram. Tehát elmegy oda, és a helyet alaposan megvizsgálja. Ott megsebesült valaki, egy lelőtt lovat fog ott találni, azután elmondja nekem, hogy miképp vélekedik az esetről.
 - Igen, felség.
 - Magától értetődik, hogy a maga véleményét akarom hallani, és nem a másokét.
 - Egy órán belül meglesz, felség.
 - Megtiltom, hogy addig bárkivel szóba álljon, akárki fia is az!
 - Kivéve azt, aki nekem egy lámpást fog adni - szólt D'Artagnan.
 - Természetesen - felelte a király nevetve e megjegyzésen, amelyet csak a testőrkapitányától túrt el.
- D'Artagnan a kis lépcsőn távozott.
- Most pedig hívják ide az orvosomat - szólt a király.

Tíz perc múlva az orvos lélekszakadva megérkezett.

- Uram - szólt a király -, elmegy Saint-Aignan úrral oda, ahová ő vezeti, és jelentést tesz nekem annak a betegnek az állapotáról, akit abban a házban talál, ahova kérésemre elmegy.

Az orvos szó nélkül engedelmeskedett, ahogy XIV. Lajos idejében engedelmeskedni szoktak, és Saint-Aignan kíséretében távozott.

- Maga pedig, Saint-Aignan, küldje ide Manicamp-t, még mielőtt az orvos beszélhetne vele. Saint-Aignan szintén távozott.

Hogyan hajtotta végre D'Artagnan a küldetését, amellyel a király megbízta

Mialatt a király ez intézkedéseit megtette, hogy felderítse az igazságot, D'Artagnan egy pernyi késedelem nélkül az istállóba futott, leakasztott a szegről egy lámpást, lovát személyesen felnyergelte, és elindult a király által megjelölt hely felé.

Ígérétehez képest senkivel sem beszélt, senkivel sem találkozott, sőt lelkiismeretességében odáig ment, hogy ami tennivalója akadt, azt is az istállófiú és a lovászok segítségével végezte el.

D'Artagnan az az ember volt, aki kedvét lelte benne, ha súlyos pillanatokban megkettőzte önnön értékét.

Öt pernyi vágatás után már a Rochin-erdőben volt, lovát odakötötte az első fához, és azután gyalog ment a tisztásig.

Itt, kezében a lámpással, bejárta a körönd területét, ide-oda ment, méregetett, vizsgálgatott, és egy félórai kutatás után csendben ismét lóra ült, és elgondolkodva, lépésben visszatért Fontainebleau-ba.

Lajos a szobájában várta, egyedül volt, és egy papirosra sorokat firkált, amelyekről D'Artagnan az első pillantásra megállapította, hogy egyenlőtlenek, és gyakori bennük a törlés.

Ebből azt következtette, hogy csak vers lehet.

A király felnézett, és megpillantotta D'Artagnant.

- Nos, uram - szólt -, hozott híreket?

- Igen, felség!

- Mit látott?

- A valószínűség a következő, felség.

- Én tényeket követelek!

- Amennyire lehetséges, meg fogom közelíteni a tényeket; az idő alkalmas volt az olyanfajta nyomozásra, amelyet végeztem, mert az este esett az eső, és az utak nedvesek voltak...

- A dologra, D'Artagnan úr.

- Felsőged azt mondta, hogy a Rochin-erdőben a tisztáson egy ló hullája fekszik, én tehát ott kezdtem, hogy átvizsgáltam az utakat; mondom: az utakat, mivel a tisztás közepéhez négy út vezet. Csupán egyetlen úton találtam friss nyomokat, azon, amelyiken haladtam. Egymás mellett két ló járt ezen az úton. Mind a nyolc láb tisztán kivehető volt a talajban. Az egyik lovas jobban sietett, mint a másik. Az egyik ló nyoma mindig megelőzi egy fél lóhosszal a másikat.

- Tehát biztos benne, hogy ketten voltak? - kérdezte a király.

- Igen, felség. Mind a két ló hatalmas állat volt, egyforma járású; olyan lovak, amelyek megszokták a lovasgyakorlatokat, mert tökéletes ferde vonalban fordultak a körönd szegélye körül.

- Tovább, uram!

- Itt a lovasok egy pillanatra megállottak, kétség nélkül azért, hogy a párviadal feltételeit megállapítsák. A lovak türelmetlenkedtek. Az egyik lovas beszélt, a másik meg hallgatta, és csak a válaszra szorítkozott. Lova a földet kapálta, ami amellelt bizonyít, hogy belemerült a hallgatásba, és a kantárszárat szabadjára engedte.
- Tehát párviadal volt?
- Kétségtelenül!
- Folytassa, maga nagyon ügyes megfigyelő.
- Az egyik lovas a helyén maradt; az, aki hallgatott. A másik áthaladt a tisztáson, és kezdetben ellenfelével szemben állt meg. Azután az, aki helyén maradt, átvágott a körönd kétharmad részén, abban a hiszemben, hogy ellenfelével szembeovagol, az azonban megkerülte az erdőt.
- A nevüket nem tudja, ugye?
- Egyáltalán nem. Csak annyit tudok, hogy az, aki visszafelé került, pej lovon ült.
- Honnan tudja?
- A ló farkából néhány szőrszál fennakadt az árkot szegélyező szederbokrokon.
- Folytassa.
- Ami a másik lovat illeti, nem nagy fáradságomba került, hogy megállapíthassam ismertetőjegyeit, mert ott feküdt döglötten a küzdőtéren.
- És hogyan döglött meg a ló?
- Golyó érte, s a halántékát fúrta át.
- Pisztoly- vagy puszkagolyó?
- Pisztolygolyó, felség. A ló sebe különben elárulta annak a taktikáját, aki lelőtte. Megkerülte az erdőt, hogy ellenfelét oldalba kapja. Követtem a nyomait a gyepen.
- A pej nyomait?
- Igen, felség.
- Tovább, D'Artagnan úr!
- Most, hogy felséged látja a két ellenfél állását, el kell hagynom az egy helyben veszteglő lovast, és áttérek a vágató lovasra.
- Helyes.
- A lovat hirtelen lötték ki a másik lovas alól.
- Honnan tudja ezt?
- A lovasnak nem volt ideje, hogy leszálljon, és a lóval együtt elbukott. Láttam lábának nyomát, amit csak nagy erőfeszítéssel szabadított ki a ló alól. A ló súlya alatt a sarkantyúja felszántotta a földet.
- Helyes. És mit tett, mikor felállott?
- Egyenesen ellenfelére rohant!
- Aki még mindig az erdő szegélyén állott?
- Igen, felség. Azután kedvező helyre érkezve, megvetette lábát, látszik a két sarka lenyomata egymás mellett, tüzelt, de ellenfelét nem találta el.

- Honnan tudja, hogy elvétette a célt?
- Megtaláltam az ellenfél kalapját, amelyet átfűrt a golyó!
- Ó, ez bizonyíték! - kiáltott fel a király.
- Elégtelen bizonyíték, felség - felelte D'Artagnan nyugodtan. - Betű és címer nélküli kalap, piros toll van mellette, mint minden kalapon, a szalagja sem árul el semmit.
- És az átlőtt kalapú férfi leadta második lövését?
- Addigra már két lövését leadta!
- Hát ezt hogyan tudta meg?
- Megtaláltam a pisztoly fojtását.
- És hová lett a golyó, amelyik nem talált?
- Letépte a tollat annak a kalapjáról, akinek a golyó szánva volt és azután a tisztás másik oldalán belefürödött egy törpenyárfába.
- Akkor a pej lovon ülő férfi fegyvertelen maradt, ellenfelének pedig még volt egy lövése.
- Mialatt az a lovas, akinek lovát lelőtték, felállott, a másik újból megtöltötte fegyverét, felség. Csak nagyon ideges lehetett az újból való töltéskor, mert remegett a keze.
- Ezt honnan tudja?
- A töltés fele a földre hullott, és a puskavesszőt is eldobta; még arra se volt ideje, hogy visszadugja a pisztolyába.
- D'Artagnan úr, amit itt elmond, az csodálatos!
- Csak egyszerű megfigyelés, felség, és minden felderítő lovas könnyűszerrel megtenné ugyanezt.
- Az ember szinte látja a jelenetet, amikor magát hallgatja.
- Valóban kevés változtatással újra felépítettem az egészet képzeletemben.
- Térjünk csak most vissza a lovát vesztett lovashoz. Azt mondja, hogy ellenfelére rontott, s az közben újból megtöltötte pisztolyát.
- Igen, de abban a pillanatban, amikor a gyalogos célzott, a másik tüzelt.
- És a lövés? - kérdezte a király.
- A lövés rettenetes volt, felség, a gyalogos lovas arcra bukott, miután még három ingadozó lépést tett előre.
- Hol találta el a golyó?
- Két helyen. A jobb kezén és a mellén.
- Hát ezt hogyan állapította meg? - kérdezte a király ámulva.
- Ó, nagyon egyszerűen, a pisztoly agyát teljesen elborította a vér, meglátszott rajta a golyó nyoma, az ujjon széttört gyűrű egy darabjával együtt. Tehát a sebesültnek valószínűleg a gyűrűs- és kisujját tépte le a golyó.
- A kezét illetően rendben van, elfogadom; de a melle?

- Felség, két vértócsát találtam egymástól két és fél lábnyi távolságra. Egyik vértócsánál a sebesült ember vonagló keze felszaggatta a füvet, a másiknál azonban csak a test súlya nyomta le a füvet.

- Szegény Guiche! - sóhajtotta a király.

- Ó, hát Guiche gróf volt? - kérdezte nyugodtan a testőr. - Én sejtettem, de erről nem mertem felségednek beszélni.

- És hogyan sejtette meg?

- Megismertem a Grammont-címert a döglött ló szerszámán.

- És azt hiszi, hogy a gróf súlyosan megsebesült?

- Nagyon súlyosan, mert nyomban felbukott, és sokáig ugyanazon a helyen feküdt. De utána mégis tudott járni, és elmenőben két barátjára támaszkodott.

- Tehát találkozott velük?

- Nem, de felismertem három férfi lábnyomát: a jobb és bal oldali férfi járása könnyű volt, de a középső járása súlyos, azonkívül ezt még vérvomok is jelezték.

- Nos, uram, mivel a küzdelmet ilyen jól látta, mivel egyetlen körülmény se került el figyelmét, mondjon néhány szót Guiche gróf ellenfeléről.

- Őt, felség, nem ismerem.

- Pedig olyan jó megfigyelő!

- Igen, felség - szólt D'Artagnan -, én mindent látok; de nem mindent mondok el, amit látok, és mivel a szegény ördög elmenekült, engedje meg felséged, hogy megjegyezzem: nem én fogom őt feljelenteni.

- De az, aki párbajozik, büntetést érdemel, uram.

- Az én szememben nem, felség - felelte D'Artagnan hidegen.

- Uram, tudja, hogy mit beszél? - kiáltotta a király.

- Tudom, felség, de az én szememben az a férfi, aki jól verekszik, derék ember. Ez az én nézetem. Felségednek lehet más nézete, az természetes, hiszen felséged az úr, aki parancsol.

- Csakhogy, D'Artagnan úr, én elrendeltem...

D'Artagnan tiszteletteljesen félbeszakította a királyt:

- Felséged elrendelte, hogy egy párviadalra vonatkozólag tájékozódjam. Felséged ismeri jelentésemet. Parancsolja meg nekem felséged, hogy Guiche gróf ellenfelét elfogjam, engedelmeskedni fogok, de azt ne parancsolja, hogy feljelentsem, mert akkor nem engedelmeskednék.

- Nos tehát, fogja el Guiche ellenfelét!

- Nevezze meg, felség!

A király dobbantott lábával; de azután egy pillanatnyi gondolkodás után így szólott:

- Tízszor, hússzor, harmincszor is igaza van.

- Ez az én nézetem, felség, és boldog vagyok, hogy egyidejűleg felségedé is!

- Még egy szót!... Ki volt segítségére Guiche grófnak?

- Nem tudom!

- De két emberről beszélt... Tehát egy tanú is volt?

- Tanú nem volt jelen, sőt, mikor Guiche elesett, ellenfele elmenekült, anélkül, hogy segítségére sietett volna.

- A nyomorult!

- Hát Istenem, ez felséged rendeletének a következménye. Az ember megverekszik, egyszer megmenekül a haláltól, másodszor is el akarja hát kerülni. Az ördögbe is, az ember visszaemlékezhetik Bouteville úrra!

- És erre gyáva lesz!

- Nem, csak okos.

- Tehát Guiche ellenfele elmenekült?

- Mégpedig olyan gyorsan, ahogy csak a lova bírta.

- Melyik irányban?

- A kastély irányában!

- Azután?

- Azután, mint volt szerencsém felségednek említeni, két férfi jött gyalog, és Guiche grófot elvezették.

- Milyen bizonyítéka van rá, hogy ez a két férfi a párviadal után érkezett?

- A bizonyíték nyilvánvaló: abban a pillanatban, amikor a párviadal megkezdődött, az eső elállt, de a talajnak nem volt ideje a nedvességet magába szívni, és vizes maradt. A lépések belenyomódtak; de a párbaj után, azalatt, míg Guiche eszméletlenül feküdt, újra felszáradt a talaj, és a lépések alig hagytak nyomot rajta.

A király ámulatában összecsapta a kezét, és felkiáltott:

- D'Artagnan úr, maga valóban birodalmam legügyesebb embere!

- Ezt gondolta Richelieu is, és Mazarin is mondta, felség.

- Nos, most majd meglátjuk, hogy éles esze nem tévedett-e?

- Ó, felség, az ember téved, *errare humanum est!* - szólt a testőr bölcselkedve.

- Akkor maga nem tartozik az emberiséghez, mert sohasem téved!

- Felség azt mondta, majd meglátjuk.

- Úgy van.

- És hogy óhajtja felséged ezt megtudni?

- Elküldtem Manicamp úrért, és Manicamp el fog jönni.

- Manicamp tudja a titkot?

- Guiche grófnak nincs titka Manicamp előtt.

D'Artagnan a fejét csóválta.

- Ismétlem, hogy a párviadalnál senki se volt jelen, és hacsak Manicamp nem volt egy a két férfi közül, akik a grófot visszahozták...

- Csend - szólt a király -, éppen itt jön: kérem, maradjon itt, és hallgassa őt végig.

- Parancsára, felség - szólt a testőr.

Ebben a pillanatban az ajtóküszöbön megjelent Manicamp és Saint-Aignan.

156
Vadászlesen

A király jelt adott D'Artagnannak és Saint-Aignannak.

Ez a jeladás parancsoló volt, és ezt fejezte ki: „Ha életetek kedves, hallgassatok!”

D'Artagnan, mint katona, a szoba sarkába húzódott.

Saint-Aignan, mint kegyenc, nekitámaszkodott a király karosszéke támlájának.

Jobb lábával előrelépve, ajkán mosollyal, fehér kezével kecses mozdulatot téve hajolt meg Manicamp a király előtt.

A király főbólintással viszonzta.

- Jó estét, Manicamp úr!

- Felsőged kegyeskedett maga elé hívadni - szólt Manicamp.

- Igen, hogy megtudjam valamennyi körülményét annak a szerencsétlenségnek, amely Guiche grófot érte.

- Ó, felség, ez nagyon fájdalmas dolog.

- Ott volt az esetnél?

- Nem éppen, felség.

- De néhány perccel később érkezett a szerencsétlenség színhelyére, mikor az már megtörtént.

- Úgy van, felség, körülbelül egy félórával azután.

- És hol történt a dolog?

- Azt hiszem, felség, hogy a helyet a Rochin-erdő köröndjének hívják.

- Igen, vadászatok alkalmával ez a gyülekezőhely.

- Így van, felség.

- Nos tehát, beszélje el nekem, mit tud a szerencsétlenség körülményeiről, Manicamp úr. Beszéljen.

- De talán felséged már értesült róla, és nem szeretném az ismétlésekkel fárasztani.

- Nem, ettől ne féljen.

Manicamp körülnézett, de csak D'Artagnant látta a faburkolatnak dőlve, a nyugodt, jóindulatú, derék D'Artagnant és Saint-Aignant, akivel idejött, s aki szintén barátságos arccal támaszkodott a király karszékére.

Elhatározta tehát, hogy beszélni fog.

- Felsőged előtt nem ismeretlen, hogy vadászatok alkalmával gyakori dolog a szerencsétlenség - szólt Manicamp.

- Vadászatok alkalmával?

- Igen, felség, pontosabban: lesvadászaton.

- Ahá! - kiáltott fel a király. - Hát vadászlesen történt a szerencsétlenség?

- Igen, felség - felelte Manicamp. - Hát felséged nem tudta?
- Csak úgy nagyjából - felelte gyorsan a király, nehezebbé esvén hazudni. - Tehát azt mondja, hogy vadászlesen történt a szerencsétlenség?

- Sajnos, felség, igen.

Rövid hallgatás után a király tovább kérdezősködött:

- És milyen vadra lestek?

- Vaddisznóra, felség.

- Mi jutott Guiche gróf eszébe, hogy egyedül ment vaddisznólesre! Falusinak való az ilyesmi, és legfeljebb annak jó, aki nem tud nemeshez méltón vadászni, de Grammont marsallnak vannak kutyái és hajtói!

Manicamp megadta magát.

- A fiatalság meggondolatlan! - mondta nagy bölcsen.

- Végre!... No, folytassa! - szólt a király.

- Annyi bizonyos - folytatta Manicamp, ezek után óvatosabban, úgy fűzve egyik szavát a másikba, ahogyan a sósmocsárban a sókitermelő halad tapogatózva -, annyi bizonyos, felség, hogy szegény Guiche egyedül ment lesvadászatra.

- Teljesen egyedül? Még ilyet! Ez aztán a vadász! Hát Guiche gróf nem tudja, hogy a vaddisznó nyomban visszafordul?

- Éppen így történt a dolog, felség!

- Tehát Guiche-nek tudomása volt a vadról?

- Igen, felség. A parasztok látták a burgonyaföldjükön.

- És milyen állat volt?

- Kétéves kan.

- Értesítenie kellett volna, uram, hogy Guiche öngyilkos gondolatokkal foglalkozik; mert végül is én láttam őt vadászaton, pompás vadász. Ha olyan vadra lő, mely hajtásba kerül, s a kutyák szorítják, roppant óvatos, pedig karabéllyal lő; ezúttal pedig csak pisztollyal a kézben indul neki a küzdelemnek egy vadkannal!

Manicamp megremegett.

- Méghozzá luxuspisztollyal, ami remekül megfelel párbajban, ha csak emberre lőnek, nem pedig vaddisznóra, az ördögbe is!

- Felség, vannak dolgok, amelyeket nem lehet megmagyarázni.

- Igaza van, és az az esemény, mely most minket foglalkoztat, éppen ilyen dolog. Folytassa!

Saint-Aignan közben talán figyelmeztette volna Manicamp-t egy jellel, hogy a szavaira jobban vigyázzon, de a király állhatatosan figyelte.

Így tehát lehetetlen volt minden titkos érintkezés Manicamp és Saint-Aignan között. Ami D'Artagnant illeti, hozzá képest a hallgatás szobra, a régi Athénban, valósággal fecsegett.

Manicamp tehát folytatta, s a maga választotta úton tovább haladva, egyre jobban belezavarodott szavaiba.

- A dolog valószínűleg a következő módon történt, felség: Guiche a kanra várt.
 - Lóháton vagy gyalog? - kérdezte a király.
 - Lóháton. Rálőtt a vadra, és elhibázta.
 - Ó, az ügyetlen!
 - A vad rárohant!
 - És megölte a lovat?
 - Ó, felséged tudja?
 - Hallottam, hogy a Rochin-erdő egyik útkereszteződésénél döglött lovat találtak. Feltételezem, hogy ez Guiche gróf lova volt.
 - Valóban az volt.
 - A lóról most már tudunk mindent, de mi történt Guiche gróffal?
 - Mihelyt Guiche gróf a földön feküdt, a vadkan megtámadta, és kezén, mellén megsebesítette.
 - Borzasztó szerencsétlenség, de annyit mondhatok, hogy Guiche gróf maga az oka. Hogyan lehet ilyen nagy vadra pisztollyal menni? Elfelejtette hát az Adoniszról szóló mesét?³⁵
- Manicamp a füle tövét vakarta.
- Igaz - szólt -, ez nagy könnyelműség.
 - Nos, ezt hogyan magyarázza meg, Manicamp úr?
 - Ami meg van írva, felség, az meg van írva.
 - Szóval maga fatalista!
- Manicamp izgett-mozgott zavarában.
- Nagyon haragszom magára, Manicamp úr - folytatta a király.
 - Énreám, felség?
 - Igen! Hogyan, maga, aki barátja Guiche-nek, aki tudja, hogy ilyen ostobaságokra képes, nem tartja vissza!
- Manicamp nem tudta, mihez tartsa magát; a király egyáltalán nem a hiszékeny ember hanghordozásával beszélt.
- Másrészt viszont nem volt benne drámai szigor vagy vallató makacosság sem.
- Több gúny, mint fenyegetés rejlett benne.
- Azt mondja tehát - folytatta a király -, hogy az a ló, amelyet ott találtak, Guiche gróf lova volt?
 - Hát, édes Istenem, az volt, bizony.
 - Maga nem csodálkozik ezen?
 - Nem, felség. A legutolsó vadászat alkalmával, Saint-Maure úr alatt, hiszen felséged is emlékszik rá, hasonló körülmények között pusztult el a lova.

³⁵ A szépségéről híres föníciai istenséget vadkan sebezte halálra.

- Igen, csakhogy felhasítva.

- Úgy van, felség.

- Ha Guiche gróf lovát szintén felhasította volna valami vad, mint Saint-Maure úrét, akkor, Istenemre, nem csodálkoznám rajta.

Manicamp tágra meresztette a szemét.

- De engem az ejt ámulatba - folytatta a király -, hogy Guiche gróf lovának nem a hasa tátong, hanem a feje van bezúzva.

Manicamp nagyon nyugtalan lett.

- Tévedek talán? - kérdezte a király. - Guiche gróf lova nem a halántékán kapott sebet? Ismerje be, Manicamp úr, hogy ez különös dolog...

- Felsőged tudja, hogy a ló nagyon értelmes állat. Valószínűleg megpróbálta a védekezést...

- De hiszen a ló hátsó lábaival védekezik, és nem a fejével!

- Akkor talán a megrémült állat elbukhatott, és a vadkan, hiszen érti, felség, a vadkan...

- Igen, értem, ami a lovat illeti, de hogy áll a dolog a lovassal?

- Nos, az igen egyszerű: a vadkan a lótól visszafordult a lovashoz, és amint felségnek megjegyezni szerencsém volt, Guiche gróf kezét abban a pillanatban zúzta széjjel, mikor a második lövést akarta leadni, azután agyarával átdöfte a mellét is.

- Ez valóban nagyon valószínű, Manicamp úr; de azért nem helyes, hogy nem bízik az ékes-szólásában, hiszen pompás elbeszélő.

- A király igen kegyes hozzám - szólt Manicamp, s rendkívül zavartan hajolt meg.

- Nos, a mai naptól megtiltom nemeseimnek, hogy vadkanlesre menjenek. Az ördögbe is! Hiszen ez annyi, mintha a párbajt engedném meg.

Manicamp megremegett, és egy mozdulatot tett, hogy visszavonuljon.

- Elégedett a király? - kérdezte.

- El vagyok ragadtatva, de azért ne távozzon el, Manicamp úr, lesz még dolgom magával.

„No lám - gondolta magában D'Artagnan -, megint valaki, aki nem ér fel hozzánk.”

És nagyot sóhajtott, ami ezt jelentette:

„Ó, a magunkfajta férfiak, hol vannak már azok?”

Ebben a pillanatban az egyik ajtónálló félrevonta az ajtó függönyét, és az orvost jelentette a királynak.

- Aha - kiáltott fel a király. - Itt jön éppen Valot úr, aki Guiche grófot megvizsgálta. Most majd hírt hallunk a sebesült felől.

Manicamp kényelmetlenebbül érezte magát, mint valaha.

- Legalább most tisztán fogunk látni ebben a zavaros dologban! - jegyezte meg a király.

És D'Artagnanra nézett, akinek egyetlen arcizma se rándult.

157
Az orvos

Valot belépett.

A helyzet a következő volt: a király ült, Saint-Aignan a király karszékére könyökölt, D'Artagnan a falnak támaszkodott, Manicamp állt.

- Nos, Valot úr, engedelmeskedett nekem? - kérdezte a király.

- Minden igyekezettel, felség.

- Felkereste Fontainebleau-ban a kollégáját?

- Igen, felség.

- És ott találta Guiche grófot?

- Igen, felség.

- És milyen állapotban?

- Nagyon szánalmas állapotban, felség.

- De azért a vadkan nem pusztította el?

- Kicsodát?

- Guiche grófot?

- Milyen vadkan?

- Az, amelyik megsebesítette!

- Guiche grófot vadkan sebezte meg?

- Legalábbis azt mondják!

- Talán inkább egy vadorzó...

- Hogyan, vadorzó?

- Vagy talán egy féltékeny férj, egy megcsalt szerető lőtt reá, hogy így álljon bosszút rajta...

- Miket beszél itt, Valot úr! Hát Guiche gróf sebei nem védekező vadkantól származnak?

- Guiche gróf sebei pisztolygolyótól származnak, amely szétronsolta jobb kezének gyűrűs és kisujját, azután behatolt mellkasának bordaközi izmaiba.

- Golyótól! Bizonyos benne, hogy Guiche grófot golyó sebezte meg? - kiáltotta a király a meglepettet játszva.

- Szavamra, annyira bizonyos, hogy itt is van, felség. - jelentette ki Valot.

És átnyújtott a királynak egy félig összelapított golyót.

A király megnézte, de nem nyúlt hozzá.

- És ez a golyó a szegény fiatalember mellében volt? - kérdezte a király.

- Nem egészen. A golyó nem hatolt be, ellapult, amint láthatja felséged, vagy a pisztoly závarzatán, vagy pedig a jobb oldali szegycsonton.

- Szentséges Isten! - szólt a király komoly hangon - és erről mit sem mondott nekem, Manicamp úr!

- Felség...

- Mit jelentsen ez a koholmány a vaddisznóról, a vadászlesről, az éjszakai vadászatról? No, most beszéljen!

- Ó, felség!

- Úgy látom, magának van igaza - szólt a király a testőrkapitány felé fordulva. - Itt párviadal volt.

A királynak nagyobb tehetsége volt hozzá, mint bármelyik nagy embernek, hogy alárendeltjeit kompromittálja és egymással szembeállítsa.

Manicamp szemrehányó tekintettel nézett a testőrré.

D'Artagnan megértette, és nem hagyta a vádat magán.

Előlépett, s így szólt:

- Felséged megparancsolta nekem, hogy kutassam át a Rochin-erdő köröndjét, és mondjam el, hogy az én nézetem szerint mi történt ott. Én közöltem megfigyeléseimet, de senkit sem jelentettem fel. Felséged ejtette ki elsőnek Guiche gróf nevét.

- Jól van, jól van, uram - szólt a király fensőbbbségesen. - Kötelességét teljesítette, és én meg vagyok elégedve magával. Érje be ennyivel. De maga, Manicamp úr, nem teljesítette kötelességét, mert hazudott nekem!

- Hazudtam, felség! Ez a szó nagyon erős!

- Találjon rá mást!

- Nem keresek, felség! Elég baj az nekem, hogy felséged neheztel rám, s a leghelyesebb, ha a legalázatosabban tudomásul veszem a szemrehányásokat, amelyekkel felséged engem illet.

- Igaza van, uram, nem szeretem az olyan embert, aki az igazságot elleplezi.

- Néha csak tájékozatlan az ember, felség.

- Ne hazudjon tovább, vagy megkétszerezem a büntetését.

Manicamp elsápadt, és meghajolt.

D'Artagnan még egy lépést tett előre, el volt szánva, hogy közbelép, ha a király egyre jobban fokozódó haragja túllép egy bizonyos határon.

- Uram - folytatta a király -, láthatja, hogy hiábavaló a további tagadás. Guiche gróf párbajozott.

- Nem tagadom, felség, és felséged nagylelkű lett volna, ha egy nemesembert nem kényszerít hazugságra.

- Kényszeríteni? Ki kényszerítette magát?

- Felség, Guiche gróf a barátom. Felséged a párbajt eltiltotta s halállal bünteti. A hazugság megmenti barátomat. Tehát hazudok.

„Bravó! - dörögte D'Artagnan. - Mordizomadta! Micsoda derék fiatalember!”

- Hazugság helyett inkább tartotta volna vissza a gróft a párbajtól, uram - vágta rá a király.

- Ó, felség! Felséged, aki Franciaország legkiválóbb nemesembere, jól tudja, hogy mi, kardforgatók, sohasem tartottuk Bouteville urat becstelennek azért, mert kivégezték a Grève téren. A becstelenség az, ha az ember elkerüli az ellenségét, és nem az, ha szembenéz a hóhérrel.

- Nem bánom, legyen - szólt a király. - Módot akarok adni, hogy mindent jóvátehesen.

- Ha ez a mód olyan, ami nemesemberhez illik, készséggel megragadom, felség!

- Guiche gróf ellenfelének a nevét!

„Ohó! - mormogta magában D'Artagnan. - XIII. Lajos dolgait folytatjuk?”

- De felség... - szólt Manicamp szemrehányó hangon.

- Úgy látom, nem akarja megmondani? - kérdezte a király.

- Nem ismerem őt, felség.

„Bravó” - dörögte magában D'Artagnan.

- Manicamp úr, adja át a kardját a kapitánynak!

Manicamp kecsesen meghajolt, mosolyogva leoldotta a kardját, és odanyújtotta D'Artagnannak.

Saint-Aignan azonban gyorsan D'Artagnan és Manicamp közé lépett, és így szólt:

- Felséged engedelmével...

- Helyes - szólt a király, s talán örült is, hogy valaki odaállott maga és a haragja közé, amely már túlságosan elragadta.

- Manicamp, maga derék ember, és a király nagyon fogja értékelni magatartását. De az ember gyakran csak árt barátainak, amikor túlságosan igyekszik jó szolgálatot tenni nekik. Manicamp, tudja maga azt a nevet, ami őfelsége kérdez?

- Igen, tudom!

- Akkor meg fogja mondani.

- Ha meg akartam volna mondani, már megtettem volna.

- Akkor majd én fogom megmondani, én, aki nem vagyok érdekelve ebben a becsületbeli ügyben.

- A gróf urat nem köti semmi. De mégis úgy gondolom...

- No, elég a nagylelkűségből, nem engedhetem, hogy a Bastille-ba vigyék. Beszéljen, vagy én beszélek!

Manicamp, eszes ember lévén, felfogta, hogy épp eleget tett, mind jó véleménnyel vannak felőle, most már az a fontos, hogy kintartson, és egyidejűleg visszaszerezze a király kegyét.

- Beszéljen, uram - szólt Saint-Aignanhoz. - Én a magam részéről mindent megtettem, amit lelkiismeretem előírt, és az én lelkiismeretem parancsszava nagyon erős lehetett, mivel őfelsége parancsait is túlszárnyalta - szólt a király felé fordulva -, de remélem, őfelsége meg fog bocsátani, ha megtudja, hogy egy nő becsületét kellett megvédelmeznem.

- Egy nőét? - kérdezte nyugtalanul a király.

- Igen, felség.

- A párviadal egy hölgy miatt történt.

Manicamp meghajolt.

A király felállott, Manicamp-hoz lépett, és így szólott:

- Ha az a nő jelentős személyiség, nem fogom rossz néven venni, hogy olyan tartózkodó volt, ellenkezőleg...

- Felség, mindaz, ami a király vagy fivérének házáat illeti, az én szememben rendkívüli jelentőségű.

- A fivérem házáat? - kérdezte a király némi habozással. - A párviadal oka fivérem udvarának egyik hölgye?

- Vagy Madame udvaráé.

- Úgy, Madame-é?

- Igen, felség.

- És ki ez a hölgy?

- Az orléans-i hercegné ő királyi fenségének egyik udvarhölgye.

- Aki miatt Guiche megverekedett, ezt mondja?

- Igen, és ezúttal nem hazudok.

Lajos nyugtalan mozdulatot tett.

- Uraim, távozzanak egy pillanatra - szólt a jelenet hallgatóihoz -, feltétlenül négyszemközt kell maradnom Manicamp úrral. Tudom, hogy becses dolgokat akar nekem elmondani a saját igazolására, és ezt tanúk előtt nem akarja megtenni. Manicamp úr, kösse fel újból a kardját!

Manicamp a derekára csatolta a kardját.

- Ez a fickó határozottan csupa lélekjelenlét! - dörmögte D'Artagnan, Saint-Aignan karon fogva, és vele együtt távozva.

- Kihúzza magát a csávából - súgta D'Artagnan fülébe Saint-Aignan.

- Mégpedig becsülettel, gróf!

Manicamp hálás tekintetet vetett D'Artagnan és Saint-Aignan felé, ami a király figyelmét elkerülte.

„Lám, lám - morfondírozott D'Artagnan a küszöböt átlépve. - Rossz véleményem volt az új nemzedékről. Nos, tévedtem. Ezekben a fiatalokban sok a megbecsülni való!”

Valot úr Saint-Aignan és a kapitány előtt haladt.

A király négyszemközt maradt Manicamp-nal.

Amelyben D'Artagnan elismeri, hogy tévedett, és Manicamp-nak volt igaza

A király maga győződött meg róla, az ajtóhoz lépve, hogy senki sem hallgatózik, izgatottan Manicamp elé állott.

- Nos, most, hogy négyszemközt vagyunk - szólott -, magyarázza meg szavait, uram.
- A legnagyobb őszinteséggel, felség - szólt a fiatalember.
- És mindenekelőtt tudja meg, hogy semmi sem fekszik annyira a szívemen, mint a hölgyek becsülete.
- Éppen ezért kíméltem felséged gyengéd érzelmeit.
- Igen, most már mindent értek. Tehát azt mondja, hogy sógornóm egyik udvarhölgyéről van szó, s Guiche gróf ellenfele, egyszerűen az a férfi, akit nem akar megnevezni...
- Akit azonban Saint-Aignan meg fog nevezni...
- Azt mondja, hogy ez a férfi a hercegnő házából való hölgyet megsértette?
- Igen, felség, La Vallière kisasszonyt.
- Ó - kiáltott fel a király, mintha ezt várta volna, s mégis mintha a csapás szíven ütötte volna. - Ó, La Vallière kisasszonyt szidalmazták?
- Nem mondtam éppen, hogy szidalmazták...
- Hát mit?
- Csak azt mondom, hogy méltatlan kifejezésekkel illették.
- La Vallière kisasszonyról nem illő módon beszéltek, maga vonakodik megmondani nekem, hogy ki volt ez az arcátlan?
- Azt hittem, felség, megállapodtunk, és felséged lemondott róla, hogy belőlem árulkodót csináljon.
- Úgy van, ez igaz - szólt a király mérsékelve magát. - Különben is csakhamar megtudom annak az embernek a nevét, akit meg kell büntetnem!

Manicamp jól látta, hogy a kérdés megint a felszínre került.

De a király is észrevette, hogy kissé elragadtatta magát.

Helyre is igazította szavait.

- És nemcsak azért fogok büntetni, mert La Vallière kisasszonyról van szó, bár a kisasszonyt különösen nagyrabecsülöm, hanem azért is, mivel a viszály egy nő miatt támadt. Én megkövetelem, hogy udvaromban tiszteljék a nőket, és ne párbajozzanak.

Manicamp meghajolt.

- Beszélje el, Manicamp úr, mit mondtak La Vallière kisasszonyról?
- Hát felséged nem találja ki?
- Én?
- Felséged jól tudja, hogy a fiatalemberek milyen tréfákat engednek meg maguknak.
- Nyilván azt mondták, hogy a kisasszony szeret valakit - kockáztatta meg a király.
- Valószínű.

- De hisz La Vallière kisasszonynak joga van azt szeretni, aki megtetszik neki - folytatta a király.

- Éppen ez az, amit Guiche állított.

- És emiatt verekedett?

- Igen, felség, ez egyetlen ok miatt.

A király elpirult.

- Többet nem tud? - kérdezte a király.

- Melyik részletről?

- Éppen arról az érdekes részletről, amelyet most említett.

- És mit kellene tudnom, mi érdekli a királyt?

- Ej! Például annak a férfinak a neve, akit La Vallière kisasszony szeret, és akinek ehhez a szerelemhez való jogát Guiche ellenfele elvitatta.

- Semmit sem tudok, felség, semmit sem hallottam, nem fürkésztem ki semmit, de én Guiche grófot nemes szívű embernek tartom, és ha pillanatnyilag La Vallière kisasszony védelmezőjének helyébe állt, ez csak azért történt, mert ez a védelmező olyan magasan áll, hogy személyesen nem vállalhatta a védelmet.

Ezek nagyon is áttetsző szavak voltak, s a király bele is pirult, de ezúttal örömeiben. Szelíden megveregette Manicamp vállát.

- Maga nemcsak okos fiatalember, Manicamp úr, hanem bátor nemes is; Guiche gróf nagyon kedvemre való védelmező; ezt meg is mondja barátjának, nemde?

- Így hát felséged megbocsát nekem?

- Teljesen.

- És szabad vagyok?

A király mosolygott, s kezét nyújtotta Manicamp-nak.

Manicamp megragadta a király kezét és megcsókolta.

- Azután meg maga nagyszerű elbeszélő - fűzte még hozzá a király.

- Én, felség?

- A szerencsétlenségről, mely Guiche grófot érte, nagyszerű elbeszélést mondott el nekem. Szinte láttam, amint a vadkan kijön az erdőből, láttam, amint a ló összerogyik, láttam, amint a vadkan a lótól a lovashoz rohan. Maga nem elbeszél, uram, maga fest!

- Azt hiszem, hogy felséged gúnyolódik velem.

- Ellenkezőleg - szólt a király komolyan -, olyannyira nem gúnyolódok, Manicamp úr, hogy szeretném, ha ezt a kalandot mindenkinek elbeszélné.

- A vadászkalandot?

- Igen, úgy, ahogy nekem elbeszélte, egyetlen szó változtatás nélkül. Érti?

- Tökéletesen, felség.

- És elbeszéli mindenkinek?

- Késedelem nélkül.

- Helyes! Hívja csak be D'Artagnan urat. Remélem, most már nem fél tőle.

- Ó, felség, mihelyt királyom kegyében biztos vagyok, nem félek többé semmitől.

- Tehát hívja be - szólt a király.

Manicamp kinyitotta az ajtót.

- Uraim - szólt -, a király hivatja önöket.

D'Artagnan, és Saint-Aignan, és Valot újból belépett.

- Uraim - szólt a király -, azért hívtam önöket, hogy megmondjam: Manicamp úr felvilágosítása teljesen kielégített.

D'Artagnan előbb Valot-ra, aztán Saint-Aignanra vetett egy tekintetet, mely ezt jelentette:

„Nos, mit mondtam?”

A király Manicamp-t az ajtó felé vonta, és halkán így szólott hozzá:

- Guiche grófot ápolni kell, gyógyuljon meg lehetőleg gyorsan; sietek valamennyi hölgy nevében köszönetet mondani neki, de főként arra figyelmeztesse, hogy máskor ilyesmit ne tegyen.

- Ha százszor meg kellene is halnia, felség, százszor is újrakezdené, ha felséged becsületéről van szó.

Ez egyenes célzás volt. De, mint már említettük, XIV. Lajos király szerette a tömjénfüstöt, és ha megkapta, nemigen volt válogatós a minőség tekintetében.

- Nagyon jó, nagyon jó - szólt, és kegyesen elbocsátotta Manicamp-t. - Guiche grófot személyesen fogom meglátogatni, és majd beszélök a fejével.

Manicamp kihátrált.

Azután a király a jelenet három tanújához fordulva így szólott:

- D'Artagnan úr!

- Felség!

- Mondja csak, miképp történhetett, hogy olyan rosszul látott, holott máskor olyan jó a szeme?

- Én rosszul láttam, felség?

- Úgy bizony.

- Bizonyára úgy is van, minthogy felséged mondja. De ha szabad tudnom, mégis mit láttam rosszul?

- A Rochin-erdőbeli esetet.

- Vagy úgy!

- Igen, két lónak a nyomát látta, felismerte két férfi lépteit, egy párviadal körülményeit fedezte fel. Mindezekből semmi sem igaz, tiszta tévedésen alapszik.

- Vagy úgy! - ismételte D'Artagnan.

- A ló lábnyomai, a küzdelem jelei: mind merő tévedés. Semmi egyéb, mint Guiche gróf harca egy vadkannal, csakhogy, úgy látszik, a küzdelem sokáig tartott, és rettenetes lehetett.

- Vagy úgy! - ismételte D'Artagnan.

- Hogy is tudtam csak egy pillanatig is hitelt adni az ilyen tévedésnek! De maga olyan szilárd meggyőződéssel beszélt!

- Valóban káprázat vehetett rajtam erőt, felség - szólt D'Artagnan, olyan jókedvűen, hogy a királynak repesett a szíve örömeiben.

- Tehát beismeri tévedését?
- Hogyne ismerném be, felség!
- És hogy látja most a dolgokat?
- Most egészen más színben látom, mint egy félórával ezelőtt.
- És milyen körülménynek tulajdonítja ezt a változást?
- Igen egyszerű körülménynek: egy félórával ezelőtt jöttem vissza a Rochin-erdőből, ahol csupán egy közönséges istállólámpás világította meg előttem az erdőt.
- És most?
- Most felséged szobájának valamennyi lángja csillog, és ezenkívül a király szeme, mely úgy ragyog, mint a nap.

A király nevetett, Saint-Aignan szintén.

- Éppen így történt a dolog Valot úrral is - szólt D'Artagnan, a király szájából véve ki a szót. - Azt képzelte, hogy Guiche gróf nemcsak hogy golyótól sebesült meg, hanem a golyót még ki is vette melléből.
- Szavamra, bevallom... - hebegte Valot.
- Nemde, mindezt így hitte? - kérdezte D'Artagnan.
- Helyesebben - szólt az orvos - nemcsak hittem mindezt, hanem meg is esküdnék reá, még most is!
- Nos, kedves jó doktor, maga mindezt álmodta.
- Én álmodtam?!
- Guiche gróf sebe: álom, a golyó: álom! Higgye el nekem, és ne is beszéljen többet róla.
- Nagyon helyes - szólt a király. - A tanács, melyet D'Artagnan ad, nagyon jó tanács. Ne is szóljon senkinek sem álmáról, Valot úr, és higgye el, nem fogja megbánni, olyan igaz, mint ahogy én francia nemes vagyok! Jó estét, uraim! Ó! Milyen szomorú dolog a vadkanles!
- Milyen szomorú dolog a vadkanles! - ismételte D'Artagnan teli torokkal.

És ahány szobán keresztülment, mindenütt megismételte ezt a mondatot, azután Valot-val együtt távozott a palotából.

- Most, hogy végre négy szemközt vagyunk - szólt a király Saint-Aignanhoz: - hogy hívják Guiche ellenfelét?

Saint-Aignan a királyra nézett.

- Nos, ne habozz! - szólt a király. - Hiszen jól tudod, hogy meg kell neki bocsátanom!
- De Wardes! - hangzott Saint-Aignan válasza.
- Jó! - felelte a király.

És mialatt gyorsan átment lakrészébe, még hozzáfűzte:

- A megbocsátás azonban nem feledés!

Miért jó, ha az ember iján két húr van?

Manicamp boldogan távozott a királytól, mert a dolog ilyen jól sikerült; de mikor leért a lépcsőn, és az egyik ajtó előtt elhaladt, érezte, hogy valaki megérinti a karját.

Megfordult, és Montalais-t ismerte fel, aki már várakozott reá, és titokzatosan előrehajolva, suttogó hangon így szólott:

- Kérem, uram, jöjjön gyorsan!

- Hová, kisasszony? - kérdezte Manicamp.

- Igazi gavallérember nem kérdezné ezt, hanem követne engem, anélkül, hogy valami magyarázatot kérne.

- Helyes, kisasszony, kész vagyok igazi gavallér módjára viselkedni.

- Már késő, nem érdemelte ki. Jöjjön, Madame-hoz megyünk.

- Vagy úgy! - válaszolta Manicamp. - Ám menjünk Madame-hoz.

És követte Montalais-t, aki könnyű léptekkel miként Galatea, haladt előtte.

„Ezúttal - gondolta magában Manicamp, vezetőjét követve -, nem hinném, hogy a vadász-história alkalmas volna. Azért megpróbálom, de szükség esetén... nos, ha kell, majd csak kieszelek valami mást.”

Montalais egyre csak szaladt.

„Milyen fárasztó, ha az embernek egyidejűleg az eszére és a lábára is szüksége van” - gondolta magában Manicamp.

Végre megérkeztek.

Madame már befejezte esti toalettjét, finom éjjeli ruhát viselt, de érthető, hogy ezt még azelőtt öltötte magára, mielőtt tudomást szerzett az eseményről, mely annyira feldúlta.

Szemmel láthatólag türelmetlenül várakozott.

Ilyenformán Manicamp és Montalais az ajtóban találta.

Lépteik zajára Madame elébük ment.

- No végre - szólt.

- Itt van Manicamp úr! - felelt rá Montalais.

Manicamp hódolatteljesen meghajolt.

A hercegnő jelt adott Montalais-nak, hogy távozzon. A lány engedelmeskedett.

A hercegnő szótlánul követte tekintetével, míg az ajtó be nem zárult utána, azután visszafordult Manicamp-hoz:

- Mit nem hallok, Manicamp úr, mi történt? Valaki a palotában megsebesült?

- Igen, hercegnő, sajnos, Guiche gróf.

- Igen, Guiche gróf - ismételte a hercegnő. - Valóban hallottam róla, de még nem erősítették meg. Hát valóban Guiche gróffal történt szerencsétlenség?

- Igen, hercegnő, vele.
 - Tudja, Manicamp úr, hogy a király gyűlöli a párbajokat? - kérdezte gyorsan Madame.
 - Hogyne, asszonyom, de egy vadállattal való párviadal nincs a király törvényeinek alávetve.
 - Ó, csak nem akar engem azzal megsérteni, hogy én is hitelt adok annak a mesének, amely nem tudom, mi okból terjedt el, hogy Guiche grófot egy vadkan sebesítette meg. Nem, uram, a tényt ismerjük, és eltekintve attól a kellemetlenségtől, hogy Guiche gróf megsebesült, e pillanatban még annak a veszedelemnek is ki van téve, hogy elveszti szabadságát!
 - Ó, hercegnő, én ezt jól tudom, de mit lehet ellene tenni?
 - Beszél a király őfelségével?
 - Igen, hercegnő!
 - Mit mondott a királynak?
 - Elbeszéltem neki, hogy Guiche vaddisznólesre ment, a Rochin-erdőből egy vadkan tört elő, Guiche rálőtt, és a felbőszült vad végül a vadászra támadt, lovát megölte, őt magát pedig súlyosan megsebesítette.
 - S a király mindezt elhitte?
 - Az utolsó szóig.
 - Ó, ámulatba ejt engem, Manicamp úr, igazán ámulatba ejt!
- És a hercegnő a szobában alá és fel járva, időnkint fürkésző tekintetet vetett Manicamp-ra, aki szenvtelenül és mozdulatlanul állt azon a helyen, ahol belépésekor elhelyezkedett. Végre a hercegnő megállott.
- Pedig itt egyhangúlag más okát adják a gróf sebesülésének.
 - És milyen okát, asszonyom, ha szabad tolakodás nélkül ezt a kérdést intéznem királyi fenségéhez?
 - Maga kérdezi ezt, maga, Guiche benső barátja és bizalmasa?
 - Ó, hercegnő, benső barátja vagyok a grófnak, de nem bizalmasa! Guiche az az ember, akinek lehetnek titkai, s bizonyára vannak is, de nem beszél róluk. Guiche titoktartó, hercegnő.
 - Nos, akkor - szólott bosszúsan a hercegnő - én leszek az a szerencsés halandó, aki közölni fogja magával a titkokat, melyeket Guiche magában rejteget, mert a király másodízben is megkérdezheti magát, és ha másodszer is ugyanazt a mesét mondja el neki, mint első alkalommal, őfelsége nem fogja vele beérni.
 - Hercegnő, én azt hiszem, fenséged a király tekintetében tévedésben van. Őfelsége nagyon meg volt velem elégedve, esküszöm rá!
 - Akkor engedje, hogy azt mondjam, Manicamp úr, hogy ez csak egyetlen dolgot bizonyít: őfelsége nagyon könnyen meggyőzhető.
 - Azt hiszem, fenséged téved, ha kitart véleménye mellett. Őfelsége arról ismeretes, hogy csak alapos érvekkel lehet meggyőzni.
 - És azt hiszi, hogy a király köszönettel adóznék szolgálatkész hazugságáért, ha holnap megtudná, hogy Guiche a barátjáért, Bragelonne vicomte-ért keveredett vitába, ami párbajjá fajult?

- Vitába keveredett Bragelonne úr miatt? - kérdezte Manicamp, a világ legártatlanabb hangján.
 - Mit van szerencsém hallani királyi fenségedtől?
 - Mi ebben a meglepő? Guiche gróf érzékeny, ingerlékeny ember, könnyen haragra lobban.
 - Épp ellenkezőleg, asszonyom, én nagyon is türelmes embernek ismerem Guiche grófot, aki csakis okkal és joggal érzékeny és ingerlékeny.
 - Hát a barátság nem elég indok?
 - Ó, bizonyára, hercegnő, különösen egy olyan szívnek, mint az övé.
 - Nos, Bragelonne úr Guiche gróf legjobb barátja, ugye, ezt nem tagadja?
 - A leghívebb barátja.
 - Guiche gróf tehát pártot állt Bragelonne mellett, és mivel Bragelonne távol van és nem verekedhetett, helyette megverekedett ő.
- Manicamp mosolygott, fejét csóválta és vállát vonogatta, mintha ezt akarná mondani: „Üsse kő, ha mindenáron ragaszkodik hozzá!”
- De hát beszéljen végre! - kiáltotta türelmetlenül a hercegnő.
 - Én?
 - Hát persze; nyilván nem osztja a véleményemet, és valamit akar mondani nekem.
 - Én csak azt az egyet akarom mondani...
 - Mondja!
 - Hogy egy szót sem értek abból, amit fenséged nekem elmondani kegyeskedett.
 - Hogyan? Egy szót sem ért a De Wardes és Guiche között támadt vitából? - kérdezte Madame, majdnem indulatosan.
- Manicamp hallgatott.
- Ez a vita bizonyos hölgy erényességét illető, többé-kevésbé rosszindulatú, és többé-kevésbé megalapozott kijelentés miatt támadt - folytatta a hercegnő.
 - Ó, egy bizonyos hölgy? Az egészen más! - hangzott Manicamp válasza.
 - Pedzi már, nemde?
 - Királyi fenséged megbocsátja, de én nem merek...
 - Nem mer? - szólt a hercegnő magánkívül. - No várjon csak, majd én merek!
 - Hercegnő, hercegnő! - kiáltott fel Manicamp, mintha megijedt volna. - Jól gondolja meg, amit mondani készül.
 - Ó, úgy látszik, ha én férfi volnék, megverekedne velem öfelsége rendelete ellenére is, mint ahogy megverekedett Guiche gróf De Wardes úrral La Vallière kisasszony becsületéért.
 - La Vallière kisasszonyért! - kiáltott fel Manicamp, hirtelen nagyot ugorva, mint aki álmában sem képzelte volna, hogy ezt a nevet fogja hallani.
 - Mi baja, hogy így ugrál, Manicamp úr? - kérdezte Madame gúnyosan. - Olyan arcátlan volna, hogy kételkednék a kisasszony erényében?
 - Hercegnő, az egész ügyben szó sincs La Vallière kisasszony becsületéről!

- Hogyan? Mikor két férfi életre-halálra megverekedett egy nőért, maga még azt mondja, hogy mindehhez semmi köze sincs La Vallière kisasszonynak, és nem is volt róla szó? Nem is hittem volna, hogy ilyen jó udvaronc, Manicamp úr!

- Bocsánat, hercegnő, de más-más malomban örülünk. Fenséged más nyelven kegyeskedik hozzám beszélni, mint amin, úgy tetszik, én beszélek.

- Tessék?

- Bocsánat, úgy értettem, mintha fenséged azt akarná mondani: Guiche gróf és De Wardes úr La Vallière kisasszony miatt verekedett meg.

- Azt bizony.

- La Vallière kisasszony miatt, ugyebár? - ismételte Manicamp.

- Ej, Istenem, nem mondom, hogy Guiche gróf maga törődik La Vallière kisasszonnal, csak azt, hogy megbízásból törődött velem!

- Megbízásból?

- Ugyan ne játssza itt folyton a meglepettet! Hát nem tudják itt, hogy Bragelonne vicomte eljegyezte La Vallière kisasszonyt, és a vicomte, mikor királyi megbízatással Londonba utazott, barátját, Guiche gróftól kérte meg, hogy vigyázzon erre az érdekes hölgyre?

- Ó, szót sem szólok többé. Fenséged jól van értesülve.

- Egyáltalán nem, ezt meg kell jegyeznem.

Manicamp nevetett, amivel teljesen kihozta sodrából Madame-ot, akiről mindenki tudta, hogy kedélye nem valami állhatatos.

- Hercegnő - szólt a diszkrét Manicamp, meghajolva a hercegnő előtt -, tessék el ezt az egész ügyet, úgysem fog rá sohasem világosság derülni.

- Ó, ami ezt illeti, itt nincs már mit tenni, minden teljesen világos. A király meg fogja tudni, hogy Guiche gróf kiállt e mellett a kis kalandornő mellett, aki előkelő hölgy módján jár-kelek; meg fogja tudni, hogy Guiche gróftól Bragelonne állította oda a Hesperidák kertjének őrzésére, és hogy megfelelően odavágott De Wardes-nak, mivel kezét mert emelni az aranyalmára. De azt is tudja, Manicamp úr, hiszen maga mindent oly jól tud, hogy a király erre a drága kincsre maga vágyódik, és nem lesz valami hálás Guiche grófnak azért, hogy felcsapott e kincs védelmezőjének. Nos, elég kimerítően tájékoztattam, vagy kíván még más magyarázatot is? Beszéljen, kérdezzen.

- Nem, hercegnő, ennél többet nem akarok tudni!

- Tudja meg mégis, mert meg kell tudnia, Manicamp úr, hogy a király felháborodásának borzasztó következményei lesznek. Olyan természetű uralkodóknál, mint a király is, a szerelmi féltékenység dühös orkán!

- Amit fenséged le fog csendesíteni.

- Én? - kiáltott fel a hercegnő éles gúnyjal. - Én! És milyen címen?

- Mert nem szereti az igazságtalanságot, asszonyom!

- És maga szerint igazságtalanság volna, ha a királyt gátolnánk szerelmi ügyei folytatásában?

- Pedig fenséged mégis közben fog járni Guiche gróf érdekében.

- No, most már megtévelyodott, uram - szólt Madame dölyfösen.

- Ellenkezőleg, Madame, teljesen eszemnél vagyok, és ismétlem, hogy a király előtt védelmébe fogja venni Guiche grófot.

- Én?!

- Igen.

- És miért?

- Mert Guiche gróf ügye fenségedé is, hercegnő - válaszolt halkán, de határozottan Manicamp, s szeme felcsillant.

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt, asszonyom, hogy csodálkozom, hogy fenséged nem sejtí, La Vallière neve, az, hogy Guiche gróf magára vállalta védelmét a távollévő Bragelonne helyett, csak ürügy.

- Ürügy?

- Igen.

- Ürügy mire? - hebegte Madame, aki Manicamp tekintetéből mindent kiolvashatott.

- Azt hiszem, asszonyom - szólt a fiatalember -, eleget mondtam, hogy rábírjam fenségedet, ne vádolja a király előtt szegény Guiche grófot, mert úgyis az ő fejére zúdul mind az ellenséges érzület, amelyet a fenségeddel szemben álló párt táplál iránta.

- Úgy látom, ellenkezőleg, azt akarja mondani, hogy mindazok, akik nem szeretik La Vallière kisasszonyt, de még azok közül is egynéhányan, akik szeretik, haragudni fognak a grófra.

- Ó, hercegnő, ne vigye túlzásba a nyakasságot. Miért nem hallgat egy hű barátja szavára? Hát kitegyem magam annak a veszedelemnek, hogy megharagszik rám, hát akaratom ellenére meg kell neveznem azt a személyt, aki az összeszólalkozás igazi oka volt?

- Azt a személyt? - szólt elpirulva Madame.

- Hát bemutassam - folytatta Manicamp - a szegény Guiche-t, amint felindultan, dühöngve, magánkívül van ama kósza hírek hallatán, amelyeket erről a személyről terjesztenek? Hát megnevezem azt a személyt, akit nyakasságában nem akar felismerni, hercegnő, és ha a tisztelet nem engedi, hogy megnevezem, kell-e emlékeztetnem a Monsieur és Buckingham lord közötti jelenetre, a gyanúsításokra, amik a herceg száműzetésével kapcsolatban elhangzottak? Ecseteljem a gróf fáradozásait, hogy annak a személynek, akiért él, akiért szíve dobog, akiért lélegzik, tessék, hogy láthassa, hogy megvédhesse őt? No jó! Megteszem, és ha mindezekre emlékeztettem fenségedet, akkor talán megérti, hogy a gróf türelme fogytán, s mivel De Wardes már hosszabb idő óta zaklatja, az első sértő szóra, amelyet e kérdéses személyre nézve kiejtett, haragra lobbant és bosszút lihegett.

Madame kezébe rejtette arcát.

- Uram, uram! - kiáltotta. - Tudja-e, hogy mit mond, és hogy kinek mondja?

- Akkor, asszonyom - folytatta Manicamp, mintha a hercegnő felkiáltását nem is hallotta volna -, semmin se fog csodálkozni, sem a gróf igyekezetén, hogy ezt az összeszólalkozást kereste, sem pedig ügyességén, hogy a vitát olyan területre helyezte át, amelyhez fenségednek nincs köze. Ezt kivált csodálatos ügyesen és hidegvérűen hajtotta végre; és ha a személy, akiért a gróf megverekedett, akiért vérét ontotta, valóban hálával tartozik a szegény sebesültnek, akkor nem a vérért, amelyet vesztett, vagy a fájdalomért, amelyet elszenvedett, hanem magatartásáért, ahogyan síkraszállott azért a becsületért, amely neki drágább, mint a sajátja.

- Ó, jaj - kiáltott fel a hercegnő, mintha egyedül lett volna -, ó, hát csakugyan énmiattam történt volna!

Manicamp lélegzethez jutott; becsülettel kiérdemelte a pihenést: nagyot fűjt.

Madame egy ideig fájdalmas álmodozásba merült. Izgalmát elárulta keblének viharos hullámozása, szemének vágyódó tekintete, és különösen az, hogy kezét gyakran szívére szorította.

De Madame-nál a kacérság nem tétlen szenvedély volt, ellenkezőleg, szilaj tűz, mely táplálékot keres, és talál is.

- Ezzel a párbajjal tehát Guiche gróf egyidejűleg két személyt kötelezett le - szólt -, mert Bragelonne úr is hálával tartozik a grófnak, annál is inkább, mert La Vallière kisasszonyra mindig és mindenhol olyan szemmel fognak nézni, mint aki e nemes lovag védelme alatt áll.

Manicamp megértette, hogy Madame szívében még ott vibrál a kétely maradványa, és ez az ellenállás feltűzelte szellemét.

- Valóban dicséretre méltó szolgálat, amit a gróf La Vallière kisasszonynak tett - szólt. - Nagy szolgálatot tett Bragelonne úrnak, mondhatom! A párviadal feltűnést keltett, s ez félig-meddig lejárta az ifjú hölgyet, feltűnést, amely szükségszerűen összeveszíti őt a vicomte-tal. Ebből az következik, hogy De Wardes pisztolylövésének egy helyett három eredménye lesz: megölte egy nő becsületét, egy férfi boldogságát, és talán egyidejűleg halálra sebezte Franciaország legnemesebb lovagját is. Ó, hercegnő, fenséged logikája nagyon hideg, egyre csak büntet, és sohasem jutalmaz.

Ez utolsó szavak a kétely utolsó maradványát is eloszlatták, mely már nem a hercegnő szívében, hanem agyában háborgott. Már nem volt aggodalmaskodó hercegnő, sem gyanakvó asszony, hanem szív, mely sebének fájdalmas mélységét érzi.

- Halálra sebezte! - suttogta elfúló hangon. - Ó, Manicamp úr, nem azt mondta, hogy halálra sebezte?

Manicamp csak mély sóhajjal válaszolt.

- Tehát azt mondja, hogy a gróf életveszélyesen megsebesült? - kérdezte Madame.

- Hát, hercegnő, a gróf egyik keze szétzúzódott, és mellébe golyó hatolt.

- Istenem, Istenem! - kiáltott fel a hercegnő lázas izgalommal, - Ez borzasztó, Manicamp úr! Egyik keze szét van zúzva, azt mondja? S a mellében golyó? Istenem! És ezt az a gyáva, az a nyomorult, az a gyilkos De Wardes cselekedte! Az ég egy cseppet sem igazságos!

Manicamp-on, úgy látszott, erős felindulás vett erőt. Csakugyan, védőbeszédének utolsó részében sok felesleges erőt pazarolt el.

A hercegnő azonban már képtelen volt a következményekkel számolni; akár harag, akár rokonszenv szólalt meg szívében, ennek kitörését mi sem tudta többé megakadályozni.

Madame Manicamp-hoz lépett, aki lerogyott egy székre, mintha fájdalma mentené azért, hogy az etikett szabályait megsértette.

- Uram - szólt a hercegnő, miközben Manicamp kezét megragadta -, legyen őszinte!

Manicamp felemelte a fejét.

- A gróf halálos veszedelemben forog?

- Kétszeresen, Madame - válaszolt Manicamp -, először az erős vérzés következtében, mert kezének egyik ütőere megsérült, aztán a mellén lévő sebe miatt, mert az orvos attól félt, hogy a golyó valamelyik nemesebb szervét sértette meg.

- Tehát meghalhat?

- Igen, hercegnő, mégpedig ama vigasz nélkül, hogy fenséged tudomást szerzett áldozatkész hűségéről!

- Maga majd megmondja neki!

- Én?

- Igen; hát nem a barátja?

- Én? Ó, nem, asszonyom, én a grófnak, ha a szerencsétlen ember még meg tud hallgatni, csak azt mondom meg, amit láttam: fenséged kegyetlenségét!

- Uram, csak nem követi el ezt a barbárságot!

- De igen, asszonyom, megmondom az igazat, mert végül is egy ilyen korban lévő fiatalember természete sokat kibír. Az orvosok ügyesek, és ha a szegény gróf véletlenül felgyógyul sebéből, nem akarnám, hogy miután a testét emésztő seb veszedelmét elkerülte, végül majd még abba a sebbe haljon bele, amelyet szívéen ejtettek.

E szavak után Manicamp felállott, és mély alázattal búcsút akart venni.

- Uram - szólt a hercegnő, majdnem könyörgő tekintettel tartva őt vissza -, legalább legyen olyan jó és mondja meg nekem, milyen állapotban van a beteg, s ki az orvosa?

- Állapota nagyon veszedelmes, hercegnő, az orvos, aki kezeli, őfelsége háziorvosa, Valot úr. Segédkezik neki kollégája, akinek házába szállították a grófot.

- Hogyan? Hát nincs a kastélyban? - kérdezte Madame.

- Sajnos, hercegnő, olyan rosszul volt szegény fiú, hogy idáig nem lehetett már elhozni.

- Adja meg a címét - szólt izgatottan Madame -, majd tudakozódni fogok felőle.

- Feurre utca; téglából épült ház, fehér ablakokkal, az orvos neve ki van írva az ajtóra.

- Visszamegy a sebesülthöz, Manicamp úr?

- Vissza, hercegnő.

- Akkor egy szívességre kérem.

- Fenséged szolgálatára állok.

- Tegye azt, amit tenni akar, menjen vissza Guiche grófhhoz, küldjön el minden ott lévőt, és maga is távozzék, kérem...

- Hercegnő...

- Ne vesztegessük az időt felesleges magyarázatokkal. Így lesz, ne lásson benne mást, mint ami benne van. Ne kérdezzen mást, mint amit én mondok. Az előrehaladott időre tekintettel egyik hölgyemet, vagy inkább kettőt, előreküldök; nem szeretném, ha meglátnák magát; vagy őszintén szólva nem szeretném, ha maga látná őket: ezt az aggályt meg kell értenie, magának kivált, Manicamp úr, aki mindent kitalál.

- Hercegnő, teljesen értem, sőt én jobbat is tehetek: felséged küldöttei előtt fogok haladni, ez alkalmas lesz arra is, hogy a biztos utat mutassam, és megvédelmezzem őket, ha véletlenül és minden valószínűség ellenére védelmezőre volna szükségük.

- És ily módon minden nehézség nélkül be fogunk jutni a házba. Nemde?

- Hogyne, hercegnő, mert ha előremegyek, minden nehézséget elhárítok, ha a véletlen úgy akarná, hogy akadályok merülnének fel.

- Most menjen, menjen, Manicamp úr, és várjon odalent a lépcsőnél.

- Megyek, fenség.

- Várjon csak!

Manicamp megállott.

- Ha női lépteket hall lefelé a lépcsőn, akkor menjen ki és induljon el azon az úton, amely a szegény grófhhoz vezet, de vissza ne forduljon!

- De ha véletlenül más két személy jönne le, és én tévednék?

- Háromszor halkán tapsolni fognak.

- Helyes, hercegnő.

- Nos, menjen, menjen.

Manicamp még egyszer meghajolt, és örömteli szívvel távozott. Jól tudta, hogy Madame jelenléte lesz a legjobb balzsam a beteg sebeire.

Egy negyedóra sem telt el, s Manicamp fülét ajtónyikorgás ütötte meg, amint az ajtót óvatosan kinyitották, majd becsukták, hallotta a lépcsőn lefelé siető könnyű lépéseket, aztán a három tapsot, a megbeszélte jeladást.

Nyomban kiment a házból, és megindult, ígérete szerint, anélkül, hogy visszafordította volna fejét, Fontainebleau utcáin át az orvos lakása felé.

-&-